Асоціація навчальних закладів України
приватної форми власності
Європейський університет
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова

МОЛОДЬ, ОСВІТА, НАУКА, КУЛЬТУРА І НАЦІОНАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Збірник матеріалів
XXV Всеукраїнської науково-практичної конференції
(27 квітня 2023 р.)

у 2-х томах
Том 1

Київ
Видавництво Європейського університету
2023

УДК 374(063)

Співголови редакційної колегії:

Тимошенко О.І. – Голова Асоціації навчальних закладів України приватної форми власності, ректор Європейського університету, доктор філософських наук, професор (відп. редактор).

Андрущенко В.П. — ректор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, академік НАПН України, доктор філософських наук, професор (співредактор).

Члени редколегії: *Гудзь Ю.Ф.* – д.е.н, доцент, проректор з наукової роботи Європейського університету; *Ягодзінський С.М.* – д.ф.н., професор, проректор з навчально-методичної робити Європейського університету; *Торбін Г.М.* – д.ф-м.н, професор, проректор з наукової роботи Українського державного університету ім. Михайла Драгоманова; *Шульга О.А.* – д.е.н., доцент завідувач кафедри економіки, фінансів та обліку Європейського університету; *Козинець А.О.* – голова ради молодих вчених Європейського університету; *Кравчук П.Ю.* – к.ю.н., доцент, декан юридичного факультету Європейського університету; *Амбер А.Ю.* – декан факультету економіки та менеджменту Європейського університету; *Котвицька Н. М.* – к.е.н., доцент, керівник відділу аспірантури Європейського університету; *Яровий Р.О.* – к.т.н., заступник завідувача кафедри інформаційних систем, програмування та кібербезпеки; *Бортун К.О.* – к.ф.н., декан факультету психології та соціальних технологій Європейського університету.

Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість в умовах європейської інтеграції: Зб. матеріалів XXV Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 27 квітня 2023 р.; у 2-х т. / Редкол.: О.І. Тимошенко (відп. ред.) та ін. – К.: Вид-во Європейського університету, 2023. — Т 1. — 241 с.

Тексти друкуються за редакцією авторів.

© Європейський університет, 2023

ШАНОВНІ КОЛЕГИ, УЧАСНИКИ КОНФЕРЕНЦІЇ, ГОСТІ!

Вітаємо Вас на XXV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість в умовах європейської інтеграції».

Асоціація навчальних закладів України приватної форми власності, Європейський університет та Український державний університет імені Михайла Драгоманова під патронатом Міністерства освіти і науки України з 1998 року щорічно проводять Всеукраїнську науково-практичну студентську конференцію «Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість в умовах європейської інтеграції», у роботі якої за ці роки взяли участь понад 10300 молодих науковців та видано 63 томи збірників матеріалів.

У цьогорічній конференції взяли участь майже 300 учасників (студенти, аспіранти, молоді вчені) з 18 закладів вищої освіти з Києва, Вінниці, Кривого Рогу, Львова, Миколаєва, Одеси, Харкова, Хмельницького, Умані, Черкас.

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну та запровадження воєнного стану внесли свої корективи фактично в усі сфери суспільного життя. Система вищої освіти не є винятком. Під час воєнного стану перед нею постали нові виклики, реагувати на які вкрай необхідно задля збереження вищої освіти в Україні та підвищення її вкладу у соціально-економічний розвиток країни та її регіонів.

Широка географія учасників свідчить про зростання зацікавленості молоді, що надихає нас, викладачів, на впровадження наукової складової у навчальний процес, без якої неможливо залишитися суб'єктом науково-освітнього простору в умовах глобальних викликів.

Щиро бажаю Вам натхнення, наполегливості, цікавих відкриттів, нових друзів та вагомих результатів у наукових пошуках!

З повагою

Голова Асоціації навчальних
закладів України приватної
форми власності,
ректор Європейського університету

Олена ТИМОШЕНКО

СЕКЦІЯ «МОЛОДЬ І ОСВІТА»

Підсекції: «ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ», «ПРОБЛЕМИ ПОЧАТКОВОЇ, ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ», «ПРОБЛЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ», «ПСИХОЛОГІЯ»

РОЛЬ УНИКАЮЧОЇ ПОВЕДІНКИ В ЕМОЦІЙНІЙ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ЛЮДИНИ

Бадаліс Р.В.,
студент,
Європейський університет, м.Київ
Науковий керівник: к.п.н., доцент ***Абрамян Н.Д.***

Безпрецедентна за своєю агресивністю та тривала війна рф проти України створила надзвичайні стресові умови, які завдають непоправну шкоду, як ментальному, так і фізичному здоров'ю населенню України.

«За оцінками ВООЗ, до 10 мільйонів людей перебувають під загрозою того чи іншого психічного розладу, від тривоги та стресу до більш важких станів», – заявив Ярно Хабіхт, представник ВООЗ в Україні. Під «більш важкими станами», очевидно, мають на увазі посттравматичний стресовий розлад.

В таких обставинах природнім процесом є підвищений запит населення на ефективні рекомендації фахової психологічної спільноти в роботі з тривогою та дистресом.

Багаточисельні емпіричні дослідження вчених з когнітивно-поведінкової терапії вказують на те, що фундаментальним фактором розвитку та тривалого збереження тривожних, депресивних та багатьох інших психічних розладів є уникаюча поведінка людини.

За визначенням уникаюча поведінка (експерієнтальне уникання) є «феноменом, що виникає, коли людина не бажає контактувати зі своїми внутрішніми подіями (наприклад, тілесними відчуттями, емоціями, думками, спогадами) та вживає заходів з метою зміни форми чи частоти таких подій, а також обставин, в яких вони виникають» [1].

Найочевиднішим прикладом уникаючої поведінки є будь-яка залежність людини. Багато видів залежностей людини виникають саме як спроба уникнути чи позбавитись небажаних думок чи почуттів таких як тривога, смуток, вина, злість, нудьга, відчуття самотності та ін. Дійсно, споживання алкоголю, наркотичних і фармакологічних речовин, сигарет, як правило, допомагає людині тимчасово уникнути чи позбавитись цих відчуттів, проте в довгостроко-

вій перспективі така уникаюча поведінка призводить до стійкого психологічного болю, незадоволеністю та обмеженим життям.

Менш очевидним прикладами уникаючої поведінки людини в щоденному житті є прийняття бажаного за реальність, дезадаптивна мрійливість, відволікання себе якоюсь роботою від небажаних думок, перегляд соціальних мереж в періоди нудьги, уникання зорового контакту з людьми, дезадаптивне позитивне мислення, вигадування різних причин для уникання соціальних контактів, надмірне використання багатьох інших копінг-стратегій.

Дослідження експерієнтального уникання свідчать, що уникання небажаних внутрішніх подій дійсно полегшує дистрес людини в короткостроковій перспективі, проте парадоксально посилює його в довгостроковій перспективі [2]. Встановлено, що експерієнтальне уникання підтримується за рахунок негативного підкріплення: тимчасове полегшення дистресу досягається через уникаючу поведінку тим самим збільшуючи вірогідність збереження такої поведінки в майбутньому.

Дійсно, чим більше часу та енергії людина витрачає на спроби уникнути чи позбутися дистресу та тривоги, тим більш вірогідно людина страждатиме від цього дистресу чи тривоги. У випадку тривожного розладу основою розладу є не сама наявність тривоги у людини (в кінці кінців тривога є природньою емоцією, яку відчуває кожна людина), а надмірне експерієнтальне уникання: життя, яке обумовлене наполегливими спробами уникнути чи позбутися тривоги.

Наприклад, людина, яка відчуває тривогу в соціальних ситуаціях, з метою уникнення почуття тривоги перестає вести своє соціальне життя і стає «соціофобом». Короткострокова вигода очевидна – така людина тимчасово позбувається деяких тривожних думок та відчуття тривоги, проте довгострокова ціна такого уникання значна: людина ізолюється та її життя стає позбавлене можливості будувати та насолоджуватися відносинами з іншими людьми.

Інший випадок, коли людина приймає фармакологічні засоби, наприклад, «гідазепам» чи будь-який інший бензодіазепін для зменшення тривожності. Знову ж таки, короткостроковий ефект очевидний: людина відчуває менше тривоги. Однак довгостроковою ціною використання бензодіазепінів, антидепресантів чи алкоголю для зменшення тривоги може стати: а) психологічна залежність від медикаментів б) ймовірна фізична залежність в) інші психологічні та фізичні побічні дії г) фінансові витрати е) неможливість навчитись більш ефективним реакціям на тривогу, що в кінцевому рахунку тільки буде підтримувати та посилювати проблему.

Уникаюча поведінка (експерієнтальне уникання) базується на фундаментальному вербальному/когнітивному процесі людини: перенесення вербального процесу вирішення проблем на внутрішній світ людини. По суті, експерієнтальне уникання є спробами вирішити проблему важких думок та почуттів в той самий спосіб, в який людина вирішує проблеми у зовнішньому світі, а саме за допомогою навиків вирішення проблем, навіть тоді, коли така страте-

гія виявляється контпродуктивною в регуляції небажаний внутрішніх подій [3]. Стратегія «якщо тобі щось не подобається, виясни, як цього позбавитись, та позбався», яка успішно працює в зовнішньому світі, має зворотній ефект для внутрішнього світу людини.

Із всіх психологічних процесів, відомих науці, одним з найгірших є саме уникання досвіду, так як уникаюча поведінка, перш за все, перешкоджає позитивним діям та змінами в житті людини (С. Хайєс, 2005).

Лабораторні дослідження демонструють, що уникаюча поведінка збільшує симптоматику тривоги в осіб, які попередньо не мали історії тривожних розладів (Шавла та Остафін, 2007; Руїс, 2010). Відносно депресій, теоретичне обґрунтування вказує, що уникаюча поведінка змінює емоційний досвід особи, таким чином збільшуючи психологічний дистрес та викликаючи симптоми депресії (Хайес та інші, 2004). Дослідження, проведені з групами дорослих людей, вказують на позитивну кореляцію між есперієнтальним униканням та депресією, особливо серед жінок з афективними розладами (Спінховен та інші, 2014), хоча кореляція між експерієнтальним униканням та депресією присутня навіть у субклінічних випадках депресії (Тулл та інші, 2004).

Дослідження українського вченого О.Аврамчука впливу уникнення коригуючого досвіду в умовах карантинних обмежень встановило, що схильність до уникнення коригуючого досвіду як негнучкого використання неуспішних стратегій регуляції емоцій і тілесних відчуттів у асоціації з ситуацією невизначеності та тривалістю соціальних обмежень справляє значний внесок у патогенетичні цикли підтримання тривожних розладів [4].

Окремі дослідження безпосередньо вказують, що високий рівень уникаючої поведінки людини призводить до тривожних розладів, надмірного хвилювання, низького рівня працездатності, високого ризику виникнення залежностей, прокрастинації, низької якості життя, високо ризикованої сексуальної поведінки, емоційно нестабільних розладів особистості, більш інтенсивного ПТСР, довготривалої непрацездатності та інших важких форм психопатологій [5].

Коли стратегія уникання стає негнучким патерном поведінки, в кінцевому рахунку страждає функціональність людини в різних сферах її життя. Через уникаючу поведінку людина дистанціюється від тих умов життя, які для неї мають значення та цінність, в той же час втрачає контакт з тими обставинами її життя, в яких можуть та мають відбуватися зміни. Як наслідок, дистрес збільшується та людина попадає в капкан порочного кола уникання (С. Фернаднес-Родрігес, 2018).

Список використаних джерел:

1. *Hayes S. C., Wilson K. G., Gifford E. V., Follette V. M., Strosahl K.* (1996). Experiential avoidance and behavioral disorders: a functional dimensional approach to diagnosis and treatment. J. Consult. Clin. Psychol. 64:1152 10.1037/0022-006X.64.6.1152.

2. *Bardeen J. R.* (2015). Short-term pain for long-term gain: the role of experiential avoidance in the relation between anxiety sensitivity and emotional distress. J. Anxiety Disord. 30 113–119. 10.1016/j.janxdis.2014.12.013.

3. *Monestus, J.-L., Karekla, M., Jacobs, N., Michaelides, M. P., Hooper, N., Kleen, M., Ruiz, F. J., Miselli, G., Presti, G., Luciano, C., Villatte, M., Bond, F. W., Kishita, N., & Hayes, S. C.* (2018). Experiential avoidance as a common psychological process in European cultures. European Journal of Psychological Assessment, 34(4), 247–257.

4. *Avramchuk, O.* (2021). Роль впливу соціального уникнення та дистанціювання на схильність до тривожних розладів у період пандемії COVID-19. Психосоматична медицина та загальна практика, 6(4), e0604338.

5. *Hayes, S. C., Masuda, A., Bissett, R., Luoma, J., & Guerrero, L. F.* (2004). DBT, FAP, and ACT: How empirically oriented are the new behavior therapy technologies? Behavior Therapy, 35, 35-54.

НАСИЛЬСТВО ЯК СКЛАДОВА ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ

Антуф'єв Т.В.,
студент
Хмельницького університету управління
та права ім. Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький

У нашому світі є актуальною проблема жорстокого поводження з дітьми. Вона полягає в тому, що є різні види насильства над дітьми та ігнорування їх основних потреб, і як наслідок вони негативно впливають на їх розвиток, рівень соціалізації, підвищують злочинність серед дітей та бездоглядність.

Якщо довіряти статистиці, то більше половини дітей у світі стикаються з різними видами насилля. Депресія та багато інших психічних розладів можуть бути викликані як фізичним насиллям так і психологічним тиском. Але жорстоке поводження може бути не завжди зі сторони дорослих, а й зі сторони однолітків. За останніми даними ЮНІСЕФ: в Україні станом на 2017 рік j дітей стали жертвами булінгу, а 40% постраждалих нікому про це не розповідали.

Ураховуючи, що насильство – це примус та шкода, які відбуваються проти волі того, на кого спрямовані, можна стверджувати, що жорстоке поводження не обмежується насильством, а є ширшим поняттям. Насильство завжди застосовується з наміром завдати шкоду, біль тощо, а жорстоке поводження може мати в основі цілком позитивні наміри [1, с. 57]. Іноді людина, що застосовує жорстоке поводження з дітьми, не розуміє та не усвідомлює поганих наслідків такого поводження.

Жорстоке поводження з погляду прав людини можна розглядати як:

- ігнорування потреб дітей, порушення їх прав;
- відсутність догляду за ними (чи незадовільний догляд);

• ізоляцію дитини, бойкот (зокрема, в дитячому колективі);
• відсутність проявів батьківської турботи, любові, доброти, чуйності;
• безвідповідальність щодо дітей;
• бездіяльність батьків щодо дитини в складній ситуації;
• насильство всіх видів;
• брутальність, глузування, неповагу до гідності, особистості дитини;
• ставлення до дитини без урахування її віку, – дитина просто не може зробити того, що вимагають від неї батьки;
• авторитарний стиль спілкування з дитиною;
• обман дитини.

Жорстоке поводження з дітьми може мати серйозні наслідки на фізичне та психічне здоров'я дитини. Фізичне насильство може призвести до травм, переломів та інших серйозних ушкоджень. Психологічне насильство, у свою чергу, може призвести до депресії, тривоги та інших психічних розладів. Більш того, жорстоке поводження з дітьми може призвести до того, що дитина стане насильником у майбутньому або стикнеться зі злочинністю.

У Законі України «Про попередження насильства в сім'ї» виокремлено чотири види насильства в сім'ях: психологічне, фізичне, сексуальне та економічне.

Фізичне насильство- це форма домашнього насильства яке включає в себе застосування ляпасів, штовхання, укусів, а також позбавлення волі, напад та катування. Це може призвести до того, що можливо дитина в майбутньому буде страждати від ПТСР, мати травмовану психіку, нервові розлади, панічні атаки або почуття провини.

Сексуальне насильство – це також одна з форм домашнього насильства. Вона включає в себе дії сексуального характеру, вчинені щодо дитини або в її присутності. Як наслідок це може призвести до недовіри до світу, нічних кошмарів, депресії, відрази до свого тіла та до думок про самогубство.

Психологічне насильство – це форма домашнього насильства, яке включає в себе словесні образи, залякування, погрози, переслідування, тощо. Як наслідки людина в майбутньому може бути з заниженою самооцінкою, бути не впевненою в собі, мати складнощі в побудові стосунків. Також не рідко зустрічаються депресивні стани, психосоматичні захворювання, порушення сну та харчової поведінки.

Економічне насильство – це форма домашнього насильства, що включає в себе навмисне позбавлення житла, їжі, одягу та іншого майна, документів та можливості користуватись ними.

Таким чином, можна зробити висновок, що жорстоке поводження з дітьми - це серйозна проблема, яка потребує невідкладного вирішення. Запобігання цьому насильству вимагає зусиль щодо підвищення обізнаності суспільства про проблему насильства щодо дітей, забезпечення безпеки та захисту дітей, підвищення обізнаності дітей та створення відповідних умов для запобігання

та припинення жорстокого поводження з дітьми. Лише в такий спосіб можна захистити дітей від насильства та забезпечити їхнє здоров'я і благополуччя.

Список використаних джерел:

1. *Бочкор Н. П., Цільмак О. М., Швед О. В.* .Зелені кімнати: психологічні особливості організації роботи з дітьми. Київ : Україна, 2012. 112 с.
2. http://shkola-68.at.ua/Psix/nasilie.pdf
3. https://life.pravda.com.ua/society/2018/09/6/233025/

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ РАННЬОГО ДОРОСЛОГО ВІКУ (30-35 РОКІВ) В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

Баталова О.М.,
студентка
Європейський університет, м. Київ
Науковий керівник: ***Абрамян Н.Д.***
(Завідувач кафедри психології, кандидат психологічних наук, доцент)

Особистість людини та її характеристики є визначальним предметом дослідження у психології.

Особистість людини досліджується для того, щоб найбільшою мірою нам зрозуміти як самих себе, так і інших людей, актуалізувати свій потенціал в процесі особистого зростання.

Особливої уваги потребує питання психічного здоров'я особистості, що вивчає закони розвитку психіки. При цьому розвиток особистості розуміється як процес її кількісних і якісних змін під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників.

Клінічна психологія у свою чергу вивчає відхилення психічного здоров'я особистості, пов'язані з негативним впливом на психіку людини певної групи факторів, або їх сукупності. Різновидом зазначених негативних факторів, що значною мірою здатні вплинути на психічний стан та здоров'я людини, є кризові ситуації.

Об'єкт дослідження: психологія кризових станів .

Предметом дослідження є психологічні особливості особистості раннього дорослого віку (30-35 років) в кризових ситуаціях.

Метою дослідження є визначення психологічних особливостей особистості у ранньому дорослому віці у кризових ситуаціях, а також розробка практичних рекомендацій надання психологічної допомоги особам у кризових ситуаціях.

Теоретичне значення дослідження полягає у можливості використання систематизованого теоретичного матеріалу за темою дослідження у подальших наукових пошуках в якості теоретико-методичної бази.

Практичне значення проведеного дослідження полягає у можливості використання його результатів практикуючими психологами у своїй роботі, а також можливості впровадження запропонованих практичних рекомендації спеціалістами у роботі з людьми у кризових ситуаціях.

В ході опрацювання теоретичного матеріалу, нами встановлено, що у психологічної науки значно збільшився інтерес до вивчення чинників, які впливають на сприйняття людиною часу і подій власного життя. Більшість досліджень центровані на проблемі формування суб'єктивної картини життєвого шляху (СКЖП) особистості в процесі взаємодії індивіда з соціумом.

Слід зазначити, що гетерохронність розвитку особистості у дорослому періоді може призвести до накладання онтогенетичної та індивідуальної лінії розвитку, а відповідно до збігу часу переживання і навіть інтеграції різних за своїм джерелом криз (професійних, сімейних, вікових, біографічних, травматичних).

У фокусі уваги дослідників знаходяться форми та рівні захисної поведінки, особливості копінг-стратегій, життєвих стратегій. Так, вплив роботи механізмів психологічного захисту та ранніх дитячих спогадів на характер спогадів особистості та побудови нею життєвих планів детально проаналізовано дослідниками у руслі психоаналітичного, гештальт-, гуманістичного напрямів психології.

Слід зазначити, що гетерохронність розвитку особистості у дорослому періоді може призвести до накладання онтогенетичної та індивідуальної лінії розвитку, а відповідно до збігу часу переживання і навіть інтеграції різних за своїм джерелом криз (професійних, сімейних, вікових, біографічних, травматичних). Як вікові та біографічні кризи, так і кризові, екстремальні ситуації стимулюють людину переосмислити своє ставлення до життя, спосіб себе у житті, що відбивається як у когнітивному, так і афективному планах суб'єктивної картини життєвого шляху (СКЖП). У цьому характерним є зростання мотиваційної суперечливості у структурі СКЖП.

На наш погляд, з досвідом людина починає краще розуміти себе та інших, більш успішно контролювати власну поведінку та прогнозувати реакції оточуючих, ставить більш реалістичні цілі, концентруючи свої зусилля на досягненні важливих і пріоритетних, навчається довіряти собі, приймати власні рішення та їх наслідки.

Узагальнюючи все сказане, ми схиляємось до думки, що суб'єкт, професійно освоює психологічні знання та вміння у зрілому віці, має більше можливостей та передумов для ідентифікації з «ідеальним» продуктом освіти, «суб'єктом соціуму», потенційно виявляючи основні ознаки успішної сучасної особистості: творчу активність, захопленість, креативність, стресостійкість, відповідальність, ініціативність та самостійність.

Список використаних джерел:

1. *Бочелюк В.Й.* Психологія людини з обмеженими можливостями / В.Й. Бочелюк, А.В. Турубарова. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 264 с.

2. *Булах І.С.* Психологія життєвих криз особистості : навчальний посібник / І.С. Булах. – Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 110 с.

3. *Ващенко І.В.* Загальна конфліктологія : навч. посіб. – Х. : Оригінал, 2001. – 384 с.

4. *Гаврилець І.Г.* Психофізіологія людини в екстремальних ситуаціях : навч. посіб. / І.Г. Гаврилець. – К. : ЗАТ «Віпол», 2006. – 188 с.

5. *Долинська Л.В.* Психологія конфлікту : навч. посіб. / Л.В. Долинська, Л.П. Матяш-Заяц. – К. : Каравела, 2010. – 304 с.

6. *Дуткевич Т.В., Яцюк В.А.* Вікова і педагогічна психологія (курс лекцій та практикум): навч. посібник. Кам'янець- Подільський, 2005. 245 с.

7. *Дуткевич Т.В.* Конфліктологія з основами психології управління : навчальний посібник / Т.В. Дуткевич. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 456 с.

8. Екстремальна психологія: Підручник / [Євсюков О. П., Куфлієвський А. С., Лєбєдєв Д. В. й інші]; за заг. ред. проф. О.В.Тімченка – Х.: УЦЗУ, 2007. – 502 с.

9. *Євдокимова Н.О.* Особистість у кризових ситуаціях: огляд сучасних психодіагностичних методик / Н.О.Євдокимова, В.Л.Зливков, С.О. Лукомська, О.В. Федан. – К.: Педагогічна думка, 2016. – 229 с.

10. *Киричук О.В., Роменець В.А.* Основи психології .К.: Либідь, 2002. 692 с.

САМООСВІТА ТА ПСИХІЧНА САМОРЕГУЛЯЦІЯ ЯК РЕСУРСИ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ

Блінов О.А.,
доктор психологічних наук, професор
професор кафедри практичної психології
та соціальних технологій
Європейського університету,
Мороз І.В.,
старший викладач
кафедри військової підготовки
Національного авіаційного університету

У сучасних складних умовах життєдіяльності громадян України першочерговим постає вирішення питання нужди. Кожна людина по-своєму вирішує це питання виходячи з власного рівня задоволеності життям, забезпеченням своїх потреб. У більшості людей недостатньо вже бути ситим, пристойно одягненим і мати власну домівку. Сучасна людина намагається розвиватися, йти «в ногу» з науково-технічним прогресом. Людина хоче жити зараз, а не завтра [1-3].

Тому разом із задоволенням основних потреб вона намагається вирішити питання самоосвіти та психічної саморегуляції психічних станів.

Життя сучасної людини сповнене стресами, тривогами, у зв'язку з загрозою для життя відбувається порушення адаптації до соціального середовища. Для того щоб вижити в сучасному світі людина повинна постійно вдосконалити свої знання, вміння та навички, тому вона повинна постійно вчитися, вдосконалити свій багаж знань. Щоб підтримувати на оптимальному і позитивному рівні свої функціональні та психічні стани людина має використовувати різні способи психічної саморегуляції. Знання основ психорегуляції допомагає досить швидко регулювати негативні психічні стани, поповнювати життєву енергію та сили.

Існують апробовані прийоми психічної саморегуляції, які дуже добро зарекомендували себе на практиці. Їх використання дозволяє цілеспрямовано покращувати психічні стани людини, спонукає до розв'язання та профілактики конфліктів, а саме:

1. Звільнення від роздратування. Вирішальним кроком для виходу з будь-якого конфлікту і відновлення гарних стосунків є звільнення від роздратування обох учасників конфлікту. Це можна розглянути на прикладі тривалих стосунків. Так відбувається з подружжям чи друзями, що довго живуть разом. Наприклад, вони в розбраті, і в одного з них чи в обох наростає роздратування у зв'язку з чим-небудь, зробленим у минулому. Для розв'язання безпосереднього конфлікту чи звільнення від роздратування не допоможе «випустити пару». Усе це може закінчитися сваркою. Оскільки кожний може бути в подібній ситуації, треба зрозуміти, що розв'язати проблему ви зможете тільки заспокоївшись.

2. Дати вихід своєму гніву. Один зі способів позбутися власного роздратування - це звільнитися від нього внутрішньо за допомогою візуалізації чи ритуалу звільнення. Цей підхід особливо ефективний, якщо ви не можете дозволити собі вилити своє роздратування (наприклад, на начальника) чи, якщо ви припускаєте, що ваш гнів тільки погіршить і без того напружену ситуацію.

3. Рятування від гніву за допомогою «заземлення». При цьому ви уявляєте гнів, що входить у вас, як пучок негативної енергії від людини чи енергії, яка народжується в конфліктній ситуації. Потім ви уявляєте собі, що ця енергія проходить через вас і спокійно йде в землю.

4. Очищення вашої енергетичної оболонки для того, щоб скинути із себе гнів. Третій спосіб рятування від гніву чи інших негативних емоцій – це очищення енергетичного поля чи аури навколо вас. Для цього встаньте чи сядьте рівно і потріть руками над головою, представляючи собі, що цими рухами ви читаєте енергетичну оболонку навколо цієї частини тіла. При тому змусьте себе відчути, що ви витягаєте із себе роздратування чи інші негативні емоції і потім скидаєте їх із себе.

5. Звільнення від гніву через зменшення в рості людини, що викликає цей гнів. Ви можете також позбутися від гніву, що викликає у вас окрема людина, уявивши її набагато нижчою за вас ростом, так, щоб вона стала малозначимою для вас. Цей спосіб може бути особливо придатним для того випадку, коли ви

зосередили свою увагу на якійсь людині і перебільшуєте її значення у вашому житті.

Кожний із цих способів можна використовувати повторно, якщо пам'ять повертає вас до якоїсь ситуації або людини. Може знадобитися кілька повторень, перш ніж ваш гнів, викликаний цією ситуацією, не послабшає. Але якщо ви будете ретельно використовувати описані вище прийоми, гнів і гіркота, що ви відчували, залишать вас. Людина чи ситуація можуть здатися вам навіть смішними.

Таким чином, самоосвіта та психічна саморегуляція є змістовним ресурсом розвитку людини. Вони спонукають до активної участі людини у формуванні власного життєвого шляху і виступають потенціалом її подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. *Блінов О. А.* Інноваційний психологічний інструментарій для вимірювання та корекції наслідків впливу бойового стресу та особливості його застосування. Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології: монографія. Том ІІ / за заг. ред. В. П. Садкового, О. В. Тімченка; НУЦЗУ. Х.: ФОП Панов А.М., 2022. С. 328-344.

2. *Блінов О. А., Тімкін І. Ф.* Соціальна робота з пораненими військовослужбовцями в військовому госпіталі. Соціальна та освітня інклюзія: історія, сучасність, перспективи розвитку: колективна монографія у 2-х частинах. Частина 1. Інституційні та особистісні аспекти впровадження в Україні / за ред. С. П. Миронової, Л. Б. Платаш. Чернівці : Технодрук, 2021. С. 266-279.

3. *Максименко С.Д.* Генезис существования личности. К.: Изд-во ООО «КММ», 2006. 240 с.

КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІОГРАМИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Бортун К.О.,
к.філол.н.,
доцент кафедри інформаційної, бібліотечної,
архівної справи та соціально-політичних
і гуманітарних дисциплін
Європейський університет, м. Київ,
Коренюк В.А.,
студент
Уманська філія ПВНЗ «Європейський Університет»

Конфліктологічна компетентність є важливою складовою професіограми соціального працівника. Адже саме він взаємодіє з людьми в різних ситуаціях, зокрема в конфліктних ситуаціях, саме тому вміння вирішувати конфлікти та працювати з ними є важливою навичкою сьогодні.

Ця навичкає необхідною під час роботи соціального працівника зокрема в системі соціального захисту, де можуть виникати конфлікти між різними сторонами, такими як клієнти, родини, колеги, адміністрація тощо. Здатність ефективно врегулювати ці конфлікти сприяє підвищенню якості надання послуг у соціальній сфері та відповідає професійним вимогам соціального працівника.

Конфліктологічна компетентність може бути розвинена за допомогою спеціалізованої підготовки, навчання та практичного під час роботи з конфліктами. Вона передбачає знання теорії конфліктів, навички аналізу конфліктних ситуацій, вміння застосовувати різні підходи та методи розв'язання конфліктів, водночас розвиток рефлексивності й саморефлексії.

Основні аспекти конфліктологічної компетентності в професіограмі соціального працівника передбачають:

• Діагностику конфліктів.

• Соціальний працівник має вміти визначати наявність конфліктів, аналізувати їх природу, причини та стадії розвитку, шляхи розв'язання.

• Медіація та врегулювання конфліктів.

Необхідно правильно застосовувати методи медіації і врегулювання конфліктів, щоб допомогти сторонам у конфлікті знайти конструктивні рішення.

• Вміння спілкуватися та вести переговори.

Для роботи в соціальні сфері необхідно мати високий рівень комунікаційних навичок, зокрема вміння слухати, спілкуватися емпатично, вести переговори та вирішувати конфлікти на різних рівнях.

• Психологічна компетентність.

Соціальний працівник повинен розуміти психологічні аспекти конфліктів (емоції, мотивацію, взаємодію між людьми та вплив психологічних факторів на конфліктну ситуацію).

• Культурна компетентність.

Урахування різних культур, взаємодію між різними культурами та врахувати культурні особливості в конфліктних ситуаціях, оскільки культурні різниці можуть бути однією з причин конфліктів, а також впливати на їх розв'язання.

• Рефлексивність та саморефлексія.

Соціальний працівник повинен уміти правильно аналізувати власні думки, почуття та дії в контексті конфліктної ситуації, розвивати свідомість про власні стереотипи та переконання, що можуть впливати на процес врегулювання конфлікту.

• Розробка планів дій та впровадження стратегій.

Навичка планування власних дій і стратегії для врегулювання конфліктів, встановлення мети, вибір методів розв'язання конфліктів та оцінка ефективності заходів є надважливими в соціальній сфері.

• Командна робота та співпраця.

Працювати в команді з іншими спеціалістами, сторонами конфлікту та іншими зацікавленими особами, координувати спільні зусилля для врегулювання конфліктів і досягнення спільних цілей.

Варто наголосити, що конфліктологічна компетентність спонукає людей на пошук і модерування дій для ефективного вирішення конфлікту. Психологічні знання про правила та особливості безконфліктного спілкування та поведінки допомагають не лише будувати конструктивні міжособистісні стосунки, а й застосовувати уміння щодо реконструкції конфлікту, перетворення його на знаряддя управління та впливу, особливо у соціальній сфері [1, с. 5].

Конфліктологічна компетентність посідає важливе місце в професіограмі соціального працівника, оскільки допомагає вирішувати конфлікти та сприяє побудові конструктивних відносин між сторонами конфліктів у різних соціальних ситуаціях. Вміння ефективно взаємодіяти з конфліктами та розв'язувати їх, сприяє досягненню мети соціального працівника підтримки та допомоги людям у потребах, зокрема вирішення конфліктів, що виникають під час роботи з клієнтами, сприяє покращенню їх життєвої ситуації та досягненню позитивних результатів.

Отже, конфліктологічна компетентність є важливою складовою професіограми соціального працівника, оскільки вона допомагає вирішувати конфлікти, сприяє побудові взаємодії і досягненню позитивних результатів у роботі з клієнтами та в системі соціального захисту.

Список використаних джерел:

1. *Бортун К.* (2022). Засоби формування конфліктологічної компетентності студентів спеціальності 231 «Соціальна робота». *Ввічливість. Humanitas*, 6, 3–10, doi: https://doi .org/10.3 2782/humanitas/20 22.6.1

2.*Бутиліна О., Радченко Н.* Розвиток softskills як чинник підвищення ефективності діяльності соціальних працівників. URL: https://periodicals.karazin. ua/socioprostir/ article/view/15725 (дата звернення: 17.01.2023).

3. *Власенко І.А.* Конфліктологічна компетентність студентів: умови та програма формування. Теорія і практика сучасної психології. Т. 1. № 1. 2020. С. 155161.

4. *Котлова Л.О.* Формування конфліктологічної компетентності студентів як чинника їх особистісного розвитку. *Наука і освіта*. № 5. 2014. С. 162168.

5. *Філь С.С.* Визначення, зміст та структура конфліктологічної компетентності студентів – майбутніх фахівців соціономічних професій. НАУКОВІ ЗАПИСКИ НаУКМА. Т. 123. 2011. С. 21-24.

6. *Ярослав Л.О.* Конфліктологічна компетентність як предмет психологічного дослідження. Вісник НТУУ«КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка : збірник наукових праць. 2009. № 1(25). С. 116–119.

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ

Верников Д.К.,
студент,
Європейський університет, м. Київ

Варто відзначити, що початкова освіта – це перший етап загального розвитку дітей. Під час початкової освіти школярі вивчають навколишній світ, вчаться правильно спілкуватися/писати/читати, а також отримують елементарні знання про рідну мову та країну. Ця освіта є обов'язковою та загальнодоступною. Вона починається з 6-річного віку (але не пізніше 8) та триває 4 роки.

Загалом початкова освіта працює в умовах постійних змін, тобто постійно змінюються критерії оцінювання, різні нормативні документи, навчальні програми та плани, які необхідні для активної роботи викладачів, а також реалізація новостворених підручників, які змінюють застарілу інформацію на нову (іноді більш складну для сприйняття дітей) [3]. І все це загострюється на тлі ще одного виклику 21 століття – змінений світ дитинства. До школи приходять інші діти, більш інформовані, розкуті і іноді їх вчити більш складніше, ніж дітей минулого покоління, саме тоді і виникають проблеми в освіті.

Виділяють такі основні проблеми початкової освіти:

- навчальне перевантаження школярів (діти не сприймають будь-яку інформацію, коли її забагато. Тому краще робити 5-хвилинну перерву під час уроку для того, щоб маленькі школярі змогли відпочити – наприклад, зробити 5-хвилинну зарядку);
- несприятливі або некомфортні умови для навчання (уникати стресових ситуацій);
- недостатнє врахування індивідуальних можливостей кожної дитини під час освітнього процесу;
- зниження інтересу до навчання, через недостатньо ефективну організацію освіти та виховання дітей.

Наприкінці початкової школи дитина має бути особистісно, психологічно і функціонально готовою до переходу на наступну освітню ланку. Пройшовши перший етап навчання, школяр стикається з іншим, більш важчим та довшим ніж минулий. Це середня загальна освіта – вона включає знання про природу, людину, суспільство, культуру та виробництво засобами пізнавальної й практичної діяльності, що є дуже корисними для подальшої освіти та трудової діяльності [2]. Під час цього етапу навчання, діти значно розвинені, знають багато цікавого, можуть знайти будь-яку інформацію і т.д.

Та звісно, як і будь-яка освіта, середня загальна освіта має також свої проблеми серед яких є :

- недостатня навчальна підготовка у попередній період (прогалини в знаннях, формальне засвоєння навчального матеріалу);

- несформованість вміння вчитися, компонентів навчальної діяльності;

- різні об'єктивні зміни (тобто сам перехід від початкової до середньої освіти, перевантаження нового матеріалу та предметів, збільшення кількості уроків і т.д.);

- індивідуальні особливості учнів, які не враховують вчителі середньої школи під час навчальної роботи (недостатній рівень розвитку мислення та інших пізнавальних процесів, недоліки уваги і пам'яті);

- оцінювання також сильно впливає на дітей (наприклад в Естонії, дітям не кажуть на весь клас оцінки, а просто виставляють в електронний щоденник [6]. І дитина в праві оголосити її або ні. В Україні, на жаль, поки таке не досить популярне явище, частіше, що вчителі навмисне говорять оцінку для того, щоб осоромити перед іншими, а це є психологічно неправильно);

- великі очікування від батьків або вчителів (з'являється завищене почуття відповідальності, а діти з ним можуть не справитися).

А взагалі найважливішим завданням сучасної школи є виховання особистості, здатної до самовдосконалення, самодетермінації, саморозвитку[5]. Адже суспільству потрібні розумні, заповзятливі люди, які можуть самостійно приймати рішення в ситуації вибору, здатні до співпраці, відрізняються конструктивністю, готові до міжкультурної взаємодії, мають почуття відповідальності за долю країни, за її соціально-економічне процвітання [4]. Система освіти загалом повинна готувати дітей, які вміють не тільки жити в громадянському суспільстві та правовій державі, а й створювати та розвивати її.

Та, на жаль, і в вихованні є певні проблеми, серед яких:

- неповага та зневага до інших;
- несформованість життєвих навичок;
- збільшення проявів девіантної поведінки;
- відсутність урахувань індивідуальних психологічних особливостей дітей;
- відсутність елементарних толерантних взаємин з однолітками;
- вседозволеність у діях та вчинках, які прив'язали дитині батьки.

Тому, узагальнюючи все вищезазначене, можна зробити висновок що, освіта є дуже важливою у наш час. Освіта – безперервний масовий процес, що піддається значному впливу як соціального середовища, так і індивідуальної творчості. Саме за допомогою неї та різних інших навичок, які ми отримуємо протягом всього життя ми можемо існувати, працювати та відпочивати. І, починаючи з маленького віку, діти повинні намагатися дізнатися якомога більше, для того, щоб пізніше їй було простіше, ніж іншим. А батьки та вчителі повинні допомагати та створювати комфортні умови для їхнього навчання.

Зараз в епоху цифрового розвитку освіту можна отримати навіть дистанційно, маючи при цьому тільки одне – це бажання. А для того, щоб мати це бажання, для початку потрібно дітей зацікавити чимось (можливо це буде гра, або показ коротких відео - а не просто переказ звичайної банальної книжки) [7]. Дітлахам меншого віку іноді запам'ятовується краще на слух або картинами. Вже більш старші діти іноді полюбляють просто текст, бо різні картинки

їх відволікають від самої суті. Тому важливо допомагати дітям отримати їх освіту для того, щоб вони потім мали своє щасливе та розвинене майбутнє.

Список використаних джерел:

1. *Бродський Я.* Методологічні засади стандартизації шкільної освіти. Рідна школа. 2003. №6. С. 12-25.
2. *Гончаренко С.* Проблеми гуманітаризації змісту шкільної освіти. Педагогіка і психологія. Київ, 1999.
3. *Копилов С.О.* Проблема самовизначення молодшого школяра щодо мети, змісту й форм освіти. Практична психологія та соціальна робота. 2005. № 5. С. 5-12.
4. *Корсакова О.* До проблеми змісту сучасної шкільної освіти. Біологія і хімія в школі. 2003. №6. С. 5-11, 36-40.
5. *Корсакова О.* Зміст сучасної шкільної освіти / Відкритий урок: розробки, технології, досвід. Київ, 2006. С. 3-11.
6. *Савченко О. Я.* Теоретичні підходи до визначення якості шкільної освіти. Шлях Освіти. 2006. № 4. С. 2- 6.
7. *Фіцула М. М.* Педагогіка: навч. посібник. 2-ге вид., випр., доп. Київ: Академвидав, 2006.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ ОРГАНІЗАЦІЇ

Доровська І.Д.,
здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
ПВНЗ «Європейський університет»

Вступ. Соціально-психологічний клімат організації є важливою темою в організаційній психології та менеджменті, оскільки він впливає на ставлення працівників до своєї роботи, мотивацію, задоволеність роботою, ефективність і продуктивність роботи, а також на загальний успіх організації. Соціально-психологічний клімат організації включає в себе різноманітні аспекти, такі як взаємини між співробітниками, ступінь співпраці, рівень довіри, культуру організації, комунікацію, підтримку, толерантність та багато інших.

Актуальність теми. Актуальність теми полягає в тому, що створення сприятливого соціально-психологічного клімату може позитивно вплинути на результати діяльності організації, сприяти зниженню ризику виникнення конфліктів, забезпечити підвищення мотивації співробітників, а також допомогти залучати та утримувати висококваліфікованих працівників. Крім того, у сучасному світі, де зростає конкуренція та нестабільність ринку праці, створення сприятливого соціально-психологічного клімату може стати важливою перевагою організації на ринку, що забезпечить її стійкість та розвиток у майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психологічних теоріях особистості Л. Виготського та С. Рубінштейна приділено багато наукової уваги питанням соціально-психологічного клімату колективу. Вагомий науковий внесок у дослідження соціально-психологічного клімату колективу зробили як вітчизняні вчені Г. Васянович, Н. Волкова, А. Донцов, Е. Кузьмін, В. Шепель, так і зарубіжні Л. Джеймс, А. Маслоу, Дж. Морено, Ф. Тейлор та багато інших. Такі відомі сучасні вчені, як В. Лозниця, С. Максименко, В. Моргун, Ю. Пачковський, М. Філоненко та багато інших, вивчали соціально-психологічний клімат колективу, поставивши за основну дослідити такі особливості: соціальну, в якій фіксується зміст інтелекту та емоцій, психологічну, в якій розвивається атмосфера оптимізму, цілеспрямованості, творчого пошуку, та соціально-психологічну, в якій проявляються єдність згоди, колективне задоволення, дружба та згуртованість [1].

Соціально-психологічний клімат організації - це поняття, що відображає ставлення працівників до своєї роботи, співробітників та керівництва. Цей клімат може впливати на задоволеність працівників роботою, їхню мотивацію та ефективність виконання робочих завдань. Соціально-психологічний клімат організації є однією з ключових тем соціальної психології організацій і вивчається багатьма вченими в цій галузі [2].

Дослідження в цій галузі спрямовані на вивчення взаємозв'язку між людьми, що працюють разом в організації, та їхнього соціально-психологічного середовища. Вони досліджують різноманітні аспекти соціально-психологічного клімату, такі як ступінь взаємодії між працівниками, рівень взаєморозуміння, рівень довіри, наявність конфліктів, ступінь задоволення роботою тощо.

Дослідження соціально-психологічного клімату допомагають керівникам організацій зрозуміти, які фактори впливають на ефективність роботи працівників та як забезпечити сприятливий соціально-психологічний клімат в організації. Результати досліджень показують, що позитивний соціально-психологічний клімат може призвести до зниження показників відсутності працівників, покращення якості роботи та збільшення продуктивності.

Основні чинники, які впливають на соціально-психологічний клімат, включають в себе комунікацію між співробітниками та керівництвом, наявність можливості професійного розвитку, взаємодію між співробітниками та ставлення керівництва до співробітників.

Культура організації та її цінності можуть впливати на соціально-психологічний клімат та задоволеність працівників роботою. Організації, які надають пріоритет взаємодії, співпраці та відкритості між співробітниками та керівництвом, зазвичай мають позитивний соціально-психологічний клімат.

У цілому, соціально-психологічний клімат організації є важливим фактором, який може впливати на ефективність працівників та результативність організації в цілому.

Соціально-психологічний клімат організації - це сукупність відносин, які виникають між працівниками на робочому місці, їх міжособистісні стосунки, спосіб взаємодії та сприйняття та реагування на події в організації. Це поняття відображає загальний настрій колективу, а також ступінь задоволеності працівників своїм місцем роботи. Соціально-психологічний клімат організації може бути позитивним або негативним, в залежності від того, які відносини склалися між працівниками. Позитивний соціально-психологічний клімат характеризується сприятливими взаєминами між працівниками, підвищеною мотивацією до роботи та сприйняттям робочого місця як комфортного середовища. Негативний соціально-психологічний клімат характеризується конфліктами, підозрілістю, недовірою, агресією та несприятливими взаєминами між працівниками. Соціально-психологічного клімату організації може включати в себе використання різних методів, таких як опитування, спостереження, інтерв'ю, аналіз документів тощо. Результати дослідження можуть вказати на те, які аспекти соціально-психологічного клімату є проблемними, а також на те, які заходи можуть бути вжиті для поліпшення цього клімату в організації.

Дослідження соціально-психологічного клімату організації важливо з двох причин. По-перше, це може впливати на задоволеність працівників і їхню продуктивність. Якщо клімат організації сприятливий, працівники можуть відчувати більшу мотивацію та задоволеність своєю роботою, що може позитивно відобразитися на їхній продуктивності. По-друге, клімат організації може впливати на здоров'я працівників і ризик виникнення стресу та вигорання.

З метою удосконалення соціально-психологічного клімату в організації можна виконати наступні кроки:

1. Здійснити аналіз поточного стану соціально-психологічного клімату в організації. Для цього можна провести опитування співробітників, фокус-групи, спостереження та інші методи дослідження.

2. Виявити чинники, що впливають на соціально-психологічний клімат в організації. Для цього можна використати результати аналізу та досліджень, а також провести консультації з фахівцями з організаційної поведінки та менеджменту.

3. Розробити план дій для покращення соціально-психологічного клімату в організації. Цей план може включати заходи, спрямовані на покращення комунікації між співробітниками, збільшення рівня довіри, встановлення чітких правил та процедур для розв'язання конфліктів, забезпечення сприятливої робочої атмосфери та інші.

4. Здійснити впровадження запланованих заходів та забезпечити їхню ефективність. Для цього можна провести моніторинг і оцінку результатів виконання плану дій та коригувати його за необхідності.

5. Підтримувати соціально-психологічний клімат в організації на постійній основі. Це можна зробити шляхом проведення регулярних оглядів, опитувань

та моніторингу рівня задоволеності співробітників роботою, а також здійснення відповідних корекційних заходів при необхідності [3].

Висновок. У результаті дослідження соціально-психологічного клімату організації можна зробити наступні висновки:

Соціально-психологічний клімат організації є важливим фактором, що впливає на ефективність та задоволеність працівників.

Чинники, які впливають на соціально-психологічний клімат організації, можуть бути різноманітними: від стилю керівництва та організаційної культури до фізичних умов роботи та зарплатній політики.

Для покращення соціально-психологічного клімату в організації необхідно провести аналіз поточного стану, визначити пріоритетні напрямки дій, впровадити заходи та підтримувати позитивний клімат на постійній основі.

Збереження та привабливість компанії для талановитих співробітників, підвищення продуктивності праці та зниження витрат на підтримку організації є головними перевагами покращення соціально-психологічного клімату в організації.

У дослідженні соціально-психологічного клімату організації важливо враховувати індивідуальні особливості працівників та різноманітність їхніх потреб та очікувань, що можуть впливати на сприйняття клімату в організації.

Список використаних джерел:

1. *Базалійська Н.П., Микитюк С.С.* Удосконалення соціально-психологічного клімату на промислових підприємствах. Економіка, бізнес та управління. 2012. № 6. С. 24–31

2. *Ліщинська О.А.* Соціально-психологічний клімат як чинник управління організацією. Київ : Міленіум, 2010. 67 с.

3. *Шакірі М.К.* Основні засади формування сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. 2013. № 2 (37). С. 145–150.

ПРОБЛЕМИ ПОЧАТКОВОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Єсепчук М.О.,
студентка,
Українсько-американський
університет «Конкордія», м. Київ

Україна є одним із лідерів у світі з витрат бюджетних видатків на освітню галузь. З 2013 до 2017 року бюджетне фінансування освіти в Україні зменшилося із 7,2% до 6% ВВП. Після стрімкого знецінення гривні, державні видатки на освіту в реальному вираженні зменшилися на 35% протягом двох років. Це наблизило Україну до показників інших країн. З огляду на те, що витрати все

ще залишаються серед найвищих, освітній процес так і не досяг європейських стандартів. Як результат, кошти використовуються неефективно, а сама галузь має низку проблем: демотивацію вчителів, недосконалі підручники, погане оснащення закладів освіти.

Так склалося, що відповідальність за надання освітніх послуг не зосереджена ні в одному міністерстві, а розподілена між кількома відомствами. Міністерство освіти і науки відповідає за програми навчання, дотримання стандартів. Питаннями заробітної плати, соціальних виплат учителям займаються Міністерство фінансів, Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції, а також Міністерство праці та соціального захисту.

Матеріально-технічне забезпечення навчального процесу перекладено на місцеві органи влади. На сьогодні зросла роль районних відділів освіти, але не зросла їхня спроможність здійснювати нові функції. На приклад, Міністерство фінансів виділяє гроші відповідно до нормативів на одного учня на місцеві органи влади, але за подальшою долею цих коштів не відслідковує ніхто. Це негативно позначається на фінансуванні шкіл, особливо, у сільських районах. Українські класи часто потребують ремонт, не мають сучасного обладнання, виникають проблеми з якісними підручниками.

Інший приклад, Міністерство освіти і науки, плануючи перехід до 12-річного навчання і профільної освіти, «радить» школам застосовувати розділені класи. Так, згідно із законом «Про повну загальну середню освіту», до 2027 року українська школа повинна бути розділена на три рівні: початковий (1-4 класи), базовий (5-9 класи) і профільний (10-12 класи). Освіту на початковому й базовому рівнях надаватимуть гімназії (сьогоднішні школи), а ось старша школа перейде в ліцеї, технікуми та коледжі. Але чи буде достатньо місць у ліцеях після реформи для тих, хто прагне отримати вищу освіту не відомо. Наприклад, тільки в Києві освітньою реформою планується «зрізати» приблизно 75% навчальних закладів із третім рівнем загальної середньої освіти.

Крім того, постанови про необхідність зменшення енергоспоживання і раціоналізацію освітньої мережі мають забезпечити підвищення якості освіти й ефективності використання бюджетних коштів. Але, як показує досвід, ці рішення можуть мати наслідки, протилежні очікуваним. Зокрема, тепер існує загроза скорочення мережі загальноосвітніх шкіл. Освітня система втрачає заклади та свої кваліфіковані кадри.

Також, є нагальна потреба в якісних підручниках, які просувають національну ідею. Зокрема, Миколу Гоголя досі не поділять українська та зарубіжна літератури. За 32 роки незалежності України Міністерство освіти так і не визначилось чи є він українським чи зарубіжним письменником. Уроки перенавантажені теоретичними знаннями, однак їм бракує практичного застосування, тоді як підручники переобтяжені другорядним фактологічним матеріалом, плутаним та незрозумілим викладанням, що послаблює мотивацію і допитливість учнів.

Крім того, в Україні, як показує практика, школа не дає достатніх знань для успішної здачі Зовнішнього незалежного оцінювання. Учні, які бажають продовжити навчання у ВНЗ, вимушені наймати репетиторів, що призводить до перевантаження дитини учбовим процесом та фінансового навантаження на родини.

Європейська інтеграція

Оскільки нині для України однією з головних цілей є європейська інтеграція, то важливо брати до уваги освітній процес, яким користуються країни Заходу. Так, в Німеччині школи готують учнів до професійної вищої освіти або університету.

Після вступу до закладу середньої освіти у віці 10 років (або 12 років) учні поділяються на різні потоки, які пропонують різні кваліфікації та шляхи до вищої освіти: академічної чи професійної.

Одержання професії після школи обирає майже половина випускників 10-го класу. У Німеччині профтехосвіта позначається спеціальним терміном дуальне навчання. Це означає, що заняття проходять безпосередньо на виробництві та в професійній школі. Учні, які отримують професію, одержують стипендію, забезпечуються гуртожитком, посідають навички майбутньої професії.

Таким чином, німецька система освіти забезпечує німецьку промисловість величезним ресурсом висококваліфікованої робочої сили.

Можливі рішення:

Перегляд навчальної програми та написання підручників з якісно викладеним матеріалом та спрямованих на національну свідомість.

Визначити орган, який буде контролювати цільове використання бюджетних коштів, що виділені на освітню галузь.

Націленість навчання в школах на підготовку до здачі вступних іспитів.

Запровадження спільних програм шкільних автоперевезень для доступу до якісної освіти і профілізації навчання. Наприклад, якщо учнів будуть розвозити до шкіл, де сконцентровані відповідні кадри та ресурси.

Передбачення використання учнями інших, віддалених шкіл спортивних майданчиків та бібліотек, комп'ютерів та іншого обладнання та споруд, що можуть знаходитись на території однієї («базової») школи.

Список використаних джерел

1. MIGRANT.BIZ.UA, Особливості системи освіти в Німеччині, URL: https://migrant.biz.ua/nimechina/navchannya-de/osvita-v-nimechchyni.html

2. Osvita.ua, Проблеми і перспективи розвитку середньої освіти в Україні, URL: https://osvita.ua/school/method/1032/

3. Апостроф, Школи під «ніж»: навіщо в Україні скорочують 10-ті класи, URL: https://apostrophe.ua/ua/article/society/2021-02-08/shkolyi-pod-noj-zachem-v-ukraine-sokraschayut-10-e-klassyi/37685

4. Українська газета, Початкова та середня освіта в Німеччині: типи навчальних закладів, URL: https://ukrainskagazeta.de/життя-німеччині/початкова-та-середня-освіта-в-німеччн/

5. Українська правда, Що не так з українською шкільною освітою, URL: https://life.pravda.com.ua/columns/2018/09/12/233085/

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ ОСВІТИ

Єфанов З.В.,
студент,
Європейський університет, м.Київ
Науковий керівник: д.е.н., професор ***Шульга О.А.***

Успішний розвиток будь-якої країни і будь-якого суспільства, особливо в нових економічних умовах, у багатьох відношеннях визначається рівнем забезпечення їх економіки, науки, соціальної сфери висококваліфікованими кадрами, новим баченням ними перспектив розвитку. Модернізація освіти в Україні вимагає вирішення низки проблем, серед яких найбільш актуальними є: повільні темпи інтеграції в європейський і світовий інтелектуальний простір, недостатня кількість наукових досліджень, проблеми з освоєнням технологій зі сторони вчителів, наявність корупції у системі освіти, низька заробітна плата працівників освіти, та нерозуміння ситуації щодо того, навіщо молодому поколінню потрібна освіта та чи потрібна вона їм взагалі.

Уже в 21 столітті, людство повинно вирішувати нові глобальні проблеми, перш за все, за допомогою освіти. Ключ до добробуту і процвітання держав, посилення їх ролі на світовому ринку – у системі освіти. Кожне суспільство відтворює себе через систему освіти. Головним фактором формування громадянського суспільства є саме освіта, яка виступає як соціальне й культурне явище, що є невід'ємним супутником еволюційного розвитку людства. Сьогодні освіта розглядається як процес впливу на засвоєння особою певного соціального досвіду, норм та цінностей.

Отже, освіта в Україні є основним чинником розвитку суспільства. Дійсно, проблеми в освіті існують і вони досить суттєві. Дане питання вирішити цілком можливо та потрібно. Загалом, важливо розуміти, що нинішня система освіти в Україні не є найгіршою. Більше того, вона є досить непоганою, адже українська система освіти посіла 42 місце з 200 в міжнародному рейтингу вищої освіти. А це вже про щось говорить. Та попри все, нам є до чого рухатися, та є над чим працювати.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації: Матеріали II всеукраїнської наукової конференції 28-29 жовтня 2016р. Ч. 1. Дніпро, 2016. 292 с.

2. Актуальні питання реформування освіти в Україні: монографія / за ред. С. Л. Лондара; ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Київ, 2018. 246 с.

3. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / за заг. ред. Колупаєвої А.А. Київ: «А. С. К.», 2012. 308 с

4.Філософія освіти: навчальний посібник. 2-ге видання / за наук. ред. академіка В. П. Андрущенка [та ін.]. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 348 с.

5. https://life.pravda.com.ua/columns/2018/09/12/233085/

6. https://vseosvita.ua/site/out?url=http%3A%2F%2Fosvita.ua%2Fschool%2Fmethod%2F1032%2F

7. https://eo.gov.ua/problemy-shchodo-navchannia-ditey-iaki-perebuvaiut-v-ukraini/2022/08/16/

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Іванцов М.О.,
студент
Європейський університет, м.Київ
Науковий керівник: професор, д.п.н. ***Максимов М.В.***

Актуальність дослідження: адаптація до умов закладу вищої освіти є вагомим процесом для студента. Непоодинокі випадки, коли вона відбувається зі складнощами, і студент має докласти відчутних зусиль для її успіху. З цієї причини дослідження соціально-психологічних особливостей адаптації допомагає з'ясувати фактори, від яких залежить її успішність.

Дослідження варто розвивати навколо різних аспектів адаптації студентів: психологічний стрес, взаємодопомога в колективі, стимуляція до проактивних дій, інші причини, що впливають на успішне освоєння. Знання та усвідомлення таких причин допоможе у розробці дієвих методик щодо адаптації студентів.

Мета дослідження: встановлення соціальних та психологічних особливостей процесу адаптації студентів до нових для них умов навчання та соціальної взаємодії у закладах вищої освіти.

Результати теоретичного аналізу проблеми: поняття адаптації, виходячи з аналізу психологічної й педагогічної літератури, розкривається з різних боків. Деякі науковці характеризують адаптацію як результат пристосування до обставин, інші називають її взаємодією індивіда з індивідом, групою людей, колективом, чи навіть середовищем.

Виокремлюються також наступні значення:

– властивість формування зв'язку з навколишнім середовищем або пристосування;

– сукупність адаптаційних реакцій, що мають загальний захисний характер;

– процес активного пристосування та регуляції засвоєних норм та цінностей в зв'язці з готовністю до використання різноманітних ресурсів, що допомагають професійному та особистісному становленню.

Після проведення аналізу даної проблематики з'являється можливість диференціації наступних векторів досліджень:

• систематизація досвіду проблеми адаптації до нових умов навчальної діяльності;

• особливості стартового етапу навчання та факторів, що впливають на процес адаптації;

• аналіз особливостей пристосування студентів на початкових етапах навчання у ЗВО;

• педагогічні особливості адаптації студентів.

Дослідники характеризують адаптацію як готовність до виконання визначених середовищем обов'язків, врахування контексту колективних цілей, здатність функціонувати в системі професійних, соціальних і міжособистісних взаємин. Можливість адаптовуватись упродовж життя визначає здатність долати перешкоди, що і є фактором успішного розвитку молоді.

Слід виокремити наступні підходи до розуміння поняття адаптації студентів ЗВО:

– комплексний, динамічний процес, обумовлений взаємодією суб'єктивних й об'єктивних соціально-психологічних, психічних, психофізіологічних та фізіологічних чинників;

– складне багатогранне приєднання студентів до нової системи вимог і контролю, нового колективу, а для деяких – і нового середовища;

– пристосування індивіда до групи, всього студентського колективу, прийняття нормативно-правових вимог перебування у ЗВО, осмислене прийняття норм моралі та культури.

Також виокремлюють біологічну адаптацію, що має на меті пристосування до нових (кліматичних, побутових, санітарних) умов, режиму праці та сну.

Висновки: Адаптацію до умов навчання у закладі вищої освіти проходять всі студенти-початківці. Головні ризики цього процесу - ймовірність емоційного збудження, психологічна тривожність, погіршення емоційної стійкості, втрата самоконтролю, виникнення сором'язливості, погіршення показників успішності. Головна причина необхідності адаптації студентів до навчання у закладі вищої освіти є різниця між шкільним та студентським середовищами, а також необхідність соціального дорослішання, що включає в себе комплекс комунікаційних навичок та соціалізації індивіда. Шляхи поліпшення адаптації містять наступні компоненти: свідомість стосовно проблематики навчання у ЗВО, особистісну мотивацію індивіда, сприйнятливість до навколишнього контексту, здатність до подолання викликів та сприйняття невідворотних змін. Студентам рекомендовано розширення самосвідомості, картини світосприйняття, індивідуальне смислотворення, емоційне дорослішання, самовдосконалення. Роботу над попередженням проблем адаптації варто розпочинати у фіналь-

ному шкільному періоді у вигляді семінарів, тренінгів та позакласної роботи, суть яких втілювалася б у підвищенні сприйняття змін та нових умови життя без емоційних потрясінь.

Список використаних джерел:

1. *Василенко М. М.* Особливості соціально-психологічної адаптації майбутніх юристів до навчання у ВНЗ МВС України. Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. 2010. № 4. С. 195–202.

2. *Ворожбит С. А.* Особливості стратегій соціально-психологічної адаптації студентів під впливом почуття довіри. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. 2013. Вип. 114. С. 30–35. (Серія «Психологічні науки»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPH_2013_114_9.

3. *Гармаш Л., Коцур Н.* Шляхи оптимізації інтелектуального потенціалу студентів-першокурсників при адаптації до навчального процесу в ВНЗ. Актуальні проблеми психології. Психологія навчання. Медична психологія. 2009. Вип. 13. Т. 10.

4. *Гладиш М. О.* Наукові підходи до проблеми адаптації студентів з особливими освітніми потребами в умовах закладу вищої освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2019. № 63. Т. 2. С. 55–58. doi: 10.32840/1992-5786.2019.63-2.11.

5. *Кривонос О. Б.* Організація соціально-педагогічної адаптації студентів. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2017. № 7 (71). С. 69–799. doi: 10.24139/2312-5993/2017.07/069-079.

6. *Очеретнюк А. О., Лисенко Д. А., Паламарчук О. В., Закалата Т. Р., Керничний В. В.* Проблема адаптації студентів-медиків першого курсу до навчального процесу. Вісник Вінницького національного медичного університету. 2018. № 3. Т. 22. С. 543–547. doi: 10.31393/reports-vnmedical-2018-22(3)-31.

7. *Спіріна Т. П., Зарюгіна Ю. Є.* Особливості адаптації студентів-першокурсників до умов навчання у вищому навчальному закладі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. Вип. 32. С. 182–184.

ЗМІСТОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА КАТЕГОРІЇ «ЯКІСТЬ ОСВІТИ»

Кобко А.В.,
магістрант,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ
Науковий керівник: д.е.н., проф. ***Шпильова В.О.***

Наприкінці XX ст. – на початку XXI ст. сучасне суспільство, розвиваючись шляхом переходу від якості товарів до якості людини, якості освіти і далі – до якості життя, вступило в нову цивілізацію, що отримала назву «цивілізації якості життя». У зв'язку з цим велике значення набуває розвиток інтелектуально-освітнього потенціалу людини, одним із найважливіших факторів якого у сучасній соціально-економічній ситуації є проблема забезпечення якості освіти.

При проведенні термінологічного аналізу Р. А. Кубанов визначає якість як «суттєву ознаку, властивість, що відрізняють один предмет від іншого» [1, с. 26].

Сігаєва Л. Є. також вважає, що «якість є суттєвою визначеністю предмета, в силу якої він є даним, а не іншим предметом, чим і відрізняється від інших предметів» [2, с. 219].

На думку Г. П. Клімової, поняття «якість» розглядається, з одного боку, як філософська категорія, з іншого боку, як виробнича проблема. Вважаємо, що всі перелічені аспекти важливі, проте в аспекті нашого дослідження якість розуміється: а) як поняття абсолютне – це стандарт; б) як поняття відносне – це засіб, за допомогою якого визначається відповідність результату стандарту; в) це категорія, яка є сукупністю властивостей об'єкта і відповідає вимогам, потребам і нормам.

Вперше категорію «якість» було проаналізовано давньогрецьким філософом Арістотелем. У своїх дослідженнях учений заклав основи предметного розуміння якості, розглядаючи її як видову відмінність сутності, її властивість: «жодна з ... властивостей не існує від природи сама по собі і не здатна відокремлюватися від сутності» (суті речі) [3, с. 12].

Пізніше до категорії якості зверталися філософи різних напрямів (механістичного світогляду – Р. Декарт, Дж. Локк, Т. Гоббс; німецької класичної філософії – І. Кант, Г. Гегель, Л. Фейєрбах; марксистського матеріалістичного спрямування – К. Маркс, Ф. Енгельс).

Родоначальник німецького класичного ідеалізму Іммануїл Кант до поняття «якості» відніс реальність, заперечення та обмеження.

Інший німецький філософ Г.В. Гегель вважав, що «якість є насамперед тотожною з буттям безпосередньою певністю» [3, с. 13]. Вона являє собою категорію кінцевого, що знаходить місце лише у царині природи.

Таким чином, з погляду філософії, якість – це об'єктивна визначеність предмета або сукупність властивостей предмета, властивих тільки йому, а також предметам, на нього схожим.

У зв'язку з розвитком промисловості у XX столітті з'явилися різноманітні аспекти поняття «якість»: економічний, соціальний, особистісний, управлінський та інші. Об'єктом досліджень стає не лише якість матеріальних предметів, а й якість послуг, що надаються.

З'являється поняття «якість життя», що характеризує рівень розвитку країни, населення. В даний час ЮНЕСКО щорічно визначає рейтинг країн за цим показником.

Аналізуючи сутність категорії «якість» у розумінні провідних зарубіжних вчених, А. Василюк [35] наводить такі визначення (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи зарубіжних дослідників до трактування категорії «якість»

Автор	Формулювання поняття «якість»
В. Шухарт	Різниця між предметами. Диференціація за ознакою «хороший – поганий».
К. Ісікава	Якість має два аспекти: об'єктивні фізичні характеристики. Суб'єктивна сторона – наскільки річ «хороша».
Дж. Джуран	Придатність для використання (відповідність до призначення). Суб'єктивна сторона: якість є ступіню задоволення споживача (для реалізації якості виробник повинен дізнатися про вимоги споживача і зробити свою продукцію такою, щоб вона задовольняла цим вимогам).
А. Фейгенбаум	Якість виробу або послуги можна визначити як загальну сукупність технічних, технологічних та експлуатаційних характеристик, за допомогою яких виріб або послуга відповідатимуть вимогам споживача під час їх експлуатації.
Дж. Харрінгтон	Якість - задоволення очікувань споживача за ціну, яку він може дозволити, коли в нього виникає потреба. Висока якість - перевищення очікувань споживача за нижчу ціну, ніж він передбачає.
Г. Тагуті	Якість – це втрата, спричинена суспільству з моменту поставки продукту.

Як бачимо, у даних визначеннях якість розуміється, з одного боку, як властивість чи характеристика предмета, з іншого боку, як ступінь задоволеності споживача продукцією.

М. Є. Скиба та Г. В. Красильникова вважають, що якість як поняття відносне має два аспекти:

1) відповідність стандарту;

2) відповідність запитам споживачів [4, с. 5].

На думку В. Ніколаєвського основними чинниками, що забезпечують якість освіти, є професійна підготовка викладачів, навчально-методичне забезпечення навчального процесу, наявність системи контролю й оцінювання викладання, рівня знань студентів, застосування сучасних освітніх технологій у навчальному процесі, спрямованість викладання на формування соціальних якостей сучасного фахівця, стимулювання самостійної роботи студентів, контакти з провідними зарубіжними фахівцями [5].

Таке розуміння якості є основоположним для нашого дослідження, тому що якісна освітня послуга повинна відповідати вимогам відповідних стандартів та задовольняти запити споживачів даних послуг.

Аналіз сучасних теорій показав, що виділяються різні типи якості залежно від тієї чи іншої ознаки:

- якість як зовнішня чи внутрішня визначеність (залежно від форми прояву);
- якість природна, соціальна, духовна (залежно від природи носіїв);
- якість функціональна та системна (залежно від підходу до дослідження).

Основними чинниками, визначальними рівень усвідомлення та розуміння сутності категорії «якість», на думку Л. Є. Сігаєвої, є:

- світоглядні орієнтири особистості, її моральні цінності;
- соціальна основа, тобто умови життя та творчості людини в тому суспільстві, в якому вона живе;
- психологічний фактор – задоволеність людини умовами життя, творчості, конкретної діяльності;
- технологічний фактор, що визначає значимість якості матеріалів, проектування, технологій, персоналу для отримання кінцевого продукту діяльності організації, яка задовольняє споживача [2, с. 224].

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок, що в існуючих підходах якість освіти оцінюється переважно за результатами, в яких чільне місце відводиться їх когнітивним аспектам. Водночас слід зазначити, що якість освіти – це не лише результат на виході, а й якість освітнього процесу, якість умов.

З одного боку, «якість освіти» може розглядатися як ступінь відповідності рівня освіченості випускника навчального закладу вимогам, що висуваються; з іншого боку, це якість самої освітньої системи, тобто сукупність властивостей системи, які гарантують (тою чи іншою мірою) досягнення заданого результату.

Таким чином, досліджуючи питання якості освіти, ми розглядаємо основні його характеристики: результативну, процесуальну та системну.

Список використаних джерел

1. *Кубанов Р. А.* Якість освіти: суть поняття та особливості оцінювання. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2013. № 13(2). С. 25–31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_13%282%29__5

2. *Сігаєва Л. Є.* Сучасні підходи до якості освіти: теоретичний аспект. Професійна освіта: методологія, теорія та технології . 2016. Вип. 4. С. 213–229. URL: https://educationjournal.org/index.php/journal/article/download/49/47/

3. *Батечко Н.* Якість вищої освіти в контексті синергії наукових підходів. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2017. Вип. 3–4. С. 12–19. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/22292/1/N_Batechko_NDLOSV_2017_3- 4_NPO.pdf

4. *Скиба М. Є., Красильникова Г. В., Білецька Г. А.* Управління якістю вищої освіти в університеті: інноваційні підходи, технології та засоби: навч. посіб. Хмельницький: ХНУ, 2019. 186 с.

5. *Ніколаєвський В.М.* Соціологічна освіта в Україні: критерії та освітні стратегії досягнення якості [Електронний ресурс] / В.М. Ніколаєвський – Режим доступу http://www.sociology.kharkov.ua/docs/chten 01/nick.doc.

СТРЕС ТА ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА З ПРАЦІВНИКАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Тимошенко О.І.
д.ф.н., професор,
ректор ПВНЗ «Європейський університет»
Корінецький П.А.,
магістрант,
Європейський університет, м. Київ

Анотація. Авторами здійснено теоретичний аналіз впливу стресу на працівників та діяльність організації в умовах війни і запропоновано напрями психологічної роботи з працівниками бізнесу на основі практичного досвіду.

Актуальність теми. 24 лютого 2022 розпочався для всіх українців однаково: шок та стрес. Проте життя продовжується і для міцного фронту – обов'язково повинен бути ефективний і надійний тил, що можливе лише за умови життєздатної економіки та повноцінного функціонування бізнесу. Психологічна робота з працівниками в умовах війни є дуже актуальною у контексті сучасної геополітичної ситуації, де військові конфлікти відбуваються в різних куточках світу, зокрема і в Україні. Війна, як і будь-яка інша зовнішня небезпека чи загроза, – це фактор, який виникає поза роботою, але наслідки якого можуть впливати як на працездатність і продуктивність людини. Співробітники майже щодня можуть бути свідками страшних подій, хтось змушений виїжджати, дехто продовжує виконувати завдання під постійним гулом повітряних тривог. Усі ці фактори призводять до зниження продуктивності працівників, що безпосередньо впливає на ефективність компанії, виконання цілей та розвитку бізнесу. Тому надзвичайно важливою є правильна психологічна робота з працівниками щоб підтримувати здоровий психологічний клімат у компанії та зберегти рівновагу в колективі.

Результати дослідження. Працівники, що працюють в умовах війни, можуть бути піддані стресовим ситуаціям, ПТСР, депресії, тривожності та іншим психологічним проблемам. За оцінкою ВООЗ, через зниження продуктивності в результаті тривоги й депресії, втрати глобальної економіки становлять 1 триль-

йон доларів США на рік [4]. Проблеми психологічного й соціального характеру впливають на людину, трудовий колектив та бізнес.

Виникаючи ще до прямого контакту з реальною загрозою, стрес триває аж до виходу із зони загрози. Стресовий механізм дає можливість закріпити у пам'яті слід нових емоційно-поведінкових навичок і стереотипів, які мають першочергове значення для збереження життя [3]. Глибина та сила впливу стресу на психічний стан людини залежить від різних факторів. Звичні компоненти психологічного клімату сьогодні підпадають під дію стресу кожного з працівників та їх реакції на воєнні дії в країні. О. Брюховецька трактує стрес «як механізм деструктивної професіоналізації, що приводить до емоційного вигорання, невротизації» [1]. Стрес може викликати загальне емоційне вигорання особистості, викликати порушення сну, призвести до депресії та серйозних захворювань (опорно-рухової, серцево-судинної системи, шлунку тощо). Ці реакції безпосередньо мають прямий вплив на якість виконання професійних обов'язків та поведінки працівника в колективі, як наслідок – на діяльність організації в цілому.

Погоджуємось з твердженням науковців Журавська Н.С., Ящур С.П., Олещенко О.В., що «майже третя частина свідомого людського життя проходить на робочому місці. І те, в яких умовах відбувається трудова діяльність, яка загальна психологічна атмосфера колективу, які ділові та особисті стосунки, значною мірою відображається на результатах роботи, кількості і якості виробленої продукції і навіть на життя людини загалом» [2]. Саме тому психологічна робота з працівникаими така важлива. Системна турбота про ментальне здоров'я так само важлива, як і турбота про фізичний стан людини. Це може врятувати життя, запобігти травмуванню на роботі, зберегти кадровий потенціал, підвищити мотивацію і продуктивність.

Напрями психологічної роботи з працівниками в умовах війни на основі практичного досвіду включають наступні блоки програм:

Психологічна підтримка - це процес, який допомагає працівникам розуміти свої емоції та досвід, який вони переживають в умовах війни. Такі програми можуть включати як адаптацію управлінського підходу, так і різноманітні тренінги зі стресового менеджменту, психологічної стійкості та інших навичок, що допоможуть працівникам ефективніше впоратися зі стресом та труднощами в умовах війни. В першу чергу необхідно мінімізувати стрес: бути більш гнучкими та лояльними до своїх працівників. У людей має бути почуття безпеки на робочому місці. Якщо цього відчуття немає, у членів команди когнітивний дисонанс – мозок їм підказує, що безпека є пріоритетом, а керівник своїм авторитетом тисне, нападає і змушує зберігати продуктивність. По-друге – будьте відкриті до діалогу, оскільки дуже важливо: вислухати, підтримати, дати відчуття безпеки. По-третє – відзначайте досягнення: акцентуйте увагу на мінімальних досягненнях робітників, дозвольте команді в ці особливі часи самій диктувати, на що вона спроможна і якщо необхідно – знизьте планку. І найголовніше, - підтримуйте Україну: коли ваша команда бачить, що ви збира-

єте кошти та допомагаєте ЗСУ, – це мотивує та надихає. Не мовчіть про те, що ваш бізнес робить і буде робити для наближення нашої перемоги.

Психологічна робота з командами допомагає підтримувати ефективну комунікацію в команді та забезпечити ефективну координацію дій в умовах війни. Це може включати проведення тренінгів з командної роботи та співпраці, розробку інструментів для підвищення ефективності комунікації та співпраці в команді. Розробка стратегій співпраці та комунікації в командах може допомогти забезпечити ефективну роботу та підтримку для працівників. Налагодьте комунікацію: починаючи від суперечок в середині колективу, закінчуючи планом взаємодії з працівниками, які зараз працюють віддалено. Організовуйте спільні зустрічі, метою яких є повернення людей до колективу, повернення їм професійної ідентичності, нагадування, що вони, окрім іншого, – колеги й мають спільну справу тут і зараз, у цій компанії. Людям важливо зрозуміти, що вони не самотні у своєму горі, страхах та переживаннях. Спільне обговорення, співпереживання, емоційне реагування зрештою дадуть відчуття опори. Групова психотерапія може стати частиною тімбілдингу, тільки тут увага приділятиметься не лише вмінню гуртуватися та домовлятися, але і навичкам емоційної підтримки, емпатії, співпереживання. **Проводьте командні заходи**, різні активності, щоб підтримувати дух співробітників, давати почуття об'єднаності, залученості. Під час цих заходів тримайте руку на пульсі, щоб відстежувати продуктивність різних працівників, їхній емоційні стани.

Розробка стратегій саморозвитку та самопідтримки – такі стратегії допомагають працівникам знаходити рішення в умовах стресу, вчаться бути більш ефективними та знаходити внутрішню міць для подолання труднощів. Сюди ж можна включити і роботу з травмою та ПТСР.

Розробка планів кризового реагування – такі плани допомагають бізнесу та його працівникам підготуватися до ризиків, які можуть виникнути в умовах війни. Це може включати проведення тренінгів з кризового управління, розробку планів евакуації та інших стратегій.

Розробка програм здоров'я та добробуту - такі програми допомагають працівникам забезпечувати своє фізичне та емоційне здоров'я. Це може включати проведення занять з фізичної активності, тренінгів зі здорового харчування та відпочинку, а також надання доступу до різноманітних сервісів підтримки, наприклад програм релаксації.

Консультування та терапія - психологічні консультації та терапія можуть допомогти працівникам впоратися зі стресом, тривогою та іншими емоційними проблемами, що виникають в умовах війни. Пошук корпоративного психолога для індивідуальної роботи з кожним – не дешево, але ефективно і залежить від запитів та ситуації. Оптимально виглядають консультації психолога онлайн: це зручно, адже підлеглим не потрібно відлучатися з робочого місця, витрачати час на проїзд, змінювати ситуацію на незвичну для себе.

Висновки. Психологічна робота з працівниками в умовах війни вкрай важлива і повинна бути зосереджена на підтримці їх фізичного та емоційного здо-

ров'я, розробці стратегій для подолання стресу та кризових ситуацій, забезпеченні ефективної комунікації та співпраці в команді, а також розробці планів для забезпечення безпеки в умовах війни. Війна не надовго, вона завершиться нашою перемогою, а поки Сили оборони наближають цю перемогу, - наше завдання підтримувати тил: продовжувати вести бізнес, налагоджувати процеси та комунікації, турбуватись про психоемоційне здоров'я співробітників.

Список використаних джерел:

1. *Брюховецька О.В.* Формування толерантності до професійного стресу у керівників закладів середньої освіти // Вісник післядипломної освіти. Серія : Соціальні та поведінкові науки. - 2019. - Вип. 9. - С. 10-24: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vispdoso_2019_9_4

2. *Журавська Н. С., Ящур С. П., Олещенко О. В.* Соціально-психологічний клімат педагогічного колективу: особливості стилів керівництва // Імідж сучасного педагога. – 2018, (4(187), 15–18.

3. *Кокун О. М., Агаєв Н. А., Пішко І. О., Лозінська Н. С.* Основи психологічної допомоги військовослужбовцям в умовах бойових дій: методичний посібник. Київ: НДЦ ГП ЗСУ. – 2015, 170 с.

4. Психічне здоров'я на перехідному етапі: результати оцінювання та рекомендації для інтеграції охорони психічного здоров'я в систему первинної медичної допомоги // Міжнародний медичний корпус за підтримки групи Світового банку. – 2018: https://ipz.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/MH-report-for_INTERNET_All_ua.pdf

ВПЛИВ МОДЕЛІ СІМ'Ї НА ПЕРЕЖИВАННЯ ПОДРУЖНЬОЇ КРИЗИ

Кудінова С.В.,
здобувачі першого
(магістерського) рівня вищої освіти
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Вступ. Сім'я - це базовий інститут первинної соціалізації особистості, який має колосальний вплив на її становлення, забезпечує якісне різноманіття форм спілкування та визначає характер взаємодій людини у різних сферах життєдіяльності суспільства.

Сімейна модель може впливати на переживання подружньої кризи. Різні типи сімей можуть мати різні рівні комунікації, розуміння, підтримки та інших факторів, які можуть впливати на те, як члени сім'ї діють під час кризи.

Наприклад, у сім'ях з високим рівнем комунікації та підтримки, члени сім'ї можуть бути більш схильні до розмов про свої проблеми та співпраці в пошуку рішень. Це може зменшити ризик розриву відносин і допомогти розв'язати проблеми. Натомість, у сім'ях з низьким рівнем комунікації та підтримки, члени сім'ї можуть бути менш схильні до співпраці та розмов про свої проблеми, що може зробити кризу ще більш тяжкою. Розмова є ключовою складо-

вою для побудови міцних відносин. Важливо побудувати діалог на взаємному розумінні та взаємодії. Крім того, потрібно зосередитись на позитивних рисах партнера, замість зосередження на його недоліках.

Також важливим фактором може бути те, які цінності та переконання викладені в сім'ї. Наприклад, у сім'ях з високим рівнем релігійності, можуть бути більш сильні настанови на збереження сімейних відносин та більш сильне почуття відповідальності перед Богом за долю своєї сім'ї. Такі цінності можуть допомогти зберегти подружні відносини, навіть коли вони знаходяться в кризі.

Актуальность теми. Проблема сімейних відносин, а саме переживання подружніх криз, особливо кризу, так званих, «трьох років» у моделі молодої сім'ї, визначення психологічних підстав для їх розуміня є актуальними завданнями, через що відзначається, що дослідження кризи сучасної молодої сім'ї є назрілим. У зв'язку з цим вивчення психологічних сімейних аспектів має теоретичне і практичне значення як у плані досягнення благополуччя сімейних відносин, так і в контексті проблеми кризи суспільних систем.

Модель молодої сім'ї може мати певний вплив на переживання подружньої кризи. Молода сім'я, зазвичай, складається з юних людей, які недавно одружилися або почали жити разом. У такій сім'ї може бути менше досвіду вирішення конфліктів і менше ресурсів для розв'язання проблем, що може призвести до того, що подружня криза буде більш відчутною для цієї сім'ї.

Криза молодої сім'ї є нормативною сімейною кризою, яка є процесом адаптації до сімейного життя, взаємного пристосування подружжя одне до одного. За даними ряду дослідників, можно зробити висновок, що на подружжя в період кризи сім'ї впливають певні психологічні чинники.

Мета дослідження - розглянути особливості переживання подружжям кризового періоду становлення сімейних відносин на прикладі моделі молодої сім'ї та на основі отриманих даних сформувати рекомендації щодо способів недопущення перших криз, особливо, так званої, кризи «трьох років» та конструктивного проживання подружніх криз молодими сім'ями, якщо криза вже настала.

Об'єкт дослідження - сімейні відносини між подружжям, на прикладі моделі молодої сім'ї.

Предмет дослідження - психологічні особливості особистості подружжя у конфлікті у процесі перших сімейних криз.

Група досліджуваних. Загальна кількість досліджуваних - 30 осіб, серед яких 15 жінок та 15 чоловіків віком від 18 до 30 років, які перебувають в офіційному шлюбі від 1 до 10 років.

Гіпотеза дослідження - передбачається, що успішність проходження кризи сімейного життя пов'язана з індивідуальними формами реагування подружжя на конфліктні ситуації.

Організація дослідження:

- проведений теоретичний аналіз проблеми сімейних криз та дезадаптації сімей у сучасному суспільстві;

- описані моделі сімей, що характеризуються різним рівнем задоволеності шлюбно-сімейних відносин;

- виявлені форми індивідуального реагування подружжя на конфліктні ситуації в процесі кризи подружніх відносин, на прикладі молодих сімей, що характеризуються різним рівнем задоволеності шлюбно-сімейними відносинами;

- проаналізовано взаємозв'язок успішності адаптації подружжя до сімейного життя та особливості їхньої реакції на конфліктні ситуації;

Результати дослідження. Якщо підводити підсумки дослідження, загалом, у парах, що подолали кризу сім'ї, спостерігається тенденція до доброзичливих відносин. При цьому у жінок переважає підлеглий тип стосунків, а у чоловіків – домінуючий. У парах, що не подолали кризу сім'ї, спостерігається тенденція до агресивних відносин. При цьому і у жінок, і у чоловіків переважає домінуючий тип стосунків.

Порівнюючи дві групи, можна дійти висновку, що якщо в першій групі домінуючим і підпорядковуючим є лише один із подружжя, то в другій групі представники обох статей виявляють ті самі якості, тобто в сім'ї відбувається протистояння двох осіб. Така ситуація відбувається при єднанні двох осіб, які не здатні йти на компроміс та поступатися. Кожен із подружжя вважає єдино правильним тільки свою думку, не зважаючи на думку чоловіка або жінки.

Результати проведених досліджень підтверджують гіпотезу того, що успішність проходження кризи сімейного життя пов'язана з індивідуальними формами реагування подружжя на конфліктні ситуації.

Проаналізовано взаємозв'язок успішності адаптації подружжя до сімейного життя та особливості їхньої реакції. На основі отриманих даних сформовано рекомендації щодо роботи з подружжям у кризовий період.

Висновок. Подружня криза - це природний етап в житті будь-якої пари, і зміцнення відносин можливі. Важливо пам'ятати, що кожна сім'я має свої власні потреби та особливості, тому немає універсальних рішень для подолання подружніх криз. Проте, дотримуючись деяких рекомендацій та зосереджуючись на спільній меті - побудові міцних відносин, пара може подолати кризу та зберегти, покращити свої відносини.

Можна стверджувати, що сімейна модель може впливати на переживання подружньої кризи. Важливо мати на увазі, що кожна сім'я унікальна, і реакція на кризу може бути різною. Проте, зважаючи на рівень комунікації та підтримки, а також на цінності та переконання в сім'ї , можна розробити індивідуальні стратегії для подолання подружньої кризи.

Список використанних джерел:

1. *Бондаровська В.* Стадії розвитку сім ї. Види сімейних конфліктів. Психологічна допомога сім ї / Упоряд. Т.Гончаренко. П86 Вид. дім «Шкіл. світ» : Вид. Л. Галіцина. Київ, 2005

2. *Кругла Т. О.* Сімейний конфлікт : причини виникнення, попередження, врегулювання : веб-сайт. URL : ojs.tdmu.edu.ua

3. *Помиткіна Л. В., Злагодух В. В., Хімченко Н. С., Погорільська Н. І.* Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк». Київ, 2010. 270 с

ВПЛИВ ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА СТАТУСНЕ СТАНОВЛЕННЯ ПІДЛІТКА В КОЛЕКТИВІ

Кулик О.В.,
магістрантка,
Європейський університет, м.Київ

Дорослішання є етапом онтогенезу людини, який триває від 11–12 до 20 років і охоплює підлітковий вік, ранню та зрілу юність. Головною його особливістю є перехід від дитинства до дорослості. Період дорослішання характеризується якісними і кількісними змінами у біологічній, психологічній, особистісній і соціальній сферах людини.

Підліток і юнак відкривають для себе свій внутрішній світ, ідентифікують себе в соціумі, обирають життєвий шлях на основі ціннісного і професійного самовизначення. Особливо актуальними в період дорослішання є потреби особистості у самоствердженні, самовираженні, самореалізації і саморозвитку.

Підлітковий вік є першим перехідним періодом від дитинства до зрілості. Якісні зміни, що відбуваються в інтелектуальній та емоційній сферах особистості підлітка (інтенсивний, нерівномірний розвиток і зростання організму, особистісні новоутворення та ін.), породжують новий рівень його самосвідомості, потреби у самоствердженні, рівноправному і довірливому спілкуванні з ровесниками і дорослими. Інтенсивний статевий розвиток зумовлює виникнення статевого потягу і пов'язані з ним переживання й інтереси.

Усе це є підставою для виокремлення підлітків в особливу соціально-психологічну, демографічну групу з характерними для неї настановами, цінностями, нормами і манерами поведінки, які утворюють специфічну субкультуру [3].

Підлітковий вік охоплює період від 11–12 до 14–18 років, що відповідає середньому шкільному вікові, тобто 5–9 класам сучасної школи. У цей період в особистості дитини відбуваються складні і суперечливі зміни, на підставі чого його ще називають важким, критичним, перехідним. Така оцінка зумовлена багатьма якісними змінами, які нерідко пов'язані з докорінним ламанням попередніх позицій, особливостей активності, інтересів і стосунків дитини. Відбуваються вони за порівняно короткий час, здебільшого бувають несподіваними і надають процесові розвитку стрибкоподібного, бурхливого характеру. Майже завжди ці зміни супроводжуються появою у підлітки суб'єктивних труднощів. Ускладнюється і його виховання, оскільки підліток не підкоряється ефективним

щодо молодшого школяра впливам дорослих, у різних формах проявляє непослух, опір і протест (упертість, грубість, негативізм, замкненість).

Соціальна ситуація розвитку підлітка особливо залежить від сім'ї, стосунків з батьками. Якщо ці стосунки враховують його потреби і можливості, вибудовуються на засадах взаємоповаги та довіри, підліток легко долає труднощі у навчанні і спілкуванні, активно набуває соціальний досвід, утверджується в таких елементах соціуму, як шкільний клас, група ровесників та ін.

Основним чинником розвитку підлітка є його власна соціальна активність, спрямована на засвоєння важливих для нього зразків поведінки і цінностей, на побудову стосунків з дорослими, ровесниками. Підлітки включаються у різні види суспільно корисної діяльності, що розширює сферу їхнього спілкування, можливості засвоєння соціальних цінностей, сприяє формуванню моральних якостей особистості.

У підлітковому віці провідними видами діяльності є міжособистісне спілкування з дорослими і ровесниками, суспільно корисна праця і навчання, що позитивно позначається на розвитку психіки та особистості загалом [2].

Дорослий повинен бути другом підлітка, але особливим, – другом-приятелем, другом-наставником. Його завдання – допомогти дитині пізнати себе, оцінити свої здібності і можливості, знайти своє місце в світі дорослих. [4].

Важливе значення для підлітка має спільна діяльність із дорослими, організована на основі єдності інтересів, захоплень. Зміст такої співпраці може бути різним. Підліток може допомагати батькам по господарству, навіть радити їм у певних справах, а дорослі мають дослухатися до його думки. Старший може залучити його до справ, якими він зайнятий. Така спільна діяльність породжує спільність переживань, почуттів, настроїв, намірів, полегшує контакт із підлітком, зумовлює емоційну та духовну близькість. У ній дитина пізнає складний внутрішній світ дорослих, глибину думок і переживань, вчиться турботливому ставленню до людей.

У підлітковому віці дитина прагне зрозуміти, що означає бути дорослим, проводить паралелі між вчинками дорослих і своїми. Підліток зауважує їхні прорахунки та помилки, нестерпно ставиться до спроб принизити його. Та якщо дорослі визнають свої помилки, діти щиро їм вибачають. Часто предметом критики (заслуженої і незаслуженої) стає вчитель, якого інколи учні звинувачують в несправедливості. Батькам не слід заохочувати необ'єктивне ставлення підлітка до педагога, доцільніше спонукати його замислитися над своєю поведінкою і зробити високоморальні, адекватні ситуації висновки.

У зв'язку з появою в дітей підліткового віку нових психологічних особливостей інколи їхні стосунки з дорослими супроводжуються конфліктами, негативними формами поведінки, зокрема проявами грубості, впертості. Це пов'язане, як правило, з прагненням до самостійності, які дорослі не сприймають і не підтримують. Підлітки хочуть, щоб з їхніми думками, бажаннями та настроями рахувалися, не терплять недовіри, байдужості, насмішок, нотацій, особливо в присутності друзів. Однак прояви негативних форм поведінки і конфліктність підлітків не є неминучими[3].

Важливе значення для підлітка має оцінка друзями його особистісних якостей, знань і вмінь, здібностей і можливостей. У товаришів він знаходить співчуття, адекватне сприйняття своїх радощів і негараздів, які дорослим часто здаються незначущими [2].

У підлітковому віці основою мотивації стають цінності, однак система ціннісних орієнтацій дитини перебуває ще на стадії формування. Відбувається перегляд сформованих у молодшому шкільному віці уявлень про цінності. Якщо в попередньому періоді великий вплив на виникнення цінностей мало виховання, то в підлітковому віці значущими для дитини стають цінності і погляди, які домінують у групі. У підлітка певною мірою сформована ієрархія життєвих цілей, однак він ще недостатньо володіє засобами їх досягнення, а це уповільнює процес опанування соціальної поведінки [1].

Протягом підліткового віку ціннісні орієнтації дітей ускладнюються, стають більш ліберальними, незалежними, відбувається безумовне схиляння перед визнаними цінностями.

На становлення інтересів суттєво впливають статеві відмінності. У хлопчиків негативний етап протесту проти дитячого типу стосунків настає пізніше, ніж у дівчат (через пізніше статеве дозрівання та соціальне дорослішання), але відбувається бурхливіше і триває довше, а негативізм (дії, які суперечать вимогам оточуючих) виражений сильніше [4].

Інтереси підлітка нерідко переростають в захоплення. Вони нестійкі, часто змінюються і, як правило, не пов'язані з навчальною діяльністю.

Більшість захоплень сприяють розвитку особистості підлітків, оскільки задовольняють їхню потребу в пізнанні, допомагають виробити корисні звички. Однак деякі захоплення за певних індивідуальних особливостей можуть і спотворювати розвиток особистості, формувати схильність до марної трати часу, показної бундючності, спричинювати порушення громадського порядку. Згубно впливають на становлення особистості захоплення алкоголем, наркотиками, азартними іграми.

Значення мотивів діяльності і поведінки в розвитку особистості підлітка. З дорослішанням підліток усе частіше і послідовніше виявляє просоціальну та індивідуально-суспільну мотивацію діяльності, що супроводжується ослабленням групової мотивації.

Пік індивідуалістичної спрямованості припадає на середній підлітковий вік, а на наступному віковому етапі індивідуалістична спрямованість їхньої поведінки вже не є такою виразною. Дівчаток з гуманістичним спрямуванням набагато більше, ніж хлопчиків, що зумовлене виробленими суспільством для жінок і чоловіків соціальними ролями. Від жінки воно очікує дисциплінованості, старанності, здатності співчувати, поділяти чужі погляди. Вона повинна бути доброзичливою, терплячою, вміти прощати і поступатись, що відповідає гуманістичній спрямованості особистості. Роль чоловіка вимагає мужньої, ак-

тивної, самостійної та агресивної поведінки, більшої незалежності вчинків і суджень, що свідчить про індивідуалістичну спрямованість.

Серед старших підлітків зростає кількість осіб з альтруїстичною акцентуацією гуманістичної спрямованості, зменшується – з егоцентричною акцентуацією егоїстичного спрямування. Водночас серед підлітків-дівчат частішають прояви суїцидальної спрямованості.

Отже, підлітковий вік є важливим етапом соціального розвитку, у межах якого відбувається становлення його спонукальної сфери [1].

Список використаних джерел:

1. *Варій М. Й.* Загальна психологія: Підручник для студентів психологічних і педагогічних спеціальностей. К.: Центр учбової літератури, 2018. 967 с.

2. *Вірна Ж. П.* Прогнозування життєвих перспектив в умовах психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей загальноосвітньої школи / Практична психологія та соціальна робота. 2016. № 2. С. 1-4.

3. *Забродський М. М.* Основи вікової психології. Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга, 2015. 112 с.

4. *Задесенець М. П.* Вікові особливості розвитку дітей і формування їх особистості. К., «Вища школа», 2009. С. 182-187.

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Лєбєдєва А.С.,
магістрант,
ПВНЗ «Європейськийуніверситет», м. Київ
Науковийкерівник: к.е.н., доц. ***Шпильовий В.А.***

Реалізація управління персоналом закладів вищої освіти передбачає використання тих чи інших технологій і методів. Якщо типологізувати вживані в технологіях такого управління методи, то їх можна звести до:

- економічних,
- організаційно-розпорядчих
- соціально-психологічних (рис. 1).

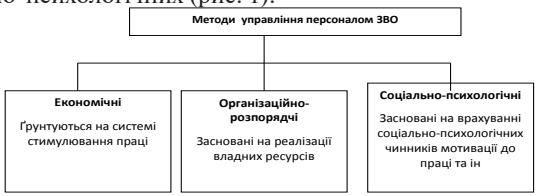

Рис. 1. Методи управління персоналом закладів вищої освіти

До числа різновидів системних технологій, що використовуються для управління персоналом закладів вищої освіти, слід віднести:

- управління за цілями;
- управління за мотиваційними пріоритетами працівників;
- управління шляхом делегування повноважень;
- управління за допомогою системи менеджменту якості та ін.

Суттєвий інтерес представляють нові технології, що застосовуються в управлінні персоналом закладів вищої освіти. Під новими технологіями в даному випадку маються на увазі інноваційні технології.

Якщо грунтуватися на документі «Вимірювання науково-технічної діяльності. Пропоноване керівництво зі збору та інтерпретації даних про технологічні інновації» [1], то, як зазначає А.А.Майоров, тут простежується відмінність між новацією і чимось особливим. «Обов'язкова властивість інновації - новизна» [2, с.62].

Разом з тим, як відзначає науковець, «інновація відрізняється від новації більшим масштабом, більшим ефектом та можливою наявністю синергетичного ефекту» [2, с.62].

Перехід до суспільства знань передбачає, що сама організація повинна продукувати інноваційне середовище й акумулювати інтелектуальний капітал. Інноваційні технології управління працею лише відображають дану інноваційність. При цьому інноваційні технології можуть мати організаційну (наприклад, до них можна віднести цифрові інформаційно-комунікаційні технології), соціально-економічну спрямованість (наприклад, нові технології стимулювання праці працівників через рейтингування, та інші), поєднувати і ту, і іншу спрямованості (наприклад, технології проектного управління працею працівників).

Технології управління працею персоналом закладів вищої освіти можна аналізувати і в динаміці, наприклад, в ракурсі зміни концепцій трактування самого працівника закладу вищої освіти.

Від методів управління працею працівника, що розуміється як частина механізму функціонування організації, коли в основі управління закладена сувора ієрархія, що базується на системі жорсткого адміністративного контролю (як це представлено в економіко-технологічному управлінському підході).

До методів управління більш м'яким, орієнтованим на мотивацію до праці та колективний контроль (як це трактується в соціально-психологічному управлінні).

До гуманістичного підходу, націленого на індивідуальність працівника і розкриття його творчого потенціалу, в якій управління персоналом закладів вищої освіти постає не в ракурсі ієрархічно вибудуваних відносин, а в системі, заснованої на рівноправне партнерство, в якому особлива роль належить самоконтролю працівника.

Таким чином, сучасні завдання, які поставлені перед вітчизняними закладами вищої освіти, підводять до необхідності формування нової моделі управ-

ління персоналом закладів вищої освіти, адекватної принципам побудови суспільства знань. У цих умовах особливого значення набуває працівник нового типу, що володіє креативним мисленням, прагненням до безперервного навчання та саморозвитку. У зв'язку з цим потрібні не тільки нові технології управління працею таких працівників, а й принципи даного управління, адекватні творчій праці.

Список використаних джерел:

1. The Measurement of scientific and technological activities. Oslo Manual. Guidelines for collecting and interpreting technological innovation data. A joint publication of OECD and Eurostat. 3rd edition. - OECD, 2005 [Электронный ресурс]. - Режим доступа: https: //ec. europa.eu/eurostat/ramon/statmanuals/files/9205111E.pdf

2. *Майоров А.А.* Інноваційне управління закладом освіти //Публічне управління. – 2015. - №1(9). - С.61-68.

3. *Парахіна В.Н., Федоренко Т.М., Шацька Є.Ю.* Теорія організації. 6-е видання, перероблене. – К..: Видавництво «Кондор», 2014. – 360 с.

ЗАСАДНИЧІ ОСНОВИ ПРОГРАМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ З ПІДВИЩЕННЯ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Литвиньонок Ю.В.,
студентка факультету психології
та соціальних технологій
Європейський університет, м. Київ
Науковий керівник: к.п.н., доцент ***Абрамян Н.Д.***

Важливим етапом в розвитку дитини дошкільного віку є вступ та адаптація до закладу дошкільної освіти (ЗДО), де діти навчаються взаємодіяти з дорослими та однолітками, набувають нових знань та вмінь, розширюють свої уявлення про навколишній світ та сферу міжособистісних відносин. Входження дитини у нову для неї атмосферу соціального простору, навчання спілкуватися з іншими, пристосування до нових умов життя (режиму дня, виконання обов'язкових процедур самообслуговування, участь в іграх та навчальних заняттях протягом дня) не завжди протікають легко й швидко. У дітей часто спостерігаються зниження активності, фізичні прояви захворювань, втрата апетиту, порушення сну на початкових етапах адаптації до умов закладу дошкільної освіти тощо. Все це вимагає терпіння та підготовки як з боку батьків, так і вихователів.

На наше переконання, прискореному та безболісному процесу адаптації до ЗДО сприяє ігрова діяльність. Обумовлено це тим, що саме цьому віці гра є провідною діяльністю. Під час гри дошкільнята отримують інформацію про

світ людських взаємин і способи набуття відповідних умінь, застосовуючи наявні знання на практиці. Вони відзначають, що в ігровій ситуації дитина здійснює свої бажання, забезпечує вікові потреби, нейтралізує емоційні конфлікти. Поява гри в житті дошкільника, з одного боку, зумовлена прагненням дитини до активності, до включення в життя дорослих, а з іншого – є прийнятним для суспільства шляхом соціалізації дитини, її підготовки до дорослого життя» [1].

На думку Н. Кубати, М. Айзенбарт, «гра є одним із найефективніших засобів підготовки дитини до «дорослого» життя, її соціалізації, морально-етичного виховання. У процесі гри формується особистість дитини, її соціальна компетентність і гуманістичний світогляд, з особливою яскравістю проявляються індивідуальні особливості дошкільника, розвиваються його творчі здібності, цілеспрямована уява, рух від думки до дії» [3, с. 55].

Гра для дитини виступає як інтеріоризація соціального досвіду, так і репрезентація внутрішнього світу дитини, її емоційної сфери її потреб. Гра має великий потенціал щодо гармонізації соціальних стосунків дитини, відреагування негативних емоцій і встановлення контакту з близьким оточенням, сприяє подальшій соціалізації дитини [2, с. 90].

Отже, гра надає необмежені можливості для самовияву дитини та для її контактів з однолітками. Саме тому рольові ігри є найбільш сприятливими для соціально-комунікативного розвитку дітей та підвищення показників їх адаптації до групи однолітків, до умов закладу дошкільної освіти.

Нижче пропонується програма психологічних занять з підвищення адаптації дітей до ЗДО. Її завданнями є:

- розвивати навички самообслуговуючої діяльності, формувати прагнення до охайності;
- налагоджувати довірливі взаємини з вихователем, встановлювати позитивну атмосферу спілкування дітей і дорослого, вчити правилам ввічливого спілкування у групі;
- активізувати пізнавальний інтерес та залучити увагу дітей до змістовних занять, розширити їх уявлення про навколишній світ за допомогою знань та уявлень про предмети і їх властивості, зв'язки, і про явища природи;
- розвивати навички спільної діяльності з однолітками, взаємодії дітей в групі; формувати доброзичливе ставлення до оточуючих;
- вчити виражати емоції адекватно до ситуації, зменшувати прояви негативних емоцій, підтримувати бадьорий позитивний настрій малят.

Структурно програма включає 6 занять, під час яких використовуються вправи-привітання, розминки, релаксації, емоційні етюди, ігри для налагодження комунікативної взаємодії дітей між собою, оптимізації психоемоційного стану дітей, формування відчуття згуртованості, єдності в групі.

Тривалість заняття 25-30 хв., що обумовлюється психологічними особливостями не стійкої уваги дітей до цікавого заняття, а також їх психофізичними можливостями.

У таблиці 1 наведено мету та ігри кожного з занять.

Таблиця 1

Структура програми психологічних занять з підвищення адаптації дітей до ЗДО

Назва заняття	Мета заняття	Вправи заняття
Заняття 1. «Знайомство»	розвивати бажання знайомитися з дорослим і дітьми; налагоджувати контакти дітей; розвивати їх комунікативні навички; вправляти у звертанні та ініціюванні спілкування з іншими; сприяти нейтралізації негативної емоційної енергії та агресивної поведінки; розвивати координацію рухів, дрібну моторику, пам'ять; корегувати емоційний стан дітей.	Вправа-розминка «А мене звати...» Вправа «Потяг» Вправа «Маска-підказка» Вправа «Вгадай настрій»
Заняття 2. «Привітання для друзів»	вчити запам'ятовувати імена дітей групи; розвивати єдність, задоволення від перебування в центрі уваги; сприяти нейтралізації негативної емоційної енергії та агресивної поведінки; розвивати координацію рухів, дрібну моторику, пам'ять	Гра «Мій настрій» Гра «Луна» Вправа «Комплімент» Вправ-релаксація «Мені добре, коли ...» Самомасаж «Добрі пальчики»
Заняття 3. «Мій настрій»	формувати позитивне ставлення до відвідування дитсадка; розвивати конструктивні навички поведінки; формувати елементарні навички спілкування; розвивати соціальні навички взаємодії в групі, формувати почуття єдності, згуртованості; корегувати емоційний стан дітей; збагачувати соціальний досвід	Гра «Приємне привітання» Вправа «Покажи, як» Гра «Пізнаємо почуття» Рухлива вправа «Дві подружки» Гра «Тренуємо емоції»
Заняття 4. «Лісовий дитячий садок»	формувати позитивне ставлення до відвідування дитсадка; вправляти дітей в умінні встановлювати контакти, доброзичливо поводитися, збагачувати соціальний досвід, формувати навички позитивного спілкування з іншими.	Вправа «Привітайся з іншими» Пальчикова гра «Кумедні чоловічки» Гра-казка «Лісовий дитячий садок» Вправа-релаксація «Покажи, як ...»

Заняття 5. «Дитсадок для звірят»	формувати позитивне ставлення до відвідування дитсадка; знизити тривожність, вчити використовувати позитивні моделі поведінки у реальному житті, формувати адекватну самооцінку; формувати відчуття згуртованості, єдності в групі; вправляти дітей в умінні встановлювати контакти, доброзичливо поводитися, збагачувати соціальний досвід.	Вправа-розминка «Мій настрій» Гра «Дитячий садок для звірят» Гра «Хода і настрій»
Заняття 6. «Дружні малята»	формувати позитивне ставлення до відвідування дитсадка, до однолітків, до вихователя, психолога; підвищити настрій, знизити тривожність; формувати впевненість в собі і адекватну самооцінку; вчити дітей встановлювати контакти, доброзичливо поводитися в групі однолітків.	Вправа-руханка «Я сьогодні буду...» Гра «Веселі мавпочки» з використанням піктограм Гра-драматизація казки «Сорока та ведмідь» Гра «Обіймалочки»

Окрім роботи з дітьми, важливо регулярно проводити зустрічі з вихователями, робити зрізи їхньої діяльності, аби оперативно реагувати на проблемні ситуації. Також вважаємо, що у межах проведення психологічної робити з підвищення адаптації дошкільників до ЗДО варто проводити зустрічі з батьками, аби залучити та підготувати їх до нового етапу у житті їхніх дітей.

Отже, на наше переконання, організація комплексного підходу до вирішення проблеми адаптації дітей до умов ЗДО завдяки включенню педагогів, психолога і батьків вихованців є запорукою підвищення адаптованості дошкільників до закладу дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. *Бондаренко О. І., Ватаманюк Г. П.* Формування комунікативної готовності старших дошкільників до навчання в школі в ігровій діяльності. URL : http://conference.pu.if.ua/forum/files/30112017/6/bondar.PDF. (дата звернення: 01.04.2023).

2. *Васильченко О. А.* Ігрова терапія як метод соціальної роботи з дітьми шкільного віку. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2013. Вип. 3 (19). С. 90–94.

3. *Кубата Н. П., Айзенбарт М. М.* Гра як засіб формування соціальної компетенції у дітей старшого дошкільного віку. Молодий вчений. 2018. № 5 (57). С. 53–57.

ВПЛИВ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ "Я-КОНЦЕПЦІЇ" В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Масько Л.В.,
студентка магістратури
Факультету психології і соціальних технологій
Європейський університет, м.Київ

Я-концéпція — динамічна система уявлень людини про саму себе, що включає усвідомлення своїх фізичних, інтелектуальних природних властивостей; самооцінку; суб'єктивне сприйняття, що характеризує вплив на власну особистість зовнішніх факторів.

Юнацький вік є останньою межею між дитинством та дорослістю. Цей вік розпочинається в період з 15-17 і триває приблизно до 23 років. Даний період поділяється на два етапи: рання юність (15-17-18 років) та безпосередньо юність (18-23 роки). Юність - вирішальний етап формування світогляду. Світогляд - це не тільки система знань і досвіду, а й система переконань, переживання яких супроводжується почуттям їх істинності, правильності. Тому світогляд пов'язаний з пошуком сенсу життя. Явища дійсності цікавлять молодь не самі по собі, а у зв'язку з його власним ставленням до них. Соціальна ситуація розвитку характеризується в першу чергу тим , що старший школяр стоїть на порозі вступу в самостійне життя. Йому належить вийти на шлях трудової діяльності і визначити своє місце в житті (слід зауважити, що ці процеси дуже варіативні). У зв'язку з цим змінюються вимоги до старшокласника і умови, в яких відбувається його формування як особистості: він повинен бути підготовлений до праці, до сімейного життя, до виконання громадянських обов'язків. Юність - це завершальна стадія щаблі персоналізації. Головні новоутворення юнацького віку - саморефлексія, усвідомлення власної індивідуальності, поява життєвих планів, готовність до самовизначення, установка на свідому побудову власного життя, поступове вростання в різні сфери життя. Самовизначення, як особистісне, так і професійне, - характерна риса юнацтва. Вибір професії впорядковує і приводить в систему супідрядності всі його різноманітні мотиваційні тенденції, що йдуть як від його безпосередніх інтересів, так і від інших різноманітних мотивів, породжуваних ситуацією вибору.

Світоглядний пошук включає соціальну орієнтацію особистості, усвідомлення себе як частинки соціальної спільності (соціальної групи, нації тощо), вибір свого майбутнього соціального положення і способів його досягнення. Провідна діяльність - навчально-професійна. Мотиви, пов'язані з майбутнім, починають спонукати навчальну діяльність. Проявляється велика вибірковість до навчальних предметів. Основний мотив пізнавальної діяльності - прагнення придбати професію . Становлення сталої самосвідомості і стабільного образу «Я» - центральне психологічне новоутворення юнацького віку. Складається система уявлень про самого себе, яка незалежно від того, істинно воно чи

ні, являє собою психологічну реальність, яка впливає на поведінку, породжує ті чи інші переживання. В самосвідомість входить фактор часу (юнак починає жити майбутнім).

Вибір професії стає центром психологічного розвитку старшокласників. У зв'язку з виникненням життєвих планів у них формується вміння підпорядковувати свою поведінку конкретним цілям майбутнього самостійного життя, перебудовувати мотиви діяльності. На перше місце виступають відповідальність перед собою, почуття суспільного обов'язку, ідейні переконання, моральні принципи, якими старшокласники починають керуватися в повсякденному житті. Відбувається формування самоконтролю, самозобов'язання, самонаказу.

Потреба в незалежності у молодих людей усвідомлюється завдяки зростанню когнітивних здібностей, настанню фізіологічної зрілості та вимогам з боку суспільства. Відбуваються зіткнення з батьківськими бажаннями, внаслідок чого виникає багато сімейних конфліктів як протидія нав'язаних думок, заперечення авторитетів, сумніву щодо соціальних норм.

Спілкування з однолітками найповніше реалізує потребу в коханні, тому що спілкування з друзями стає інтимно-особистісним (дружба, кохання). З другом обговорюються розчарування, взаємини з однолітками протилежної статі. Змістом спілкування стає реальне життя, а інформація, що передається другу, — секретною. Особливо загострюються почуття, пов'язані з усвідомленням свого «Я», власної гідності, потребою дружити, товаришувати. Пошук друзів, спілкування з ними - важливе джерело емоційних переживань старшокласників.

Рання юність - пора виникнення і переживання першого кохання, яке відчутно впливає на емоційне життя старшокласника, становлення його особистості. Цю пору називають «періодом утворення пар», перших побачень, перших почуттєвих контактів і відповідного зближення. Настає певна стабілізація, врівноваженість у стосунках молоді обох статей. Інтимні переживання наближаються за своєю формою до почуттів дорослих людей. У групових стосунках зникає антагонізм статей, розширюються контакти, товариська приязнь і дружні стосунки між хлопцями і дівчатами. Виникають та розвиваються нові форми спілкування з прихованими чи явними еротичними елементами (симпатія, приязнь, флірт, кокетування, залицяння, закоханість). Дівчата і хлопці вчаться звертати на себе увагу осіб протилежної статі, розуміти смаки й уподобання іншої сторони, пристосовуватися до них. Отже, у старшому шкільному віці створюється сприятливий ґрунт для формування міжстатевих стосунків молодих людей, які духовно збагачують їх.

Формуються основні риси характеру особистості. Дедалі більшого значення набуває система переконань, нових потреб, інтересів та ідеалів, які визначають напрям життєвої активності, ставлення до оточення, самого себе, суспільних обов'язків.

Отже, на формування “Я-концепції”в юнацькому віці є спілкування з ровесниками, дорослими. Впливовим є класний колектив, в якому проходить значна частина життя молоді, відбувається навчальна діяльність, виникають різноманітні форми суспільних контактів, що регулюються правилами, нормами колективного співжиття. Формуються різні види мікрогруп - групи найближчих приятелів, друзів, товариські групи, компанії. Порівняно з підлітками, юнаки більше приділяють уваги внутрішнім якостям друзів: інтелектуальним запитам, світоглядним настановам, моральним потребам тощо, ставлять високі вимоги до дружби. Студенти, опинившись на порозі дорослості, спрямовані у майбутнє. Реалізація основних потреб цього віку призводить до відносної стабілізації особистості, формування «Я-концепції», світогляду. Центральним новоутворенням стає самовизначення — професійне та особистісне. Саме в період ранньої юності виявляється свідоме позитивне ставлення до навчання. Все це дає можливість в цей віковий період здійснювати пошуки сенсу життя.

Список використаних джерел:

1. *Бамбурак Н.М.* Поняття “Я-концепції”особистості у вітчизняній та зарубіжній психологічній літературі. [Електронний ресурс]. / Н.М. Бамбурак // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АНП України. Проблеми загальної та педагогічної психології. - 2009.Т. XI., ч.6. - с. 12-20.

2. *Волинець Н.Я.* “Я-концепція” як чинник особистісного самовизначення в ранній юності. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія, (1 (54), 27-34

3. *Грись А.М.* Адаптивні функції образу “Я” неповнолітніх. Проблеми загальної та педагогічної психології: збірник наукових праць 2011. Вип. 13, ч.5. с. 85-93.

4. *Добривечір Д.О. ,Жданова І.В.* Гендерні особливості “Я-концепції”в юнацькому віці. Особистість, суспільство, закон. Харків, 2019. С. 47-49.

ПОНЯТТЯ НАРЦИСИЧНОГО СИМПТОМОКОПЛЕКСУ ЯК ДЕФЕРЕНЦІЙНОЇ КАТЕГОРІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Молочко Я.А.,
здобувач вищої освіти навчальної групи 12МГПС,
УДУ імені Михайла Драгоманова
Науковий керівник: ***Кашпур Ю.М.***
кандидат психол.наук, доцент кафедри
теоретичної та консультативної психології,
факультету психології, УДУ імені Михайла Драгоманова

Маштабні соціокультурні зміни, що відбуваються на межі XX-XXI століть, схвалюють розвиток індивідуалізму в різних сферах життя та підсилюють нар-

цисичні тенденції сучасного суспільства, створюючи набір певних домінант, які сприймаються як норма, формуючи характерне світосприйняття (ідеал вільної індивідуальності) та специфічний душевний стан людини (автономної особистості, зосередженої на власному благополуччі). Одночасно відбувається дискредитація багатьох моральних орієнтирів, що обумовлює байдужість людей до зовнішніх подій і концентрацію уваги на собі. Невипадково дослідники називають сучасний період Епохою нарцисизму (Г.Валь, 2001), Ерою пустки або часом Нарциса (Ж. Липовецьки, 2001), сучасну культуру - нарцисичною (А.Лоуен, 1997), а сучасне покоління - поколінням «мені» (С.Роуз, 2010) [2, с. 20].

Останнім часом в науці активно дискутується питання психологічної природи і суті нарцисизму. Зазначається, що таке поняття як «нарцисизим» до сьогоднього дня не має загальноприйнятого визначення та розглядається переважно виходячи із методологічних уподобань дослідників, відображаючи достатньо розрізнену картину підходів, концепцій, теоретичних знахідок та експериментальних даних, які загалом не були інтегровані до кінця та не осмислені психологічною наукою.

Таким чином, існує ряд протирічь: з однієї сторони, у сучасному суспільстві спостерігається посилення нарцисичних тенеденцій, підвищується інтерес до нарцисичної проблематики в психології особистості, збільшується потреба в експериментальних та емпіричних дослідження даного феномену; а з іншої, - відсутність опереціонального визначення поняття «нарцисизм» і релевантного діагностичного інструментарію, спрямованого на його визначення в контексті психічної норми.

Вперше нарцисизм вивчався З.Фройдом, який розглядає його у своїх працях одночасно з точки зору особистісного та клінічного феномену. Поняття «нарцисизм» він визначає як специфічний стан людини, згідно з яким вона концентрує свій інтерес та увагу на собі [1, с. 14]. Подальше вивченням феномену нарцисизму займалися А.Міллер, С. Є. Пульвер, Е.Фромм, О.Кернберг, Н.Д.Дмитрієва, Ц.П.Короленко та ін. Сучасні вчені трактують його як мотиваційний стан людини, що спрямований на підтримання відносно позитивного самоуявлення у соціальному середовищі, через різноманітні способи поведінки [3, с.54].

Розглядаючи питання ретроспективи поняття «нарцисизм» важливо звернути увагу на те, що уявлення про патологічність феномену, які були притаманні класичним представникам психоаналітичного напрямку, із часом розмиваються, даючи місце для вивчення нормальних проявів нарцисизму. Сучасні підходи до вивчення нарцисизму є інтегративними, вони враховують напрацювання класичного психоаналізу та ґрунтуються на гуманістичній парадигмі, глибше розкривають феномен та ацентують увагу на тому, що нарцисизм - це не лише особистісна характеристика, а глобальне соціокультурне явище.

Отже, в науці починають з'являтись тенденції до розвитку цього феномену не в патологічних формах, а в межах різновиду норми. Вивчивши і зіставивши існуючі підходи та їх доказові бази, ми припускаємо можливість існування у кожній людині набору певних особистісних структур, які безпосередньо пов'язані із самоставленням та способами регуляції стосунків між «Я» та зовнішнім світом, які доцільно означити «нарцисичним симптомокомплексом». Нарцисичний симптомокомплекс відрізняється від класичного розуміння нарцисизму тим, що розглядається не як психопатологія, а як нормативне явище, набір особистісних характеристик, що виникає під впливом життєвого досвіду. Нарцисичний симптомокомплекс має динамічний характер, він може загострюватись та послаблюватись, в залежності від поточної ситуації, будь то вікова криза, де він виступає як адаптаційний інструмент розвитку, чи конкретна точкова ситуація у житті особистості. Різниця між нарцисизмом та нарцисичним симптомокомплексом полягає у тому, що перше поняття є глобальним характеорологічним феноменом, який описує конкретну структуру особисті та її домінуючий патерн взаємодії із оточуючими та собою, в той час як нарцисичний симптомокомплекс є позначенням когнітивних, поведінкових та емоційниї особливостей особистості які можуть проявлятися час від часу, мають збалансований характер (тобто у людині присутні й інші способи регуляції) та які лише у частковій, можливо навіть малій формі, визначають характер та структуру особистості. Таким чином, можна казати про те, що якщо нарцисичний симптомокомплекс є визначальним способом регуляції психічної енергії особистості - це людина яку можна віднести до категорій нарцисичної психопатології (будь якої глибини - невроз, розлад особистості, психоз тощо), на противагу, якщо він лише частково визначає особистіть та має ситуативний характер, він є нормативним явищем, що сприяє адаптації.

До нарцисичного симптомокомплексу, як до набору особистісних структур, можна віднести наступні нарцисичні характеристики: віра у власну унікальність, високий рівень самооцінки, невілювання власних недоліків, чутливість до критики, спроби продемонструвати себе у найкращому світлі, фантазії про своє всемогуття, тенденція до осуду інших, схильність до домінування, схихьність до створення ієрархії оточуючих людей за ступенем впливовості, самовпевненість, страх емоційної близькості. Безумовно, всі ці характеристики перегукуються із симптомами нарцисичної особистості, проте важливо розуміти, що нарцисизм передбачає повномірне та стійке їх поєднання, в той час як нарцисичний симптомокоплекс може бути частковим набором зазначених особливостей які носять динамічний та ситуативний характер.

Також, варто зазначити специфічні критерії саме нарцисизму, які не стосуються поняття «нарцисичний симптомокоплекс». Зіставши різні підходи до того, яке місце займає нарцисизм та нарцисичний тип особистості в різних класифікаціях особистісних типів клінічного і неклінічного характеру, ми дійшли висновку, що діагностичними критеріями для віднесення особистості до нарцисичного типу а є: 1)фокус заклопотаності у вигляді коливання між

«грандіозною» і «нікчемною» самооцінкою; 2)сором як центральний афект, який провокує презирство і заздрість; 3)характерне патологічне переконання щодо себе самого: «Щоб відчувати себе добре, я повинен бути досконалим» [2, с. 77].

Підсумовуючи вищесказане, нарцисичний симптомокомплекс є необхідним для диференційного розмежування поняттям в освітньому процесі, яке характеризує динамічні та обумовлені поточним контекстом поведінкові, емоційні та когнітивні прояви конкретного індивіда, що пов'язані із характером регуляції стосунків особистості із оточуючим та внутрішнім світом, який ще не може називатися нарцисизмом, проте безумовно має зв'язок із ним.

Список використаних джерел:

1. *Фрейд З.* Введення в психоаналіз (лекції) [Електронний ресурс] / З.Фрейд // Майстри психології, 2007 – Режим доступу до ресурсу: https://bookap.info/psyanaliz/freyd_vvedenie_v_psihoanaliz/.

3. *Dammann G., Sammet I., Grimmer B.* Narcissismus: Theorie, Diagnostic, Therapie // Psychotherapie in Psychosomatic. – Gestaltungskonzept Peter Horlacher – 448 p.

3. *Pulver Sydney E.* Narcissism: The Term and the Concept // Essential papers on narcissism. NY. 1986. P. 91-120 pg.

ВПЛИВ БАТЬКІВСЬКОЇ СІМ'Ї НА СТРАТЕГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ БАТЬКІВСТВА

Муравйова Ю.Ю.,
магістрантка,
ПВНЗ «Європейський університет»

Актуальність. Підготовка до сімейного життя традиційно є одним із головних напрямків виховання підростаючого покоління, а основні моделі сімейних відносин формуються з раннього віку. Тому важливим є формування моделі сім'ї ще до того, як молоді люди почнуть будувати власне сімейне життя. Вважають, що формування статево-рольових та сімейно рольових установок у дітей здійснюється тим успішніше, чим благополучніша батьківська сім'я. Свої перші уявлення про шлюбно- сімейні стосунки діти отримують саме в батьківській родині. На формування власної концепції сім'ї впливає емоційний клімат батьківської родини, відносини між батьками, структура сім'ї та її традиції, ролі батька та матері. Кожен з батьків має свої уявлення про суто жіночу та чоловічу поведінку, про мужність та жіночність, має досвід спілкування з особами протилежної статі, свої морально-етичні погляди на взаємини між чоловіком та жінкою, культуру міжстатевих стосунків, своє критичне ставлення до

власних помилок юності в цій сфері. Цей досвід батьки прагнуть передати своїм дітям, щоб застерегти їх від помилок та підготувати до сімейного життя.

Мета дослідження - вивчення особливостей та взаємозв'язку уявлень про своє батьківство у юнаків та дівчат у період ранньої дорослості, спираючись на досвід стосунків з батьками у дитинстві.

Основою для розгляду означеної проблеми виступатимуть дослідження вчених, присвячені аналізу шлюбно-сімейних стосунків, функцій сім'ї, місця сім'ї в структурі ціннісних орієнтацій особистості, факторів стабільності сім'ї та спеціальні анкетування.

Одним із головних завдань, які необхідно вирішувати сучасній сім'ї, є підготовка дітей до майбутнього сімейного життя. Сім'я є тією первинною соціальною основою, яка формує моральний і психічний склад особистості. Психологічний клімат у родині, відносини між її членами безпосередньо впливають на шлюбні відносини (відносини між чоловіком і жінкою), на становлення особистості як сім'янина та на забезпечення наступності поколінь у сфері шлюбно-сімейних відносин.

Передумовами успішного шлюбу є в першу чергу особисті якості, які не передаються у спадок. Вони завжди являють собою підсумок тривалого, послідовного виховного процесу, мета якого – всебічний розвиток особистості, в тому числі і підготовка молоді до подружнього життя. Століттями вступ до шлюбу та успішне життя в сім'ї розглядались як складова зрілості людини, а тривале холостяцтво та дружба з молодшими – як те, що не викликає поваги. Разом з цим, формування дитини в сім'ї відбувається не тільки внаслідок цілеспрямованого впливу дорослих (виховання), але й в результаті спостереження за поведінкою всіх членів сім'ї.

Методологічно важливим в процесі підготовки юнацтва до майбутнього батьківства є гендерний підхід як усвідомлення молодими людьми своєї приналежності до жіночої та чоловічої статі, набуття психологічних, поведінкових, соціальних та культурних властивостей, що пов'язано із засвоєнням певної гендерної ролі, стереотипу, який традиційно асоціюється із чоловічою або жіночою соціальною функцією. Зазначені теоретичні уявлення про ролі матері та батька в сучасній сім'ї є найважливішими орієнтирами в розробці ефективної методики процесу підготовки юнацтва до виконання соціальних ролей матері та батька.

Багато молодих людей сьогодні не налаштовані на збереження сім'ї, що проявляється у формі високої толерантності по відношенню до розлучення. Роль сім'ї перш за все полягає у формуванні в молоді набору орієнтацій і установок на загальноприйняті норми поведінки та якості подружжя. Зокрема, це – самоідентифікація себе як представника певної статі, прийняття існуючих в даному суспільстві життєвих цінностей, які визначають взаємодію чоловіка і дружини. Становище молоді в суспільстві, тенденції та перспективи її розвитку становлять для суспільства великий інтерес і практичне значення перш

за все тому, що вона визначає його майбутнє. Тут істотне місце займає ставлення молоді до шлюбу і сім'ї як основного осередку суспільства.

Отже, можна зробити висновок, що в процесі формування моральної та психологічної готовності молоді до майбутнього сімейного життя особливу роль відіграє батьківська сім'я.

Шлюбно-сімейні установки формуються на прикладі реальної моделі сімейних стосунків батьків. Злагоджені дії батьків є найважливішою передумовою успішного формування установок молоді в сімейних відносинах.

Список використаних джерел:

1. *Строкач О.* Вплив батьківської сім'ї на формування статево-рольових установок і уявлень старшокласників про майбутнє сімейне життя // Психологічний журнал, Березень 2017. – 161 с. - С. 97.

2. *Ципко С.* Батьківська сім'я як осередок підготовки до батьківства // Релігія та соціум. – 2018. – № 1 (2). – С. 129-133.

ПРО ЦІЛІСНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА В УМОВАХ ВІЙНИ

Павлов В.Г.,
студент,
Європейський університет, м. Київ

Сьогодні Україна та її народ проходять непростий період випробувань. Нові виклики стоять перед кожним свідомим громадянином. Світ уважно спостерігає за подіями, що розгортаються в нашій країні. Війна так чи інакше зачепила кожного. В цілому, рівень стресових і посттравматичних стресових розладів в країні досить високий. Звичайно, що у кожній людині це проявляється суто індивідуально. В сучасних умовах практична психологія і психотерапія у певному сенсі перебирає на себе деякі функції, що традиційно властиві релігії. Від рівня етичного розвитку особистості практичного психолога, його цілісності, розуміння відповідальності, залежить багато чого у його взаємовідносинах з клієнтом. І тому вимоги військового часу до психологів, медиків, педагогів та представників інших спеціальностей, хто в якійсь мірі повинен застосовувати психологічні знання у взаємовідносинах з людьми, тільки зростають.

Одним із ключових аспектів розвитку особистості практичного психолога в умовах війни є саморозвиток. Підвищення рівня професійної підготовки та компетентності відбувається шляхом постійного навчання та самоосвіти. Психолог повинен постійно вдосконалювати свої професійні знання та навички, зокрема збільшувати своє розуміння процесів, які відбуваються в психіці людей під час війни, вивчати стресові реакції та методи їх лікування. Для цього

психолог може використовувати різні джерела, такі як література, наукові дослідження, інтернет-ресурси, практичні конференції, семінари, практикуми та інші.

Звісно, що робота в умовах війни безпосередньо впливає на психологічний стан кожної людини, особливо практичного психолога. Тому, нарівні з саморозвитком, практичний психолог повинен забезпечувати свій власний психологічний захист. Це може включати в себе різні практики самозахисту, такі як медитація, йога, фізичні вправи, які допомагають зняти стрес та підтримувати психологічну стійкість. Практичному психологу потрібно розвивати емоційну стійкість та вміння працювати зі стресом для того, щоб зберегти власне психічне здоров'я та працездатність.

Крім того, практичний психолог повинен мати досвід роботи з людьми, які пережили війну. Це може допомогти розвинути спеціальні навички та знання, які допоможуть ефективніше працювати з клієнтами, які потребують психологічної підтримки в умовах війни. Нарешті, важливо пам'ятати, що практичний психолог повинен бути готовим до нових викликів, які можуть виникнути в умовах війни. Цілісний розвиток особистості практичного психолога є складним процесом.

Я-концепція є одним з центральних понять в сучасній психології і включає в себе різноманітні аспекти людської ідентичності, такі як самосвідомість, самоповага, самовизначеність, самореалізація, самоконтроль та інші. Поняття "Я-концепція" виражає єдність та цілісність особистості з її суб'єктивною внутрішньою стороною, тобто тим, що відомо індивідові про самого себе, яким він себе бачить, відчуває та уявляє. Можна сказати, що Я-концепція – це сукупність установок людини щодо себе.

Отож, за думкою Г.В.Католик, розвиток Я-концепції людини поетапно проходить певний первинний цикл, який постійно збагачується, взаємодоповнюється Я-ставленням, "Я-вчинками", формуванням елементів Я-духовного, а в підсумку виникає Я-концепція як феноменальна цілісність сфери самосвідомості. Тому, Я-концепція – це системне пізнавальне самоуявлення, котре розвивається і формується на основі настановлень стосовно себе через когнітивні та емоційні компоненти соціальної взаємодії.[7]

Один зі широко відомих підходів до вивчення Я у психології - це теорія самоактуалізації, запропонована Абрахамом Маслоу. Вона базується на твердженні, що люди мають вроджену потребу в самореалізації, яка передбачає досягнення найвищих потенціалів людини і розвиток як особистості.

Крім того, інші психологічні підходи вивчають Я в контексті соціальних, культурних та біологічних факторів, які впливають на формування та розвиток ідентичності людини. Наприклад, соціальна ідентичність - це концепція, що пояснює, як людина сприймає себе у контексті соціальної групи, до якої вона належить, і як це впливає на її поведінку та самовизначення.

Загалом, концепція Я є досить складною і включає в себе різноманітні підходи та аспекти. Вивчення цього поняття дозволяє краще розуміти процеси

формування та розвитку ідентичності людини, що є важливим для практичної психології та психотерапії.

Розвиток Я-духовного практичного психолога передбачає розвиток специфічних компетенцій та навичок, які допоможуть психологу працювати з клієнтами на духовному рівні. Пропоную подумати кожному практичному психологу, що може бути віднесено саме у його індивідуальному випадку до основних напрямків розвитку Я-духовного, якщо таке питання наразі є актуальним для нього.

На мою думку, це насамперед розвиток духовності практичного психолога. Практичний психолог, щоб працювати з клієнтами на духовному рівні, повинен розвивати свою власну духовність. Це може бути досягнуто через медитацію, контемпляцію (споглядання), спілкування з духовними наставниками, читання духовної літератури, релігійні практики та інші способи.

Опосередковано це досягається через розширення знань практичного психолога про духовність та релігію. Практичний психолог повинен розуміти духовні традиції та релігії своїх клієнтів, щоб знати, як працювати з ними на духовному рівні. У секулярному сенсі він може вивчати духовні традиції, що є у світі, та проходити додаткові курси з релігієзнавства.

В цьому напрямку необхідний розвиток навичок сприяння духовному розвитку клієнтів. Практичний психолог повинен вміти працювати з клієнтами на духовному рівні. Для цього він може, спираючись на власну інтуїцію та індивідуальні особливості, обирати і вивчати різні методики, які сприяють духовному розвитку, такі як медитація, йога, релігійні практики, духовні вправи, психологія духовного розвитку, психологія емпатії та інші.

В складних випадках потрібно розвивати навички роботи з духовними кризами. Практичний психолог повинен вміти працювати з клієнтами, які переживають духовні кризи. Трансперсональна психологія є напрямом, який акцентує увагу на духовному розвитку людини і вивченні різних форм трансперсонального досвіду, таких як медитація, релігійні вірування, екзистенційні кризи і духовні практики.

Одним з головних завдань трансперсональної психології є допомога людям у переживанні духовних криз, які можуть виникати в процесі духовного розвитку та пошуку сенсу життя. Такі кризи можуть бути пов'язані з відчуттям безпорадності перед величезними питаннями життя, нерозумінням власних цінностей і призначення, втратою віри в себе та світ, невпевненістю у майбутньому та іншими.

Робота з духовними кризами в трансперсональній психології передбачає залучення різноманітних методів та практик, таких як медитація, терапевтична візуалізація, танцювальна терапія, рольові ігри, робота з метафорами та символами.

Крім того, трансперсональна психологія вважає, що духовна криза може бути ознакою духовного пробудження і може привести до розвитку більш глибоких рівнів самовідчуття та розуміння світу. Тому робота з духовними кризами

передбачає не тільки допомогу людині в переживанні кризи, але й можливість для розвитку її духовного потенціалу.

В цілому, робота з психодуховними станами й кризами передбачає підхід, який поєднує в собі елементи традиційної психотерапії з практичною психологією.

Список використаних джерел:

1. *Батлер-Боудон Т.* Психологія. 50 видатних книг. Ваш путівник найважливішими роботами про мозок, особистість і людську природу. – Київ, Форс Україна, 2023. – 512 с.
2. *Берн Е.* Вступ до психіатрії та психоаналізу. Просто про складне. – Харків, КСД, 2022. – 416 с.
3. *Бех І.Д.* Духовні цінності в розвитку особистості. // Психологія та педагогіка. — 1997. — № 1. — с. 124—129.
4. *Бондаренко О.Ф.* Психологічна допомога особистості. – Харків, Фоліо, 1996. – 237 с.
5. *Герман Дж.* Психологічна травма та шлях до видужання. Наслідки насильства — від знущань у сім'ї до політичного терору. – Львів, Видавництво Старого Лева, 2022. – 416 с.
6. *Гуменюк О.* Психологія Я-концепції. – Т. Економічна думка, 2002. - 186 с.
7. *Католик Г.В., Миколайчук М.І.* Специфіка викладання психології в контексті духовного розвитку в системі сучасної вищої освіти. // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка. – Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. – 2015. – Том. X. – Вип. 27. – с. 184-199.
8. *Сафронов А.Г.* Психологія релігії. - Ніка-Центр, 2002. - 224 с.
9. *Франкл В.* Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. – Харків, КСД, 2022. – 160 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ДОМІНАНТНИХ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ ТА ТРИВОЖНИХ СТАНІВ У МОЛОДИХ ЖІНОК

Панкова Г.Ш.,
ПВНЗ «Європейський університет»,
магістрантка 2 курсу « Практична психологія».
Абрамян Н.Д.,
ПВНЗ «Європейський університет», завідувач кафедри практичної та соціальних технологій, доцент, кандидат психологічних наук.

Самосвідомість молодої жінки характеризується наявністю численних психологічних новоутворень, пов'язаних із процесами, що складають її соціалізацію. Це сукупність якісно нових ситуацій розвитку, яка запускає процес інте-

грації власних життєвих завдань розвитку із завданнями розвитку колег за навчанням та роботою, партнерів у відносинах та за шлюбом тощо.

Зміни в житті, які чекають на молоду жінку після її виходу з юнацького віку, є надзвичайно глибокими. Вона зазвичай перестає жити з батьками, будує власне життя, формує свій образ як студентки або реалізується в кар'єрному плані. Часто інтимні відносини переходять у шлюбний союз, в результаті чого молода жінка перестає належати лише собі, стаючи (в ідеалі) рівноправним його учасником. Такі зміни сприймаються як зміни у собі, причому як такі, що є незворотними та не завжди бажаними.

Останній із названих чинників часто призводить до найбільш кардинальних змін. Так, інтереси молодої дружини поступово зміщуються від звичних до нових, пов'язаних з подружнім життям, його організацією. Це може переживатися нею як загроза втрати особистісних інтересів. Крім того, психоемоційний стан у період від народження дитини до її річного віку посилює перебудова відносин з чоловіком: вони перестають бути лише подружжям один для одного, вони стають разом батьками дитини, що вимагає вироблення єдиної позиції по відношенню до неї. Складним також може бути процес побудови відносин із членами родини партнера за шлюбом. Відтак, накопичення зазначених новоутворень часто інспірує виникнення тривожних станів.

Тривожність – це індивідуальна психологічна особливість, що полягає в підвищеній схильності випробовувати неспокій в різних життєвих ситуаціях [2]. Ще тривожність визначають як «переживання емоційного дискомфорту, передчуття загрожуючої небезпеки». На психологічному рівні тривожність відчувається як напруга, заклопотаність, неспокій, нервозність і переживається у вигляді відчуттів невизначеності, безпорадності безсилля, незахищеності, самоти, загрожуючої невдачі, неймовірності ухвалити рішення. Вона може виявлятися у втечі, «відході» від ситуації, від потріби вирішити проблему.

Як зазначає дослідник С. Гроф, існує два напрями взаємодії жінки зі стресовою ситуацією, що виявляється, в тому числі, й у переживанні тривожних станів: конструктивна активність (coping) та психологічний захист (defence). Копінг в наведеному випадку є інтегральним психологічним процесом, викликаним зовнішніми або внутрішніми факторами. Він спрямований на вирішення повсякденної ситуації, що суб'єктивно сприймається людиною як складна або скрутна [2].

О. М. Чанцева-Коваленко, розглядаючи сутність поведінки молодих жінок, формулює класифікацію копінг-стратегій, в якій виділяє такі види:

- емоційні (вирішення скрутної ситуації за допомогою емоційних зусиль);
- когнітивні (вирішення скрутної ситуації за допомогою когнітивних зусиль);
- поведінкові (вирішення скрутної ситуації за допомогою регуляційно-вольових зусиль) [1].

Крім того, автор розглядає відмінності копінг-стратегій залежно від спрямованості: на інших (соціальна), себе (особистісна) та предмет активності

(предметна), кожна з яких може бути як активною, так і пасивною та відображається у специфіці організації життєдіяльності людини в цілому, а також у специфіці вирішення труднощів, що виникають на її життєвому шляху.

На думку Р. Лазаруса, провідними завданнями копінг-стратегій у подібних ситуаціях постають такі:

- пристосування, терпіння, регулювання життєвих ситуацій;
- мінімізація негативних впливів обставин та підвищення можливостей відновлення;
- підтримка взаємодії з оточуючими, збереження соціальних контактів;
- підтримка позитивного «образу Я» і впевненості у своїх силах;
- підтримка емоційної рівноваги [3].

Ефективність застосування копінг-стратегій за умов стресової ситуації залежить лише від перелічених завдань. При цьому на успішність подолання і подолання важкої життєвої ситуації впливають критерії, що відображають психічний добробут особистості:

- відновлення достресової активності;
- запобігання дистресу (усунення психічного виснаження);
- усунення фізіологічного та психологічного напруження [3].

Копінг-стратегії молодих жінок, на відміну від механізмів захисту, виступають як конструктивний тип поведінки. Це зумовлено активною взаємодією із близькими людьми з метою подолання важкої життєвої ситуації.

При цьому основним завданням є знаходження способів адаптації до даного періоду, який характеризується набуттям знань і умінь у відносинах у шлюбі. Таке перетворення несе в собі ознайомлення та прийняття психофізіологічних особливостей перебування у шлюбі, і навіть формування навичок взаємодії з чоловіком.

Насамперед, це постає необхідним для усунення різних страхів та розчарувань. Найголовнішим у цьому відношенні має бути співвіднесення власних рефлексій молодих жінок із уявленнями та знаннями про себе, про свою особистість із новою соціальною роллю, із виконанням нових соціальних функцій (взаємодія з чоловіком; забезпечення емоційного благополуччя; розвиток прихильності та базових структур ставлення до світу, спілкування, основних особистісних якостей та самої структури діяльності).

Отже, копінг-стратегії молодих жінок характеризуються оптимальною моделлю поведінки, яка виконує функцію мінімізації негативних впливів обставин та підвищення можливостей психічного та фізичного відновлення; пристосування перебування у шлюбі жінці необхідно вибудовувати власну мережу соціальних контактів, яка здатна компенсувати вплив негативних факторів, служити засобом послаблення повсякденного стресу і сприяти зростанню задоволеності шлюбом, чи забезпечувати регулювання, перетворення життєвих ситуацій; підтримки позитивного «образу Я», впевненості у своїх силах; підтримки емоційної рівноваги та збереження досить тісних взаємозв'язків з іншими людьми. При цьому найчастотнішою використовуваною копінг-страте-

гією в молодих жінок постає пошук та отримання соціальної підтримки, яка за своїм змістом наближається до проблемно-орієнтованого стилю захисту.

Список використаних джерел:

1. *Чанцева-Коваленко О. М.* Психологічні особливості формування позитивної моделі сімейного життя у студентів вищих навчальних закладів. *Освіта, наука та виробництво: розвиток та перспективи* : матеріали І наук.-метод. конф., (Шостка, 28 квіт. 2015 р.). Суми : Сумський держ. ун-т, 2015. С. 194–196.

2. *Grof S.* Beyond the Brain: Death, Birth and Psychotherapy. Albany, N.Y.: SUNY Press, 2016. P. 40-66.

3. *Lazarus R. S.* From psychological stress to the emotions: A history of changing gutlooks. *Annual Review of Psychology*. 2016. Vol. 44. P. 1–21.

НА ШЛЯХУ ЗМІН: НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ МЕДИЧНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Пастухов О.О.,
студент,
Одеський національний медичний університет, м. Одеса
Науковий керівник: к.і.н., доцент ***Уварова О.О.***

Починаючи з 1 квітня 2020 р., розпочався другий етап медичної реформи в Україні. На той час велике навантаження на систему охорони здоров'я у зв'язку з пандемією COVID-19 та воєнними діями на території України з 2014 р. викликало необхідність ще більш інтенсивної медичної реформи. Сьогодні стає актуальною і реформа медичної освіти, що допоможе у складному процесі становлення особистості здобувача і його професійного зростання.

З кожним днем національна єдність українців та міжнародні відносини України з розвиненими державами, у тому числі у сфері охорони здоров'я, стають міцнішими. Проте, в умовах сучасних реалій не є можливим повністю перейняти їхній досвід у процесі трансформації системи охорони здоров'я. Але порівняльні аналітичні дослідження у цьому напрямку стають актуальними для розуміння успішності роботи закордонних закладів у сфері медичної освіти.

Отже, метою стає пошук успішних рішень проблем функціонування системи медичної освіти на прикладі розвинених американських та європейських країн. Приклад таких країн як США, Канади, Німеччини, Австралії може бути відправним у досягненні поставленої мети.

На сьогодні можна відмітити необхідність підвищення конкурентоспроможності українських лікарів ще на етапі навчання, налагодження багатосторонніх контактів між українськими та зарубіжними закладами освіти, відкри-

тість освітнього процесу, матеріальне забезпечення фахівців-медиків на загальнонаціональному ринку праці.

Як варіант рішення, передбачувана модель системи охорони здоров'я України має включати елементи ринкової системи та бюджетно-страхової. Це дозволить не тільки підвищити рівень якості медичних послуг, але і збільшити зацікавленість великих комерційних підприємств у медичній сфері, підвищить рівень економіки та конкуренцію на внутрішньому ринку країни та міжнародній арені. Окрім того, забезпечить належний рівень освіти для медичних працівників і доступність якісного медичного обслуговування для всього населення. Одним з головних пунктів реформи є розвиток міжнародного співробітництва між українськими та закордонними університетами, що сприятимемо обміну цінним досвідом з іноземними фахівцями. Тісне співробітництво між системами медичної освіти прискорить входження України до академічної зони ЄС.

Список використаних джерел:

1. Медична реформа. Урядовий портал. Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-sistemi-ohoroni-zdorovya

2. Сайт Міністерства охорони здоров'я України. Режим доступу: https://moz.gov.ua/

3. Сайт Української медичної ради. Режим доступу: https://mcu.org.ua/

4. Australian Government. Department of Health and Aged Care. Режим доступу: https://www.health.gov.au/about-us

5. German Federal Ministry of Health. Режим доступу: https://www.bundesgesundheitsministerium.de/en/index.html

6. Health Canada. Режим доступу: https://www.hc-sc.gc.ca/

7. HHS.gov U.S. Department of Health & Human Services. Режим доступу: https://www.hhs.gov/

ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО В СІМЕЙНИХ СТОСУНКАХ

Педченко Н.В.,
студентка,
Приватний вищий навчальний
заклад „Європейський університет", м.Київ
Науковий керівник: к.п.н., доцент ***Абрамян Н.Д.***

Життя безлічі людей у всьому світі наповнене насильством, воно таке ж стародавнє, як і саме людство. Його різноманітні прояви можна побачити у всіх куточках світу, ним наповнені всі сфери людського буття: політичне, економічне, духовне та сімейно-побутове. Воно має вираження у війнах, убивствах, знеціненні життя, пануванні таких явищ, як: антигуманність, агресія та жорстокість. У будь-який момент воно може наблизитись і до нас. Але дехто може легко уникнути неприємностей: для цього достатньо сховатися за влас-

ними дверима і, за можливістю, остерігатися небезпечних місць. Деяким людям сховатися ніде – насильство чекає їх вдома, добре заховане від сторонніх очей. Психологічне здоров'я родини впливає на людину, її долю, життєвий шлях, бачення моделі своєї майбутньої сім'ї. Тому беззаперечним є твердження, що насильство в сім'ї, його поширення та виникнення нових форм і виявів руйнують не лише гармонію, злагоду, здоров'я членів родини, а й є однією з передумов негативного психологічного стану суспільства.

Соціально-політична криза в Україні, розшарування населення за рівнем матеріального стану, невпевненість переважної більшості громадян у завтрашньому дні, погіршення матеріального становища – це чинники, що сприяють зростанню напруженості в суспільстві та, як наслідок – підвищенню агресивності та конфліктності в сімейних стосунках. Як свідчать статистичні дані, найбільша кількість тяжких правопорушень проти особистості відбувається у сфері сімейно-побутових стосунків.

В останні десятиліття насильство в сім'ї в його різних формах набуло таких масштабів і глибини, що становлять загрозу безпеці суспільства й особистості в сучасному, це глобальна загальносвітова проблема, для якої немає культурних, географічних, релігійних, соціальних, економічних та вікових кордонів.

Уявлення про те, що насильство є тільки в соціально неблагополучних сім'ях, сучасні дослідники вважають не обґрунтованим міфом суспільної свідомості і це підтверджується статистикою. Одна з головних особливостей домашнього насильства полягає в тому, що воно має циклічний характер, або „паттерн" різних видів насилля (фізичного, психологічного, сексуального та економічного). Теорія циклічного характеру домашнього насильства була розроблена LenoreWalker (1979).

Проблема насильства є предметом дослідження різних наук: філософії (М. Бахтін, М. Бубер, В. Зеньківський, О. Казновецька, М. Лоський, В. Малахов, С. Франк); психології (Ф. Васи- Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді 359 люк, Т. Гаврилова, М. Лєвітов, О. Реан, Т. Рум'янцева); соціальної психології (Ф. Александрова, Ю. Антоняк);педагогіки (М. Асанова, Б. Ворник, І. Грабська, Ф. Думко, Н. Зинов'єва, О. Невмержицький, В. Оржеховська, Р. Ролинський, Т. Федорченко та ін.).

Вперше, як проблема національного масштабу, насильство в сім'ї стало розглядатися у Сполучених Штатах Америки. Приводом для цього стала публікація в журналі Американської медичної асоціації, в 1962 році, статті „Синдром дитини, яку бьють". Автор публікації професор Г. Кемп з колегами висвітлили проблему жорстокості щодо дітей і саме це сприяло поширенню її за межі суто медичної дискусії. Наприкінці минулого століття значно зросла загальна обізнаність про сімейне насильство та воно було визнано неприпустимим. У 1981 р. в Міністерстві охорони здоров'я і соціального захисту США був утворений Центром аналізу та обробки інформації щодо питань сімейного насильства. Л. Шерманом і Р. Берксом в 1984 р. були розпочаті перші дослідження в області домашнього насильства. Отримані результати сприяли ради-

кальному перегляду поглядів співробітників поліції на тих людей, які скоюють насильство у сім'ях. Тенденція до обходження „приватних справ родини" була змінена на сувору інструкцію покарання агресора.

Мабуть самим складним та невивченим видом сімейного насильства є психологічне насильство. Саме воно створює потужне підґрунтя до формування його інших видів – фізичного та сексуального. Особлива тема – діти та/або жінки, що стали жертвами сімейного насильства, чи діти, що спостерігали за постійними актами жорстокості, скривдженням чи приниженнями. Що можна чекати у подальшому, як буде формуватися особистість у майбутньому, які особистісні викривлення рис характеру відбудуться? А може не відбудуться? На жаль, статистика свідчить про те, що більшість таких дітей будуть мати чисельні проблеми у власному сімейному житті, у комунікаціях, а деякі з них самі стануть тиранами та принесуть безліч страждань іншим людям. Бо саме приклади сім'ї збудують у дитини погляд, що насильство є чимось дозволеним у сімейних стосунках, що за допомогою саме насильства можна врегулювати проблему чи продемонструвати особисту владу. Тобто, це є норма.

Теоретичні питання та розробка термінологічного апарату проблем психологічного насильства містяться в працях зарубіжних (Р. Берк, Р. Геллес, М. Страус, С. Стейнметц, Д. Фінкельхор, Н. Якобсон) і вітчизняних (А.І. Антонов, С.І. Голод, Т.А. Гурко, М.Е. Елютіна, І.С. Клецина, М.С. Мацковская, В.М. Медков, Г.І. Осадча, А.З. Синельников, А.Г. Харчев, Б.Ю. Шапіро) авторів.

Проблемам психологічного насильства у вітчизняній психології присвячені роботи Л.С. Алексєєвої, О.М. Здравомислова, І.С. Клецина, А.Б. Орлова, Є.Ю. Пискуновой; О.Б. Сидоренко, О.С. Шинкаренко. Не останнє місце в літературі займають наукові статті, що описують роботу різних кризових центрів, психологічних служб, центрів соціальної допомоги, громадських організацій щодо запобігання психологічного насильства над жінками. Авторами подібних публікацій є І.С. Грабовська, Т.Ю. Забєліна, Е.В. Ісраелян, Т. Семігіна, О. Сидоренко, О.Є. Тарасенко, А. Ходирєва, Е.І. Цимбал, К.С. Шендеровський, М.А. Яковлєва.

Розвиток нової, незалежної держави України не можливий без зміцнення інституту сім'ї, яка в щоденному досвіді сконцентрувала споконвічні суспільні й особистісні проблеми та цінності, акумулювала невичерпний психолого-педагогічний потенціал, сконденсувала традиційні й оригінальні навчально-виховні тактики та життєві стратегії, вона виконуючи головну роль в архітектоніці людського буття, має свої механізми й закономірності, структурно-функціональні виміри, внутрішні та зовнішні детермінанти, психологічний мікроклімат, цілу систему унікальних духовних і матеріальних цінностей, крізь які сприймається весь світ. Як відомо, сім'я – основа держави, оскільки рушійною силою життя є взаємини між чоловіком і жінкою. Будучи одним з основних інститутів суспільства, першою сходинкою соціалізації людини, сім'я розвивається та видозмінюється разом із навколишнім світом, по

своєму реагуючи на вимоги часу, відповідаючи на громадські потреби й при цьому сама їх формує.

Ми повинні розуміти, що насильство в сім'ї є серйозним порушенням прав людини, які держава має відстоювати і захищати. Застосування силових методів або психологічного тиску за допомогою погроз, свідомо спрямованих на слабких або тих, хто не може чинити опір треба зупинити.

Список використаних джерел:

1. *Бевзюк І.В., Козьяков І.С.* Поняття та зміст психологічного насильства. Вісник Національної академії прокуратури України. 2018. № 4/2 (58). С. 70–81.

2. *Безлюдний О. І.* Насильство сім'ї: теоретичні розвідки американських дослідників. Педагогіка і психологія. 2009. № 3. С. 121–131.

3. *Коваленко О.* Фізичне і сексуальне насильство в сім'ї / Олена Коваленко // Психолог. – 2010. – № 35/36. – С. 40-47. – Бібліогр.: с. 47.

4. *Міленко В.* Жінки і діти, які зазнали насилля в сім'ї : робота психол. та соц. служби: завдання, форми і перспективи / Віра Міленко, Сергій Мосієнко // Психолог. – 2010. – № 35/36. – С. 48-51.

5. *Перцева Т.О., Огоренко В.В., Кожина Г.М., Зеленська К.О., Носов С.Г., Терьошина І.Ф., Гненна О.М., Мамчур О.Й., Тимофєєв Р.М., Шорніков А.В.* Актуальні проблеми сімейного насильства: монографія за заг. ред. проф. Т.О.Перцевої та проф. В.В. Огоренко. Дніпро, 2021. – 188 с.

6. *Федоренко Р. П.* Психологія сім'ї [Текст] :навч. посіб. / Раїса Петрівна Федоренко. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – 364 с.

СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ СЬОГОДНІ

Просольченко Е.М.,
студентка,
Європейський університет, м. Київ
Бортун К.О.,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри інформаційної, бібліотечної, архівної справи та соціально-політичних і гуманітарних дисциплін, Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет»

Важливою умовою підтримки добробуту населення, якості їхнього життя. Суспільство повинно дбати про підтримку засад соціальної інклюзії, яка є вагомим вектором розвитку країни. Соціальна інклюзія окреслює процес формування рівності, прав усіх членів суспільства, з урахуванням прав тих, хто стикається з обмеженнями, такими як особи з інвалідністю, етнічні меншини, жінки, люди з низьким рівнем доходів тощо.

Питання та виклики національної та глобальної безпеки стають дуже актуальними сьогодні, а тому гасла соціальної інклюзивності постають вагомим важилем

для оточення сьогодні. Виклики соціальної інклюзії є предметом вивчення багатьох науковців, зокрема в наукових студіях Т. Затонацької, С. Кожемякіної, І. Тараненко, Л. Федулової, А. Базилюк та О. Жулин, О. Прогнімак.

Водночас для кращого розуміння цього терміна маємо окреслити поняття «інклюзивність». Інклюзія (від Inclusion – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціальному житті [7, с. 71]. Загальна декларація прав людини, яка була прийнята та проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. У документі наголошено, що права людини не залежать від статі, національності, релігії тощо [5]. Україна закріпила ці права в Конституції України: «Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, у якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості» (ст. 23) [6].

Т. Бучинська наголошує на відкритті та розвиткові нових можливостей для продуктивної зайнятості населення, суттєвого підвищення рівня життя та переведення зростання економіки в широкомасштабний процес в усіх сферах життя, використання усіх потужностей та переваг, на які можна очікувати від інклюзивного зростання та розвитку економіки країни [2].

Інклюзивне зростання має великі цілі, зокрема його соціальний вектор, яке спрямоване на формування особи, підтримки її добробуту, зменшення рівня зубожіння та нерівності, сприяє активності в питанні збереження людського ресурсу.

Важливою метою інклюзивного зростання постає підвищення активності громадськості у межах соціуму. В. Решетіло зазначає, що інклюзивний сталий розвиток заснований на такому типі економічного підвищення добробуту, який дозволяє відчути його результати усім учасникам суспільства, охоплюючи всі сфери життєдіяльності [4].

Соціальна інклюзивність сьогодні постає одним із найвагоміших параметрів розвитку, що визначає формування рівня якості життя населення країни, щоб її рівень задовольняв всіх представників суспільства, всі верстви населення. На думку О. Бервено, ключовими аспектами інклюзивного зростання називає такі: 1) інвестиції в людський капітал нації; 2) соціальний устрій політики держави (нові робочі місця, захист вразливих верств населення); 3) модернізація національної економіки; 4) справедливий перерозподіл суспільного продукту за допомогою прогресивної податкової політики, активної ролі громадянського суспільства та активізацію участі соціальних інститутів [5].

Отже, соціальна інклюзивність є не лише стійкості та стабільності держави, але й фактором розвитку креативного потенціалу суспільства. Завдяки соціальній інклюзивності, кожна людина має можливість реалізувати свій потенціал та зробити всій соціальний внесок у добробут України. Саме тому важливо проводити систему заходів щодо підвищення розуміння цього поняття, тим самим забезпечуючи стабільне майбутнє для української громадськості.

Список використаних джерел:

1. *Бучинська Т. В.* Взаємозв'язок між інклюзивним розвитком економіки держави та формуванням універсальних компетентностей людини. *Ефективна економіка*. 2018. № 6. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_6_39

2. *Бервено О. В.* Інклюзивність як системна характеристика в актуальній структурі якості життя. Інклюзивний розвиток економіки в умовах глобальних викликів сьогодення: матеріали міжнар. наук.–практ. інтернет-конф. Харків, 1–28 лютого 2020 р. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2020. Режим доступу: https://ojs.kname.Edu.ua /index.php/area/article/view/2531/2406

3. *Ємельяненко Л., Дзензелюк К.* Впровадження публічної політики розвитку інклюзивного ринку праці в Україні. URL: https://ir.kneu.edu.ua/ bitstrea m/handle/ 2010/30346/ MO_2019_3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

4. Загальна декларація прав людини. Режим доступу: https: //zakon.rada.go v.ua/laws/ show/995_015#Text

5. Конституція України — Розділ II. Режим доступу: https://www.president .gov.ua/ua/ documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii#:~:text = Кожна % 20людина% 20має%20пр аво%20на,та% 20є%20 рівни ми % 20 пе ре д% 20з ак оном.

6. *Крилошанська Л., Ундір В.* Проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти в Україні. *Ефективність державного управління*. 2021. Вип. 1 (66). Ч. 1. С. 70-80.

7. *Решетило В.П.* Концепція інклюзивного сталого розвитку та її реалізація в умовах децентралізації. Режим доступу: https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area /article/ view/2427/2306

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВРАЗЛИВОСТІ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ: ФОКУС ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМУ

Санченко Д.Є.,
аспірант кафедри права,ПВНЗ«Європейський університет»

Дослідження проблематики становлення, розвитку та утвердження прав людини завжди перебувало в центрі уваги наукового загалу. Беззаперечно, сьогодні спостерігаються динамічні зміни суспільного стану, який розшаровується та проходить складні випробування. Маємо стійке переконання, що проблематика формування та функціонування свідомості людини є багатошаровою, а на найбільші ризики в стратегічному сенсі наражається молодь. У сукупності перед нами постають наступні питання. Чи є освітянське середовище підвищеною зоною ризику для молоді та чи достатньо вживається заходів для убезпечення молоді від негативних факторів, психологічних зокрема? Чи осягається усіма учасниками освітнього процесу ступінь важливості недоторканності свідомості молоді? У межах формату цієї публікації зосередимо увагу на наступному.

Зміст психологічного захисту (за Р. М. Грановською) описується як: «Психічний захист проявляється в тенденції людини зберігати звичну думку про

себе, зменшувати дисонанс, відштовхуючи чи спотворюючи інформацію, яку розцінює, як несприятливу та руйнуючу первісні уявлення про себе та інших» [5, С. 60].

В антропологічному значенні свідомість людини, на наше переконання, має свою структуру, здатність до трансформування та вираження в конкретних діях. Самосвідомість або політична свідомість, як окремі явища не виникають самі по собі. Вважається, що політична свідомість молоді формується не безпосередньо, вона детермінується загальними соціальними й конкретними умовами життя, побуту, трудової зайнятості/ незайнятості, реалізованості/ нереалізованості кожної молодої людини, її освіти, професійної підготовки, світогляду, моральних ціннісних орієнтацій тощо. Щоб усі компоненти політичної свідомості формувалися, як закономірний і природний процес, який можна спрогнозувати, а не стихійно, необхідна продумана, адекватна викликам сучасності державна освітньо-культурна й молодіжна політика [2, С. 91]. Усе це в значною мірою залежить від стану дотримання прав людини, особистих немайнових прав зокрема. Ключовий момент полягає також у розмежуванні психічних та фізичних кордонів особистості.

Вразливість свідомості молоді залежить від рівня сприйняття тих чи інших подій, а взаємозв'язок і взаємовплив негативних факторів обумовлюють стійкість асоціальних феноменів. Якщо комбінація «задум (інтерес) – причина – мета – вплив – результат – наслідок» розглядається у розрізі маніпулювання свідомістю, маємо констатувати, що вольова складова, як основа правомірної поведінки, набуває першочергового значення. Насправді масив проблематики не обмежується усвідомленням молоді істинного чи хибного в політичному субстраті. Вольова (рушійна) складова є визначальною в прогнозуванні та здійсненні задуманого. Так, у спектрі негативних явищ можна виділити самогубства, девіантну поведінку, нарешті правочини з дефектами волі. Ці та інші проблеми потребують комплексних рішень та уваги професійної спільноти. Отже, повною мірою поділяємо думку, що психологічна безпека особистості передбачає можливість задоволення своїх базових потреб без ризиків [4, С. 23]. Своєю чергою, задоволення таких базових потреб перетікає у вищій, завершений рівень – рівень правосвідомості та політичної свідомості.

Не менш важливе значення в сучасних умовах має педагогічна складова в освітянському середовищі, одне із завдань якої є комунікаційна функція. Так, на думку д.е.н. І. Михасюка, «... не слід забувати, що лекція, живе слово, спілкування студента з професором, викладачем, як і сотні років тому, ще довго буде зберігати свою унікальну роль» [3, С. 51]. З протилежної сторони живому слову протистоїть, так зване, «мережеве». Йдеться про позитивні та негативні сторони використання соціальних мереж, серед негативних аспектів, як відзначають деякі науковці, є залежність від соціальних мереж і Інтернету в цілому; негативний вплив на психофункціональний стан користувачів, відкритий доступ до особистої інформації, не завжди достовірна інформація; відкритий доступ до негативної інформації [1, С. 14].

Варто визнати, що втілення ідей людиноцентризму відбувається одночасно із втіленням педагогічних цінностей та основоположних прав людини, які не обмежуються виключно набором прав учасників освітнього процесу, адже до завершення соціалізації особистості потребують нівелювання фактори вразливість свідомості молоді.

Список використаних джерел:

1. *Варивода К.С.* Позитивні та негативні аспекти взаємодії сучасної молоді в соціальних мережах. Журнал «Науковий Огляд» 2015. № 7 (17). С. 1-16. URL: https://naukajournal.org/ index.php/naukajournal/article/view/549/72.

2. *Дем'яненко Б. Л.* Політична свідомість сучасної української молоді в контексті зміни поколінь / Б. Л. Дем'яненко, В. М. Дем'яненко, Т. П. Прядко. Політикус. 2021. Вип. 1. С. 86-93.

3. *Михасюк І.* Слово вченого. Освіта і молодь у ринковій економіці. Молодь і ринок. 2011. № 5. С. 50-54.

4. Політико-правова свідомість молоді: психологічний аналіз: монографія/ З. Ф. Сіверс, В. М. Духневич, О. Ю. Осадько; за заг. ред. З. Ф. Сіверс; Нац.акад. пед. Наук України, Ін-т соц. та політ. психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 222 с.

5. Психологія стресу: підручник / Л. Б. Наугольник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ ПСИХОЕМОЦІЙНОЇ НАПРУГИ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ТІЛЕСНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПСИХОТЕРАПІЇ У ДОРОСЛИХ (20-25 РОКІВ)

Севериненко А.О.,
студентка,
Європейський університет, м. Київ
Науковий керівник: к.п.н., доцент, ***Абрамян Н.Д.***

Тілесно-орієнтована психотерапія – це загальний термін для всіх видів психотерапії, «які явно використовують тілесні техніки для зміцнення розвиваючого діалогу між пацієнтом і психотерапевтом про те, що переживає та сприймає пацієнт. У більшості шкіл тілесної психотерапії тіло розглядається як засіб спілкування та дослідження» [1, с. 1].

Тілесно-орієнтована або соматична психотерапія є дуже різноманітною сферою. Загальною темою є зв'язок між тілом і розумом і основною передумовою є те, що наше ставлення до себе, інших і оточуючого світу вкорінене не лише в нашому розумі та думках, але й у нашому тілі.

Тілесна психотерапія бере свій початок у психоаналізі та як певний реформаторський рух в гімнастиці та танцях з початку XX століття. Одним з першим використовувати елементи тілесно-орієнтованої психотерапії на своїх психо-

терапевтичних сеансах почав З. Фрейд: він робив масаж своїм пацієнтам або ставив свою руку на чолі пацієнта з метою стимулювання асоціацій. Однак найбільший вплив на розвиток тілесної психотерапії мав Вільгельм Райх, який також спочатку був учнем Фрейда. Райх був першим психоаналітиком, який широко займався дослідженням та лікуванням межового розладу особистості, який він назвав «інстинктивним» характером [2].

Досліджуючи ці подальші розробки, легко показати, що еволюція тілесної психотерапії рухалася від широкого інтересу до усвідомлення тіла, руху та виразності, який процвітав, особливо в Німеччині до епохи нацизму, але також мав сильний вплив за кордоном. У Сполучених Штатах тілесна психотерапія, значною мірою, дотримувалася концепцій Селвера.

Новий головний поштовх для розвитку тілесної психотерапії прийшов від соціальних рухів 1960-х років, які відстоювали ідеї сексуального звільнення, творчості, нових форм життя та емансипації особистості. Книги Райха, які були спалені в 1933 році в Німеччині та в Америці в 1950-х, почали знову читати, особливо в студентському русі.

Сьогодні в рамках тілесної психотерапії розроблені психоаналітичні підходи інтегруються у взаємодії з перенесенням [3].

Розглянемо основні концепції розвитку тілесної психотерапії. До них відносять наступні:

Концепція тілесного розуму: мабуть, найбільш фундаментальна концепція тілесної психотерапії. Тілесний розум представляє втілену інтеграцію думок, почуттів, фізичних тілесних переживань і відчуттів. У різних точках лікування можна отримати доступ до всіх частин тіла людини, щоб ефективно та цілісно вирішувати проблеми.

Концепція броні та персонажа: броня – це концепція, розроблена Райхом. Він вважав, що люди розробили системи тілесних «обладунків» або м'язової напруги/жорсткості, щоб захистити себе від емоційного та фізичного болю. За словами Райха та його послідовників, ці комплекти броні сприяють розвитку «характеру» людини, і для оцінювання яких було розроблено п'ять типів характеру.

Концепція енергії. Поняття енергії є центральним у застосуванні тілесної психотерапії. Енергія, що зберігається в тілі та вивільняється з нього, відіграє важливу роль у тому, як люди ведуть себе, відчувають біль і зцілюються від болю, а також взаємодіють зі світом. Такі речі, як потік і вивільнення енергії, пульсація і скорочення м'язів, заряд і розрядка енергії – це все, на що психотерапевти звертають увагу під час лікування.

Концепція пам'яті тіла: це суперечлива передумова того, що спогади насправді можуть зберігатися в тілі. Тілесні психотерапевти вважають, що через це деякі спогади не можуть бути оброблені за допомогою розмовної терапії, але ці травматичні спогади та проблемне напруження часто можна звільнити за допомогою роботи з тілом та інших фізичних технік.

Концепція травми. Концепція травми в тілесній психотерапії узгоджується з концепцією пам'яті тіла, припускаючи, що травматичний досвід може спричинити накопичення енергії або блокування, що призводить до проблем із фізичним і психічним здоров'ям [4].

Ці наукові дослідження показують, що тілесно-орієнтована психотерапія забезпечує безпечну та ефективну допомогу клієнтам із фізичними, психічними, сексуальними, психологічними та екзистенційними проблемами, пов'язаними з якістю життя, а також запобігає самогубствам. Такі втручання пропонують багатообіцяючі додаткові психотерапевтичні інструменти в тих сферах, де традиційна розмовна психотерапія, здається, не працює, наприклад, соматоформні розлади, синдроми без медичної причини, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), нервова анорексія та хронічна шизофренія, на думку Реріхта [5].

Таким чином, світовими вченими у галузі психотерапії було доведено ефективність тілесної психотерапії експериментальним шляхом, що вказує на її ефективність та доцільність використання з метою корекції психічного напруження та інших проблем, що мають психологічну природу особистості.

Цей цілісний підхід до лікування допомагає вирішувати проблеми розуму та тіла як одне ціле. Прихильники цього підходу вважають, що багато проблем, які впливають на емоційне благополуччя, є результатом постійного придушення травматичних або шкідливих спогадів, які зберігаються в тілі. Потім ці наслідки можуть відчуватися через фізичні проблеми – головний біль, безсоння, втому, хронічний біль – через те, що відомо як соматизація. Вони також можуть впливати на повсякденну роботу, впливаючи на стосунки, близькість або настрій людини.

Люди, які пережили травму або жорстоке поводження, можуть виявити, що тілесна психотерапія допомагає їм знайти альтернативний підхід до боротьби з негативним впливом і тривалими наслідками цих подій. Ця терапія також може бути корисною для людей, які намагаються одужати від зловживання психоактивними речовинами або залежності, або які зазнали значної втрати.

Останні дослідження також виявили, що тілесна психотерапія є одним із потенційних методів лікування тривоги. Дослідження, про які мова йшла вище, продемонстрували більші покращення в учасників, які отримували тілесну психотерапію, орієнтовану на вплив, ніж у тих, хто отримував стандартне лікування. Деякі дослідники вважають, що тілесна психотерапія може добре працювати при проблемах, пов'язаних із тривогою, оскільки тривога відчувається як фізично, так і емоційно, а фізична та емоційна робота, яка виконується в тілесній психотерапії, може допомогти людям зняти напругу, яку вони відчувають у результаті тривоги [6].

Список використаних джерел:

1. *Абрамов В. А.* Медична психологія: навч. посіб. для самопідготовки студентів. - Донецьк: Каштан, 2008. - 270 с.

2. *Климчук В.* Посттравматичне зростання та як можна йому сприяти у психотерапії / Віталій Климчук // Наука і освіта. Психологія. Випуск № 5, 2016.

3. *Мушкевич М. І.* Основи психотерапії: навч. посіб / М. І. Мушкевич, С. Є. Чагарна; за ред. М. І. Мушкевич. – Вид. 3-тє. – Луцьк: Вежа-Друк, 2017. – 420 с.

4. *Тюптя О., Парашів І.* Психокорекційні методи роботи з людьми з особливими потребами // Практична психологія соціальна робота. - 2002. – №4. – С. 8-11.

5. *Вебер Т.* Травмафокус. Спеціалізований психотерапевтичний метод для роботи зі стресом, травмою та хронічним болем / Томас Вебер. Х.: вид-во «Літера нова», 2020. 164 с.

6. *Ждан В. М.* Основи медичної психології: навч.-метод. посіб. для студентів вищ. мед. навч. закл. IV рівнів акредитації та лікарів-інтернів. - Полтава: АСМІ, 2014. – 254 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВНУТРІШНЬОЇ КАРТИНИ ХВОРОБИ У ОСІБ ІЗ ХРОНІЧНИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ

Сивець О.В.,
студентка,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ
Науковий керівник: к.п.н., доцент, ***Абрамян Н.Д.***

Суб'єктивне уявлення про власне здоров'я є комплексним поняттям. Воно включає внутрішню картину здоров'я з її складовими; емоційними переживаннями, зокрема такими, як можливість погіршення здоров'я або його втрата (починаючи з дошкільного віку, особливо – у підлітковому віці); способи підтримки та збереження здоров'я, котрі значною мірою визначають психосоматичний потенціал індивіда [4].

Внутрішня картина здоров'я не є вродженою, оскільки формується в процесі соціалізації та виховання ще в ранньому віці.

Емоційна картина світу в людей із хронічними захворюваннями – це суб'єктивно-психологічна сторона будь якого захворювання, що характеризується формуванням у хворого певних відчуттів, уявлень і знань про своє захворювання [8].

Проведені дослідження показали, що існує різниця у сприйнятті змін у стані здоров'я у інтро- та екстравертів. Інтроверти, що мають хронічні захворювання, гірше справляються із стресовими ситуаціями, зазвичай мають вищий ступінь психічних розладів і ригідні до терапевтичних заходів.

Незалежно від визначення змісту кризових ситуацій дослідники сходяться на тому, що є два основних варіанти виходу особистості з кризового стану [3]. Перший (конструктивний) пов'язаний зі збільшенням адаптаційних можливостей особистості, що набула в результаті активної взаємодії з кризою новий життєвий досвід, який зробив її дорослішою. Другий (деструктивний) варіант поведінки розвивається у разі, якщо вихід із кризи не знайдено, що затягує депресивний стан та підштовхує до уникнення ситуації.

Так, П.П.Горностай визнає існування «деструктивних стратегій подолання кризових станів особистості», загальною рисою яких виступає «фактичне небажання людини та нездатність працювати зі своєю проблемою» [1].

Психологічний захист є суттєвим феноменом психічного життя людини, пов'язаним із процесами саморегуляції особистості та адаптації її до об'єктивної реальності [6].

Важливою складовою реагування людиною із хронічними захворюваннями на кризовий стан із метою його щонайшвидшого та найбільш ефективного подолання є залучення можливостей копінг-стратегій. О.М.Чанцева-Коваленко, розглядаючи сутність поведінки людей із хронічними захворюваннями, формулює класифікацію копінг-стратегій, в якій виділяє такі види:

- емоційні (вирішення кризової ситуації за допомогою емоційних зусиль);
- когнітивні (вирішення кризової ситуації за допомогою когнітивних зусиль);
- поведінкові (вирішення кризової ситуації за допомогою регуляційно-вольових зусиль) [9].

Кризовими для особистості з хронічними захворюваннями переважно є ситуації, які характеризується динамікою сприйняття важких життєвих рішень. Розглядаючи захисну поведінку, П. П. Горностай зазначає, що це «цілеспрямована соціальна поведінка, що дозволяє суб'єкту впоратися із важкою життєвою ситуацією завдяки адекватним особистісним особливостям або ситуативними засобами через усвідомлені стратегії дій» [1].

У практичному використанні з метою подолання наслідків кризових ситуацій виділяють такі основні копінг-стратегії:

- Вирішення проблем. За своїм характером ця стратегія є активною поведінковою. За умови її застосування жертва кризового впливу намагається використовувати всі особисті ресурси, які вона має, для пошуку можливих способів ефективного вирішення проблеми.

У череді базисних копінг-стратегій, що використовуються для вирішення проблемних та емоційно-кризових ситуацій, стратегія «вирішення проблем» має найвищу ефективність;

- Пошук соціальної підтримки. Ця стратегія характеризується активним залученням соціальних зв'язків (родичі, друзі, значні сторонні люди, соціальні інститути тощо). У процесі реалізації цієї копінг-стратегії встановлюються нові соціальні контакти або змінюється якість старих, формується інше бачення проблеми та оцінка своєї позиції у її подоланні.

Копінг-стратегія пошуку соціальної підтримки дозволяє за допомогою актуальних когнітивних, емоційних та поведінкових відповідей успішно впоратися з кризовою ситуацією. Для людини у ситуації кризи є суттєво важливою емоційний (розуміння, емпатія, присутність чи слухання, турбота та розуміння з боку близьких) та інструментальний (соціально-побутова та матеріальна допомога, заходи щодо відновлення психоемоційного стану)

різновиди соціальної підтримки. Люди в молодому віці схильні до можливості обговорення своїх думок і переживань, у літньому – до довірчих відносин з близькими [2].

Також варто відзначити, що поведінка жертв кризових станів особистості, яка характеризує цю стратегію, спрямована на встановлення дружніх, довірчих відносин у їхньому соціальному оточенні. Вони вважають за краще розповідати про свої проблеми значущим для них особам, обговорюючи з ними способи вирішення кризових ситуацій, просять у них допомоги або порад щодо виправлення помилок та подолання труднощів, що виникли.

Безумовно, звернення жертв кризового стану особистості за соціальною підтримкою збагачує їхній досвід вирішення проблемних та емоційно-кризових ситуацій. Пошук та отримання людиною соціальної підтримки в період переживання кризових явищ стають досить важливою самостійною копінг-стратегією, яка за своїм змістом наближається до проблемно-орієнтованого стилю психологічного подолання чи захисту [7];

- Уникнення проблем. Ця копінг-стратегія постає як спосіб досягнення соціально-рольової компетентності, отримання нових комунікативних навичок, навчання прийомів подолання кризового стану особистості та вирішення соціальних проблем. В зазначеному випадку жертва кризового стану особистості може прагнути уникнути контактів з оточуючими, уникнути вирішення проблем.

Активне використання індивідом копінг-стратегії уникнення можна розглядати як переважання у поведінці мотивації уникнення невдачі над мотивацією досягнення успіху, а також як «сигнал про можливі внутрішньоособистісні конфлікти» [5];

- Контроль за ситуацією. Наявність базисної копінг-стратегії «контроль над ситуацією» у структурі захисної поведінки свідчить про їхню активну позицію у подоланні кризових ситуацій. У складних ситуаціях поведінка людей із хронічними захворюваннями, що переживають кризові стани, насамперед орієнтована на вирішення наявних проблем.

Таким чином, копінг-стратегії як реакція людини на переживання хронічного захворювання характеризуються оптимальною моделлю поведінки, яка виконує функцію мінімізації негативних впливів обставин та підвищення можливостей психічного та фізичного відновлення; пристосування

Список використаних джерел:

1. *Горностай П.П.* Вимірювання параметрів рольового конфлікту: зарубіжний досвід. Конфліктологічна експертиза: теорія та методика. 2008.Вип.1.С.116-125.

2. *Дзюбинська М. Я.* Формування внутрішньої картини здоров'я у дітей хворих на епілепсію. Актуальні проблеми психології: Психологія особистості. Психологічна допомога особистості: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2015. Т.11, № 15. С. 127-135.

3. *Ковалів М. В.* Професійний стрес керівника органу внутрішніх справ та його профілактика. Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.

Серія психологічна: збірник наукових праць; гол. ред. М. М. Цимбалюк. Львів: ЛьвДУВС, 2013. Вип. 1 (1). С. 163– 175.

4. *Лазос Г. П.* Резільєнтність: концептуалізація понять, огляд сучасних досліджень. Актуальні проблеми психології. Том 3.: Консультативна психологія і психотерапія. Вип. 14. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України; Вінниця, ФОП Рогальська І. О., 2018. С. 26 – 64.є

5. *Мартіросян М. В.* Копінг-стратегії професійної стійкості особистості адвоката: дис. ... канд. псих. наук: 19.00.01. Луцьк, 2019. 228 с.

6. Методичне видання. Збірник. Ужгород, Видавництво А. Гаркуші. 2012.616 с.

7. *Підбуцька Н. В.* Психологічні особливості людей з онкологічними захворюваннями шлунково-кишкового тракту. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. Вип. 2. Т. 2. С. 159-165.

8. *Терлецька Н.* Внутрішня картина хвороби і якість життя хворих із психогенними депресіями невротичного рівня. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2021. Випуск 11. С. 195–202.

9. *Чанцева-Коваленко О. М.* Психологічні особливості формування позитивної моделі сімейного життя у студентів вищих навчальних закладів. Освіта, наука та виробництво: розвиток та перспективи : матеріали І наук.-метод. конф., (Шостка, 28 квіт. 2015 р.). Суми : Сумський держ. ун-т, 2015. С. 194–196.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН У ПРОЦЕСІ СПІЛКУВАННЯ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Сіріца Н.В.,
ПВНЗ «Європейський Університет»
студентка 2 курсу, магістр,
факультету психології та соціальних наук
Науковий керівник: ***Абрамян Н.Д.***
ПВНЗ «Європейський Університет»
Завідувач кафедри психології та соціальних наук,
кандидат психологічних наук, доцент

У сучасному суспільстві інтерес до проблематики розвитку особистості юнацького віку істотно зростає. Вивченням цього складного соціально-психологічного феномену займаються як соціологи, політологи, так і психологи та педагоги. Юнацький вік традиційно вважається періодом інтенсивного – розвитку особистості. Цей процес детермінований, з одного боку, внутрішніми закономірностями розвитку, з іншого – об'єктивними обставинами, у яких відбувається становлення особистості [2].

Характерною рисою розвитку особистості в ранньому юнацькому віці є вироблення її світогляду, тобто системи поглядів на світ, суспільне життя, його минуле і майбутнє, на мораль, науку, мистецтво, на людину і сенс її життя. Тривалий контакт з однокурсниками впродовж років навчання в період

активного розвитку особистості багато в чому визначає формування цінностей, світогляду, життєвих позицій студентів.

Проблема розвитку особистості та міжособистісних відносин сьогодні досить активно досліджується в педагогіці й психології, водночас багато її аспектів залишаються недостатньо висвітленими. Особливо значущою є проблема оптимального надання різноманітних умов для розкриття особистісного потенціалу студента в студентському колективі [1].

Період студентства охоплює не тільки ранню, а й зрілу юність. Це період, коли закінчується віковий перехід від дитинства до дорослості. На етапі зрілої юності виникає абсолютно нова соціальна ситуація розвитку, у центрі якої – перехід до самостійного життя (початок реалізації життєвих планів, професійного становлення). У цей період завершується важливий процес біологічного дозрівання, а однією з важливих потреб особистості стає інтелектуальний розвиток. Також підсилюється емоційна стабільність, а у міжособистісних стосунках надзвичайно важливого значення набуває комунікація (спілкування з однолітками), особливо з представниками протилежної статі. Також продовжує розвиватися саморозвиток та самовдосконалення.

У період студентства триває інтенсивний розвиток самосвідомості, юнаки самовизначаються в системі моральних цінностей, різних принципів, встановлених норм і правил поведінки, усвідомлюють особисту соціальну відповідальність. Юнацька дружба набуває нової якості, а дружба з особами протилежної статі переростає в закоханість [1].

Суттєва перебудова особистості у період зрілої юності зумовлена важливими змінами соціальної ситуації розвитку. Ці зміни зазвичай пов'язані зі вступом до вищого навчального закладу, початком професійної діяльності тощо. В юнацькому віці людині приходиться самостійно приймати та втілювати в життя рішення, будувати життєві плани, особисте життя. Відбувається перехід від пізнання світу до його перетворення, починається самоствердження у професійній діяльності. Отже, вікові особливості юнаків зумовлюють такі потреби як потреба у визнанні, самореалізації, досягненні мети, соціального престижу та інші, які реалізуються шляхом зростання їх соціальної активності.

Вирішальну роль у формуванні особистості в юнацькому віці відіграють міжособистісні відносини, які утворюються, зокрема, в умовах університетського навчання. Саме у середовищі ЗВО забезпечується всебічний розвиток особистості, виховуються її потреби, розкриваються можливості. У студентському колективі, з його багатогранними взаєминами, завдяки спільній діяльності його членів, відбувається підготовка молоді до активної участі у суспільному житті.

Ми розглядатимемо міжособистісні відносини студентів як суб'єктивно пережиті взаємозв'язки між, які об'єктивно проявляються в характері та способах взаємних впливів один на одного в процесі спільної діяльності й

спілкування. Ці взаємозв'язки опосередковуються змістом, цілями й організацією спільної діяльності.

Існують такі провідні чинники, що впливають на формування міжособистісних відносини у студентському колективі:

- позиція лідера в студентському колективі;
- групові норми в групі;
- соціально-психологічний клімат студентського колективу;
- згуртованість студентського колективу;
- приналежність студентів до певних соціометричних категорій у студентському колективі [2].

Можуть бути виділені такі методи формування міжособистісних відносин у студентському колективі: індивідуальна й групова бесіди зі студентами; доручення; метод висування перспективних ліній; регулювання діяльності лідера в студентському колективі; вирішення конфліктних ситуацій (метод «виходу почуттів», «позитивного відношення до особистості», «обміну позицій», «розширення духовного світогляду учасників конфлікту»); особистий приклад викладача та інші [3].

Таким чином, формування міжособистісних відносин студентів залежить від створення соціально-ціннісної єдності шляхом роз'яснення значення навчання, її цілей і завдань, стимулювання роботи активу по зімкненню колективу; розвитку свідомості, товариськості й дружби, розуміння взаємин у студентському колективі; зміцнення авторитету активу, підвищення його зразковості, попередження й психологічно виправданий дозвіл конфліктів; забезпечення турботи про студентів, облік їхніх запитів, інтересів, потреб, бажань.

Список використаних джерел:

1. *Білецька О.* Дослідження особливостей психологічних характеристик у осіб юнацького віку з різним рівнем довіри в міжособистісних стосунках. Психологія: реальність і перспективи. 2020. Т. 2020. С. 11-17.

2. *Ковальчук Н. П.* Комунікативна культура як умова вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2015. Вип. 57. С. 185-187.

3. *Романюк Р., Школьна В.* Проблеми спілкування студентів. Матеріали XIX наукової конференції Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя. 2016. С. 312-313.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Сосюра О.В.,
магістрантка кафедри практичної психології
та соціальних технологій
ПВНЗ «Європейський університет», м.Київ

Російське вторгнення на територію України у лютому 2022 року, агресивні військові дії, численні обстріли цивільної інфраструктури та житлового фонду спонукали громадян до збільшення міграції. За даними DW з посиланням на дослідження Міжнародної організації міграції (МОН) кількість ВПО складає близько 7,7 млн осіб. До регіонів, з яких виїзджали найбільше відносяться Луганська, Донецька, харківська, Київська області та м. Київ. Приймали ВПО найбільше Дніпропетровська, Київська, Львівська, Вінницька та Полтавська області. [6]

Згідно Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» ВПО є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.[1]

Соціальна адаптація – пристосування особистості до умов нового соціального середовища шляхом формування стосунків з соціальними об'єктами та суб'єктами її життя.[3]

Вимушена необхідність залишати місце свого проживання та переселення у чуже середовище негативно позначається на фізичному та психологічному стані ВПО. Знижується їх соціальна активність, виникають проблеми з адаптацією, погіршується якість життя.

Є об'єктивні і суб'єктивні причини успішної або неуспішної адаптації ВПО. До об'єктивних причин можна віднести загальну соціально-економічну ситуацію в країні, особливості приймаючої громади; до суб'єктивних – особливості особистості. Крім того, адаптація проходить у двох напрямах – внутрішньому (відчуття задоволеності життям) і зовнішньому (участь індивідуума в соціальному та культурному житті нової групи).[4]

При вимушеному переселенні виникає ряд психологічних проблем, які утруднюють внутрішню сторону адаптації. Біженці, що потрапляють в нові умови і розпочинають нове життя формують інше ставлення до свого внутрішнього «я» та до навколишнього світу. Комплекс проблем, що відбивають особистісні трансформації, можна позначити як кризу ідентичності.[7] Ця криза виникає у біженців як у результаті подій, що стали причинами переміщення,

так і внаслідок культурного шоку. Хоча треба зазначити, що особливістю ВПО в нашій державі є культурно –психологічна їх спорідненість з приймаючими громадами, їм добре знайомі і культура, і мова, проте значно зміненим є соціокультурне середовище.[4] Ідентичність стосується найособистішого сприйняття особою самої себе, але,водночас, це особисте враження неминуче пов'язане з тим, як інші сприймають цю особу та взаємодіють з нею. Якщо людей, які через обставини втратили дім, називають біженцями, бездомними, мігрантами, вони одразу ж інших смислів на додачу до наявних. Оточуючі і вони самі себе сприймають через цей конкретний набір характеристик.[5] Власне сприйняття самого себе постійно перебуває у взаємодії із зовні наданою ідентичністю. Проте ця взаємодія не завжди являє собою гармонійний і плідний обмін, натомість вона може призвести до небезпечного процесу зі згубними наслідками. На рівні особистості – це різні стани дезадаптації (депресії, психастенії, параноїдальні і шизоїдні розлади тощо). На рівні соціуму – сепаратизм, етнічний нігілізм, агресивна поведінка[2]. Відновити ідентичність, пройти кризу допомагає усвідомлення множинності ідентичностей. Особа, що втратила домівку, не тільки ВПО, але й батько, син, мати, вчитель, лікар, футбольний вболівальник тощо. Усвідомлення цієї множинності є наративом власного «я». Коли ми взаємодіємо з ВПО то сприяємо побудові і перебудові їхнього наративу не лише про події вимушеного переміщення, а й про них самих як індивідів. Внаслідок нашої взаємодії з потерпілими структура їх ідентичності відновлюється.Ми маємо унікальну можливість допомогти ВПО у у створенні нових, більш відповідних наративів, які можуть посилити їх ідентичність. І саме такі історії надають сенс і зміст існуванню особистості, дають змогу жити далі.[5]

Ще один потужний фактор, що має негативну дію на психіку ВПО є відчуття втрати дому. Дім в емоційному плані це не прсто будівля, а місце безпеки, спокою, сили. Кожна людина переживає цю втрату по-своєму, відповідно до специфіки конкретних обставин. Однак, абсолютно в усіх на певному етапі виникає ідеалізація образу покинутого дому Сліпучий образ ідеалізованої домівки заставляє порівнювати теперішнє житло з неіснуючими ідеальними характеристиками, які нібито мали втрачені домівки. Саме це значно погіршує адаптацію на новому місці. Як зазначив Даллас Рожерс «дім можна розглядати як сукупність пережитих спогадів, які тепер зберігаються в матеріальних об'єктах домівки». Саме тому, коли біженці з покинутих осель мають змогу взяти з собою знаки цієї особистої прив'язаності, тобто речі, наділені особистим, родинним, речі, які пов'язують людей з домівкою, примирення «теперішнього» та «ідеального покинутого дому» проходить легше.[5]

Також слід обов'язково враховувати, що одним з факторів успішної адаптації ВПО є соціальна підтримка приймаючої громади. Мігранти, які прибувають в нове соціальне середовище мають на меті змінити свою поточну життєву ситуацію, стати успішними, знайти себе в новому оточенні. І на цьому шляху одна з проблем несприятливі стратегії приймаючих громад: сприймання ВПО

як загрозу для членів громади у професійному та економічному аспекті, відповідно блокування включення мігрантів у повноцінне життя нового соціального оточення; демонстративна байдужість до ВПО, ігнорування їх можливих проблем. [4]Ці стратегії значно перешкоджають, а іноді унеможливлюють успішне проходження адаптації ВПО. Наступна стратегія є єдино можливою і прискорює соціально-психологічну адаптацію мігрантів. Це активні дії щодо включення переміщених осіб до нового соціального середовища та максимально можлива допомога у подоланні проблем і труднощів, які можуть виникнути під час адаптації.

Не останню роль в інтеграції ВПО посідає відкритість, доступність та прозорість влади. Для ВПО важливо мати змогу швидко і прозоро знайти інформацію зі свого питання, без корупції, на рівних засадах. [8]Крім того, немалу увагу потрібно приділяти дітям,школярам та студентам для інтеграції в дитсадках,школах та ВНЗ. Саме там вони знаходять нових друзів, соціалізуються та розвиваються.

Список використаних джерел:

1. *Бортник В. А. та ін*. Реабілітація внутрішньо переміщених осіб, біженців за межі країни, інших цивільних осіб, постраждалих від російської агресії в Україні. Правові, соціальні, економічні, медичні аспекти особливості організації під час воєнного стану. Київ. ВД Професіонал, 2022. 482 с.

2. *Волошин С. М.* Особливості змісту соціально-психологічної адаптації внутрішньо переміщених осіб до нового соціального середовища. Наукові записки Національного Університету «Острозька академія». Серія «Психологія»: наук. Журнал. Острог: Вид-во НаУОА, серпень 2019.№9.С73-76

3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери/за ред. *І. Звєрєвої.* Київ; Сімферополь: Універсум, 2012, 536 с.

4. *Зінченко О. С.* Теоретичні засади дослідження соціально-психологічної адаптації внутрішньо переміщених осіб/ Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки.-2015-№4.-с.47-53

5. *Попадопулюс Ренос.* У чужому домі. Травма вимушеного переміщення:-шлях до розуміння і одужання/ пер. з англ. Інна Бодак і Наталія Яцюк.-К.:-Лабораторія, 2023.-416 с.

6. Сайт Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України minre.gov.ua

7. *Солдатова О. С.* Соціально-психологічні особливості адаптації внутрішньо переміщених осіб URI:http://hdl.handle.net/11300/8187

81. Як адаптуватися на новому місці? Курс психологічної реінтеграції ВПО. PROMETHEUS courses.prometheus.org.ua

ПРОЯВ РІЗНИХ ТИПІВ ТЕМПЕРАМЕНТУ В УМОВАХ ВІЙНИ.

Сук Ю. А.,
студентка, ПВНЗ Європейський університет, м.Київ

Безперечно, війна — надзвичайний стрес для кожного. Проте різні люди проживають подібний досвід по-своєму. Це зумовлено психологічними особливостями, зокрема нашим темпераментом.

У сучасній психології користуються гіппократівською класифікацією типів темпераменту: сангвінік, холерик, флегматик і меланхолік. Кожному з цих типів властиві своєрідні психологічні особливості.

Актуальність теми зумовлена тим, що особистості по-різному переживають і проживають досвід в умовах війни і і досить важливу роль відіграє темперамент.

Сангвініку притаманні досить висока нервово-психічна активність, багатство міміки та рухів, емоційність, вразливість та лабільність. Разом з тим емоційні переживання сангвініка здебільшого неглибокі, а його рухливість при незадовільних виховних впливах є причиною недостатньої зосередженості, похапливості, а то й поверховості.

Під час війни сангвініки, ймовірно почали вивчати військові дії, продумувати різні варіанти розвитку подій і знаходити найправильніші рішення. Позитивне мислення таких людей допомагає швидко впоратися зі стресом.

Рекомендації сангвініку: не варто ставити недосяжну мету, краще розбити її на кілька маленьких завдань. Ведення щоденника допоможе структурувати події, розібратися у власних почуттях і визначити свої потреби.

Для холерика властиві високий рівень нервово-психічної активності та енергії дій, різкість і поривчастість рухів, сильна імпульсивність та яскравість емоційних переживань (переважають процеси збудження над гальмуванням). Людину холеричного темпераменту можна схарактеризувати як швидку, поривчасту, здатну віддаватися справі з пристрасністю, але неврівноважену, схильну до бурхливих емоційних спалахів і різких змін настрою. Люди цього темпераменту мають сильну нервову систему. Вони здатні долати значні труднощі, але погано стримують себе, легко «вибухають».

На початку повномасштабного вторгнення холерики могли піддатися легкій паніці, були дратівливими. Проте це не завадило їм взяти на себе відповідальність і робити щось корисне для суспільства. Сильний бойовий дух таких людей буде головним помічником і світилом для досягнення поставлених цілей.

Рекомендації холерику: фізичне навантаження допоможе подолати стрес. Активна соціальна діяльність перемістить увагу із зовнішніх подразників на пошук конструктивних рішень.

Флегматик характеризується порівняно низьким рівнем активності поведінки, ускладненням переключення, уповільненістю і спокійністю дій, міміки і мовлення, рівністю, постійністю та глибиною почуттів і настроїв.

Невдале виховання може сприяти формуванню у флегматика таких негативних рис, як млявість, збідненість і слабкість емоцій, схильність до виконання лише звичних дій. Початок війни люди з таким темпераментом скоріше за все зустріли у самовладанні та спокої.

Рекомендації флегматику: треба відстежувати свій емоційний стан, щоб уникнути дистресу, виділяти час для відновлення та відпочинку.

Меланхоліку властивий низький рівень нервово-психічної активності, стриманість і приглушеність моторики та мовлення, значна емоційна реактивність, глибина і постійність почуттів, але слабкий їх зовнішній вияв. За умови недостатньої вихованості в меланхоліка можуть розвинутися такі негативні риси, як хвороблива емоційна вразливість, замкнутість, відчуженість, схильність до тяжких внутрішніх переживань, які виявляються і за неістотних життєвих обставин. У стресовій ситуації, що потребує швидкого вирішення, меланхоліки губляться й взагалі нічого не роблять. Тому іншим людям може здаватись, що їм байдуже до всього, що відбувається довкола.

Рекомендації меланхоліку: треба навчитися розмовляти про свої почуття й емоції. Не боятися просити підтримки та допомоги, коли вона необхідна.

Ми вже знаємо, що люди по-різному реагують на одну ситуацію. Різні типи темпераменту відрізняються поведінкою під час війни, тому варто знати сильні та слабкі сторони свого темпераменту, щоб максимально ефективно справлятися з життєвими перипетіями.

Список використаних джерел:

1. *Максименко С. Д.* Загальна психологія: Навчальний посібник. — Видання друге, перероблене та доповнене. — Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. — 242—243 с.

3. *Палій А. А.* Диференціальна психологія: навч. посіб. / А. А. Палій. — К. : Академвидав , 2010. — 432 с. (Серія «Альма-матер»).

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Титаренко Т.М.,
студентка,
Європейський університет, м.Київ
Науковий керівник: к.психол.н., доцент ***Дворецький В.П.***

За даними опитування МОЗ України, проведеного восени 2022 р, 71% опитаних респондентів відчувають стрес. При тому, найчастіше стрес відчувають люди у віці до 35 років. Причини стресу, прямо чи опосередковано,

респонденти пов□язують із війною. [1] Війна вносить значні зміни в життя людей: змінюються міжособистісні стосунки та рольова структура у суспільстві, постійно відбуваються адаптаційні процеси, збільшується роль емоцій у прийнятті рішень. У зв□язку з цим, **актуальним** є дослідження емоційного інтелекту як чинника соціально-психологічної адаптації молоді в умовах війни.

Мета дослідження: дослідити роль та місце емоційного інтелекту у соціально-психологічній адаптації молоді в умовах війни.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Передумовою виникнення емоційного інтелекту був соціальний інтелект, який спирався на міжособистісні відносини. Це стало своєрідним поштовхом для окремого дослідження емоцій та інтелекту, взаємного впливу когнітивних та емоційних процесів (Р.Торндайк, Д.Векслер, Г.Олпорт, Дж.Гілфорд, Г.Айзенк, Р.Лазарус, П.Сіфнеос, Р.Бар-Он, В.Пейн та ін.). Значний вплив на дослідження українських вчених з даної тематики мали роботи С.Л.Рубінштейна, Л.С. Виготського, Б.Г. Ананьєва та ін. [2] Українські науковці у сфері психології досліджують різні аспекти емоційного інтелекту: емоції та емоційні стани (Кириленко Т.С.); емоційність та емоційні явища (Саннікова О.П.); емоційний інтелект як інтегральна особистісна властивість (Носенко Е.Л.); стресозахисна та адаптивна функції емоційного інтелекту (Коврига Н.В.); емоційний інтелект як чинник психоемоційних станів студентів в умовах іспиту (Кузнєцов М.А., Діомідова Н.Ю.); емоційний інтелект як чинник соціально-психологічної адаптації особистості до студентського середовища (Дерев'янко С.П.) тощо.

Виокремлення поняття "емоційний інтелект" (ЕІ) відбулось у 1990 р. з дослідницької роботи Дж.Майєра та П.Саловея, пізніше до них доєднався Д. Карузо. Разом вчені допрацювали модель ЕІ та визначили емоційний інтелект як здатність розпізнавати значення емоцій та їхні взаємозв'язки, а також приймати рішення та розмірковувати на їхній основі. [3] В подальші роки модель емоційного інтелекту Дж.Майєра, П.Саловея та Д.Карузо уточнювалась і наразі вона є складним конструктом. Модель складається з чотирьох гілок, які описують чотири сфери здібностей:

- *точно сприймати емоції у себе та інших* (відрізняти одну емоцію від іншої);
- *використовувати емоції для полегшення процесу мислення* (можна спрямувати мислення на дійсно важливі речі, тобто завдяки емоційному відгуку визначати пріоритетність різних мисленнєвих процесів);
- *розуміти емоції* (яке інформаційне повідомлення вони несуть);
- *керувати емоціями* (завдяки тому, що емоція несе певне повідомлення, людина може свідомо обрати підтримувати емоцію та бути в цьому стані або, використовуючи певні психологічні прийоми, зменшувати "градус" прояву емоції та не дати їй вплинути на прийняття рішення чи поведінку; у зоні емоційного комфорту людина може регулювати та керувати своїми і чужими емоціями, щоб сприяти досягненню особистих та суспільних цілей).

Таким чином автори визначають ЕІ як здібність, що розвивається в дитинстві та з часом може посилюватись. [4] Існує також інша модель емоційного інтелекту - змішана (поєднує основну ідею емоційного інтелекту з різноманітними особистісними рисами). Найвідомішими представниками цього підходу є Д.Гоулман та Р.Бар-Он. Проте, змішана модель емоційного інтелекту була гостро розкритикована науковою спільнотою та авторами основної концепції ЕІ. Дж.Майєр зазначає, що, використані у змішаній моделі, компоненти хоч і мають взаємний вплив з ЕІ, але вони є концептуально відмінними і не пов'язані безпосередньо ні з емоціями, ні з інтелектом. [4]

Існує також багато підходів до визначення соціально-психологічної адаптації. Проте, всі вони розглядають два компоненти - особистість та соціальне середовище. Соціально-психологічна адаптація ґрунтується на загальних положеннях про адаптацію та адаптивні характеристики особистості (Г.О.Балл, О.М.Кокун, Донченко О.А., Лєпіхова Л.А., Титаренко Т.М. та ін.). Проте, як зазначає у своїх роботах Г.О.Балл, проблему адаптації потрібно розглядати ширше - взаємне пристосування індивіда і середовища та, як результат, об єднання їх у новій системі вищого рівня організації. Коробка Л.М., на основі ґрунтовного теоретичного аналізу, в тому числі робіт автора концепції соціальної травми (П.Штомпка), пропонує модель адаптації спільноти до умов воєнного конфлікту. Модель складається з двох основних компонентів:

- рутинна адаптація (засоби спрямовані на самозбереження);
- проактивна адаптація (активний пошук нових можливостей, готовність та здатність до розвитку).

Важливим компонентом соціально-психологічної адаптації є копінг-стратегії. Копінг-стратегії - це способи поведінки людини, пов язані з переживанням та подоланням стресу. [5] Канадські вчені Norman S. Endler та James D. A. Parker класифікують стратегії подолання як: орієнтовані на проблему, орієнтовані на емоції, стратегії уникнення. Існують природні переваги для вибору певних стратегій (наприклад, одні схильні обирати стратегію уникнення, а інші орієнтовану на проблему). Проте, коли контроль над ситуацією низький (війна, пандемія) люди схильні обирати стратегії, орієнтовані на емоції. [6], [7]

Висновки. Таким чином емоційний інтелект не є частиною адаптації, але є важливим для процесу адаптації. Роль емоційного інтелекту в соціально-психологічній адаптації забезпечується завдяки здібності до керування емоціями та використання їх для полегшення процесу мислення, тобто усвідомленому переживанню емоційних станів та можливістю регулювати їх. Також компоненти емоційного інтелекту сприяють ефективній взаємодії індивіда та середовища. Люди з високим рівнем емоційного інтелекту, при виборі копінгу орієнтованого на емоції, мають позитивний результат цієї стратегії. Адже, здатні контролювати свій емоційний стан та не впадати у самозвинувачення, надмірну емоційність, зацикленість на собі.

Список використаних джерел:

1. Психічне здоров'я та ставлення українців до психологічної допомоги під час війни [Електронний ресурс] / ТОВ "Градус Рісеч Плюс", за підтримки ГО "Безбар'єрність" та МОЗ України. 2022. URL: https://gradus.app/documents/307/Gradus_Research___Mental_Health_Report_full_version.pdf?fbclid=IwAR0xKuZ1cocsQc4xCgs1TosuS49hE-1F1roT4TbluyR3tb1XGCJkQjoNz3sU

2. *Савчук М.Р.* Теоретичні основи дослідження емоційного інтелекту [Електронний ресурс] / М.Р.Савчук // Електронний журнал "Ефективна економіка". 2017. №5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5608

3. *J.D.Mayer, D.R.Caruso,* P.Salovey Emotional intelligence meets traditional standards for an intelligence / Intelligence. 1999. Volume 27. Issue 4. p.267-298

4. *J.D.Mayer* What is Emotional Intelligence?. 2004. UNH Personality Lab.8. URL: https://scholars.unh.edu/personality_lab/8

5. *Коробка Л.М., Васютинський В.О., Вінков В.Ю. та ін.* Спільнота в умовах воєнного конфлікту: психологічні стратегії адаптації : колективна монографія/ за наук. ред. Л.М.Коробки/ Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. - Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2019 - 286с.

6. *Norman S. Endler, James D. A. Parker* Multidimensional Assessment of Coping: A Critical Evaluation / Journal of Personality and Social Psychology. 1990. Vol.58. No.5. p.844-854

7. Etienne St-Jean, Maripier Tremblay Turbulence and adaptations to the coronavirus crisis: resources, coping and effects on stress and wellbeing of entrepreneurs / International Entrepreneurship and Management Journal. 2023. URL: https://doi.org/10.1007/s11365-023-00851-8

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Хмелевой М.Л.,
студент,
Європейський університет, м. Київ,
Бортун К.О.,
к.філол.н.,
доцент кафедри інформаційної, бібліотечної,
архівної справи та соціально-політичних
і гуманітарних дисциплін
Європейський університет, м. Київ

Інклюзивна освіта сьогодні є серйозним кроком до визначення соціальної місії України, прищеплення поваги до особистості, та прийняття її індивідуальності. Інклюзивність є важливим вектором, який формує серйозні орієнтири щодо забезпечення подальшого повноцінного життя в соціумі. Прийняття засад інклюзії охоплює низку змін на всіх щаблях суспільства й окремої держави, які поєднані із розробленням низки нормативно-правових

актів із питань освітньої інклюзії.

Адже в Україні наявне активне реформування освітнього простору, де на законодавчому рівні окреслені інноваційні підходи до навчання осіб із особливими освітніми потребами. На сьогодні питання розвитку інклюзивної вищої освіти перебуває на етапі свого становлення та є пріоритетним напрямком розвитку держави. Здобуття вищої освіти такими студентами дає можливість реалізувати їх основні права, зокрема на здобуття конкурентоспроможного фаху та інтеграцію в суспільство.

Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти в Україні ґрунтовано на ряді законодавчих актів і нормативних документів, які визначають права, обов'язки та процедури, пов'язані з реалізацією інклюзивної освіти для осіб із особливими освітніми потребами. Основні джерела нормативно-правового забезпечення інклюзивної освіти в Україні є такі:

- Конституція України [1].

Закон основного закону країни містить принципи рівноправності, рівної можливості та недискримінації, які є основою для реалізації інклюзивної освіти.

- Закон України «Про освіту» [2].

Цей закон визначає загальні принципи організації освіти в Україні, зокрема принципи інклюзивної освіти. Закон встановлює право кожного на отримання якісної освіти без дискримінації на будь-якій основі для осіб із особливими освітніми потребами, визначає основні принципи організації інклюзивної освіти.

- Нормативні положення про освітній простір [3].

Цей закон визначає положення про забезпечення доступності освіти, можливості включення всіх дітей до навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, зокрема студентів із особливими освітніми потребами. Закон передбачає розробку та впровадження інклюзивних освітніх програм, забезпечення необхідних ресурсів та підтримки для осіб з особливими освітніми потребами, а також встановлює механізми контролю та моніторингу забезпечення інклюзивної освіти.

- Нормативні акти щодо здобуття освіти для осіб із особливими потребами [4].

Цей закон містить спеціальні положення щодо організації освіти для осіб із особливими освітніми потребами, зокрема вимагає забезпечення рівних можливостей для отримання якісної освіти, зокрема можливість навчати, а також регулює права та обов'язки батьків, студентів і педагогів у процесі реалізації інклюзивної освіти.

- Нормативні документи Міністерства соціальної політики України [5]. Міністерство соціальної політики видавало низку нормативних актів, що регулюють організацію послуг підтримки студентів із особливими освітніми потребами, зокрема документи щодо організації інклюзивного середовища в навчальних закладах, підтримки педагогів та соціальних працівників у роботі з

такими здобувачами освіти.

Отже, нормативні документи встановлюють правовий фреймворк для реалізації інклюзивної освіти в Україні та визначають права та обов'язки батьків, здобувачів освіти, педагогів, адміністрації навчальних закладів та інших зацікавлених сторін у забезпеченні інклюзивної освіти. Вони також визначають механізми контролю, моніторингу та відповідальності за забезпечення доступності освіти та інклюзивного середовища.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/ show/ 254 к/96-вр#Text (дата звернення 20.03.2023).

2. Закон України «Про освіту». Режим доступу: https://zakon.rada. gov.ua/laws/ show/2145-19#Text (дата звернення 20.03.2023).

3. Новий освітній простір. Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/tag/novij-osvitnij-prostir (дата звернення 20.03.2023).

4. Нормативні документи Нормативна база щодо освіти осіб з особливими потребами. Режим доступу: https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvit a/os vita-osib-z-osoblivimi-potrebami-normativna-baza/ (дата звернення 20.03.2023).

5. Міністерство соціальної політики. Нормативні документи. Режим доступу: https:// www.msp.gov.ua/timeline/Normativni-dokumenti-ochishchennya-vladi.html (дата звернення 20.03.2023).

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

Савчук К.Д.,
докторант, канд. екон. наук
ПВНЗ « Європйський університет», м. Київ

Освіта – це один з найдавніших соціальних інститутів, якій задовольняє потреби суспільства в процесі надання і відтворення знань. Метою підготовки нових поколінь до майбутнього життя є вирішення ними економічних, соціальних, культурних та інших завдань, з якими штовхаєтьсясуспільство. Таким чином освіта виступає своєрідним трансформером знань для їх подальшої переробки і набуття досвіду суб'єктами суспільства.

З точки зору інституціалізації, освіта це система навчально-виховних закладів, в яких залучаються знання і досвід відповідного призначення (педагогічного, технічного, медичного, економічного). Освіта інтегрує різні види навчально-виховної діяльності в єдину соціальну систему і спрямовує її на соціальні потреби людства. Слід зауважити проте, що саме культура і духовність в суспільстві, темпи економічного зростання країни, науково-технічного прогресу і соціального благополуччя цілком залежать від якості освіти.

Вища освіта має виключно важливе значення для економічного і соціального розвитку. Вища освіта несе відповідальність за ті знання і навички,

які вона надає окремим особам, яких в подальшому потребують урядові установи, комерційні установи та інші. Створюються нові знання за допомогою досліджень, які є шляхом передачі, адаптації і розповсюдження знань. В більшості країн світувища освіта відіграє важливу соціальну роль, являючи собою основу національного достоїнства країни. Розвиток вищої освіти пов'язаний з економічним розвитком. Про це свідчить той факт, що у середньому 51% населення в промислово-розвинутих країнах мають вищу освіту порівняно із 21% в країнах з середнім рівнем доходуі, відповідно, 6% в країнах з низьким рівнем доходу.

В останні роки у зв'язку з процесами цифровізації економіки, що базуються на нових технологіях у сфері ІТ, відбулася значна зміна парадигми господарювання економічних суб'єктів. Підтримка програми цифрової економіки на державному рівні свідчить про безперечну актуальність цієї тематики для України. У існуючих реаліях постало питання стимулювання населення та компаній до якнайшвидшого переходу до епохи цифрової економіки. Дані тенденції зумовлюють необхідність своєчасного просвітництва суспільства за питанням цифрової трансформації економіки на сучасному етапі вдосконалення поточного, середнього та довгострокового розвитку вищої освіти. Здійснюється синхронізація вищої освіти та національної економіки за допомогою їх приведення до єдиної спрямованості розвитку, об›єднує цільові установки на підвищення темпів зростання валового внутрішнього продукту, якості послуг, що надаються, і, як наслідок – якості життя населення.

Система підготовки кадрів для цифрової економіки є основним джерелом її розвитку. У той же час формування та подальший розвиток цифрової економіки вимагає суттєвого підвищення кількості випущених вищими навчальними закладами спеціалістів у галузі інформаційно-телекомунікаційних технологій для різних сфер діяльності, в тому числі і економічної. У процесі становлення та розвитку цифрової економіки вищі навчальні заклади мають наголосити назбільшення та розширення кількості освітніх програм, пов'язаних із підготовкою фахівців у галузі інформаційно-комунікаційних технологій. Прицьому кількісне зростання програм має супроводжуватися досягненням високих стандартів якості освіти у вищих навчальних закладах.

Пандемія COVID-19 призвела до найбільшого за всю історію збою у функціонуванні систем освіти в цілому, в тому числі особливо це стосується вищої освіти, яка торкнулась більш ніж 190 країн на всіх континентах земної кулі. Закриття шкіл та інших освітніх установ становило 94%світового контингенту науковців, студентів та учнів, причому у країнах з низьким рівнем доходу та з рівнем доходу нижче середнього цей показник становить 99%. Криза освітньої галузі посилила існуючу і раніше проблему нерівності у сфері освіти, не дозволяючи значній частці здобувачів освіти перебувати у більш вразливому становищі, а саме - дітей, молодих людей та дорослих — тих, хто живе у бідних чи сільських районах, біженців, інвалідів та насильно переміщених осіб - продовжувати навчання

У той же час не можна не відзначити, що криза послужила стимулом для інновацій у сфері освіти. Для забезпечення безперервності навчання та професійної підготовки застосовувалися новітні підходи: від радіотрансляцій та телетрансляцій до надання комплектів матеріалів для вивчення дистанційно і вдома. Завдяки оперативним заходам реагування, прийнятим для організації безперебійного навчального процесу урядами та партнерами у всьому світі, у тому числі в рамках Глобальної коаліції з питань освіти під егідою ЮНЕСКО, були розроблені рішення для дистанційного навчання. Більше того, зрив освітнього процесу має і матиме серйозні наслідки за рамками системи освіти. Закриття навчальних закладів ускладнює надання важливих послуг суспільству.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну, яке розпочалося 24 лютого 2022 року, призвело до тяжких наслідків для вищої та середньої освіти в Україні. Повномасштабна війна погіршила доступ до освіти, поглибила наявні освітні нерівності, негативно вплинула на якість освітнього процесу й успішність, а також відобразилася на психоемоційному стані. Уряд України та місцеві органи влади намагаються забезпечити якомога швидше відновлення універсального доступу до отримання освітніх послуг, тому в районах, де інфраструктура постраждала, першочерговим заходом є забезпечення засобами доступу до дистанційної освіти: Інтернет, комп'ютер, інші джерела живлення.

Сьогодні вітчизняні освітні установи повинні постійно реагувати на ситуацію, пов'язану зі світовою глобалізацією, міграційними процесами, які пов'язані з рухом різноманітної робочої сили, зі змінними вимогами до кваліфікацій, тощо. Сучасний менеджмент освітніх установ є складною системою, що включає часом несумісні та конфліктуючі елементи. З одного боку, ще більшість закладів вищої освіти країни є державними установами, що своєю діяльністю спираються на норми та закони, затверджені Урядом держави, з іншого боку, ринок освітніх послуг відображає реально ринкову економіку з високою динамікою змін та трансформацій, які суперечать найчастіше правовим актам, прийнятим ще за іншого соціально-економічного устрою країни.

Список використаних джерел:

1. Освіта України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. Інститут освітньої аналітики.[Електронний ресурс].–https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/education-of-ukraine_2022.pdf

2. *Р.І. Олексенко, Л.М. Єфіменко,* Розвиток національної економічної освіти та її вплив на глобальні перетворення сучасного світу. [Електронний ресурс].– http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/11107/1/zbirnyk-tdatu-melitopol-1-70-73.pdf

3. *Олексенко Р.* Економічна освіта в системі підготовки особистості досамостійного життя та творчості / Р. Олексенко. [Електронний ресурс].–

3. http://www.ird.npu.edu.ua/files/oleksenko.pdf

4. *Попович В., Стадник А., Ванюшина О.,* Вища освіта в умовах пандемії COVID-19: виклики та загрози. [Електронний ресурс].–https://doi.org/10.15421/172225

СЕКЦІЯ « МОЛОДЬ І НАУКА»

Підсекція «КРАЩІ ПРАКТИКИ МОЛОДІ: КІБЕРБЕЗПЕКА, КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ, ІНФОРМАЦІЙНІ ТА ВИРОБНИЧІ ТЕХНОЛОГІЇ»

МЕТОДОЛОГІЯ DATAOPS В УПРАВЛІННІ ДАНИМИ

Басара І.В,
магістрант,
ПВНЗ «Європейський університет», Миколаївська філія

Як засвідчують результати чисельних досліджень, чисельність населення планети сьогодні становить 7,8 млрд. чоловік і продовжує зростати. Дедалі більше людей працює з дому. Посилюється роль таких технологій, як Інтернет речей (IoT), периферійні обчислення, периферійні центри обробки даних та штучний інтелект (II). Зростає і попит на кінцеві пристрої. Все це призводить до швидкого збільшення кількості корпоративних даних. Щоб ефективно керувати обсягом інформації, що постійно зростає, власникам компаній необхідно розуміти, де і як відбувається це зростання [1]. Сучасну тенденцію наочно ілюструють два поняття: зростання та розростання. Зростання вказує, на скільки відсотків збільшився обсяг інфосфери за певний час. Інфосфера — це вимір нашого життя, що регулярно розширюється, відображає і доповнює його у всіх його проявах і містить постійно мінливі дані. Розростання визначає збільшення розкиду та різноманітності цих даних у різних конфігураціях, від кінцевих точок до периферійних та хмарних середовищ.

Очікується, що зростання сумарної кількості даних буде експоненційно прискорюватися і до 2025 року їх обсяг досягне 175 зеттабайт [2]. Сьогодні ми створюємо більше даних за годину, аніж двадцять років тому створювали за цілий рік. Дані – це людський потенціал. Найкращі уми працюють над проблемою ефективного використання їх можливостей. Обмеження, що накладаються на розкриття всього потенціалу даних, мають системний і оперативний характер. Коли обсяги вимірюються зеттабайтами, нам потрібний простий, безпечний та недорогий спосіб збирання, зберігання та застосування даних.

За статистичними дослідженнями, найближчі два роки прогнозується зростання цих підприємств на 42,2% на рік. Лише 32% доступних бізнес-даних використовуються організаціями, решта 68% залишаються поза увагою. У середньому організації періодично переміщують близько 36% своїх даних із периферії до центру. Очікується, що за два роки цей показник зросте до 57%. Обсяг даних, що передаються з периферії в центр у режимі реального часу, по-

двоїться з 8% до 16%, тобто підприємствам доведеться керувати набагато більшою кількістю даних, що постійно переміщаються [3]. Очікується, що протягом найближчих двох років головною складністю в управлінні даними буде керування ними у багатохмарній екосистемі. Друге місце у цьому рейтингу з невеликим відривом займає управління даними у гібридній хмарі.

П'ять основних перешкод для ефективної роботи з даними:

1) нездатність використовувати отримані дані;

2) нездатність керувати збереженими даними;

3) збирання не всіх потенційно доступних даних;

4) недостатня безпека зібраних даних;

5) зберігання даних у розрізнених базах.

Компанії часто стикаються з проблемою доступу до деяких своїх даних, що зберігаються в загальнодоступній хмарі, і мають труднощі з їх перенесенням — не кажучи вже про витрати, якими супроводжується вилучення даних. Це заважає використовувати дані, що зберігаються у загальнодоступній хмарі, максимально ефективно: щоб створювати цінність, дані мають рухатися. В результаті підприємства все частіше віддають перевагу комбінованим варіантам зберігання та управління даними в багатохмарній екосистемі. Багатохмарне середовище передбачає використання загальнодоступних хмарних сховищ різних постачальників і координоване управління даними, що зберігаються в них. Іноді такі рішення включають приватну хмару.

На практиці багатохмарна архітектура може означати, що частина корпоративних даних зберігається в загальнодоступній хмарі, а частина локально в приватній хмарі. Повернення частини даних у приватну хмару дозволяє поєднувати його переваги з вигодами багатохмарної екосистеми [4].

1. Передбачувана економія на масштабі під контролем організації.

2. Право власності на IP-адреси сховищ, що забезпечує захист та контроль фізичних систем, у яких знаходяться дані. Це корисно, наприклад, у ситуаціях, коли доступ до даних необхідний для аудиту чи дотримання нормативних вимог.

3. Часте звернення до великих наборів даних. При регулярному читанні та аналізі великих обсягів даних витрати на зберігання зростають, і тут приватна хмара допомагає заощадити.

4. Дотримання нормативних вимог щодо конфіденційних даних. Наприклад, закон наказує зберігати деякі медичні відомості в юрисдикціях пацієнта та постачальника послуг охорони здоров'я, а такі нормативні акти, як HIPAA та GDPR, накладають суворі обмеження на розкриття особистих даних.

DataOps вирішує безліч завдань керування даними. Це методологія, що зводить разом творців даних та їх споживачів. У середньому лише 10% організацій, за словами їхніх представників, уже запровадили DataOps на всьому підприємстві. Більшість респондентів вважають методологію DataOps «дуже» або «надзвичайно» важливою. Поряд з іншими рішеннями для управління даними DataOps забезпечує вимірне зростання бізнес-результатів: підвищення лояльності клієнтів, збільшення доходів та прибутку, а також безліч інших пе-

реваг. Найважливішим фактором, що впливає на зміну підходу до управління центральним сховищем в організації, є підвищення безпеки даних. Дві третини респондентів відзначають недостатню безпеку даних, що робить це питання ключовим, коли йдеться про ефективне управління даними.

Хоча на системному рівні дійсно іноді доводиться використовувати спеціалізовані продукти, централізована система управління даними життєво необхідна будь-якого підприємства. І тут на допомогу приходить методологія DataOps, що дозволяє об'єднати розрізнені інформаційні системи в структуру, що піддається аналізу та контролю.

Головні функції, необхідні DataOps, — управління метаданими і політиками, і навіть класифікація даних. Ось як вони працюють. За рахунок управління метаданими зіставлення даних та управління ними відбуваються на підставі характеристик цих даних. Функція класифікації даних у поєднанні з метаданими дозволяє відносити інформацію до того чи іншого типу (наприклад, персональні дані або медичні відомості). Після цього можна розробити алгоритми ІІ, які автоматично розпізнавати і зіставляти класифіковані дані.

Методологія DataOps дуже добре поєднується з підходом ітеративного навчання, що використовується у додатках на основі ІІ. Цей підхід прямо протилежний традиційній аналітиці даних, в якій спочатку береться завдання, а потім шукається для неї рішення. DataOps зіставляє дані, аналізує їх і робить цінні висновки. Наприклад, так власник магазину може дізнатися, що клієнти часто купують разом, здавалося б, зовсім не пов'язані один з одним продукти і змінити викладку товарів так, щоб збільшити ці продажі. Так само можна виявляти тенденції, характерні для певних демографічних груп, і успішно вести мікромаркетинг у цих нішах.

Список використаних джерел:

1. *Zimmer, M., Baars, H., Kemper, H.-G.:* The impact of agility requirements on business intelligence architectures. In: Proceedings of the 45th Hawaii International Conference on System Science (HICSS), pp. 4189–4198. IEEE (2012).

2. *Hart, C.:* Doing a Literature Review: Releasing the Research Imagination. Sage (2018).

3. The DataOps Manifesto, http://dataopsmanifesto.org/

4. *Rouse, M.:* DataOps (data operations), https://searchdatamanagement.techtarget.com / definition/DataOps

СТВОРЕННЯ БРЕНДБУКУ: ЕЛЕМЕНТИ ЄДИНОГО СТИЛЮ

Букатов Д.В.
викладач,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Створення брендбуку є важливим етапом у формуванні успішного бренду. Брендбук - це документ, що містить всі правила та вказівки щодо використання елементів бренду, включаючи логотип, кольорову палітру, типографіку, зображення та графіку, а також стиль та тон комунікації.

Тепер розглянемо елементи, що повинні бути включені в брендбук, та детальніше розберемо кожен з них.

Першим елементом брендбуку є визначення стилю та тону бренду, а також його цінностей та повідомлень. Цей елемент є ключовим, оскільки стиль та тон бренду визначається на основі його цінностей та повідомлень, і впливає на спосіб, яким бренд взаємодіє зі своєю аудиторією. Важливо, щоб стиль та тон бренду відображали його основні цінності та принципи.

Другим елементом є розробка логотипу, кольорової палітри, типографіки, зображень та графіки, які відповідають стилю та тону бренду. Логотип є ключовим елементом бренду, оскільки він є його візуальним визначником та ідентифікатором. Кольорова палітра, типографіка, зображення та графіка повинні відображати стиль та тон бренду, а також його основні цінності та повідомлення.

Третім елементом брендбуку є створення документу, який містить всі правила та вказівки щодо використання елементів бренду. Цей документ має містити детальні вказівки щодо використання логотипу, кольорової палітри, типографіки, зображень та графіки, а також стиль та тон комунікації.

Логотип є одним з найважливіших елементів бренду і повинен бути представлений у брендбуці в різних варіаціях, включаючи кольорові, чорно-білі, горизонтальні та вертикальні варіанти. Крім того, документ повинен містити інформацію про дозволені та заборонені варіанти використання логотипу, такі як його розмір, пропорції, місце розташування на матеріалах, фони, на яких він може бути використаний та інше.

Кольорова палітра повинна бути відображена у брендбуці у вигляді кольорової схеми, яка містить кольори, що використовуються в бренді, а також їхні назви та коди. Також слід вказати, які кольори можна використовувати в різних ситуаціях, які кольори не можна використовувати, а також як взаємодіють кольори між собою.

Типографіка - це набір шрифтів, який використовується в бренді. Брендбук повинен містити детальний опис кожного шрифту, який використовується в бренді, а також його назву, стиль та розмір. Також в брендбуці повинні бути наведені приклади того, як використовувати різні шрифти разом, щоб забезпечити єдиний стиль бренду.

Зображення та графіка повинні відповідати стилю та тону бренду, а також передавати його повідомлення та цінності. Це може означати використання певних елементів дизайну, наприклад, геометричних форм, текстур, або певного стилю малювання.

Крім того, брендбук повинен містити вказівки щодо використання зображень та графіки на різних матеріалах та в різних форматах. Наприклад, в рекламних банерах, візитних картках, листівках, брошурах, веб-сайтах, соціальних медіа та інших медіа. Брендбук також бажано повинен вказувати на те, які зображення та графіка не повинні використовуватись з брендом. Наприклад, зображення з конкурентами або непристойні зображення можуть негативно вплинути на імідж бренду та його сприйняття цільовою аудиторією.

Список використаних джерел:

1. "How To Build Your Own Brand From Scratch in 7 Steps " Braveen Kumar
2. "How to create a brand book" Delia Dolores

ЗАСТОСУНОК ДЛЯ ОБМІНУ ФАЙЛАМИ У ОДНОРАНГОВІЙ МЕРЕЖІ

Булла В.П.,
студент,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Львів

Однією з основних можливостей мережі Інтернет є обмін файлами між користувачами. Найчастіше файлообмін відбувається за участі користувача та файлу, що розташований на віддаленому сервері. Даний сервер може містити сотні тисяч файлів для видачі яких йому потрібно обробляти безліч вхідних запитів, що суттєво впливає на продуктивність його роботи. Також є спеціальні програмні продукти файлообмінники, які націлені саме на збереження та вивантаження файлів, але найчастіше їх можливості дуже обмеженні для звичайного користувача і для покращення швидкості завантаження та кількості можливих завантажень на добу потрібно отримати привілеї за окрему плату.

Отже, згадані вище типи програмних рішень для обміну файлами є не найкращими у даній сфері, оскільки не надають користувачу максимальної ефективності роботи з ними. Такі проблеми характерні для файлообмінників, що працюють за моделлю "Клієнт-сервер", де є один централізований власник файлів (сервер) та завантажувач (клієнт), при чому найчастіше серверів завжди не вистачає через у тисячі разів переважаючу кількість клієнтів [1,2].

На заміну клієнт-серверній моделі прийшла модель однорангової мережі або peer-to-peer, де кожен вузол мережі є одночасно і клієнтом, і сервером, а значить виконує функції як завантажувача, так і роздавача, що суттєво впливає на ефективність роботи передачі файлів у цій мережі. Для стандартизації фай-

лообміну у однорангових мережах було створено протокол BitTorrent, який описує принципи передачі файлів у однорангових мережах [3-5].

Виконання даної роботи полягає у проектуванні та розробці настільного програмного забезпечення для обміну файлами у однорангових мережах з використанням протоколу BitTorrent [6]. Застосунок надає зручний користувацький інтерфейс, можливість виконання паралельних завантажень та роздач та дає змогу користувачам власноруч створювати файли метаданих для роздачі власних файлів.

Даний застосунок було розроблено для платформи ОС Linux на базі дистрибутиву Ubuntu 20.04 LTS, використовуючи технологію Qt Framework 5.15 для розробки користувацького інтерфейсу, бібліотек libtorrent-rasterbar та Boost.Asio для роботи з протоколом BitTorrent та мережевими інтерфейсами.

В ході виконання роботи було здійснено дослідження роботи протоколу BitTorrent та відмінностей між клієнт-серверною та одноранговою архітектурами мереж. На основі даних досліджень та обраних технологій було створено специфікацію вимог до майбутнього програмного продукту, а також здійснено проектування програмної системи.

Систему реалізовано у вигляді модуля користувацького інтерфейсу та модуля бізнес-логіки програми. Було здійснено функціональне тестування системи та тестування навантаження, що дозволило виявити її недоліки та хороші сторони. Для тестування роботи протоколу у межах даного застосунку були застосовані сторонні програмні продукти qBittorrent та Wireshark.

Поставлене завдання було виконано в межах очікуваних результатів, що вказані у специфікації вимог, а отже даний програмний продукт може застосовуватись в практичних цілях.

Список використаних джерел:

1 Специфікація протоколу BitTorrent [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://wiki.theory.org/BitTorrentSpecification (2022).

2. Опис peer-to-peer архітектури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://datatracker.ietf.org/doc/html/rfc5694 (2022).

3. *A. Tanenbaum, D. Wetherall.* Computer Networks, 5th Edition. – Pearson, 2010. – 960 с.

4. Веб-сайт клієнта "BitTorrent" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.bittorrent.com/ (2022).

5. Веб-сайт клієнта "µTorrent" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.utorrent.com/ (2022).

6. Веб-сайт клієнта "qBitTorrent" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.qbittorrent.org/ (2022).

7. *B. Stroustrup.* Programming: Principles and Practice Using C++, 2nd Edition. – Addison-Wesley Professional, 2014. – 1312 с.

АУДИТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК НАПРЯМ СТРАТЕГІЧНОГО І ОПЕРАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ОБЛАСТІ БЕЗПЕКИ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Варивода І.С.,
магістрант,
Європейський університет, Миколаївська філія

Поняття «аудит інформаційної безпеки» з'явилося порівняно недавно. Тим не менш, у даний час аудит інформаційної безпеки являє собою одне з найбільш актуальних і динамічних напрямків стратегічного і оперативного менеджменту в області безпеки інформаційних систем і викликає постійний інтерес фахівців. Його основне завдання – об'єктивно оцінити поточний стан інформаційної безпеки (ІБ) компанії, а також її адекватність поставленим цілям і завданням бізнесу для збільшення ефективності і рентабельності економічної діяльності компанії. Тому під аудитом інформаційної безпеки корпоративної системи зазвичай розуміється системний процес отримання об'єктивних якісних і кількісних оцінок про поточний стан ІБ компанії відповідно до визначених критеріїв та показників безпеки [1]. Вважається, що результати кваліфіковано виконаного аудиту ІБ компанії дозволяють побудувати оптимальну по ефективності і витратам корпоративну систему захисту, адекватну її поточним завданням і цілям бізнесу.

Аудит ІБ виконує команда фахівців з безпеки корпоративних інформаційних систем і фахівців в області менеджменту. Проведення аудиту сприяє формуванню єдиного погляду на проблеми безпеки компанії серед фахівців різного профілю [2]. У даному випадку вони об'єднуються в одну команду, орієнтовану на підвищення економічної ефективності і рентабельності бізнес-діяльності компанії. Інший суттєвий плюс подібного підходу - підтримка повного життєвого циклу корпоративної системи захисту інформації, починаючи з аналізу вимог і закінчуючи етапами експлуатації та супроводу системи. Примітно, що за допомогою структурних і об'єктно-орієнтованих CASE-засобів аналізу ризиків та управління ними вдається наочно і ефективно представляти компоненти інформаційної інфраструктури компанії, виділяти найбільш критичні з них, а також оцінювати інформаційні ризики. Результати наводяться в зручній графічній формі, з виділенням істотних з точки зору управління компанією компонентів інформаційної інфраструктури компанії та зв'язків з управління та даними між цими компонентами [3]. Завдяки такій загальній візуалізації бізнес-процесів та інформаційної безпеки компанії можна оперативно аналізувати різні варіанти захисту, порівнювати їх між собою з позицій економічної ефективності і в підсумку вибирати оптимальний варіант побудови або модифікації захисту корпоративної системи.

Проведення незалежного аудиту дозволяє своєчасно виявити загрози інформаційної безпеки (Рис.1), існуючі проломи і об'єктивно оцінити відповід-

ність параметрів, що характеризують режим інформаційної безпеки, необхідному рівню.

Рис.1. Класифікація базових загроз інформаційним ресурсам та послугам в сучасних системах та мережах [4]

Для вирішення цих завдань створюються спеціальні організації аудиторів в області інформаційної безпеки. Вони ставлять за мету проведення експертизи відповідності системи інформаційної безпеки певним вимогам, оцінки системи управління безпекою, підвищення кваліфікації фахівців в галузі інформаційної безпеки. Такі організації можуть бути як державними (наприклад, підрозділи державної технічної комісії) так і мати статус незалежних, недержавних.

Існує навіть міжнародний етичний кодекс аудитора інформаційних систем. Наведемо основні пункти цього кодексу [5]:

- Сприяти приведенню інформаційних систем у відповідність з прийнятими стандартами і проводами;
- Здійснювати свою діяльність у відповідності зі стандартами в галузі аудиту інформаційних систем, прийнятими ISACA;
- Діяти в інтересах роботодавців, акціонерів, клієнтів і суспільства в старанній, лояльній і чесній манері;
- Свідомо не брати участі в незаконній, або недобросовісній діяльності;
- Дотримуватися конфіденційності інформації, отриманої при виконанні своїх посадових обов'язків;
- Не використовувати конфіденційну інформацію для отримання особистої вигоди і не передавати її третім особам без дозволу її власника;
- Виконувати свої посадові обов'язки, залишаючись незалежним і об'єктивним;
- Уникати діяльності, яка ставить під загрозу незалежність аудитора;
- Підтримувати на належному рівні свою компетентність в областях знань, пов'язаних з проведенням аудиту інформаційних систем, приймаючи участь у професійних заходах;

- Проявляти старанність при отриманні та документуванні фактографічних матеріалів, на яких базуються висновки і рекомендації аудитора;

- Інформувати всі зацікавлені сторони про результати проведення аудиту;

- Сприяти підвищенню обізнаності керівництва організацій і клієнтів в питаннях, пов'язаних з проведенням аудиту інформаційних систем;

- Відповідати високим етичним стандартам у професійному та особистому діяльності;

- Удосконалювати свої особистісні якості.

Таким чином, аудит являє собою незалежну експертизу окремих областей функціонування організації. Розрізняють зовнішній і внутрішній аудит. Зовнішній аудит - це, як правило, разове захід, що проводиться з ініціативи керівництва організації або акціонерів. Рекомендується проводити зовнішній аудит регулярно, а, наприклад, для багатьох фінансових організацій та акціонерних товариств це є обов'язковою вимогою Внутрішній аудит являє собою безперервну діяльність, яка здійснюється на підставі « Положення про внутрішній аудит « та відповідно до плану, підготовка якого здійснюється підрозділом внутрішнього аудиту і затверджується керівництвом організації. Аудит безпеки інформаційних систем є однією зі складових IT аудиту.

Список використаних джерел:

1. *Дорогий Я.Ю.* Критична інфраструктура: вразливості, загрози, ризики / Я.Ю.Дорогий, В.В.Мохор, І.О.Козлюк, В.В.Цуркан // Тези доповідей. II міжнародна науково-практична конференція «Інформаційні технології та взаємодії», 3-5 листопада. – Київ, 2015. – с. 46-47.

2. *Петренко С.А.* Підготовка підприємства до аудиту інформаційної безпеки // Системи безпеки. - № 2(44). - 2002. - С. 82-83.

3. *Голубєв В.О.* Інформаційна безпека: проблеми боротьби зі злочинами у сфері використання комп'ютерних технологій / В.О. Голубєв [та ін]; заг. ред.

4. *Калюжний Р.А.;* Гуманітарний ун-т «Запорізький ін-т держ. та муніципального управління». – Запоріжжя: Просвіта. – 2001. – С. 236-246.

5. *Porter B., Hatherly D., Simon Jon.* Principles of External Auditing. 3rd edition. – Wiley, 2008. – 816 p.

6. *Smieliauskas W., Bewley K.* Auditing: An International Approach. – McGraw-Hill Ryerson Higher Education. 2006. – 800 p.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Вільховий Р.В.,
магістрант,
ПВНЗ «Європейський університет», Миколаївська філія

Штучний інтелект (ШІ) швидко розвивається та справляє значний вплив на життя людей, бізнес і політичні процеси в усьому світі. Незважаючи на те, що галузь штучного інтелекту виникла понад півстоліття тому, вона все ще відносно нова, особливо щодо її застосування в рамках міжнародного розвитку. Будучи рушійною силою Четвертої промислової революції, вона вносить глибокі та далекосяжні зміни в те, як люди живуть, працюють і розважаються. У той самий час, коли досягнення в галузі штучного інтелекту дають позитивні результати в масштабах різних секторів і регіонів, важливо розглянути питання про те, як забезпечити відповідальне розгортання штучного інтелекту.

Широке використання та політична активність навколо штучного інтелекту з'явилися лише в останні кілька років. Першою країною у світі, яка оголосила про національну стратегію штучного інтелекту в березні 2017 року, стала Канада. Але сьогоднішні досягнення ґрунтуються на майже 70-річних дослідженнях і розробках [3]. Якщо глибше розібратися в теоретичних основах галузі, то історію штучного інтелекту можна простежити набагато далі, аж до його ранніх витоків у математиці та механіці в 1300-х роках.

З тих пір, як термін «штучний інтелект» вперше з'явився в дослідницькій пропозиції Дартмутського коледжу 1956 року (де описано «гіпотезу про те, що кожен аспект навчання або будь-яка інша особливість інтелекту в принципі може бути описана настільки точно, що машину можна симулювати»), визначення штучного інтелекту продовжують з'являтися, наголошуючи на різноманітних аспектах галузі.

Штучний інтелект використовує комп'ютери для автоматизованого прийняття рішень, які мають імітувати людський інтелект. Автоматизовані рішення можуть бути безпосередньо впроваджені (наприклад, у робототехніці) або запропоновані людині, яка приймає рішення (наприклад, рекомендації продукту в онлайн-магазинах); найважливіше для нашої мети полягає в тому, що деякі процеси прийняття рішень автоматизовані. ШІ часто включає машинне навчання (під час використання прогнозів на основі даних для прийняття кращих рішень), але це не обов'язково [4]. Машинне навчання — це набір методів, за допомогою яких комп'ютери розпізнають шаблони в даних і використовують ці шаблони для прогнозування майбутнього. Для скорочення можна подумати про машинне навчання як про «прогнози на основі даних».

Корисно зрозуміти, наскільки далеко людство просунулося в розумінні та розробці ШІ з точки зору складності речей, які він нині здатний досягти. Для цього корисно підходити до штучного інтелекту з точки зору його трьох ос-

новних елементів: входи, процеси та результати. Кожен із цих елементів може мати різний рівень складності. Наприклад, на одному кінці спектра алгоритм може застосовувати суворі правила та вагові коефіцієнти до невеликих структурованих наборів даних, щоб виробити окреме рішення чи дію. З іншого боку, може бути побудований алгоритм для обробки та повторної обробки необмеженої кількості неструктурованих даних, що призводить до складних рішень та/або дій.

Зі зростанням складності (а в деяких випадках і непрозорості) рішень штучного інтелекту розуміння їхнього впливу на сферу розробки так само вимагатиме нових/досконаліших методів моніторингу та оцінки. Слід звернути увагу на ширші, вторинні наслідки впровадження рішень ШІ в системи, які можуть включати вплив на зайнятість, права людини, інклюзивне зростання та багато інших сфер. Розробка підходів до моніторингу та оцінки, які відповідають складності систем штучного інтелекту, може передбачати:

- структури для оцінки якості та потенційних упереджень, властивих наборам даних, що використовуються системами штучного інтелекту, ефективності моделей штучного інтелекту та рівня впевненості в результатах, які вони генерують;

- надійні підходи до інтерпретації даних/аналізу, створених ШІ, і способів їх використання для прийняття рішень, включаючи розуміння потенційної вартості помилок;

- використання змішаних методів, включаючи якісні підходи за участю, для підтвердження/скасування висновків.

Крім можливостей і переваг, які привносять технології ШІ, залежність від них у майбутньому також посилить потенційні загрози для обороноздатності країні світу. Серед потенційних загроз розвитку ШІ можуть бути визначені такі [1]:

- системи ШІ особливо вразливі до кібератак, коли навмисне вороже втручання в їх дію може призвести до помилкових рекомендацій або неоптимальних дій;

- досягнення в технологіях обробки та синтезу мовлення дають можливість створення реалістичних дипфейків (Deep Fake). У поєднанні з твіттер-ботами та іншими хакерами соціальних мереж удосконалений ШІ (наприклад, генеративні змагальні мережі (GAN)) значно підвищить масштаби й ефективність гібридних атак;

- непередбачувана поведінка в системах ШІ є як сильною стороною (наприклад, створення абсолютно нових стратегій [5]), так і водночас підвищує відповідальність за аберантні рішення;

- системи навчання на базі ШІ дозволять створювати нові покоління саморобних вибухових пристроїв, менш сприйнятливих до традиційних контрзаходів.

Серед проблем, з якими можуть зіткнутися системи забезпечення обороноздатності країн світу, також є сумісність ШІ із системами оперативного при-

йняття рішень, що пов'язано з необхідністю використання різних стандартів верифікації, підтвердження та акредитації (VV&A) [2]; різних правил управління даними, таксономії та побудови навчальних наборів даних; концепцій об'єднання людини та машини, їх симбіозу тощо.

Список використаних джерел:

1. *Cheney, C* (2018) The promise and pitfalls of artificial intelligence for global development https://www.devex.com/news/the-promise-and-pitfalls-of-artificial-intelligence-for-global-development-91881

2. *Anyoha, R* (2017) The History of Artificial Intelligence http://sitn.hms.harvard.edu/flash/2017/history-artificial-intelligence/

3. *Marr, B* (2018) The Key Definitions Of Artificial Intelligence (AI) That Explain Its Importance https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2018/02/14/the-key-definitions-of-artificial-intelligence-ai-that-explain-itsimportance/#6a9af0fa4f5d

4. *Хаустова В. Є., Решетняк О. І.* Дослідження стану та тенденцій розвитку науки в країнах світу та Україні. Проблеми економіки. 2019. № 3. С. 11–22. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-3-11-22

5. *Kyzym M., Reshetnyak O., Bielousov D.* Forecasting scientific support for the advancement of the digital economy. Studies of Applied Economics. 2020. Vol. 38. No. 4.

ВЕБ-СИСТЕМА ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ УРОЧИСТИХ ПОДІЙ

Волошин В.В.
студент,
Львівська філія ПВНЗ «Європейський університет», м. Львів

У наш час всі люди і організації прагнуть покращити результати своєї роботи витрачаючи на це, як можна менше часу. Велике значення у досягненні цієї мети має правильна організація робочого процесу та автоматизація певних дій.

Персональні комп'ютери, смартфони та інші пристрої використовують саме для цього. Найпоширенішими засобами автоматизації на організаціях є різноманітні десктопні програми, веб додатки та сервіси, які допомагають організувати та систематизувати роботу, вести облік даних та вирішувати різні бізнес-задачі.

Сьогодні кожен пересічний має комп'ютер та використовує інтернет, у якому представлена величезна кількість функціоналу, яку не так просто використовувати в реальному житті. Наприклад, організація весілля – складний процес для якого створюють підприємства та програми для цих підприємств, найчастіше цей процес не автоматизований і робиться по списку, також це все коштує чималих грошей і не факт, що вийде все саме так, як ви думаєте. Тому і

було прийняте рішення створити веб-сайт «Wedding organizer», що дав би змогу самому спланувати весілля і розрахувати примірні витрати.

Ця система надає можливість, як організаторам так і звичайним людям, які мало що розуміють в організації весіль, спланувати весілля своєї мрії. Перевагами цієї системи будуть можливості створення весілля, додавання і опис подій, ведення обліку закупок, вибір місць проведення подій та створення загального звіту по витратам на все весілля і не тільки.

Особливість системи полягає у тому, що вона забезпечує автоматизацію планування весілля і підрахунок витрат в залежності від вказаних даних формуючи кінцевий звіт про витрати, що дає змогу припустити примірну вартість весілля яке планується. У цій системі передбачено три рівні користувачів - адміністратор, модератор і користувач. Для адміністрування усіх дій передбачена роль адміністратора, для внесення інформації на сайт та регулювання користувачів – роль модератора, простий користувач – може користуватися сайтом плануючи весілля і висловлювати свою думку відносно цього.

Програмне забезпечення розроблене на мові Java з на базі Spring Framework з використанням Spring MVC, та шаблонізатора Thymeleaf. Для збереження даних використовується СУБД PostgreSQL [1-3].

До системи створено специфікацію вимог. Проектування та розробка програмного продукту проводилась згідно вимог представлених у специфікації та на основі аналізу предметної області.

Список використаних джерел:

1. Документація по Spring Framework [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://docs.spring.io/spring-framework/docs/current/javadoc-api/.

2. Довідкова інформація по Spring Boot [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://docs.spring.io/springboot/.

3. Документація по Spring Framework [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://docs.spring.io/spring-framework/docs/current/javadoc-api/.

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ СПОЖИВЧОГО ВИБОРУ

Гук П.В.,
аспірант,
ПВНЗ «Європейський університет»
Науковий керівник: к.ф.-м.н., доц. ***Скляренко О.В.***

На сьогодні нейронні мережі та штучний інтелект вже не є чимось новим, однак компанії знаходять йому все більше застосувань в бізнесі. Одним з варіантів застосування штучного інтелекту може бути пропонування продуктів

споживачам на основі їхніх уподобань і оцінки попередньої поведінки вибору товарів [1].

Можна виділити декілька наступних способів застосування штучного інтелекту для формування споживчого вибору [2].

• Аналіз історії покупок. Алгоритми штучного інтелекту можуть аналізувати дані про поведінку вибору користувачів, наприклад, минулі покупки та історію пошуку, щоб визначати закономірності та рекомендувати продукти, які, ймовірно, їх зацікавлять. Таким чином, в рекомендаціях будуть з'являтись саме ті продукти, які вірогідно потрібні користувачеві у відповідному інтернет магазині.

• Аналіз характеристик покупок. Штучний інтелект також може аналізувати атрибути продуктів, такі, як описи та характеристики продуктів, щоб рекомендувати продукти, схожі на ті, якими вже зацікавився споживач. В цьому випадку, під час пошуку користувач отримуватиме більше варіантів для вибору, що збільшить вірогідність того, що він знайде шуканий товар у певному інтернет магазині.

• Гібридний підхід. Деякі системи рекомендацій поєднують як аналіз історії покупок, так і аналіз характеристик покупок, щоб надавати споживачам точніші та персоналізовані рекомендації одразу, як користувачі заходять на сайт.

• Аналіз пошукових запитів. Штучний інтелект також може аналізувати запити споживача або голосові команди та на їх основі формувати список результатів. Навіть у випадку, коли у пошуковому запиті допущена помилка чи він сформований не зовсім правильно, такий алгоритм зможе підібрати варіанти, що швидше за все й шукав користувач.

• Навчання алгоритмів для кращого прогнозування вподобань. Штучний інтелект може навчатися на запитах та історії покупців, щоб з часом покращувати рекомендації щодо продуктів. Аналізуючи відгуки та поведінку споживачів, алгоритм може коригувати свої рекомендації, щоб краще відповідати потребам і вподобанням споживача.

Загалом, штучний інтелект може бути потужним інструментом для формування рекомендацій потенційним покупцям, дозволяючи компаніям надавати персоналізовані та релевантні рекомендації, які можуть підвищити рівень задоволеності та лояльності клієнтів.

Однак, існує й інша сторона застосування штучного інтелекту для аналізу користувацьких даних. Не всім користувачам може сподобатись те, що їхні дані збирають та обробляють, тому дуже важливо правильно піднести це користувачам та обов'язково отримати їх згоду.

Наразі великі компанії такі, як Google та Amazon, використовують подібні технології та інвестують значні кошти в їх розвиток. Необхідно зазначити, що схожі системи з'являються вже і у відкритому доступі, що робить процес їх використання для малого бізнесу значно простішим.

Список використаних джерел:

1. *Храпкіна В.В, Солоха Д.В, та інші.* Концепти інноваційного розвитку підприємництва: Монографія. – Київ: Інтерсервіс, 2018. – 263 с.

2. Штучний інтелект: де використовують сьогодні та коли він замінить людину. URL: https://cybercalm.org/analytics/shtuchnij-intelekt-de-vikoristovuyut-sogodni-ta-koli-vin-zaminit-lyudinu/

МАТЕМАТИЧНЕ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ РОЗПІЗНАВАННЯ МАРКИ АВТОМОБІЛІВ НА ФОТОГРАФІЯХ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОГО РАКУРСУ

Гуро Д.А.,
студент,
НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського», м. Київ
Науковий керівник: канд. фіз.-мат. наук, доц. ***Третиник В.В.***

Анотація

В даній роботі розглядається дослідження підходу до розв'язання задачі класифікації автомобілів на фотографії. Зокрема задача розглядається у випадку, коли автомобіль зображений на фото лише частково. В ході роботи було створено систему, що здатна класифікувати 1716 різних моделей автомобілів з досить високою точністю на фото в обмежених ракурсах.

Вступ

Однією з питань або проблем людства є питання контролю автомобільного трафіку. Мова йде не тільки про пошук порушників правил дорожнього руху, а і про контроль автомобілів на паркувальних місцях, відслідкування переміщень певних транспортних засобів, наприклад вантажівок. Автомобілі стали невід'ємною частиною нашого життя, задача розпізнавання їх марок та моделей на фотографіях стає все більш актуальним завданням. Зокрема проблема поганих умов для розпізнавання (погане освітлення, нестандартний ракурс фотографії або транспортний засіб не повністю представлений на фото) ще більше загострює необхідність наявності системи, що стійка до таких перешкод.

Для вирішення цієї задачі потрібно застосувати новітні методи та алгоритми комп'ютерного зору, а також математичні моделі та технології машинного навчання.

Метою даної роботи є створення математичного та програмного забезпечення для системи розпізнавання марки автомобілів на фотографіях в умовах обмеженого ракурсу з використанням методів та алгоритмів комп'ютерного зору. Для досягнення цієї мети будуть використані різноманітні методи та технології, включаючи нейронні мережі, обробку зображень та статистичний аналіз даних.

Вибір методу

Найпоширенішою моделлю для розв'язання задачі розпізнавання та класифікації об'єктів на зображеннях є згорткова нейронна мережа. Ця мережа складається з різних шарів що формують блоки, комбінації яких приводять до гарних результатів.

В даній роботі були оглянуті наступні архітектури згорткових нейронних мереж: MobileNet v2, EfficientNet v2, ResNet50, NFNet, Visual transformer. Посилаючись на дослідження [1], на рисунку 1 приведено порівняння ефективності архітектур.

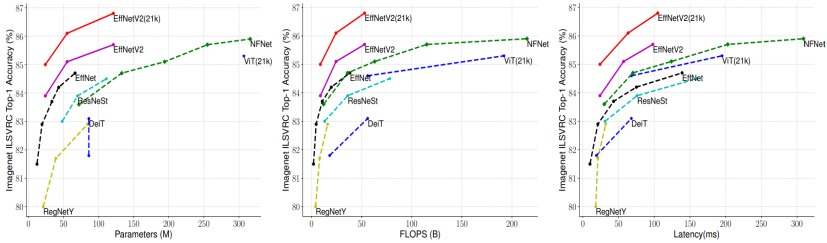

Рисунок 1. Порівняння різних мереж

Як видно з рисунку вище, мережа EfficientNet V2 (виділена червоним) є ефективнішою за інші, тому вона і була обрана.

Опис датасету

В даній роботі використовується набір даних CompCars dataset, що включає в себе понад 160 тисяч зображень автомобілів, серед яких понад 30% фотографії в обмеженому ракурсі. В наборі даних присутні 1716 класів, тобто моделей автомобілів.

Навчання моделі

В даній роботі використовувалась попередньо навчена модель, яка «довчалась» на описаних вище даних з додаванням класифікатору, лінійного на 1716 класів. Оптимізатором було обрано Adam.

Розбиття даних на тестувальну та валідаційну вибірки стандартне – 80%/20%. Перед подаванням в модель кожне зображення тренувальної частини, окрім приведення до необхідного розміру, було додатково аугментовано для досягнення більшої варіативності зображень. До типів аугментацій входять: повороти, ротягування, горизонтальні відображення, обрізання та зміна кольору.

Результати роботи моделі

В роботі були продемонстровані зображення, що підтверджують працездатність системи, а також продемонстровані метрики якості моделі. Нижче представлені результати дослідження ефективності роботи системи, зокрема моделі, на валідаційному наборі даних.

Accuracy: 0.943715986705139

Precision: 0.9514376755751905
Recall: 0.943715986705139
Як видно, модель справилась з валідаційним набором даним досить успішно, показавши результат понад 94% на основних метриках

Список використаних джерел:

1. 18. EfficientNetV2: Smaller Models and Faster Training. Mingxing Tan, Quoc V. Le. ICML 2021

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМУ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Дегтярьов О.,
магістрант,
ПВНЗ «Європейський університет», Миколаївська філія

У сучасному світі неможливо створити успішний бізнес без ефективного управління. Сучасні суб'єкти господарювання є складними системами, які прагнуть вдосконалення і ефективності роботи. Більшість даних, що фіксуються інформаційними системами, стосуються діяльності самої організації, яка служить для отримання внутрішньої інформації. Але на ринку, що стає все більш конкурентоспроможним, фірма повинна отримувати доступ до все більшої кількості зовнішньої інформації. Тому важливо зазначити, що особи, які приймають рішення, потребують як внутрішньої інформації про свою організацію, так і зовнішньої інформації про її оточення. Нові інформаційні технології управління корпорацією є важливим і необхідним засобом, який дозволяє: швидко, якісно і надійно виконувати отримання, облік, зберігання і обробку інформації; значно скоротити управлінський персонал підприємства, який займається роботою по збору, обліку, зберіганню і обробці інформації; забезпечити у потрібні терміни керівництво і управлінсько-технічний персонал підприємства якісною інформацією; своєчасно і якісно вести аналіз і прогнозування господарської діяльності підприємства; швидко і якісно приймати рішення по усіх питаннях управління підприємством.

Інформаційна система – сукупність засобів, методів та персоналу, що використовуються для зберігання, обробки та видачі інформації. Інформаційні системи поділяються на ручні, автоматизовані та автоматичні [1]. Більшість сучасних економічних інформаційних систем є автоматизованими інформаційними системами (АІС), основу яких складають автоматизовані інформаційні технології - сукупність технічних і програмних засобів, призначених для виконання процесів обробки даних. Автоматизована інформаційна система – сукупність інформаційних ресурсів, інформаційних технологій та комплексу

програмно-технічних засобів, які здійснюють інформаційні процеси у людино-машинному режимі.

Корпоративні інформаційні системи багатофункціональні, є засобами ведення єдиної бази даних, отримання консолідованої звітності за будь-яким видом господарської діяльності, мають велику глибину планування та аналізу діяльності корпорації. Класифікація за характером розв'язуваних завдань [2]:

• системи електронної обробки даних, що підтримують повторювані, трудомісткі завдання та дії;

• інформаційні системи управління, які підтримують функціональну діяльність менеджерів;

• офісні автоматизовані системи, які підтримують офісних службовців;

• системи підтримки прийняття рішень (СППР), які підтримують роботу аналітичної служби організації та вищого керівництва;

• експертні інформаційні системи (ЕІС), які підтримують діяльність менеджерів з управління знаннями, аналітиків та експертів.

Класифікація за підтримуваними концепціями (стандартами) управління [3]:

• Material Requirements Planning (MRP) – планування поставок матеріалів виходячи з даних про комплектацію продукції та плану продажів;

• Capacity Requirements Planning (CRP) – планування виробничих потужностей виходячи з даних про технологію виробленої продукції та прогнозу попиту;

• Manufacture Resource Planning (MRP II) – планування матеріальних, потужних та фінансових ресурсів, необхідних для виробництва;

• Enterprise Resource Planning (ERP) – фінансово орієнтоване планування ресурсів організації, необхідні отримання, виготовлення, відвантаження та обліку замовлень споживачів з урахуванням інтеграції всіх відділів і підрозділів компанії;

• Supply Chain Management (SCM) – управління ланцюжками постачання, реалізація бізнес-процесів на базі зовнішніх організацій та торгових майданчиків;

• Customer Relationship Management (CRM) – управління взаємовідносинами з клієнтами; комплекс методів та засобів, націлений на завоювання та збереження клієнтів, задоволення їх вимог;

• Enterprise Resource & Relationship Processing (ERPII) – управління ресурсами та взаємовідносинами організацій, що поєднує 3 вищеперелічені технології;

• Workflow – технологія, що управляє потоком робіт за допомогою програмного забезпечення, здатного інтерпретувати опис процесу, взаємодіяти з його учасниками та за необхідності викликати відповідні програмні програми;

• Online Analytical Processing (OLAP) – оперативний аналіз даних, технологія підтримки ухвалення управлінських рішень на основі концепції багатовимірних кубів інформації;

• Project Management – управління проектами, яке підтримується низкою міжнародних стандартів;

• Continuous Acquisition and Lifecycle Support (CALS) – безперервна інформаційна підтримка поставок та життєвого циклу; визначає сукупність принципів і технологій інформаційної підтримки життєвого циклу продукції всіх його стадіях, поєднує у собі майже всі перелічені вище підходи і технології.

При виборі того чи іншого варіанта АІС керівництву організації слід визначити, яку облікову систему потрібно використовувати, як здійснювати маркетингові дослідження та пошук нових партнерів, як залучити нові інвестиції, як скласти та проаналізувати бізнес-план для виведення бізнесу із неблагополучної ситуації, як забезпечити випуск продукції , що відповідає світовим стандартам якості. Комплексна автоматизація управління організацією складає основі КІС.

В організаціях використовується декілька типів інформаційних систем [4]. До них належать:

• Системи обробки транзакцій (TPS);
• Системи управлінської звітності (MRS);
• Системи для прийняття рішень (DSS);
• Виконавчі інформаційні системи (ESS);
• Офісні інформаційні системи (OIS);
• Системи професійної підтримки.

Головними особливостями корпоративних інформаційних систем є:

• Зв'язаність охоплення функцій управління;
• Послідовність ділових процесів;
• Велика кількість операцій;
• Ефективність споживання і використання програмного забезпечення;
• Можливості розділу системи на частини та їх локальної установки;
• Адаптивність функціоналу та інструментарію системи до особливостей керованого об'єкту.

Отже, використання корпоративних інформаційних систем (КІС) характеризує рівень розвитку суспільства, його динаміку, можливість інтеграції до світової спільноти, здатність фахівців витримувати темпи науково-технічного прогресу. Саме цим визначається актуальність та необхідність вивчення основ корпоративних інформаційних систем.

Список використаних джерел:

1. *Ільєнко Р.В.* Впровадження та використання інформаційних технологій у системі вищої освіти ЄС. Економіка і управління. 2015. №1. С.134-140.

2. *Орлова Н. С.* Інформаційні системи в сучасному корпоративному управлінні. Актуальні проблеми державного управління. 2012. №1 (41). С. 35-40.

3. *Різніченко Л.В.* Досвід упровадження корпоративних інформаційних систем управління на вітчизняних підприємствах. Вісник КДПУ ім. М. Остроградського. 2009. Вип. 4(57). Ч.2. С.184-189.

4. *Рибалко Л.П.* Ззастосування сучасних корпоративних інформаційних систем в управлінні підприємствами. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип.15. Ч.3. С. 82-85.

ПРОГРАМНИЙ ЗАСІБ ДЛЯ АНАЛІЗУ ХАРАКТЕРИСТИК ВИДИМОГО СВІТЛА

Дуб Н.Ю.,
студент,
Львівська філія ПВНЗ «Європейський університет», м. Львів

Сьогодні існує безліч різних методів та пристроїв випромінювання світла. Постійно проводяться нові дослідження та розробки. Світло впливає на більшість сфер життя та діяльності людини. Часто ми навіть не задумуємося про параметри світла. Проте світло однакової яскравості, але із різними спектральними розподілами інтенсивності по різному впливає як на фізичні так і на біологічні процеси у навколишньому світі. Це породжує попит на методи та засоби аналізу світла та джерел які його випромінюють. На жаль аналіз світла це не просте завдання. Базовими даними є спектральний розподіл інтенсивності світла, який можна отримати лише за допомогою спеціальних приладів спектрометрів. Але без додаткових обрахунків навіть найкращий спеціаліст не зможе провести повний аналіз світла чи джерела яке його випромінює. Обрахунок параметрів світла, без використання автоматизованих засобів є доволі затратним в часі завданням. Тож необхідні автоматичні програмно-апаратні інструменти для аналізу джерел світла.

На даний момент на ринку існує багато продуктів, які в тій чи іншій мірі дозволяють проводити аналіз світла. Проте здебільшого існуючі засоби не покривають усі потреби, що заставляє використовувати декілька різних продуктів. Усі платформи мають свої переваги та недоліки, за якими їх можна розділити на декілька груп. Одні продукту пропонують забагато надлишкового функціоналу та складні в освоєнні та використанні, а інші дозволяють знаходити лише невеликий набір параметрів [1-4].

Тому незважаючи на велику кількість конкурентних продуктів на ринку існує запит на комплексне, просте в освоєнні рішення для аналізу джерел видимого світла, який може задовольнити пропонований продукт.

Завдання даної роботи є розробка програмного комплексу для аналізу спектральних характеристик та оцінки якості джерел видимого світла. Розроблений програмний комплекс надає зручний інструмент аналізу спектральних характеристик світла та має зручний та зрозумілий користувацький інтерфейс. Результати проведеного аналізу система дозволяє зберігати у базу даних. Програма підтримує роботу із спектрометром як із джерелом вхідних даних про світло.

Програмний комплекс розроблений на базі технології .NET 6.0 мови програмування C# використанням технології розробки інтерфейсу користувача WPF, системи роботи із спектрометром OmniDriver та реляційної системи управління базою даних SQLite [5].

Програмний комплекс розроблений відповідно до архітектури MVVM, як настільну систему для роботи під операційною системою сімейства Windows. Усі обрахунки та перетворення винесені в окрему динамічно зв'язну бібліотеку. Пакет програмного комплексу поставляються із усіма необхідними ресурсами та бібліотеками.

Список використаних джерел:

1. *Schanda, Janos.* (1999). CIE Standards for assessing quality of light sources.

2. *Sheedy J. E.* Field Guide to Visual and Ophthalmic Optics [Електронний ресурс] / James E. Sheedy // Optometry and Vision Science. – 2005. – Т. 82, № 9. – С. 796. – Режим доступу: https://doi.org/10.1097/01.opx.0000178357.14193.94.

3. ScienceDirect Color Matching Function [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.sciencedirect.com/topics/engineering/color-matching-function. (2022).

4. *Ohno Y.* Spectral Color Measurement [Electronic resource] / *Yoshi Ohno* // Colorimetry. – Hoboken, NJ, USA. – P. 101–134. – Mode of access: https://doi.org/10.1002/9780470175637.ch5.

5. SQLite Documentation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.sqlite.org/docs.html.

РОЗВИТОК КОМП'ЮТЕРНИХ НАУК В УКРАЇНІ НА ФОНІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Здор Д.Л,
магістрант,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ.

В сьогоденні важко переоцінити важливість та вплив комп'ютерних наук у розвитку та модернізації економіки та суспільства нашої країни. Можливість майбутнього приєднання України до Європейського союзу ставить нові виклики та створює можливості для розвитку галузі комп'ютерних наук в Україні.

Однією з ключових переваг євроінтеграції для комп'ютерних наук стане до доступ до міжнародних проектів та фінансування Євросоюзом. Наприклад європейська програма «Horizon 2020» надає можливість для співпраці з іншими країнами у сфері комп'ютерних наук та технологій, а також для отримання фінансування на розробку та дослідження.

Євроінтеграція України дозволить нашим компаніям та стартапам виходити на нові ринки та таким чином залучати нових клієнтів. Це буде позитивно

впливати на розвиток інноваційних технологій та збільшення конкурентоспроможності українських компаній на світовому ринку.

Проте інтеграція в ЄС поставить нові виклики для української освіти. Наприклад потрібно підвищувати загальний рівень якості навчання у сфері комп'ютерних наук та піднімати рівень до відповідності Європейським стандартам. Також потрібно постійно підвищувати рівень знань та навичок українських інженерів-розробників, щоб вони завжди лишались на конкурентоспроможному рівні на міжнародному ринку. Є необхідність в створенні загальнодоступних спеціалізованих курсів з комп'ютерних наук, кібербезпеки, а також інших актуальних технологій. Не менш важливо сприяти розвитку науково-дослідницьких проектів та створювати умови для залучення студентів до міжнародних наукових спільнот.

Наша країна має великий потенціал для розвитку та покращення комп'ютерних наук на європейському рівні, проте це потребує постійних фінансових інвестицій у розробку інфраструктури та підтримку досліджень у галузі комп'ютерних наук. Крім цього є необхідність в створенні сприятливих умов для розвитку стартапів та інновацій.

Дуже важливою є і юридична частина інтеграції. Потрібно забезпечити відповідність сфери комп'ютерних наук до стандартів та законів Європейського союзу. Україна має відповідати вимогам ЄС з питань захисту даних такібербезпеки, що в свою чергу має забезпечити нам довіру до українських компаній та підприємств. Для цього потрібно покращити законодавство з питань інформаційної безпеки.

Отже інтеграція українських комп'ютерних наук у європейський простір потребує системного розвитку у галузі. Потрібно забезпечити підготовку висококваліфікованих кадрів, підвищити загальний рівень освіти у сфері, залучати нові інвестиції та стимулювати розвиток стартапів та дослідницької діяльності. Саме такий підхід має дозволити нашій країні не тільки вдало інтегруватися в Євросоюз, а й зайняти своє конкуренте місце у світовій інформаційній сфері.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації. URL:https://ips.ligazakon.net/document/view/KR211467?an=1&q=2018

2. «Євроінтеграція науки: вітрина гарна, та що за нею криється?».URL: https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/02/8/7077219/

МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ВІД ФІШИНГОВИХ АТАК І СПОСОБИ ЇХ ВИЯВЛЕННЯ

Іванченко А.І.,
здобувачі першого
(магістерського) рівня вищої освіти
ПВНЗ «Європейський університет»,

Вступ. Фішинг та соціальна інженерія - це дві важливі складові кібербезпеки, які стають все більш актуальними в сучасному світі. Фішинг - це метод атаки, при якому зловмисник намагається використати соціальну інженерію для отримання конфіденційної інформації, такої як паролі, номери кредитних карток або інші особисті дані. Також можна назвати, що фішинг – це техніка атаки, що полягає в тому, щоб зловмисник використовував підроблені повідомлення та сторінки, що імітують легітимні компанії та організації, для отримання особистої інформації від користувачів Інтернету. Це може бути зроблено шляхом надсилання спаму, електронних листів, SMS-повідомлень або через соціальні мережі. Фішери зазвичай використовують зловмисні посилання та приховані програми, щоб викрасти інформацію про користувачів.

Соціальна інженерія - це техніка маніпулювання людьми з метою отримання несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації або виконання інших дій, які можуть завдати шкоди індивіду чи організації. Наприклад, зловмисники можуть використовувати соціальну інженерію для отримання доступу до системи керування підприємством або для викрадення грошей з банківського рахунку.

Обидві ці техніки досить поширені і стають все більш витонченими та складними. Це ставить перед користувачами Інтернету та компаніями виклик зберігати свої конфіденційні дані та особисті інформацію в безпеці. Для цього необхідно використовувати різноманітні методи та засоби захисту, від перевірки URL-адрес до застосування криптографічних методів.

Актуальність роботи. Актуальність досліджень в галузі захисту від фішингових атак пояснюється тим, що фішинг є однією з найбільш поширених форм кіберзлочинності, яка становить серйозну загрозу як для користувачів, так і для підприємств. Фішери все частіше використовують різноманітні методи та технології для того, щоб викликати довіру та обманути своїх жертв.

На жаль, існує багато методів фішингу, що робить неможливим створення універсального методу захисту від цієї загрози. Тому дослідження в галузі захисту від фішингу є актуальним завданням для вчених та інженерів, що працюють у галузі кібербезпеки.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження методів захисту від фішингових атак є розробка та покращення існуючих методів та технологій, що дозволяють ефективно захистити користувачів та підприємства від цієї форми кіберзлочинності. Крім того, дослідження в цій галузі дозволяє виявляти нові

загрози та тренди в області фішингу, що може допомогти попередити майбутні атаки та розробити ефективніші засоби захисту.

Основні цілі досліджень в галузі захисту від фішингових атак також включають:

1) Розробка нових технологій та методів, які дозволяють виявляти та запобігати фішинговим атакам з використанням різних підходів, включаючи машинне навчання, статистичний аналіз та аналіз вмісту.

2.) Оцінка ефективності та надійності існуючих методів та технологій захисту від фішингу.

3.) Розробка та підтримка стандартів та протоколів безпеки, які дозволяють забезпечити захист від фішингових атак на різних рівнях, включаючи рівень мережі, рівень протоколів та рівень застосунків.

4.) Підвищення рівня обізнаності користувачів та підприємств з питань захисту від фішингу та забезпечення належного рівня кібербезпеки.

У результаті досліджень в галузі захисту від фішингових атак можна очікувати покращення рівня безпеки в Інтернеті та зменшення кількості викрадень конфіденційної інформації та фінансових втрат через фішингові атаки.

Об'єкт дослідження – фішингові сайти.

Предмет дослідження – методи машинного навчання для розпізнавання фішингових сайтів.

Наукова новизна одержаних результатів. Одержані результати дослідження методів та засобів захисту від фішингових атак містять наукову новизну та внесок у сферу кібербезпеки. Дослідження показали, що застосування спеціальних алгоритмів машинного навчання дозволяє ефективно виявляти фішингові сайти та повідомлення. Крім того, було розглянуто різноманітні технології та методи захисту, такі як криптографія, перевірка URL-адрес, фільтрація повідомлень тощо. Загалом, існує багато підходів для виявлення фішингових атак, і комбінація декількох методів може допомогти знизити ризик використання фішингу для отримання конфіденційної інформації.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження можуть бути використані в практиці для покращення кібербезпеки підприємств та звичайних користувачів Інтернету. Вони також можуть бути використані для подальшого дослідження та розробки нових методів та засобів захисту від фішингових атак.

Список використанних джерел:

1. *Джордж Акерлоф*, *Роберт Шиллер* Фішинг. Хто і як маніпулює вашим вибором Вид. Наш Формат, 2017 рік.

2. *Юрій Когут* Цифрова трансформація економіки та проблеми кібербезпеки Вид. Консалтингова компанія Сідкон, 2021 рік

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ КЛІЄНТА В ПРОТОКОЛАХ ПЕРЕДАЧІ ІНФОРМАЦІЇ

Карий В.,
магістрант,
ПВНЗ»Європейський університет,
Миколаївська філія

У світі все підпорядковано правилам або законам, що визначають якісну роботу та функціональний взаємозв'язок елементів системи, в нашому випадку, локальної та глобальної мережі людства. Тому необхідно щоб при обміні даними між комп'ютерами мережі передбачалося, що дані без спотворення та втрати будуть доставлені від відправника адресату. Для цього необхідно, щоб різнотипні комп'ютери, комунікаційні пристрої, мережне обладнання та програмне забезпечення виконували передавання даних за однаковими чітко визначеними правилами. Такі правила називаються мережними протоколами. Більшість сучасних комп'ютерних мереж здійснюють передавання даних на основі набору протоколів, що має назву TCP/IP (англ. Transmission Control Protocol / Internet Protocol – протокол управління передаванням / міжмережний протокол). Дані, що передаються мережею, розбивають на невеликі пакети та доповнюють даними, що стосуються процесу передавання: адресами комп'ютерів одержувача та відправника, номером та довжиною пакета то що. Кожний пакет передається окремо каналом зв'язку. Маршрут передавання визначають маршрутизатори, вони також слідкують за доставкою пакетів. Якщо пакет з якоїсь причини не потрапив до адресата, він буде повторно відправлений. Після досягнення пункту призначення всі пакети з'єднуються, і дані набувають початкового вигляду. Пакети, у яких виникають спотворення даних під час передавання, передаються повторно [1].

Стрімкий розвиток мережі Інтернет та технологій відкрив шлях до створення динамічних веб-ресурсів та клієнт-серверних додатків, які можуть надавати користувачеві персоналізовані сервіси. Такий функціонал досягається постійним обміном даними клієнтського додатку із сервером. Найпоширенішим протоколом передачі даних в мережі Інтернет є HTTP, який є протоколом без збереження стану. Використання протоколу без збереження стану потребує постійної передачі ідентифікуючих користувача даних в кожному запиті.

Одним з найрозповсюдженіших методів ідентифікації при такій комунікації є прикріплення певного маркера (токена) доступу до кожного нового запиту. Прикладами таких маркерів є ідентифікатор сесії та JSON Web Token. Передача таких даних через мережу відкриває чимало можливостей для атак, головною ціллю яких буде саме маркер доступу. Отримання цієї інформації дозволить зловмиснику представлятися користувачем, навіть не знаючи його основних даних для входу у веб-сервіс (зазвичай це ім'я користувача та пароль) [2]. Такими веб-сервісами можуть бути онлайн-банкінг, керування сис-

темою розумного будинку, тощо. Найрозповсюдженішим методом захисту є використання шифрування протоколів SSL/TLS. SSL/TLS — криптографічні протоколи, які забезпечують встановлення безпечного з'єднання між клієнтом та сервером. Саме на ці криптографічні протоколи покладається функція захисту конфіденційності даних в більшості сучасних веб-додатків, відповідно саме ці протоколи захищають такі важливі дані як маркери доступу.

Нажаль, протоколи HTTPS та SSL/TLS мають свої недоліки та по тим чи іншим причинам можуть не вберегти конфіденційні маркери доступу від рук зловмисника Метою даної роботи є покращення захисту маркерів доступу за допомогою методу ідентифікації клієнта, в якому ідентифікатор сесії не буде передаватись в доступному для використання зловмисником виді. Розглянемо найрозповсюдженішу методику обміну даними між клієнтом та сервером. Клієнт ініціює нову сесію відправляючи в тілі першого запиту своє ім'я користувача та пароль. На такий запит сервер може відповісти негативно (якщо дані для входу неправильні) або позитивно. У випадку позитивної відповіді сервер надсилає маркери доступу. При кожному наступному запиті клієнт відправляє отримані маркери доступу в тілі запиту, в окремому заголовку чи в Cookie. По отриманому маркеру доступу, сервер шукатиме в БД відповідного йому користувача, та відносно цього вже буде формувати свій запит. Розглянемо найрозповсюдженішу методику обміну даними між клієнтом та сервером. Клієнт ініціює нову сесію відправляючи в тілі першого запиту своє ім'я користувача та пароль [3]. На такий запит сервер може відповісти негативно (якщо дані для входу неправильні) або позитивно.

У випадку позитивної відповіді сервер надсилає маркери доступу. При кожному наступному запиті клієнт відправляє отримані маркери доступу в тілі запиту, в окремому заголовку чи в Cookie. По отриманому маркеру доступу, сервер шукатиме в БД відповідного йому користувача, та відносно цього вже буде формувати свій запит. Розглянемо найрозповсюдженішу методику обміну даними між клієнтом та сервером. Клієнт ініціює нову сесію відправляючи в тілі першого запиту своє ім'я користувача та пароль. На такий запит сервер може відповісти негативно (якщо дані для входу неправильні) або позитивно. У випадку позитивної відповіді сервер надсилає маркери доступу. При кожному наступному запиті клієнт відправляє отримані маркери доступу в тілі запиту, в окремому заголовку чи в Cookie. По отриманому маркеру доступу, сервер шукатиме в БД відповідного йому користувача, та відносно цього вже буде формувати свій запит [4].

При використанні запропонованого методу, даних які відправляються з кожним запитом не буде достатньо для формування зловмисником нового запиту від імені справжнього користувача. Звичайно, такий метод передачі не захистить дані які відправляються від розкриття, але значно зменшить шанси зловмисника на отримання повного контролю над обліковим записом користувача. Слід зауважити, що маркери доступу можуть бути перехоплені при початковому обміну секретом, тому на цьому етапі рекомендується використову-

вати протокол Діффі-Гелмана (або аналогічний асиметричний протокол) для обміну ключами та подальшій зашифрованій передачі секрету.

Список використаних джерел:

1. *Hughes, L.* Internet e-mail Protocols, Standards and Implementation. — Artech House Publishers, 1998. — ISBN 0-89006-939-5.
2. *Hunt, C.* sendmail Cookbook. — O'Reilly Media, 2003. — ISBN 0- 596-00471-0.
3. *Johnson, K.* Internet Email Protocols: A Developer's Guide. — AddisonWesley Professional, 2000. — ISBN 0-201-43288-9.
4. *Loshin, P.* Essential Email Standards: RFCs and Protocols Made Practical. — John Wiley & Sons, 1999. — ISBN 0-471-34597-0.

ВЕБ-ДОДАТОК ДЛЯ ПЕРЕГЛЯДУ КАТАЛОГУ ТА ОБГОВОРЕННЯ ФІЛЬМІВ

Кочут А.В.,
студент,
Львівська філія ПВНЗ «Європейський університет», м. Львів

У зв'язку з карантином, перегляд фільмів та телесеріалів через мережу Internet різко збільшився у всьому світі, зокрема і в Україні. За даними українського інтернет-провайдера "Київстар" [1], темпи зростання переглядів у 2020-2021 роках зросли з 30 до 80%. Люди почали дивитися фільми та телесеріали не тільки через великі монітори та телевізори, а й через мобільні телефони та планшети.

З'явилося більше вільного часу, тому час, який витрачається на кіно, збільшився. За даними незалежних джерел, люди почали проводити перед екраном по 7-8 годин на добу! Це величезна кількість людино-годин по всій країні. І аудиторія все ще збільшується. До любителів кіно приєдналися ті, хто раніше ходив на стадіони, концерти, в кіно і театри, проводив вечори за межами дому і майже не вмикав «коробку». На карантині аудиторія «розгорілася».

Стрімінгові сервіси надають користувачу можливість переглядати фільми та телесеріали з будь-якої точки світу. Єдине що потрібно – це підключення до мережі Інтернет.

На даний момент на ринку є декілька програмних продуктів для перегляду власне каталогу фільмів, але вони не надають можливості обговорення або не є кросплатформними.

Згідно з американським опитуванням, проведеним у середині травня 2021 року, якби нові фільми були доступні в кінотеатрах і на потокових сервісах за однакову ціну прямо зараз, 70% людей все одно вирішили б переглядати перший показ фільму вдома, а не йшли в кінотеатр. Згідно з новим опитуванням,

опублікованим у Variety [2], лише 13% опитаних людей заявили, що хотіли б дивитися фільм у кінотеатрах, а 17% опитаних не були впевнені.

Згідно з іншим дослідженням, проведеним у червні 2021 року, лише 14% дорослих сказали, що вони віддають перевагу першому перегляду фільму в кінотеатрі, а 36% сказали, що вони воліють дивитися фільм вдома, ніж відвідувати кінотеатр. Переваги перегляду нового фільму в кінотеатрах замість потокового сервісу в Сполучених Штатах істотно змінилися між 2018 і 2021 роками, що свідчить про зміну поведінки споживачів і потенційно ризик для кінотеатрів у країні. Також важливо відзначити вплив коронавірусу на ставлення споживачів до кіноіндустрії. З березня по червень 2020 року частка шанувальників кіно, які бажають відвідувати кінотеатри, скоротилася, ймовірно, через те, що споживачі боялися ризику зараження та відчували себе комфортніше, переглядаючи фільми в безпеці власного дому [3].

Тому актуальним є створення веб-застосунку, який надає можливість перегляду інформації про фільми з можливістю обговорення та збереження їх у користувацькі списки.

Веб-застосунок розроблений з використанням сервісу TMDB API – безкоштовним програмним інтерфейсом застосунку, або API (англ. Application Programming Interface), до якого можна здійснювати запити для отримання інформацій про фільми.

Клієнтська частина розроблена як SPA (англ. Single Page Application – односторінковий застосунок), з використанням технології ReactJS. Серверна частина застосунку розробляється з використанням мови програмування C# та фреймворку об'єктно-реляційного відображення Entity Framework Core.

Для постійного збереження даних служить система управління базами даних Postgre SQL Server.

Список використаних джерел:

1. Рейтинг стрімінгових сервісів з пошуку кіно [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://hub.kyivstar.ua/news/shlyah-do-vidnovlennya-u-2022-kerivnyky-biznesu-v-ukrayini-pro-vyklyky-ta-perspektyvy/

2. Study Shows 70% of Consumers Would Rather Watch New Movies at Home [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://variety.com/2020/film/news/new-movies-better-at-home-than-in-theaters-performance-research-1234611208/

3. Frequency of watching or streaming movies among adults in the United States in 2019 and 2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://www.statista.com/statistics/935492/movies-watching-streaming-frequency-us/

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА ПРАВ В «МЕРЕЖІ» ТА ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ

Лозинський В.Ю.,
аспірант,
ПВНЗ Європейський університет, м.Київ
Науковий керівник: доцент, кандидат юридичних наук,
Тимошенко О.А.

Актуальність проблеми правознавства та безпекознавства зростає з кожним днем, особливо в контексті сучасного інформаційного суспільства та під час військової агресії російської федерації проти незалежної України. З одного боку, правова система визначає правила життя, гарантує безпеку та захист прав громадян. З іншого боку, безпека є однією з основних потреб людини, а в умовах швидкого розвитку технологій та інтернет-світу, загроза безпеки інформації стає ще більш актуальною проблемою.

Сьогодні ми стикаємося з безпрецедентними викликами, пов'язаними зі зростанням кількості кіберзлочинності, кібертероризму та інших форм віртуального насильства, які можуть призвести до порушення прав людини, загрози національній безпеці та стабільності суспільства. З цього приводу, розробка та вдосконалення правових механізмів захисту прав людини та запобігання злочинності, а також забезпечення безпеки в сфері інформації є надзвичайно важливим завданням для суспільства в цілому.

Для того, щоб забезпечити ефективний захист прав людини та національної безпеки в цифрову епоху, потрібна співпраця між правовими експертами, науковцями та технічними спеціалістами, а також залучення молодих вчених та їхніх ініціатив. Тому важливо висвітлювати досвід та досягнення перспективної молоді у сфері правознавства та безпекознавства для стимулювання їхньої активної участі в цих процесах.

Однією з головних проблем в сучасному світі є необхідність забезпечення прав людини на безпеку та захист її прав від можливих порушень в "мережі". Захист від кібератак та кіберзлочинів стає все більш актуальним завданням для влади та суспільства в цілому. З одного боку, злочинці стають все більш винахідливими в своїх методах атак, а з іншого - необхідно знайти ефективні способи захисту особистих даних індивіда від несанкціонованого доступу.

Захист особистих даних користувачів в інтернеті в нинішній час є однією з найбільш актуальних проблем в галузі інформаційної безпеки та правозахисту. Це пов'язано зі зростанням кількості кіберзлочинів, зв'язаних із незаконним доступом до особистих даних, їх викраденням та зловживанням ними. Україна вже зазнає наслідків цієї проблеми, зокрема, зростає кількість випадків шахрайства в інтернеті та викрадення особистих даних користувачів. Також починаючи з 2014 року зростає кількість кібератак з боку росії на Україну, включаючи атаки на державні установи, енергетичні мережі, медіа-ресурси та інші

важливі інфраструктурні об'єкти. Наприклад, в 2017 році кібератаки на підприємства, банки та критичну інфраструктуру України стали причиною значних матеріальних збитків і порушення роботи системи енергозабезпечення країни. Також 15 лютого 2022 року, ввечері було зафіксовано DDoS-атаки на Ощадбанк, Приватбанк, портал Дія та ще кілька державних установ. Такі атаки підкреслюють необхідність зміцнення кібербезпеки та правового захисту в Україні.

Протягом 2022 року фахівці Держспецзв'язку зареєстрували в Україні 2194 кіберінциденти та ще більшу кількість кібератак. Кіберінциденти — це вже зафіксовані факти надзвичайних подій в кіберпросторі, які вручну опрацьовані фахівцями команди CERT-UA. Загалом в автоматичному режимі, було нараховано близько 7000 кіберінцидентів. Зокрема, мова йде про кіберінциденти, які сталися в мережах органів державної влади, фінансових установах, логістичних компаніях, критичній інфраструктурі, енергетичному секторі, телерадіо комунікаційних компаніях, медіа та інших галузях. А якщо взяти звичайних користувачів, то ця цифра збільшиться в кілька разів.

І тепер постає питання, як забезпечити ефективний захист від кібер загроз та водночас зберегти права та свободи громадян в онлайн просторі. В цьому контексті, інноваційні методики можуть бути корисним інструментом для підвищення якості правознавства та безпекознавства в Україні.

Однією з таких методик може стати використання штучного інтелекту в процесі боротьби з кіберзагрозами та злочинністю в онлайн просторі. Наприклад, аналіз поведінки користувачів на сайтах може допомогти виявляти підозрілі дії та забезпечити швидку реакцію на кібернапади.

Іншою інноваційною методикою може стати використання блокчейн технологій для забезпечення безпеки обміну інформацією між різними органами влади і громадянами. Такий підхід може запобігти несанкціонованому доступу до даних та забезпечити їх захист від злочинців.

Крім того, важливим елементом може бути залучення експертів з кібербезпеки та правозахисту до розробки та впровадження методик та стратегій з метою захисту інформаційної безпеки та прав громадян в онлайн просторі.

І наостанок, користувачі мережі повинні бути обізнані не лише в своїх правах, але і у засобах забезпечення своєї безпеки в інтернеті. Використання ліцензійного софту, зокрема антивірусного програмного забезпечення, є важливою складовою захисту від кібератак. Однак, необхідно також забезпечити користувачів необхідними знаннями та навичками, щоб вони могли захистити свої дані в "мережі" від шкідливих програм та зловмисних дій. Курси, додаткові лекції, уроки та семінари, спрямовані на підвищення знань в галузі правознавства та безпекознавства, можуть допомогти усвідомити ризики та навчитися використовувати необхідні інструменти для захисту від кібератак та збереження своїх прав в інтернеті.

Список використаних джерел:

1. Правове регулювання відносин у мережі Інтернет : монографія /
[А. П. Гетьман, Ю. Є. Атаманова, В. С. Мілаш та ін.] ; за ред. С. В. Глібка, К. В. Єфремової. – Харків : Право, 2016. – 360 с.
2. Кібербезпека та ризики цифрової трансформації компаній: практичний посібник / Ю. І. Когут - Київ: Консалтингова компанія "СІДКОН" 2021. 372 с.
3. CYBER DIGEST. Огляд подій в сфері кібербезпеки березень 2023. Національний координаційний центр кібербезпеки. 49 с.
4. Russia's Cyber Tactics: Lessons Learned 2022 – аналітичний звіт Держспецзв'язку про рік повномасштабної кібервійни росії проти України. 33 с.

РОЛЬ КАДРІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КІБЕРБЕЗПЕКИ: НЕОБХІДНІСТЬ СПІВПРАЦІ ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ

Моновцов І.О.,
магістр,
Львівська філія ПВНЗ «Європейський університет», м. Львів

В сучасному інформаційному суспільстві розвиток економіки, політики та соціальної сфери надзвичайно залежить від кібернетичних та інформаційних можливостей країни. Кібератаки на онлайнові-банківські та фінансові послуги можуть коштувати понад 10 мільйонів євро на день в одній лише країні Європи [1]. Тому в багатьох країнах були розроблені та затверджені національні кібербезпекові стратегії, які були підкріплені відповідною законодавчою базою, та були запроваджені національні механізми реагування на кіберінциденти.

Проте аналіз матеріалів показує, що існують різні погляди та підходи до вирішення проблем кібернетичних загроз у різних країнах. Це стосується визначення відповідальних органів: деякі країни створили національні організації, відповідальні за управління кібербезпекою, тоді як у інших країнах відповідальність за реалізацію національної політики покладена на координаційні органи, а управління та імплементація політики залишається урядовим департаментам [2, с. 55-56]. Крім того, забезпечення безпеки держави значною мірою залежить від якості вищої освіти.

Міжнародна політика розвитку кібербезпеки повинна бути вироблена та координована з урахуванням міжнаціонального характеру кібернетичного простору. Дослідження оригінальних джерел показало, що головними завданнями міжнародної політики в галузі кібербезпеки є: створення умов для інтенсивного зростання інформаційного сектору національної економіки; підтримка інноваційних проектів в області інформатизації пріоритетних сфер; забезпечення безпеки та захисту інформації; забезпечення рівних можливостей для участі в міжнародній відповідальності за глобальну або регіональну

кібербезпеку; розвиток правової бази для створення міжнародного кодексу кібербезпеки; врегулювання різних аспектів функціонування кібернетичного простору.

Міжнародні організації активно звертають увагу на проблему кадрового забезпечення ІТ-галузі та захисту кіберпростору. У серпні 2016 року набула чинності «Директива про мережеву та інформаційну безпеку» (The directive on network and information security), яка, окрім іншого, у тридцять четвертому пункті вимагає від кожної держави-члена ЄС створення команди висококваліфікованих фахівців для швидкого реагування на інциденти в галузі комп'ютерного захисту в межах національної організації. [3]

Організація Північноатлантичного договору (НАТО) є центром колективної оборони, забезпечення кібербезпеки, розроблення механізмів запобіганню кіберзагроз, проведення міжнародних досліджень в галузі освіти з кібербезпеки тощо. У 2016 р. НАТО розробила важливий документ "Кібербезпека: навчальний план загального користування" (Cybersecurity: a generic reference curriculum) для забезпечення країн партнерів НАТО планом запровадження курсів та освітніх програм поглибленого вивчення проблем кібербезпеки. Цей документ є "дорожньої мапою" у процесі надання необхідних знань та навичок майбутнім фахівцям з кібербезпеки і дозволяє розвивати кібербезпекову політику на національному та міжнародному рівнях [4, с. 3].

Ключові компетентності фахівців з кібербезпеки, а також їх професійна кваліфікація, зокрема, навички управління кібероперціями та знання кіберправа, становлять науковий та практичний інтерес згідно з визначеними у документі вимогами. Для досягнення цієї мети, рекомендується використовувати ефективні методи та форми навчання, зокрема, проблемно-орієнтовані та практико-орієнтовані методи, залучати викладачів-практиків та відомих особистостей для обміну досвідом, а також лідерів приватних компаній.

Зокрема, удосконалення нормативно-законодавчого забезпечення стосовно регулювання процесів створення єдиного кіберпростору та освітнього простору між країнами ЄС є сприятливим для об'єднання зусиль країн-членів щодо кібернетичної безпеки. Шляхом прийняття конвенцій та декларацій, країни ЄС можуть застосовувати єдиний підхід у забезпеченні безпеки у кібернетичному просторі та визнати необхідність співпраці у цій галузі.

Ефективна співпраця між державою та бізнесом є ключовим фактором в досягненні високого рівня кіберстійкості в більшості країн світу. Державно-приватні партнерства у сфері обміну інформацією, підготовки кадрів, наукових розробок та інших аспектів є особливо важливими для забезпечення кібербезпеки в Ізраїлі, Великій Британії, США, країнах ЄС та в Україні.

Війна в Україні показала, що партнерство держави та бізнесу є критично важливим для спільного захисту, оскільки атаки на державні ресурси можуть вплинути на бізнес, а проникнення в інформаційні системи приватних компаній може загрожувати державним органам. Українські фахівці з кібербезпеки підтримують кіберстійкість держави в Держспецзв'язку, а урядова команда ре-

агування на комп'ютерні надзвичайні події CERT-UA надає безкоштовну допомогу у сфері протидії кіберінцидентам та кібератакам для українських організацій та бізнесу. Це дозволяє Україні бути захищеною від російських кібератак та оперативно усувати їх наслідки. Прогнози свідчать, що кількість та складність кібератак зростатимуть, тому Україна повинна адаптуватися до цього вже зараз.

Як можуть бізнес та держава сьогодні, забезпечити кадрові потреби щоб захистити себе від кіберзагроз у майбутньому? Одним зі способів є забезпечення ефективної взаємодії на всіх рівнях для обміну інформацією про кіберзагрози, що дозволить вчасно виявляти та запобігати кібератакам.

Наступний крок полягає в розвитку нових професійних кадрів у сфері кібербезпеки, адже досвідчені фахівці стануть невід'ємною складовою успішної стратегії кіберзахисту. Більшість українських освітніх закладів зосереджена на наданні теоретичної бази, проте для студентів, які прагнуть отримати практичні навички, є можливість долучитися до програми партнерства з Держспецзв'язку та навчатися у Тренінговому кіберцентрі (раніше називався UA30 в рамках президентської програми). Ця ініціатива дозволяє студентам отримати необхідний досвід роботи зі спеціальними тренажерами, які імітують кібератаки, і підготуватися до викликів, які стоять перед фахівцями з кібербезпеки в реальному житті.

Разом з тим, що недостатній рівень знань та навичок в галузі кібербезпеки серед випускників становить серйозну проблему як для держави, так і для бізнесу, необхідно спільно працювати над її вирішенням.

Україна вдосконалює свої підходи до викладання кібербезпеки, використовуючи найкращі практики США та країн ЄС, адаптовані до вимог місцевого бізнесу. У рамках проєкту USAID «Кібербезпека критично важливої інфраструктури України» та робочої групи, Держспецзв'язок вже розробив стандарти для перших шести професій в галузі кібербезпеки, які враховують потреби бізнесу. Робота над розширенням цих стандартів продовжується в Україні, і наразі бізнес виявляє активний інтерес до участі в цьому процесі [5].

Європейське агентство з мережевої та інформаційної безпеки (ENISA) зосереджується на розвитку кадрового потенціалу в галузі кібербезпеки в Європейському Союзі та формує політику для досягнення цієї мети. ENISA щороку проводить Європейський челендж з кібербезпеки (ECSC), щоб залучити та розвивати молоді таланти, і цей челендж є складовою стратегії агентства з кібербезпеки в регіоні.

В Україні вперше були проведені національні змагання з кібербезпеки – UA30CTF, які відбулися 25 лютого у Києві за підтримки проєкту EU4DigitalUA, що фінансується Європейським Союзом. Завданнями цього заходу є пошук талановитих людей, які мають бажання розвиватися та будувати успішну кар'єру в галузі кібербезпеки та допомога їм у розвитку необхідних навичок та професійної мережі знайомств.

Сьогодні наша мета – максимальна стійкість уже зараз, тому що агресія у кіберпросторі, надзвичайно небезпечна, як для держави так і для бізнесу. Тому зараз безпека у кіберпросторі є об'єднуючим фактором і інтересом усіх стейкхолдерів, як державного сектору так і бізнесу і цей фактор залежить від спільного процесу розвитку професійних фахівців.

Список використаних джерел:

1. *Radunovic, V.* (2013). DDoS - Available Weapon of Mass Disruption. Proceedings of the 21st Telecommunications Forum (TELFOR), P. 5-9.

2. *Бистрова, Б. В.* Професійна підготовка бакалаврів з кібербезпеки у вищих навчальних закладах США: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 - теорія і методика професійної освіта / Ін-г пед. освіта і освіта дорослих НАПН України. Київ, 2018. 259 с.

3. European Union. (2016). Directives of the European parliament and of the council of 6 July 2016 concerning measures for a high common level of security of network and information systems across the Union the European Parliament the Council of the European Union, Official journal of the European Union, 194/1, 1-32

4. NATO. (2016). Cybersecurity: a generic reference curriculum, Kingston, ON Canada: NATO graphics & printing, 72 p.

5. Новина на сайті Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України https://cip.gov.ua/ua/news/reformuvannya-sistemi-pidgotovki-profesiinikh-kadriv-u-sferi-kiberbezpeki-v-ukrayini-zatverdzheni-pershi-shist-profesiinikh-standartiv.

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ ВИЯВЛЕННЯ ЕМОЦІЙ ЗА ФОТО

Мостовий Д.М.,
магістрант,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Емоції є реакцією на зовнішні та внутрішні подразники, набутою у процесі еволюції, нині відіграють ключову роль у взаємодії між людьми. Як відомо, під час розмови увагу зосереджено саме на обличчі співбесідника, тому невербальна поведінка, така як рухи тіла та міміка, є одним із визначаючих факторів взаємин між людьми. Зміна виразу обличчя завжди має емоційне навантаження, часто відображаючи емоційний стан людини. Іншою властивістю, якою володіють емоції, є прояв фізичних чи психічних порушень, що за умов пандемії COVID-19 [1], що призвело до вимушеної ізоляції, та повномасштабного російського вторгнення набув актуальності.

Розвиток людства та суспільства нерозривно пов'язаний з інноваціями та технічним розвитком. Інформаційні системи та інтелектуальні технології як результат науково-технічного прогресу нині відіграють важливу роль в житті людини. Їх використання автоматизує та спрощує наше життя у всіх сферах діяльності людини. У свою чергу, діджиталізація та науково-технічний розвиток створили відносно нову галузь штучного інтелекту, яка нині використову-

ється для моніторингу та захисту даних, зокрема із застосуванням технологій розпізнавання голосу та обличчя. Інновацією в цій галузі стало розпізнавання емоцій за зображеннями.

Процесом розвитку інформаційних технологій, їх складових займалися світові та вітчизняні науковці: Н. Вінер, М. Шлезінгер, О. Івахненко та ін. Природу фізичного виявлення емоцій досліджували О. Селфрідж [2], П. Екман [3], Р. Плутчик [4], У. В. Фрізен, Д. К. Хагер. Проте розробка ефективного механізму відслідковування емоцій за зображеннями розвинута недостатньо та потребує додаткових досліджень.

Мета - представлення механізму визначення емоцій за зображенням.

Дослідження емоцій та їх виявлення завжди привертало увагу мислителів та науковців протягом історії людства. Сучасні технології розпізнавання міміки та емоцій відтворюють теорії сформульовані у 1970-х роках, а саме список емоцій П. Екмана та колесо емоцій Р. Плутчика.

За Екманом базовими емоціями є радість, сум, страх, відраза, злість та здивування. У свою чергу, Р. Плутчик визначив 8 основних емоцій – радість, страх, злість, здивування, незадоволення, довіра, сум, очікування – та зв'язані з ними більш складні емоції. Пандемія COVID-19 та російська агресія актуалізували процес інноватизації та потребу науково-технічних розробок, зокрема у сфері інформаційних технологій. Наслідки її протікання спостерігаються у всіх сферах діяльності, а також на загальному стані здоров'я населення. Тому для запобігання розвитку депресії, хронічного пригнічення та інших психічних хвороб важливим стала розробка технологій визначення емоцій.

У 1978 р. П. Екманом та У. В. Фрізеном було спроектовано систему визначення міміки – FACS, а оновлена у 2002 р. її версія стала загальним стандартом визначення емоцій на обличчі людини.

Отже, природа людських емоцій є складним еволюційним пристосуванням, яке сигналізує про внутрішній стан індивіда та є реакцією на зовнішні та внутрішні подразники. Емоції відіграють важливу роль під час комунікації. У даних складних умовах актуальності набули дослідження та розробки, спрямовані на моніторинг емоційного стану людини як індикатора фізичного та психічного стану.

Серед методів збору даних для подальшого формування висновку про емоції, які відображені на фото, виділяють метод лінійного дискримінантного аналізу, а також широко використовуваний в різних галузях діяльності людини метод головних компонент. Зважаючи на недостатній для сучасного рівня діджиталізації суспільства розвиток технологій визначення емоцій та потреба їх контролю, яка виникла під час сьогодення, наукові дослідження та розробки у галузі інформаційних технологій, зокрема штучного інтелекту, потребують подальшого удосконалення.

Оглянувши роботи вітчизняних та світових фахівців, а також варіанти текстурних та геометричних підходів аналізу фотографій, вважаємо, що інтелекту-

альна система розпізнання емоцій людини має працювати за наступним алгоритмом:

1. Отримати на вхід фото або кадр відео;
2. Локалізувати область з обличчям людини;
3. Провести текстурний аналіз;
4. Виділити ключові геометричні точки обличчя;
5. Провести геометричний аналіз ключових точок;
6. Зробити висновок про емоцію людини на фото, спираючись на результати текстурного та геометричного аналізів.

Таким чином можемо зробити висновок про те, що є необхідним створення нової інтелектуальної системи, яка враховувала б більшість наявних напрацювань та теорій відомих науковців (таких як П. Екман, Р. Плутчик, У. В. Фрізен та Д. К. Хагер), а також відповідала б стандартам, заданих сучасним рівнем діджиталізації суспільства.

Список використаних джерел:

1. COVID-19 definition. *National Cancer Insitute* [e.d.], URL: https://www.cancer.gov/publications/dictionaries/cancer-terms/def/covid-19

2. Oliver Selfridge`s Pioneering Program in Pattern Recognition. *Jeremy Norman`s Historyofinformation*. [e. d.] URL:
https://www.historyofinformation.com/detail.php?id=3906

3. Dr. Paul Ekman. *PaulEkmanGroup* [e. d.]. URL:
https://www.paulekman.com

4. Колесо Емоцій Роберта Плутчика. Лія Марк. *Art Terra*. [e. d.] URL: https://artterra.club/2017/11/13/колесо-емоцій-роберта-плутчика/

ПРОГРАМНИЙ ЗАСТОСУНОК ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ТА АУДИТУ КОРПОРАТИВНИХ КОШТІВ КОМПАНІЇ

Новак Ю.А.,
студент,
Львівська філія ПВНЗ «Європейський університет», м. Львів

Управління витратами — це процес планування та контролю бюджету підприємства. Наявність хорошої системи управління витратами дозволить організаціям краще оцінювати та розподіляти бюджет. Управління витратами — це форма управлінського обліку, яка дозволяє підприємству прогнозувати майбутні витрати, щоб зменшити ймовірність перевищення бюджету [1]

Ефективне управління витратами в компанії вимагає використання стандартизованих процесів і спеціального програмного забезпечення для управління витратами, щоб забезпечити точне та надійне уявлення про стан речей на підприємстві [2]. Загалом, успіх визначають наступні аспекти:

• Люди: Розробка витрат вимагає командної та кооперативної роботи.

• Процеси: чітко визначені, систематичні, але прагматичні способи роботи.

• Інструменти: потужні, але прості інструменти, які допомагають комунікації та системному мисленню.

Дана робота має на меті допомогти з останнім аспектом, а саме з інструментом, який би автоматизував певні процеси в компанії, зробив перегляд та нарахування коштів прозорішим та надав би також можливості для аналізу та статистики, які можна використати, щоб оптимізувати свою роботу.

Ще однією причиною розробки програмного забезпечення є факт, що корпоративне управління дуже важливе через суттєвий внесок у підвищенні конкурентоспроможності та економічної ефективності підприємства. Іншими словами, досягається основна ціль підприємства – отримати прибуток шляхом збуту товарів чи послуг. Дана програмна система відніме відповідальність за цілу сферу управління внутрішніми витратами компанії, що зекономить час та сили реального працівника. Цим самим ресурси можна буде спрямувати в інше русло.

Розробка застосунку управління корпоративними коштами є актуальною та доцільною в наш час.

У результаті виконання бакалаврської кваліфікаційної роботи створено програмний застосунок Corporate Cost Management для управління та аудиту корпоративних коштів. Розроблений веб-сервіс має наступні функції:

• Аутентифікація користувачів.

• Система прав та уповноважень, які авторизують користувачів на певні операції.

• Прив'язка кредитних та дебетових карт до акаунту.

• Створення запитів на одноразову або багаторазову компенсацію корпоративних витрат працівників.

• Система огляду та підтвердження вхідних запитів.

• Перегляд звітності щодо усіх витрат компанії.

• Можливість створення категорій дозволених витрат зі вказаним лімітом.

Було проведено аналіз ринку зі схожими програмами. В результаті порівняння програм-аналогів, визначення їхніх переваг та недоліків було створено специфікацію вимог. На основі специфікації вимог та вивчення предметної області було пройдено етап проектування застосунку.

Веб-система розроблятиметься на базі фреймворку Ruby on Rails, з використанням мови Ruby, та системою керування базами даних PostgreSQL.

Відповідно до результатів етапу проектування, систему було побудовано на клієнт-серверній архітектурі. Особлива увага приділялась етапу розробки інтерфейсу та тестування програмного забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Задачі та моделі автоматизованого управління / Є. Сингаєвський, П. Демідов // Економіко-Математичне моделювання КНТЕУ. – 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://visnik.knute.edu.ua/files/2012/01/12.pdf (2022).
2. Управління витратами / І. Є. Давидович // Київ, «Центр учбової літератури». – 2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/635/1/управління%20витратами%20316.pdf (2022).
3. Корпоративне управління / Н. Ф. Стеблюк. – 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/33/7-33-kl24.pdf (2022).

МОБІЛЬНИЙ ДОДАТОК ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ПЛАНУВАНЬ В ТРЕНАЖЕРНОМУ ЗАЛІ

Омельченко Н.О.,
студент,
Львівська філія ПВНЗ «Європейський університет», м. Львів

Людина завжди шукає шляхи для покращення свого життя. Вона хоче полегшити умови праці, автоматизувати виробництво і зробити свою діяльність максимально комфортною. Це стосується не тільки виробництва а й буденності. До прикладу я взяв систему тренажерного залу, де відбуваються індивідуальні тренування спортсменів.

Багато людей, особливо молоді займаючись у спортзалі виконують вправи не систематизовано і хаотично. Записують вправи в зошит або взагалі не записують. Це все ускладнює процес тренувань і робить його менш ефективним. В першу чергу слід сказати про тренера.

Кожен спортсмен має тренера, тобто фахівця, який має високий рівень фізичної підготовки і вміє передати свій досвід своєму учневі. Він може допомогти розвиватись спортсмену, даючи йому певне фізичне навантаження. Ці всі навантаження формують програму тренувань, тобто на визначені дні тижня спортсмен має виконати певну кількість силових вправ в тренажерному залі. Спортсмен і тренер мають діяти як команда і слідувати чіткому графіку тренувань для досягнення успіху.

Коли спортсмен досягає певних результатів, він може планувати подальші тренування. Таким чином він буде йти до бажаної мети. На цьому етапі слід завжди фіксувати свої досягнення щоб бачити прогрес і що потрібно надолужити і покращити.

Метою роботи є розробка мобільного додатку для автоматизації планування тренувань в тренажерному залі. В якості технології розробки було обрано мову програмування Java. Проведено проектування бази даних, для збереження яких використано реляційну СУБД SQLite. Розробка велась у Android Studio.

Спроектовано інтерфейс користувача, який забезпечує максимальну зручність та інтуїтивну зрозумілість користування мобільним додатком. Прикладом були аналоги на ринку, яких є досить багато.

Здійснено тестування програмного забезпечення та заходи із забезпечення якості розробленої програми.

Таким чином, отримано зрозумілий і зручний мобільний додаток по організації тренувань, що підходить, як для професійних спортсменів, так і для звичайних користувачів, які займаються спортом. Великою перевагою даного програмного рішення є можливість роботи без інтернету і самостійного налаштування вправ.

ЦИФРОВИЙ ПІДПИС ТА ЙОГО МІСЦЕ В РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Паньова І.,
студентка,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

У світі електронних документів підписання файлу за допомогою графічних символів втрачає сенс, тому що підробити та скопіювати графічний символ можна нескінченну кількість разів. Електронний цифровий підпис є повним електронним аналогом звичайного підпису на папері, але реалізується не за допомогою графічних зображень, а за допомогою математичних перетворень над вмістом документа.

Електронний цифровий підпис (ЕЦП) – реквізит електронного документа, призначений для захисту даного електронного документа від підробки, отриманий в результаті криптографічного перетворення інформації з використанням закритого ключа електронного цифрового підпису та що дозволяє ідентифікувати власника сертифіката ключа підпису, а також встановити відсутність спотворення інформації у документі. Особливості математичного алгоритму створення та перевірки ЕЦП гарантують неможливість підробки такого підпису сторонніми особами, чим досягається незаперечність авторства [1]. Схема електронного підпису зазвичай включає:

- алгоритм генерації ключових пар користувача;
- функцію обчислення підпису;
- функцію перевірки підпису.

Електронний цифровий підпис може мати таке:

- Посвідчення джерела документа. Залежно від деталей визначення документа може бути підписано такі поля, як «автор», «внесені зміни», «мітка часу» тощо.
- Захист від змін документа.

- Неможливість відмови від авторства. Так як створити коректний підпис можна лише знаючи закритий ключ, а він відомий тільки власнику, то власник не може відмовитися від свого підпису під документом.

- Підприємствам та комерційним організаціям складання фінансової звітності до державних установ в електронному вигляді.

Користуватися електронним підписом досить просто. Жодних спеціальних знань, навичок та умінь для цього не потрібно [2]. Кожному користувачеві ЕЦП, який бере участь в обміні електронними документами, генеруються унікальні відкритий та закритий (секретний) криптографічні ключі.

Закритий ключ – це закритий унікальний набір інформації об'ємом 256 біт, що зберігається в недоступному для інших осіб місці на дискеті, смарт-карті. Працює закритий ключ лише у парі з відкритим ключем.

Відкритий ключ – використовується для перевірки ЕЦП одержуваних документів/файлів. Технічно це набір інформації обсягом 1024 біти. Відкритий ключ передається разом із листом, підписаним ЕЦП. Дублікат відкритого ключа надсилається до Центру посвідчення, де забезпечується реєстрація та надійне зберігання відкритих ключів, щоб уникнути спроб підробки або внесення спотворень. В ЕЦП записується така інформація:

- ім'я файлу відкритого ключа підпису;
- інформація про особу, яка сформувала підпис;
- дата формування підпису.

Застосування ЕЦП має такі переваги:

- Конфіденційність: ЕЦП безпомилково вказує на автентичність та унікальність свого автора;
- Пріоритетність подання звітності в електронному вигляді;
- Проходження первинного камерального контролю, що виключає наявність арифметичних та логічних помилок;
- Можливість оперативного оновлення форматів подання документів в електронному вигляді каналами зв'язку.

Перелічені вище властивості електронного цифрового підпису дозволяють використовувати їх у таких основних цілях електронної економіки та електронного документального та грошового обігу [3]:

- Використання банківських платіжних системах.
- Електронна комерція (торгівля).
- Електронна реєстрація угод щодо об'єктів нерухомості.
- Митне декларування товарів та послуг (митні декларації).
- В електронних системах звернення громадян до органів влади, у тому числі й з економічних питань.
- Формування обов'язкової податкової, бюджетної, статистичної та іншої звітності перед державними установами та позабюджетними фондами.
- Управління акціонерним капіталом та пайовою участю.

Таким чином, діджиталізація відкриває державі та її регіонам багато нових можливостей для впровадження цифрових інновацій за всіма можливими на-

прямками та формами, надає можливості підвищення регіональної конкурентоспроможності, створює умови для зростання нових бізнес-моделей. Водночас процеси цифрової трансформації вимагають змінити наявні моделі управління, що в свою чергу потребує впровадження ефективного діджитал-інструментарію, відповідного інформаційного забезпечення управлінських рішень, формування нових цінностей в галузі інформаційної культури, удосконалення інформаційно-комунікаційних технологій, втілення нових стратегій та пріоритетів.

Список використаних джерел:

1. *Лігоненко Л.* Зміст та механізм формування стратегії діджиталізації в бізнес-організаціях / Л. Лігоненко, А. Хріпко, А. Домановський // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Економічні науки. Випуск № 22 (62), 2 т., 2018 р. С. 21-24.

2. *Веретюк С. М., Пілінський В. В.* Визначення пріоритетних напрямків розвитку цифрової економіки в Україні. Наукові записки Українського науково-дослідного інституту зв'язку. 2016. №2 (42). С. 51-58.

3. *Бочарова Ю.Г., Чернега О.Б., Кожухова Т.В.* Діджиталізація та цифрові трансформації в ЄС. Економіка і організація управління. 2021. № 2 (42). С. 6-19.

СИСТЕМА ДЛЯ СЕМАНТИЧНОГО ПОШУКУ МУЗИКИ ТА ФОРМУВАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ

Пастернак М.О.,
студентка,
НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського», м. Київ
Науковий керівник: канд. фіз.-мат. наук, доцент, ***Вовк Л.Б.***

Анотація

Основна мета дослідження полягає у розробці та оцінці ефективності такої системи з метою поліпшення пошукових можливостей та рекомендацій користувачам музичних платформ та пошукових систем. Для досягнення поставлених цілей досліджуються методи нечіткої логіки.

В кінцевому результаті система має формувати рекомендації на основі уподобань користувача.

Вступ

Сьогоднішній день відбувається збільшення кількості користувачів музичних платформ, які хочуть знайти нові композиції, що відповідають їхнім смакам та настрою. У зв'язку з цим, ефективна система для обробки семантичних описів запитів може допомогти користувачам знайти більш точні та персоналізовані рекомендації музики.

В даній роботі будуть використовуватись елементи нечіткої логіки. А саме, ми розглянемо алгоритми семантичного пошуку та формування рекомендацій.

Опис алгоритму семантичного пошуку

Нечітка множина A на X може бути представлена, як множина впорядкованих, послідовних пар.

$$A = \{(x, \mu\tilde{A}(x)) : x \in X\}, \quad (1)$$

де $\mu\tilde{A}(x)$ суб'єктивна міра нечіткості, що визначається в результаті опитування експертів про ступінь відповідності елемента *X* поняттю, що формалізується нечіткою множиною *A*.

Якщо елемент $x \in X$ безумовно володіє цією властивістю *I*, то $\mu\tilde{A}(x)=1$, якщо ж $x \in X$ безумовно не володіє цією властивістю *I*, то $\mu\tilde{A}(x)= 0$ [1].

Алгоритм семантичного пошуку полягає в пошуку пов'язаних інформаційних об'єктів, які мають зв'язки зі введеним користувачем запитом.

Для використання слів та фраз користувачів у пошуку музики, їх необхідно перетворити на вектори. Після перетворення слів на вектори, можна використовувати косинусну подібність для порівняння запиту користувача з музичними характеристиками аудіовмісту та вибору найбільш відповідних пісень для користувача.

Косинусна подібність - це один з методів вимірювання схожості між векторами, який використовується для порівняння векторів характеристик музичних композицій.

$$A * B = ||A||\,||B||cos\theta \quad (2)$$

де A та B - вектори слів, які складають два рядки; A * B - скалярний добуток векторів A та B; ‖A‖ та ‖B‖ - норми векторів A та B.

$$cos\ simil = S_c(A,B) = cos\theta = \frac{A*B}{||A||\,||B||} = \frac{\sum_{i=1}^{n} A_i B_i}{\sqrt{\sum_{i=1}^{n} A_i^2}\sqrt{\sum_{i=1}^{n} B_i^2}} \quad (3)$$

Формула косинусної подібності (5) дає нам оцінку від 0 до 1. Для того, щоб наведена формула була використана, необхідно перетворити рядки на числові вектори [2].

Опис алгоритму формування рекомендацій

Система рекомендацій – це система фільтрації, мета якої – передбачити перевагу, яку користувач віддасть тому чи іншому елементу, у даному випадку – пісні.

Музичні композиції та смаки користувачів можна представити як нечіткі множини, які містять елементи з різним ступенем належності.

Далі, за допомогою нечітких правил можна визначити ступінь відповідності між музичними композиціями та смаками користувачів.

Трикутна функція належності - це функція, що має форму трикутника і використовується для опису значень, які мають чітко визначену середину [3]. Ми можемо використовувати трикутну функцію належності для цього.

$$\mu_{triangle}(x; a, b, c) = max\left(min\left(\frac{x-a}{b-a}, \frac{c-x}{c-b}\right), 0\right) \quad (4)$$

Після того, як було визначено ступінь відповідності музичної композиції до уподобань користувача, можна перейти до обчислення ступеня впевненості моделі в рекомендації музики.

Обчислення може мати кілька форм; однак стандартною формою є використання правила центроїда. Центроїд відображає середнє значення елементів множини відповідно до їх ступеня приналежності.

$$C_{\tilde{A}} = \frac{\int \mu\tilde{A}(x)xdx}{\int \mu\tilde{A}(x)dx} \quad (5)$$

Чим більше значення центройду, тим більш впевненість у рекомендації. Якщо ж значення близько до 0, то система менш впевнена в рекомендації, тому можливо, що користувачу не подобається дана композиція.

Опис датасету

В даній роботі використовується музична інформація, надана Last.fm. Уподобання користувача зберігаються в Firebase Collection.

Результати роботи системи

Кінцевий результат семантичного пошуку - це масив, що містять в собі об'єкти, де поля є інформацією про пісню

Рисунок 1. Кінцевий результат пошуку

Для обчислення ступеня впевненості системи в рекомендації музики використовується центройд.

Видаляємо всі пісні, в яких функції відповідності дали 0 по всім категоріям.

```
totalDegreeOfSupport 0.8

centroid 2
```

Рисунок 2. Обчислення значення центройду

```
King's Dead (with Kendrick Lamar, Future & James Blake) – Ja
Around Me (feat. Don Toliver) – Metro Boomin: 0,2,0
```

Рисунок 3. Приклад списку рекомендацій

Список використаних джерел:

1. *Ross T. J.* Fuzzy Logic with Engineering Applications. Wiley, 2016.
2. *Han J., Kamber M., Pei J.* Data Mining: Concepts and Techniques. 3rd ed. Elsevier Inc, 2012.
3. *Ismail H.* Altaş. Fuzzy Logic Controlin Energy Systems. the UK : The Institution of Engineering and Technology, 2017.

ВЕБ-ЗАСТОСУНОК ДЛЯ ТУРИСТИЧНОЇ АГЕНЦІЇ

Покотицький С.А.,
студент,
Львівська філія ПВНЗ «Європейський університет», м. Львів

У нашому сьогоденні складно собі уявити життя без спеціалізованих комп'ютерних систем, які увійшли до всіх сфер життя людини: приставки, пральні машини, хлібопічки, смартфони, планшети, телевізори, комп'ютерні ігри тощо. Окремою галуззю життя став Інтернет, якого основне завдання полягає у поширенні і розміщенні інформації.

У Інтернеті поширені сервіси, що дозволяють абсолютно безкоштовно, на певних умовах, розміщувати Інтернет сторінки, форуми, магазини та інш. Звісно, існують платні сервери з більшою кількістю дозволених сервісів, і коштують вони не багато (1-10$ на рік), але якщо немає реальної необхідності, то можна скористатись безкоштовним.

Сьогодні Інтернет – це не просто інструмент обміну інформацією, він давно став потужним інструментом для бізнесу в різних сферах, а саме: рекламі, електронній комерції, Інтернет-сервісах тощо, тому ця мережа розвивалася настільки швидко за короткий час. Можна сказати, що велика частина нашого життя перемістилась зі звичної реальності у віртуальність. Майже всі компанії, навіть найменші, володіють сайтом або й кількома. Навіть звичайні люди відкривають власні сайти (лендінгові сторінки, інтернет-магазини, рекламні та ін.)

Разом із збільшенням кількості веб-сайтів, збільшується їх функціональна будова та і будова структури загалом. Окрім звичайної мови розмітки html, існують окремі мови програмування для серверних сторінок і клієнтських частин сайтів. Сторінки сайтів повертають не просто сервери, а є динамічними залежно від даних, які відображаються, або від користувача, який відвідав сайт.

«Landing page» - спеціально розроблений веб-сайт, головною ціллю якого є збір конкретних даних про цільову аудиторію. Мета лендингової сторінки – збільшення аудиторії за допомогою попереднього підвищення ефективності реклами. Цільова сторінка зазвичай містить інформацію про продукт або послугу. Цільові сторінки часто створюються на основі рекламних кампаній у соціальних мережах, електронній пошті та пошукових системах. Основне

завдання таких сторінок — перетворити відвідувача на покупця або клієнта компанії, щоб стимулювати цілеспрямовані дії. Аналізуючи дії користувачів на цільових сторінках, маркетологи можуть визначити успіх реклами.

Реалізовано веб-додаток для туристичної агенції де основним інструментом виступає платформа Laravel. Проведено оцінку ефективності та актуальності, аналіз практичної і теоретичної значущості отриманих результатів та проведено порівняльний аналіз аналогів.

Під час проектування програми було проведено аналіз предметної області, здійснено постановку завдання дипломного проекту, аналіз вимог до програмного забезпечення, розроблено специфікацію продукту, яка супроводжується UML діаграмами варіантів використання та послідовності.

В якості технології розробки було обрано мову програмування PHP використовуючи безкоштовний веб-фреймворк з відкритим вихідним програмним кодом, створений з використанням шаблону Model View Controller.

Проведено проектування бази даних, для збереження яких використано реляційну MySQL .

Спроектовано інтерфейс користувача, який забезпечує максимальну зручність та інтуїтивну зрозумілість користування програмою.

Здійснено тестування програмного забезпечення та заходи із забезпечення якості розробленої програми.

ВЕБ-ДОДАТОК ДЛЯ ПІДБОРУ ВІДПОЧИНКОВОГО ТУРУ

Рогінський В.І.,
студент,
Львівська філія ПВНЗ «Європейський університет», м. Львів

Значний вплив на економіку світу має сфера туризму, яка багатьох країн є основним джерелом прибутку, а також є загальним чинником збільшення престижу держав на світовій арені. Інформаційні технології у даній сфері охоплюють системи менеджменту, бронювання, контенту та мережі, що пов'язані з внутрішньою та зовнішньою комунікацією. Комп'ютеризація є одним з найбільших досягнень інтеграції IT-технологій у сфері туризму, бо саме це дало можливість створювати інфраструктуру, що має такі переваги: доступність, швидкість, інформаційність тощо.

Тематичні портали, що пов'язані із загальною туристичною сферою, надають користувачеві змогу отримати інформацію про турфірми, агентства, а також можливість вибрати та замовити подорожі, ознайомитись з ціновою категорією та каталогом цікавих локацій тощо. Через перенасичення онлайн-простору великою кількістю інформації, яка раніше була дефіцитом через брак технологій, в наш час є потреба в систематизації та фільтрації контенту задля задоволення потреб користувачів [1,2].

Саме для цього було створено програмний додаток, який дозволяє структурувати місця для відпочинку за допомогою певних категорій та тегів, та на основі цього, а також відгуків від користувачів, розроблено рекомендаційний сервіс для отримання приблизної оцінки та шанс вподобання.

Отже, розробка даного веб-додатку є вигідною, адже із розвитком інформаційних технологій з'являється все більша потреба в узагальненні інформації та її фільтрації, тому він зможе знайти своє місце серед додатків у туристичній сфері.

Веб-застосунок надає можливість користувачу знайти місце для відпочинку на основі категорій та певних тегів. Якщо користувач є авторизований, тоді він має можливість створювати відгуки до кожного місця та додавати місця до «Обраних», на основі чого він має можливість отримати персоналізований список місць, які йому можуть сподобатись.

Для даний програмного продукту окремо створювались серверна та клієнтська частини. Для розробки серверу була обрана об'єктно-орієнтована мова програмування C# із платформою .NET Core 3.1, ASP.NET Core, Entity Framework Core, SQL Server. Для розробки клієнту – мова програмування TypeScript, що є надбудовою для JavaScript, бібліотеки React.js, Axios, Material UI [3-5].

Список використаних джерел:

1. Your Top Destination – Веб-додаток для пошуку відпочинкових місць. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.yourtopdestination.com/.

2. Visit A City – мобільной додаток в Google Play для планування туристичного туру. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://play.google.com/store/apps/details?id=com.visitacity.visitacityapp.

3. ASP.NET – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dotnet.microsoft.com/en-us/apps/aspnet.

4. Entity Framework Core – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://docs.microsoft.com/en-us/ef/core/.

5. SQL Server – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.microsoft.com/en-us/sql-server.

ЕВОЛЮЦІЙНІ МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Струк С.,
магістрант,
ПВНЗ «Європейський університет», Миколаївська філія

Генетичні алгоритми застосовуються у сферах, де неможливо знайти ідеальне рішення через велику кількість інформації. Наприклад, при складанні складних логістичних схем, на які впливає велика кількість факторів. Вико-

ристовуючи генетичні алгоритми, штучний інтелект намагається знайти не ідеальне рішення, а досить ефективне у конкретній ситуації. За рахунок «природного відбору» різних варіантів рішень підбирається найбільш вдале, максимально наближене до ідеального. Еволюційні алгоритми у машинному навчанні використовуються давно. Завдання щодо знаходження найбільш ефективного розподілу прав у великих інформаційних системах настільки багатофакторне, що його неможливо вирішити простим перебором усіх можливих варіантів. У той час, як за допомогою еволюційних алгоритмів можна отримати досить ефективне рішення в короткі терміни.

Кількість і складність успішно реалізованих кібератак на різні ОБІ породжує потребу в якісно нових процедурах формування складу комплексів СЗІ та кібербезпеки (КрБ) для всіх контурів захисту інформаційних масивів ОБІ. Завдання формування ефективних контурів захисту інформації (ЗІ) і КрБ ОБІ, що не втрачає актуальності, породило безліч теоретичних і прикладних досліджень, присвячених питанням оптимізації складу СЗІ та КрБ. У подібних завданнях необхідно знаходити допустимі парето оптимальні рішення для комплексів СЗІ. Вирішення подібного завдання є невід'ємною частиною процедури побудови багатоконтурних СЗІ в умовах зростання кількості спроб деструктивних впливів на ОБІ різного масштабу. А розв'язання таких завдань виконується з урахуванням як класичних процедур багатокритеріальної оптимізації (МКО), а й універсальних методів. Зокрема, до таких методів можна віднести різні варіації генетичного алгоритму (ГА), що довело свою ефективність під час вирішення великого кола складних завдань. Зауважимо, що ефективність ГА залежить від ретельного настроювання та контролю їх параметрів. Доцільність застосування ГА диктується ситуацією, коли, крім традиційної МКО завдання вибору складу ЗЗІ для ОБІ, розглядаються й різні метрики оцінювання ефективності застосування окремих складових засобів захисту інформації за контурами кібербезпеки ОБІ. Крім того, ще необхідно враховувати величини ризиків, вартісні показники відібраних засобів захисту інформації, виходячи зі специфіки конкретних інформаційних активів - бази даних, бази знань, пошта, сайт та ін.

Рішення виконано на основі загального еволюційного алгоритму та його складових багатокритеріальних ГА. Основним у своїй став метод VEGA – Vector Evaluted Genetic Algorithm. Даний метод передбачає розширення традиційного ГА, яке реалізовано шляхом застосування векторних оцінок ступеня придатності екземплярів (індивідуумів), а також можливостей паралельно оцінювати популяції по кожному з критеріїв окремо, наприклад, для кожного з компонентів СЗІ це можуть бути ефективність, масштабованість, вартість, технічна підтримка. Таким чином, можна реалізувати одночасну оптимізацію всіх контурів захисту об'єкта інформатизації відповідно до заданих цільових функцій. На початковому етапі роботи МДА є дві батьківські хромосоми. У двох випадково обраних місцях виконуються розриви між позиціями генів. Далі відбувається обмін частин між хромосомами. Як результат утворюються

два нащадки. З нащадків вибирається випадково один нащадок, який передається як результат оператора схрещування. Далі переходимо до оператора мутації – випадкової зміни всіх нащадків популяції. Мета мутації є зробити різноманітнішим аналізовані під час вирішення завдання індивідууми (примірники). Гени, що мутували, показані на малюнку 2 у вигляді осередків зі світло-зеленою заливкою. Тобто в ході мутації значення біта в комірці змінилося протилежне. Так у першому осередку з «0» на «1». У другій з «1» на «0». Далі формуємо нове покоління з масиву батьків та освічених нащадків. У результаті формування нового покоління застосовувалися як батьків, і нащадків вже відомі значення функції придатності.

На відміну від існуючого класичного алгоритму VEGA у модифікованому алгоритмі додатково застосовано принцип Парето. Описаний вище ГА був програмно реалізований у вигляді окремих модулів системи підтримки прийняття рішень (СППР) для багатокритеріальної оптимізації витрат на СЗІ ОБІ. Середовище програмування – Visual Studio. Висновки. Викладено методику багатокритеріальної оптимізації витрат на систему захисту інформації об'єкта інформатизації.

Методика базується на застосуванні генетичного алгоритму. На відміну від існуючого класичного генетичного алгоритму VEGA, модифікований алгоритм додатково застосовує принцип Парето, а також новий механізм селекції. Принцип Парето застосовується для найкращої точки. У цій точці рішення, що трактується як найкраще, якщо за однією з метрик кібербезпеки є поліпшення, а за іншою метрикою (або метриками) буде не гірше. Новий механізм селекції на відміну традиційної, передбачає створення проміжної популяції. Ця проміжна популяція формується у кілька етапів. У першому етапі перша половина популяції формується з урахуванням метрики - частка вразливостей ОБІ, які усунуті у встановлені терміни. З другого краю етапі друга половина проміжної популяції формується з урахуванням метрики - частка ризиків, які неприпустимі інформаційних активів ОБІ. Далі ці частини проміжної популяції поєднуються. Після змішування формується масив номерів та проводиться змішування. На заключному етапі селекції для схрещування братимуться екземпляри (індивіди) за номером цього масиву. Номери вибираються випадково.

НАВЧАЛЬНА ПЛАТФОРМА ДЛЯ ОНЛАЙН-ШКОЛИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Тузяк Н.В.,
студент,
Львівська філія ПВНЗ «Європейський університет», м. Львів

Перехід суспільства у ‘цифрову’ еру максимально пришвидшився, обсяги споживання інформації пересічною людиною ростуть у геометричній прогресії, і плато у цьому прискоренні найближчим часом не передбачається.

Подібні зміни парадигми потребує нових підходів до обробки інформації, тому її отримання, обробка, аналіз та створення власного зрозумілого адаптованого середовища для кожної окремої індивідуальності і буде наступною метою прогресу.

Знання іноземної мови в сучасному світі одне з найважливіших умінь для людини яка прагне розвиватись та бути успішною. Відповідно створення такої програмно-апаратної платформи завдяки якій людина може отримати оцінку власних знань, вчитись, спілкуватись, розвиватись в зручний для неї час та спосіб і є тим шляхом, що дозволяє людині витрачати час на процес розвитку і вдосконалення, а не гаяти його на типові організаційні дії. Спрощення подібних процесів, або зведення трати часу до мінімальних значень, надасть можливість використати час, що звільнився, для подальшого навчання. Вивчення англійської мови, як і любої іншої, дає найкращий ефект під час особистого спілкування з викладачем або носієм мови. В даних умовах організувати особисту зустріч в реальному світі надзвичайно важко.

Платформа покликана вирішити цю проблему. Відеозв’язок студентів та викладача, з високою якістю звуку та відео, будь-коли і з будь-якої точки планети, звісно де є інтернет (а завдяки Starlink він є практично усюди), і є тим рішенням яке усуває найбільшу проблему та фокусує учасників освітньої дії на досягненні максимального результату.

Зареєструвавшись, студент може обрати собі викладача та запланувати час проведення заняття, вчитель може обрати собі групу студентів для онлайн заходу. Передбачена підсистема тестування, яка дасть змогу оцінити рівень знань студента або викладача, для кращої адаптації навчальної програми до рівня знань.

В ході розробки платформи було проаналізовано предметну область, розглянуті аналогічні платформи, проведена оцінка актуальності та доцільності розробки. Описано технічні вимоги до платформи, розроблена специфікація серверного та клієнтського програмного забезпечення з дотриманням сучасних вимог. Спроектовано архітектури серверної та клієнтських частин платформи, структуру бази даних та інтерфейси користувача застосунків адаптованих для різних платформ.

Серверна частина проекту розроблена та розміщена на дроплеті Digital Ocean, модулі серверної частини (Nginx, Web API: ASP.NET Core MVC, СУБД MySQL) працюють у контейнерах з оркестратором Docker Compose. Захист каналів зв'язку з клієнтами забезпечується сертифікатами ЦС Let's Encrypt [1-3].

Клієнтські застосунки можуть бути завантажені з початкової сторінки платформи. Розроблені з допомогою фреймворку Flutter вони будуть працювати на всіх поширених платформах [4]. Після реєстрації, користувач матиме змогу протестувати рівень знань, організувати та провести онлайн відео заняття викладача та студентів за допомогою використання API сервісу Agora.io.

Навчальна платформа на даному етапі розробки може використовуватись для забезпечення найбільш затребуваних вимог онлайн-шкіл вивчення іноземних мов. Враховуючи модульну структуру може бути легко адаптована та розширена і для інших напрямів освітньої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Туторіал MySQL [Електронний ресурс] — Режим доступу: https:// www.w3schools.com/mySQl/default.asp.

2. Docker [Електронний ресурс]. — Стаття — Режим доступу: https:// docs.docker.com/.

3. GreenForest - інформація про школу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://greenforest.com.ua/ua/courses/lviv.

4. Документація Flutter [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https:// api.flutter.dev/index.html .

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КЕРУВАННЯ ІНЦИДЕНТАМИ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Федан В.,
магістрант,
Європейський університет, Миколаївська філія

В сучасних умовах, що характеризуються значними обсягами інформаційного контенту і ресурсів, якими володіють існуючі організації і установи все більшої актуальності набувають проблеми забезпечення захисту інформації. Для адекватного захисту від різних спроб небажаного вторгнення зловмисників з метою попередження можливих загроз необхідна розробка і впровадження комплексу ініціатив, що включає науково-дослідні розробки в області захисту інформації. Основне завдання забезпечення кібербезпеки все частіше вирішується внаслідок поліпшення процесу управління інформацією на базі реалізації різних підходів і методів, дотримання нормативних вимог і застосування організаційних заходів.

Інциденти інформаційної безпеки є окремим підкласом кризових і надзвичайних ситуацій, що можуть відбутися в інформаційній, соціальній, технічній інфраструктурі держави, організації, як окремий випадок, – в організаційно-технічних системах та інформаційно-комунікаційних мережах, впливаючи на стан державних інформаційних ресурсів і національної безпеки. Дослідженню процесів реагування, обробки, розслідування, керування інцидентами кібербезпеки присвячено багато публікацій, зокрема науковотеоретичного, науково-прикладного та виробничо-практичного змісту. Існує стандартизована міжнародна нормативно-методологічна база. Але на сьогодні все ще існує цілий ряд наукових, технічних, організаційних і нормативно-правових завдань, які є недостатньо вирішеними. Як в Україні, так і в світовій практиці завдання підтримки прийняття рішень й автоматизації керування інцидентами кібербезпеки потребує подальшого дослідження. В жодному міжнародному чи вітчизняному нормативно-технічному документі, які частково торкаються або повністю.

Інциденти у сфері високих технологій: характерні ознаки та проблемні аспекти. Процедура обрання раціонального варіанта реагування на кібернетичні втручання і загрози Із розвитком ІКТ, ІТС та глобальної мережі Інтернет світове співтовариство, отримавши небачені досі можливості в плані обміну інформацією, стало надзвичайно вразливим щодо стороннього кібернетичного впливу [1,2], а саме щодо фактично неприхованих спроб впливу протиборчих сторін на інформаційний і кіберпростори один одного за рахунок використання засобів сучасної обчислювальної і/або спеціальної техніки й відповідного програмного забезпечення — кібервтручань, а також інших проявів їхнього дестабілізуючого впливу на той чи інший об'єкт, здійснюваного за рахунок технологічних можливостей інформаційного і кіберпростору, зі створенням небезпеки — так званих кіберзагроз, як для цього простору, так і для свідомості кожної людини. Нині з метою уникнення багатозначності тлумачень відповідних термінів інструктивні матеріали Інтерполу поділяють їх на групи, що охоплюють:

• власне комп'ютерні інциденти, які полягають, наприклад, у втручанні в роботу обчислювальних систем, порушенні авторських прав на програмне забезпечення, а також у розкраданні даних і комп'ютерного часу;

• інциденти, пов'язані з комп'ютерами, що супроводжують здебільшого протиправні дії з фінансового шахрайства;

• мережні інциденти, що призводять до укладання незаконних угод. Під інцидентами у сфері високих технологій розумітимемо події, що полягатимуть в реалізації певної загрози та порушенні встановленого рівня безпеки інформаційно-комунікаційних систем (рис. 1.).

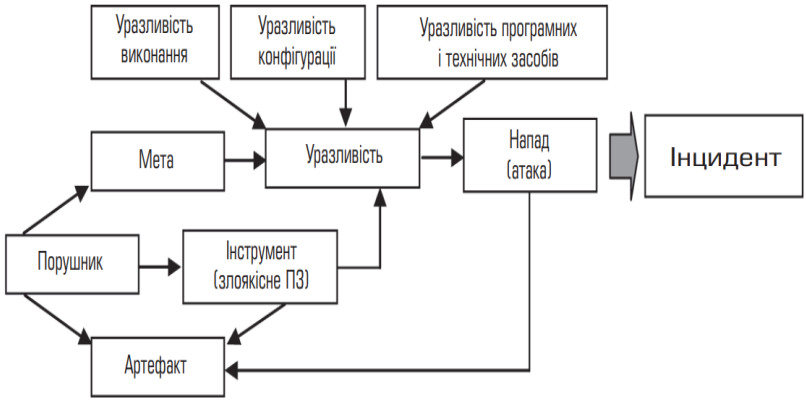

Рис. 1. Діаграма виникнення інцидентів у сфері високих технологій

Процесом управління інцидентами називатимемо процес реєстрації інформації про стан безпеки та рівноваги ІКС, передавання інформації в пункти її нагромадження, переробки й аналізу, з ухваленням прийняття рішення та формуванням певного керуючого впливу на об'єкт управління. Інша класифікація таких дій визначає сім основних їх груп, які характеризують передусім способи, що їх використовують зловмисники для здійснення нападу, а саме: перехоплення паролів інших користувачів; «соціальна інже нерія»; використання помилок ПЗ і програмних закладок, а також помилок механізмів ідентифікації користувачів і недосконалості протоколів передавання даних; одержання інформації про користувачів стандартними засобами операційних систем; блокування сервісних функцій системи, що зазнає атаки. Зауважимо, що інтерес у плані класифікації кібернетичних втручань і загроз становить схема, запропонована Конвенцією Ради Європи 2001 року й спрямована на боротьбу з кіберзлочинністю [4].

У ній йдеться про чотири можливі групи таких дій.

1. Інциденти, що мають на меті завдати шкоди конфіденційності, цілісності й доступності комп'ютерних даних та систем і реалізуються через:

- несанкціонований доступ в інформаційне середовище (протиправний навмисний доступ до комп'ютерної системи або її частини, а також до ІР протиборчої сторони, здійснений в обхід систем безпеки);

- втручання в дані (протиправна зміна, ушкодження, вилучення, перекручування або блокування комп'ютерних даних і керуючих команд за допомогою кібератак на інформаційні системи, ресурси та мережі державного і військового управління);

- втручання в роботу системи (протиправне порушення або створення перешкод функціонуванню комп'ютерної системи через розробку та поширення вірусного ПЗ, застосування апаратних закладок, радіоелектронного та інших

видів впливу на технічні засоби й системи телекомунікацій і зв'язку, на обробку та передавання інформації, на системи захисту ІР, систем і мереж, програмно-математичне забезпечення, протоколи передавання даних, алгоритми адресації та маршрутизації);

- незаконне перехоплення (протиправне навмисне аудіовізуальне і/або електромагнітне перехоплення не призначених для загального доступу комп'ютерних даних, переданих СІТС в обхід заходів безпеки);

- незаконне використання комп'ютерного й телекомунікаційного обладнання або його повне вилучення.

2. Шахрайство та підробка, пов'язані з використанням комп'ютерів, а саме [3]:

• підробка документів із застосуванням комп'ютерних засобів (протиправне навмисне внесення, змінювання, вилучення або блокування комп'ютерних даних, що призводить до зниження вірогідності документів);

• шахрайство із застосуванням комп'ютерних засобів (втручання у функціонування комп'ютерної системи з метою навмисного протиправного одержання економічної вигоди).

Отже, на сьогодні актуальність проблеми кібербезпеки не викликає жодних сумнівів: щодня кожен громадянин України стикається з необхідністю користування інформаційними технологіям: від соціальних мереж і розміщення інформації, що містить персональні дані в мережі Інтернет, до користування банкоматами, банківськими рахунками тощо. У зв'язку із цим питання керування інцедентами кібербезпеки вимагає ефективних механізмів.

Список використаних джерел:

1. *Дубов Д. В.* Кібербезпека : світові тенденції та виклики для України / Д. В. Дубов, М. А. Ожеван. – К. : НІСД, 2011. – 30 с.Negnevitsky M. Artificial intelligence: a guide to intelligent systems. Addison-Wesley, 2002.

2. СБУ: Головні проблеми для України – тероризм і кіберзлочинність // Українська Правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/news/2012/03/23/6961285.

3. Управління боротьби з кіберзлочинністю // Міністерство внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/544754.

4. Securing Cyberspace for the 44th Presidency / James A. Lewis // Center for Strategic and International Studies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://csis.org/files/media/csis/pubs/081208_ securingcyberspace_44.pdf.

КОМП'ЮТЕРНА ЗЛОЧИННІСТЬ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Фернюк В.,
магістрант,
ПВНЗ «Європейський університет», Миколаївська філія

Світ мереж Internet пропонує для людства найбагатший набір усілякого сервісу, доступного як через сімейство протоколів TCP/IP, що забезпечує роботу з виділених ліній, так і через електронну пошту. Насамперед це пошта сама по собі, використання різних серверів: Archie, FTP, WAIS, WWW, WHOIS й ін., телеконференції (listserv'ери) BITNET й news групи (NNTP сервери), засоби передачі відео- і аудиоинформации.

Прогрес подарував людству безліч досягнень, але той же прогрес породив і масу проблем. Людський розум, вирішуючи одні проблеми, неодмінно зіштовхується при цьому з іншими, новими, і цей процес приречений на нескінченність у своїй послідовності. Хоча, якщо вже бути точним, нові проблеми - це всього лише обновлена форма старих. Вічна проблема - захист інформації. На різних етапах свого розвитку людство вирішувало цю проблему з властивої для даної епохи характерністю. Винахід комп'ютера й подальший бурхливий розвиток інформаційних технологій у другій половині 20 століття зробили проблему захисту інформації настільки актуальною й гострою, наскільки актуальна сьогодні інформатизація для всього суспільства [1].

Головна тенденція, що характеризує розвиток сучасних інформаційних технологій - ріст числа комп'ютерних злочинів і пов'язаних з ними розкрадань конфіденційної й іншої інформації, а також матеріальних втрат. По результатам одного дослідження, присвяченого питанням комп'ютерних злочинів, близько 58% опитаних постраждали від комп'ютерних зломів за останні 12 місяців. Приблизно 18 % опитаних із цього числа заявляють, що втратили більше мільйона доларів у ході нападів, більше 66% потерпіли збитки в розмірі 50 тис. доларів. Понад 22% атак були націлені на промислові секрети або документи, що представляють інтерес насамперед для конкурентів.

Так, з розвитком інформаційних комп'ютерних технологій з'являються нові види злочинів, об'єктом злочинного посягання яких є інформаційна безпека, нормальне функціонування комп'ютерів, автоматизованих систем, комп'ютерних мереж, комп'ютерної інформації, права на неї, а також мереж електрозв'язку. Попри велику кількість злочинних посягань у сфері інформаційних технологій, загрози, що постійно виникають у цій сфері, на сьогодні в Україні відсутнє єдине розуміння поняття «кіберзлочинності» і, відповідно, немає офіційного уніфікованого нормативно-правового його закріплення.

Поряд із поняттям «кіберзлочинності» у повсякденному та, подекуди, у науковому обігу активно використовуються такі поняття, як «комп'ютерна злочинність», «ІТ злочинність», «злочинність у сфері інформаційних відно-

син», «віртуальна злочинність» [2]. Будь-які терміни із частиною «кібер-» на сьогодні ще не отримали сформованого визначення ні на науковому, ні на нормативно-правовому рівнях та залишаються предметом наукової дискусії.

Поняття «кіберзлочинність» є найширшим у сфері інформаційних злочинів проти систем, мереж і комп'ютерних даних та охоплює найбільшу кількість злочинних посягань у віртуальному середовищі. Також використання поняття саме «кіберзлочинність» передбачає міжнародне законодавство [1, с. 173].

Відповідно до Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» кіберзлочин (комп'ютерний злочин) – суспільно небезпечне винне діяння у кіберпросторі та/або з його використанням, відповідальність за яке передбачена законом України про кримінальну відповідальність та/або яке визнано злочином міжнародними договорами України. У Конвенції «Про кіберзлочинність» від 23 листопада 2001 року містяться вказівки на:

1) правопорушення проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних і систем;

2) правопорушення, пов'язані з комп'ютерами,

3) правопорушення, пов'язані з порушенням авторських та суміжних прав [3].

Таким чином, кіберзлочинність на міжнародному рівні розуміється як сукупність зазначених злочинів.

Суб'єкти комп'ютерних злочинів розподіляються на певні види, в залежності від сфер діяльності:

1. Комп'ютерні злочини, що скоюються операторами ЕОМ, периферійних пристроїв введення інформації в ЕОМ і обслуговуючими лінії телекомунікації.

2. Злочини, пов'язані з використанням програмного забезпечення, зазвичай скоюються: системними програмістами; особами, у віданні яких знаходяться бібліотеки програм; прикладними програмістами або ж добре підготовленими користувачами.

3. З апаратурної частини комп'ютерних систем небезпеку скоєння злочинів становлять: системні адміністратори, інженери, інженери термінальних пристроїв, інженери-електронщики, інженери-зв'язківці.

4. Співробітники, які займаються організаційною роботою: управлінням комп'ютерною мережею, керівництвом операторами; керівництвом роботи з використанням програмного забезпечення; управлінням базами даних.

5. Працівники служби безпеки, працівники, які контролюють функціонування ЕОМ.

6. Спеціалісти у випадку змови з керівниками підрозділів і служб, а також з організованими злочинними групами. Особи, які мають вагомі знання в області комп'ютерних технологій та в більшості керуються корисливими мотивами, становлять підвищену небезпеку. До цієї ж групи належать також і спеціалісти, які засоби щодо безпеки сприймають як виклик своєму професіоналізму [3].

Просте управління комп'ютерами та водночас недостатня захищеність комп'ютерних мереж від несанкціонованого доступу стає причиною розкрадання великої кількості коштів шляхом їх електронного переказу за вигадані послуги з міжнародних банків усього світу на поточні рахунки до тих країн, де уряди не особливо турбують себе запитами та іншими формами перевірки. Випадки крадіжок грошей за допомогою комп'ютерної техніки стають такими ж небезпечними злочинами, як викрадення дітей, вимагання, тероризм, торгівля наркотиками. Головною проблемою у вирішенні глобальної задачі профілактики злочинності у сфері використання ЕОМ є формування в Україні єдиного інформаційно-правового простору, що забезпечує правову інформованість всіх структур суспільства і кожного громадянина окремо. Дана проблема висувається на перший план якісним оновленням суспільства, становленням ринкової економіки, побудовою демократичної правової держави і багатьма іншими чинниками, тому що правова освіченість необхідна, щоб рости в умовах демократії.

Список використаних джерел:

1. *Голубєв В.О.* Комп'ютерні злочини в банківській діяльності. – Запоріжжя, 1997.

2 *Біленчук П.Д., Романюк Б.В., Цимбалюк В.С. та ін.* Комп'ютерна злочинність: Навч. посібник. – К., 2002.

3. *Пашнєв Д.В., Рудик М.В.* Особливості виявлення та кримінально-правова кваліфікація злочинів, що посягають на комп'ютерну інформацію з обмеженим доступом // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – Серия «Юридические науки». – 2009. – Т. 22 (61). – № 1.– С. 229-235.

КРАЩІ ПРАКТИКИ МОЛОДІ: КІБЕРБЕЗПЕКА, КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ, ІНФОРМАЦІЙНІ ТА ВИРОБНИЧІ ТЕХНОЛОГІЇ.

Філіппов І.А.,
студент,
ПВНЗ «Європейський університет», м.Київ
Науковий керівник: к.е.н., доцент ***Сидоренко А.М.***

• Молодь повинна бути свідомою про ризики в Інтернеті та здатною забезпечити свою кібербезпеку.

• Навчання програмування та комп'ютерних наук є важливими навичками для молоді, які можуть допомогти їм у майбутній кар'єрі та розвитку в цифровому світі.

• Інформаційні технології стають все більш важливими у сучасному світі, тому молодь повинна мати можливість вивчати та використовувати їх ефективно.

• Розвиток виробничих технологій, таких як робототехніка та автоматизація, є ключовим фактором для підвищення ефективності та конкурентоспроможності виробництва в майбутньому.

• Навчання молоді у сфері кібербезпеки, комп'ютерних наук, інформаційних та виробничих технологій повинно бути доступним та зрозумілим, щоб забезпечити їх широкий розповсюдження та використання у майбутньому.

• Кібербезпека є надзвичайно важливою складовою сучасного світу, тому кращі практики молоді повинні включати не тільки знання про потенційні загрози, але і активну підготовку до їх запобігання.

• Комп'ютерні науки, включаючи програмування та аналіз даних, стають все більш важливими для розвитку суспільства та господарства, тому молодь повинна активно вивчати ці технології та застосовувати їх у своїй роботі та проектах.

• Інформаційні технології дозволяють ефективно використовувати та обробляти великі обсяги даних, що стає все більш важливим для бізнесу та державних установ. Молодь повинна знати про ці технології та вміти їх використовувати.

• Виробничі технології дозволяють оптимізувати виробництво та забезпечувати високу якість продукції. Молодь повинна активно вивчати ці технології та застосовувати їх у своїй роботі для підвищення ефективності та якості виробництва.

Список використаних джерел:

1. Освіта для майбутніх IT-фахівців: 9 вищих навчальних закладів України з профільними програмами

2. Кібербезпека потребує кадрів: чому держава та бізнес повинні співпрацювати

3. Віртуальна презентація проєкту Еразмус+ модуль Жан Моне «Інтеграція рамок та політик ЄС з кібербезпеки в Україні

Підсекція: «ПРАВОЗНАВСТВО ТА БЕЗПЕКОЗНАВСТВО: КРАЩІ ІНІЦІАТИВИ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ»

ДЕРЖАВНИЙ ЗОВНІШНІЙ БОРГ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Ампілогов А.О., Войтів А.С.,
аспіранти,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Дискусія серед науковців та практиків щодо ролі зовнішнього боргу в українській економіці триває протягом усього періоду незалежності. Однак, зазвичай ця дискусія зосереджується на аспекті боргового навантаження та сприйнятті зовнішнього державного боргу як суспільного тягаря.

Протягом 31 року незалежності Україна не змогла досягнути рівня ВВП, який мала у 1990 році, через розрив багатьох господарських зв'язків з колишніми радянськими республіками після розвалу СРСР. Питання економічного зростання, відновлення та стимулювання є постійно актуальними для України. Особливо важливим стає залучення зовнішнього державного боргу у ситуаціях фінансово-економічних криз, які часто виникають в українській економіці.

З початку 2005 року чистий експорт України відображає негативну динаміку, що свідчить про перевищення вартості імпорту товарів над вартістю експорту. Ці тенденції спричиняють утворення негативного сальдо платіжного балансу і вимагають збільшення валютних надходжень від експортерів з метою зменшення негативного сальдо або збільшення золотовалютних резервів держави для підтримання стабільності валютного курсу [1].

Однак, з урахуванням залежності від імпорту в національній економіці та споживчої спрямованості боргової політики України, країні не вистачає інвестиційних ресурсів для стимулювання внутрішнього виробництва, розвитку внутрішнього ринку та впровадження політики імпортозаміщення.

Роль зовнішнього державного боргу в економічному зростанні України є обмеженою, оскільки фінансові ресурси, залучені державою від міжнародних фінансових організацій та на міжнародних ринках капіталу, не використовуються у формі державних інвестицій у капіталоємні галузі виробництва товарів з доданою вартістю, які є основою для зростання ВВП.

Характер боргової політики, чи то споживча, чи інвестиційна, тісно пов'язаний з пріоритетами бюджетної політики, які визначаються потребою в стабілізації державних фінансів у періоди економічних криз через використання зовнішніх державних позик для покриття дефіциту державного бюджету та забезпечення своєчасного фінансування поточних витрат.

Держава використовує зовнішні запозичення для фінансування поточних видатків, що в найближчий термін дозволяє вирішити проблеми, пов'язані з функціонуванням держави та своєчасними соціальними виплатами. Однак, в майбутньому зменшення інвестиційної ролі держави може мати негативні наслідки, зокрема викликати зниження прибутковості або банкрутство підприємств, занепад інфраструктури та збільшення імпортозалежності, що вплине на наповнення державного бюджету [3].

В ситуаціях кризи або макроекономічної стабілізації, недостатнє фінансування капітальних витрат призводить до недофінансування державних цільових програм, які є прямими інструментами державної політики для стимулювання економічного зростання.

Незважаючи на недофінансування державних цільових програм та обмеження капітальних видатків з державного бюджету, роль зовнішнього державного боргу в сфері державних фінансів України є значною. В умовах постійних кризових явищ в національній економіці, уряд має можливість використовувати позики від міжнародних фінансових організацій як останній резерв для швидкого зменшення бюджетного дефіциту та уникнення дефолту [2].

Роль зовнішнього державного боргу для забезпечення фінансової і цінової стабільності в Україні є значущою. Особливо в ситуаціях кризових явищ у національній економіці, які часто супроводжуються валютними кризами, Національний банк України, спільно з урядом, може залучати кошти від міжнародних фінансових організацій з метою підвищення золотовалютних резервів. Це сприяє зміцненню фінансової стійкості країни та допомагає уникнути негативних наслідків економічних криз.

Список використаних джерел:

1. *Федоров В. А.* Боргова функція сучасної держави : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. 176 с.

2. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями. Міжнародний валютний фонд. URL: https://mfa.gov.ua/mizhnarodnividnosini/spivrobitnictvo-ukrayini-z-mizhnarodnimi-finansovimi-instituciyami.

3. *Слатвінська М. О.* Фіскальна політика: дискусійність наукових поглядів. Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки». 2018. № 1. С. 53–61.

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ НОРМ ЛЮДИНИ

Васильєв В.В.,
аспірант,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

На сучасному етапі розвитку вітчизняної правової науки науковці все частіше використовують існуючі теоретичні підходи та новітні методи, зокрема

застосовуючи зарубіжний досвід, включаючи країни Європейського Союзу, для розробки теорії реалізації Конституції України і використання її як драйвера соціального прогресу. Це пояснюється тим, що саме Конституція України визначає модель організації держави і суспільства, оскільки вона має найвищу юридичну силу і встановлює рамки допустимої та дозволеної поведінки громадян.

Українська модель правового закріплення та реалізації обов'язків людини і громадянина характеризується чітким визначенням основних обов'язків у нормативно-правовому акті, що включає механізм їх здійснення. Цей механізм передбачає наявність умов, які потрібно виконувати, визначає способи виконання, суб'єктів обов'язків і види юридичної відповідальності, які можуть бути застосовані до цих суб'єктів у випадку невиконання або недостатнього виконання обов'язків.

Правова основа визначення такого механізму є ключовим фактором, що впливає на ефективність його функціонування, оскільки вона встановлює принципи, на яких ґрунтується виконання основних обов'язків. Україна зіткнулася з проблемами реалізації всіх складових інституту обов'язків людини і громадянина, оскільки механізм їх забезпечення та виконання зараз ґрунтується на декларативному характері основних обов'язків, існує практика ухилення від їх виконання. Тому просте законодавче закріплення основних обов'язків людини і громадянина недостатнє, необхідно створити правову основу механізму їх забезпечення та реалізації [3].

Чинна Конституція України у 1996 р. стала поштовхом для початку нового етапу розвитку правових засад механізму реалізації основних обов'язків. Конституція України закріплює перелік основних обов'язків людини і громадянина. Зокрема, серед них: обов'язок батьків утримувати дітей до їх повноліття (ст. 51); обов'язок повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків (ст. 51); обов'язок кожного отримати повну загальну середню освіту (ст. 53); обов'язок громадян захищати Вітчизну, її незалежність і територіальну цілісність (ст. 65); обов'язок громадян шанувати державні символи України (ст. 65); обов'язок громадян відбувати військову службу, відповідно до закону (ст. 65); обов'язок кожного не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки (ст. 66); обов'язок кожного сплачувати податки і збори в порядку та розмірах, встановлених законом (ст. 67); обов'язок громадян щорічно подавати до податкових інспекцій за місцем проживання декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік у порядку встановленому законом (ст. 67); обов'язок кожного неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших громадян (ст. 68) [1].

Крім визначення основних обов'язків, норми Конституції України передбачають низку умов щодо їх реалізації. Зокрема, ніхто не може бути звільнений від своїх обов'язків перед державою або відмовитися від виконання законів за

мотивами релігійних переконань (ст. 35); рівність прав, свобод та обов'язків (ст. 24); кожному гарантується право знати свої права і обов'язки (ст. 57) [1].

Правові засади механізму реалізації основних обов'язків людини і громадянина передбачають необхідність обов'язкового прийняття конкретизуючих законів у випадках, зазначених у Конституції України, з метою гарантування їх реалізації [2]. В Україні такими галузевими нормативно-правовими актами, виступають Податковий кодекс України, Сімейний кодекс України, Земельний кодекс України, Лісовий Кодекс України тощо.

Вказаний принцип побудови правової основи механізму реалізації основних обов'язків людини і громадянина, є результативним, оскільки такі обов'язки, у тому числі й механізм їх реалізації, конкретизуються на рівні галузевого законодавства, але тільки в межах, встановлених Конституцією.

Тому, шляхом уточнення механізму виконання основних обов'язків людини і громадянина у галузевому законодавстві, держава забезпечує юридично зобов'язаним суб'єктам виконання цих обов'язків.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. *Заєць А.П.* Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. К.: Парламентське вид-во, 1999. – С. 216.

3. *Черновол О.П.* Механізм забезпечення та реалізації основних обов'язків людини і громадянина: окремі аспекти. *Часопис Київського університету права*. 2018 №1. С. 57-60.

МАЛЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УКРАЇНІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Гавриленко Т.В.,
аспірант,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Початок підприємницької діяльності в Україні відбувся на початку 1990-х років, коли країна стала незалежною. Однак, цей процес розпочався в умовах недостатнього законодавчого забезпечення, відсутності ефективних механізмів державного регулювання його розвитку, надмірного контролю з боку державних контролюючих органів, високого рівня тіньової економіки, складного процесу реєстрації підприємницької діяльності та отримання необхідних дозволів та документів.

Кожен громадянин має конституційне право на здійснення підприємницької діяльності. Згідно зі статтею 42 частина 1 Конституції України, кожному надається право на підприємництво, якщо воно не заборонене законом [1]. Це означає, що підприємці можуть приймати самостійні рішення та займатися будь-якою діяльністю, яка не суперечить законодавству, без обмежень.

Згідно з Господарським кодексом України (ст. 42), підприємництво визначається як самостійна, ініціативна, систематична господарська діяльність, яку здійснюють суб'єкти господарювання (підприємці) на власний ризик з метою досягнення економічних і соціальних результатів та отримання прибутку [2]. Основні характеристики підприємницької діяльності включають самостійність, ініціативність, систематичність, прийняття ризику, а також орієнтацію на досягнення економічних і соціальних результатів та отримання прибутку.

Правовий статус суб'єктів малого підприємництва визначається нормами Конституції України, Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України, Податкового кодексу України, Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні» [3] та інших законодавчих актів, а також у рамках міжнародних договорів України, для яких Верховна Рада України надала згоду на обов'язковість.

Суб'єкти господарювання можуть бути визнані суб'єктами малого підприємництва залежно від кількості працюючих осіб та доходів, отриманих від будь-якої діяльності протягом року. Згідно зі статтею 55 Господарського кодексу України, суб'єктами малого підприємництва є:

- фізичні особи, які зареєстровані відповідно до закону як фізичні особи-підприємці і в яких середня кількість працівників протягом звітного періоду (календарного року) не перевищує 50 осіб, а річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує еквівалент суми в 10 мільйонів євро за середньорічним курсом Національного банку України;

- юридичні особи, які є суб'єктами господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності і в яких середня кількість працівників протягом звітного періоду (календарного року) не перевищує 50 осіб, а річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує еквівалент суми в 10 мільйонів євро за середньорічним курсом Національного банку України.

Суб'єкти малого підприємництва мають такі ж права, як і інші суб'єкти підприємницької діяльності. Однак, вітчизняне законодавство передбачає певні особливості щодо їх правового статусу. Наприклад, для фізичних осіб-підприємців (ФОП) існують обмеження щодо суб'єктного складу, видів діяльності та організаційно-правових форм. Згідно з Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», ФОП не мають права надавати фінансові послуги, якщо це не передбачено законом [4].

В сучасній Україні підприємства малого бізнесу виконують не лише роль фактора структурної трансформації регіональної економіки, але й сприяють збільшенню доходів місцевих бюджетів. Головним інструментом фінансового регулювання взаємодії малого бізнесу з державою залишається система оподаткування, що визначається законодавством на основі певних параметрів, таких як кількість працівників, обсяг валового доходу від реалізації та застосування загального або спрощеного (спеціального) податкового режиму.

Основна мета спеціального податкового режиму полягає у спонуканні розвитку малого підприємництва, і його система передбачає лише один вид податку - єдиний податок, який сплачується до місцевого бюджету. Крім цього, незалежно від цього податку, підприємці зобов'язані сплачувати єдиний соціальний внесок, який перераховується на рахунки Пенсійного фонду України.

Платники єдиного податку замість різних податків і зборів сплачують єдиний податок, що дозволяє їм скористатися спрощеними процедурами обліку та звітування. Щодо працівників, такі підприємства зобов'язані сплачувати податок з доходів фізичних осіб та єдиний соціальний внесок (ЄСВ). В свою чергу, ставка ЄСВ для самого підприємства становить 22% мінімальної заробітної плати [5].

Після ухвалення Податкового кодексу України була впроваджена спрощена система звітності, яка надає численні переваги суб'єктам малого підприємництва. Серед цих переваг можна відзначити наступне: спрощується ведення поточного бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності згідно з положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку; замість багатьох форм податкової звітності за різними податками та зборами, що заміщуються єдиним податком, використовується лише одна форма звітності; значно спрощуються розрахунки, пов'язані з обчисленням сум податків. Однак, разом з перевагами спрощеної системи оподаткування для суб'єктів малого підприємництва, існують певні недоліки, зокрема обмеження щодо обсягу доходів, за якими можна використовувати спрощену систему оподаткування.

Отже, законодавчі акти в Україні визнають необхідність зменшення державного втручання в підприємницьку діяльність, усунення бюрократичних перешкод та адаптацію законодавства в цій галузі до міжнародних норм і принципів. Ці нормативні акти створюють правову основу для розвитку малого підприємництва на загальнодержавному рівні, сприяючи розбудові бізнесу та забезпеченню його адаптації до міжнародних стандартів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 18, 19–20, 21–22. – Ст. 144.

3. Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22 березня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 3. – Ст.23.

4. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 липня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 1. – Ст.1.

5. Податковий кодекс України. Прийнятий 2 грудня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13 –14, № 15 –16, № 17. – Ст.112.

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Гайдак О.В.,
аспірант,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Під час переходу економіки на ринкові умови особливо актуальною стає проблема оцінки ефективності функціонування соціальної сфери на рівні державного управління національною економікою [1]. Варто зазначити, що досвід розвинутих країн світу переконливо підтверджує, що чітка стратегія управління соціальною сферою та соціальними процесами є ключовим чинником успішного вирішення економічних та соціальних завдань розвитку суспільства, забезпечення високих стандартів життя та рівного доступу громадян до суспільних благ та послуг. Така соціально-економічна модель сприяє інноваційному саморозвитку та забезпеченню якісного зростання. Триває пошук дієвих важелів регулювання соціальної нерівності, доступу громадян до таких суспільних благ, як освіта, охорона здоров'я, культура, безпека особистості [2].

У сучасних умовах розвитку української держави, розбудови та трансформації її економіки на ринкових засадах, подолання кризових явищ в економічному і соціальному житті особливо важливим стає вирішення завдань розвитку і відтворення людського потенціалу, що передбачає формування надійної системи соціального захисту населення [3].

Перебуваючи на етапі формування та розвитку, система соціального захисту в Україні в даний час зосереджена на пошуку оптимальної структури, формуванні основних функцій та стратегій діяльності на різних рівнях. Також ведуться роботи з вдосконалення економічно-фінансових, організаційно-технічних засобів та важелів підтримки соціально-вразливих верств населення та окремих громадян. За останні роки набули розвитку нові підходи до вирішення проблем малозабезпечених верств населення, спрямовані на забезпечення їм соціальних гарантій залежно від майнового стану та доходів сім'ї, посилення адресності державної підтримки та контролю за використанням державних коштів [4].

Соціальний захист – це необхідний елемент функціонування будь-якої розвиненої держави. Упродовж багатьох років в Україні та інших країнах світу активно обговорюються питання щодо сутності, стандартів і механізмів досягнення високого рівня соціального захисту населення. Окремі аспекти цього питання викликають дискусії у наукових колах, оскільки є надзвичайно актуальними для всіх країн [5].

Під час перехідного періоду серед різноманітних аспектів соціальної політики держави, проблеми забезпечення соціального захисту населення постійно залишаються пріоритетними. Тому, соціальна політика є ключовим напрямом внутрішньої політики держави, оскільки вона гарантує захист прав

людини та створює передумови для розширеного відтворення людиною своєї діяльності та суспільної системи загалом.

Список використаних джерел:

1. *Фертюк О. В.* Соціальні основи ефективності державного управління національною економікою URL: http://vlp.com.ua/files/110_0.pdf

2. *Приходченко Л. Л.* Теорія та практика оцінювання ефективності державної соціальної політики. URL: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2012-4/doc/2/09.pdf

3. *Ключевська М. В.* Роль держави в регулюванні соціального розвитку України. URL: http://intkonf.org/ klyuchevska-m-v-rol-derzhavi-v-regulyuvanni-sotsialnogo-rozvitku-ukrayini/

4. *Михальченко Г. Г., Грищенко Ю. О.* Теоретичні аспекти системи соціального захисту як складової розвитку населення України. Вісник НТУ «ХПІ». 2013. № 44(1017). С. 99.

5. *Флорескул Л.* Система соціального захисту населення як чинник формування соціальної держави. Вісник КНТУ. 2009. № 2. С. 34.

ІНВЕСТИЦІЙНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

Діденко О.В.,
аспірант,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Вагомим показником сучасного стану інвестиційної діяльності є інвестиційна безпека держави, яка забезпечується за умов дотримання граничної норми інвестування, що дає можливість:

– відтворювати науково-технічний та інтелектуальний потенціал нації;

- здійснювати розширене відтворення основного капіталу;

- підтримувати конкурентоспроможність економіки;

- гарантувати стійке зростання ВВП на рівні завдань соціальноекономічного розвитку і міжнародного співробітництва;

- створювати стратегічні резерви;

- долати депресивні явища у регіонах країни;

- зберігати і відновлювати природні ресурси;

- утримувати на безпечному рівні екологічні параметри [1].

Під інвестиційною безпекою держави, на думку О. Барановського, слід розуміти:

– досягнення рівня інвестицій, що дозволяє оптимально задовольняти поточні інвестиційні потреби національної економіки за обсягом і структурою з урахуванням ефективного використання і повернення коштів, які інвестуються, оптимального співвідношення між розмірами внутрішніх і зовнішніх інвестицій, іноземних інвестицій у країну і вітчизняних за рубіж, підтримання позитивного національного платіжного балансу;

– сукупність нормативно-правових, соціальних і екологічних умов, що визначають тип і динаміку відтворювального процесу і забезпечують надійність відшкодування та ефективність використання вкладеного капіталу;

– спроможність підтримувати виробничі нагромадження і капітальні вкладення на рівні, що гарантують необхідні темпи розширеного відтворення, реструктуризацію і технологічне переозброєння економіки [2].

Ми вважаємо, що інвестиційна безпека держави означає стан та процес забезпечення стійкого розвитку та соціально-економічної стабільності країни за допомогою збереження та підтримки достатнього рівня інвестиційних ресурсів в умовах внутрішніх та зовнішніх загроз. Цей стан та процес необхідні для підвищення конкурентоспроможності національної економіки та підвищення добробуту населення. Таким чином, інвестиційна безпека - це одночасно і стан, і процес. З одного боку, вона характеризує досягнутий рівень використання інвестиційних ресурсів в економіці, а з іншого – визначає процес та напрями ефективного їх використання [1].

Правовий режим інвестицій описує набір правил, норм та законодавчих актів, що регулюють відносини між інвесторами та іншими сторонами, які відносяться до процесу інвестування. Ці правила та норми встановлюються національними законодавчими органами та міжнародними угодами з метою забезпечення безпеки та захисту інвестицій.

Правовий режим інвестицій містить такі елементи як:

• Режим іноземних інвестицій, що включає умови, за яких іноземні інвестори можуть здійснювати інвестиції в країні, правила реєстрації та ліцензування іноземних інвестицій.

• Гарантії та захист інвестицій, включаючи регулювання прав та обов'язків інвесторів та сприяння розвитку інститутів альтернативного врегулювання спорів.

• Податкові пільги та інші заходи фінансової підтримки для стимулювання інвестиційної діяльності та залучення інвесторів.

• Норми та правила щодо регулювання інвестиційних процесів, включаючи вимоги до процедур видачі дозволів на будівництво, отримання ліцензій на видобуток ресурсів та інші вимоги щодо виконання інвестиційних проектів.

Правовий режим інвестицій відрізняється в кожній країні та залежить від національного законодавства та міжнародних угод, що укладаються країною з іншими державами, відіграє важливу роль у приваблені іноземних інвестицій та створенні сприятливих умов для розвитку власної економіки.

Список використаних джерел:

1. *Романчук З.* Інвестиційна безпека та методика її оцінки. *Формування ринкової економіки в Україні : науковий збірник*. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. – № 26 (ч. 2). – С. 345–351.

2. *Барановський О. І.* Інвестиційна безпека. *Фінанси України*. 1998. № 7. – С. 40–53.

ВІДКРИТІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Дубінчук О.О.,
аспірант,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Публічне адміністрування – це процес, за допомогою якого суб'єкти публічної сфери, законодавчі, виконавчі, судові органи та органи місцевого самоврядування досягають національних цілей та інтересів. В Україні, пріоритетним завданням для всіх суб'єктів публічної адміністрації є забезпечення сталого соціально-економічного розвитку. Гласність є одним з найважливіших принципів демократії, без практичного застосування якого неможливе належне інформаційне спілкування між державними структурами та населенням, ефективне управління суспільними процесами та сталий розвиток країни. Аналізуючи наукові підходи, визначено поняття, ознаки та структурні елементи публічної адміністрації, принципи діяльності її суб'єктів, а також досліджено значення принципу гласності для соціально-економічного розвитку України.

Термін «публічна адміністрація» вперше було використано в праві Європейського Союзу. Аналіз окремих нормативно-правових актів ЄС дозволяє зробити висновок, що в європейському праві існує два визначення поняття «публічна адміністрація»: у вузькому та у широкому сенсі [1].

У вузькому сенсі під «публічною адміністрацією» йдеться про «регіональні органи, місцеві та інші органи публічної влади», «центральні уряди» та «публічна служба». Під органами публічної влади при цьому розуміється: «інституції регіонального, місцевого або іншого характеру, інші органи, діяльність яких регулюється нормами публічного права або діями держав-членів; органи, наділені достатніми суверенними повноваженнями країни, які з формальної точки зору не є частиною адміністративного апарату державичлена, але структура та завдання якого визначені в законі (причому ці завдання належать сфері функціонування держави)». У широкому сенсі в європейському праві до «публічної адміністрації», крім органів публічної влади, відносять ті органи, які не входять до неї організаційно, але виконують делеговані нею функції. Водночас, як зазначається у Резолюції щодо публічної (державної) відповідальності, під «публічною владою» (або органами публічної влади) треба розуміти: будь-яку установу публічного права (включаючи державу, регіональні та місцеві органи державної влади, незалежні публічні підприємства) та будь-яких фізичних осіб під час виконання ними повноважень офіційних органів [2].

Органи місцевого самоврядування та органи виконавчої влади здійснюють виконавчо-розпорядчу діяльність та розв'язують значну частину місцевих завдань. Публічна адміністрація має на меті виконувати цілеспрямований вплив на різні сфери відповідно до законодавства з метою забезпечення інтересів

держави та суспільства. Вона складається з системи органів державної виконавчої влади та виконавчих органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та інших суб'єктів, які мають адміністративно-управлінські функції. Вони здійснюють заходи та дії відповідно до законодавства з метою забезпечення інтересів держави та суспільства, і разом утворюють сукупність адміністративно-управлінських дій та заходів, що встановлені законом.

Основними характеристиками публічної адміністрації є:

1) це система органів, організована й узгоджена певним чином;

2) держава та інші уповноважені органи та організації виступають як суб'єкти;

3) систему складають державні заклади, організації та установи;

4) публічна адміністрація має владні повноваження й виконує адміністративно-управлінські функції;

5) її діяльність охоплює всі сфери суспільства;

6) метою діяльності є забезпечення інтересів держави та суспільства загалом;

7) публічна адміністрація використовує різні методи та засоби, такі як регулювання, узгодження, переконання, стимулювання, а також примус за допомогою правоохоронних органів [3].

Організація та діяльність органів публічної адміністрації повинна ґрунтуватися на наступних принципах, щоб досягти європейських стандартів належного урядування:

- пріоритетним принципом має бути верховенство права, зокрема прав і свобод людини і громадянина, гуманізму та справедливості.

- публічна адміністрація має діяти відповідно до повноважень та порядку, визначених законом, що є принципом законності.

- інформація про діяльність та рішення публічної адміністрації повинна бути доступною та оприлюдненою для громадян, а публічна інформація має бути надана на вимогу громадян. Це є принципом відкритості.

- публічна адміністрація та її посадові особи повинні бути безсторонніми відносно всіх учасників правовідносин, заявляти про конфлікт інтересів, у разі його наявності, та вживати заходів для його подолання. Це є принципом неупередженості.

- рішення публічної адміністрації повинні бути пропорційними за метою, яку необхідно досягти, умовами її досягнення, а також повинні бути зважені на негативні наслідки своїх рішень, дій та бездіяльності. Це є принципом пропорційності.

- публічна адміністрація має забезпечити досягнення необхідних результатів у вирішенні покладених на неї завдань при оптимальному використанні публічних ресурсів. Це є принципом ефективності.

Для досягнення європейських стандартів належного урядування організація та діяльність органів публічної адміністрації мають ґрунтуватися:

- верховенства права, яке означає, що діяльність публічної адміністрації має базуватися на пріоритеті прав та свобод людини і громадянина, а також на гуманізмі та справедливості;

- законності, яка передбачає, що діяльність публічної адміністрації має відповідати повноваженням та порядку, визначеним законом;

- відкритості, яка означає, що інформація про діяльність та рішення публічної адміністрації повинна бути оприлюднена та доступна для громадян, а також що публічна інформація має бути надана на вимогу громадян;

- неупередженості, яка передбачає обов'язок публічної адміністрації та її посадових осіб безсторонньо ставитися до всіх учасників правовідносин, заявляти про конфлікт інтересів, у разі його наявності, та вживати заходів для його подолання;

- пропорційності, яка передбачає вимогу обмеження рішень публічної адміністрації метою, яку необхідно досягти, умовами її досягнення, а також обов'язок публічної адміністрації зважати на негативні наслідки своїх рішень, дій та бездіяльності;

- ефективності, яка передбачає обов'язок публічної адміністрації забезпечувати досягнення плставлених цілей та завдань.

Список використаних джерел:

1. *Кравцова Т. М.* Поняття та принципи діяльності публічної адміністрації / Т. М. Кравцова, А. В. Солонар. Форум права. 2010. № 4. С. 522–525. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010- 4/10ktmdpa.pdf

2. *Білозерська Т. О.* Реформування публічної адміністрації в Україні як крок до європейської інтеграції. Форум права. 2007. № 2. С. 11–19. URL: http://www. nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2007-2/07btodei.pdf

3. *Гринюк Р.Ф.* Актуальні проблеми забезпечення сталого розвитку держави і права. Колективна монографія / За ред. Р. Ф. Гринюка, А. Є. Краковської, О. Г. Турченко. Вінниця: ДонНУ імені Стуса, 2019. 362 с.

ГЛОБАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТА СУВЕРЕНІТЕТ ДЕРЖАВИ

Ілляшевич Я.В., Матюхов О.Д., Кіщун А.І.,
аспіранти,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Говорячи про розвиток державного суверенітету та його обмеження, необхідно враховувати природну потребу у пошуку нових форм глобального управління.

Концепція глобального управління/регулювання сформулювалася в 1990-х роках, а загальноприйнятим поняттям стало завдяки Комісії ООН по глобальному управлінню, створеній у 1992 році. Комісія мала за мету знайти шляхи

вирішення глобальних проблем та розробити нові правила поведінки на міжнародній арені [1].

У понятті «глобальне управління» існує різноманітність визначень, кожне з яких акцентує певні ознаки та елементи такого управління. Деякі вчені підкреслюють, що глобальне управління:

- перетинає національні кордони;
- залучає різноманітних соціальних акторів або економічних суб'єктів на національному і глобальному рівнях;
- є довготривалим процесом, в якому досягається консенсус щодо узгодження різноманітних і суперечливих інтересів шляхом кооперації та спільних дій.

Такі ознаки враховуються в різних визначеннях глобального управління, що дозволяє отримати комплексне розуміння його сутності та особливостей.

Римський клуб, який був заснований у 1968 році, приєднався до пошуку відповідей на питання щодо глобального управління в умовах послаблення державного суверенітету. Ця впливова недержавна організація відіграла значну роль у привернені уваги світової спільноти до глобалізаційних процесів, глобальних проблем та їх наслідків. Римський клуб звертався до широкого спектру питань, включаючи способи та засоби вирішення глобальних проблем і забезпечення сталого розвитку людства, а також проблему глобального управління та політичного майбутнього світу. Метою глобального управління є об'єднання зусиль науковців та політиків для своєчасної реакції на виклики сучасності [2].

Поки що глобальне управління не попереджає війн між державами. Війна росії проти України показала наскільки є вразливою система міжнародної безпеки.

На сьогодні ми спостерігаємо небезпечне змагання між країнами з різними системами цінностей. Могутні, ядерні та авторитарні держави намагаються змінити геополітичну картину світу. Україна стала жертвою росії, яка порушуючи міжнародне право, анексувала частину її території, виправдовуючи це своїми власними інтересами. Такі ж «сірі зони» з'явилися в інших республіках колишнього радянського союзу, де росія також зацікавлена у зупиненні євроатлантичного та євроінтеграційного процесів. Ці дії порушують як внутрішній, так і зовнішній суверенітет держав [3].

Щодо розвинених демократичних країн, вони також стикаються з іншими методами впливу, які послаблюють державний суверенітет. Їх найбільша безпекова вразливість, у контексті глобалізації, пов'язана з відкритістю (відкритість кордонів, інформаційного простору, ринків і т.д.).

В умовах глобалізації відбуваються зміни у сфері державного суверенітету. Європейський Союз є прототипом майбутньої світової організації. Вивчення внутрішнього та зовнішнього суверенітету в ЄС має велике значення для наукових досліджень. Глобалізаційні процеси також впливають на Україну. Захист державного суверенітету України нині набуває особливої актуальності через

війну, яка спонукає шукати союзників та прискорює європейську та євроатлантичну інтеграцію. Це усвідомлюється не тільки політичною елітою, але й суспільством, що підтверджується соціологічними дослідженнями. Реальна загроза суверенітету ставить під сумнів всі аргументи на користь нейтралітету і неприналежності блоку. Добровільне обмеження суверенітету може бути обґрунтоване національними інтересами держави.

Список використаних джерел:

1. *Романова В.* Світовий порядок і глобальне управління. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. Випуск 98 (Частина І). С.52-54.

2. *Slaughter Anne-Marie* Disaggregated Sovereignty: Towards the Public Accountability of Global Government Networks. 2014. URL: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1477-7053.2004.00119.x (дата звернення 15.08.2020).

3. *Elliott M*. Parliamentary sovereignty and the new constitutional order: legislative freedom, political reality and convention. 2006. URL: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1748-121X.2002.tb00197.x (дата звернення 15.12.2021).

ПРОФАЙЛІНГ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Клименко А.М., Клименко О.І.,
аспіранти,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Особливістю психології профайлінгу є потужний соціальний ефект. Не існує жодного прошарку спільної чи індивідуальної діяльності людини, де б була відсутня потреба в її оцінюванні з боку фахівця психолога-профайлера. Якщо в якійсь царині поки що не відчувають потребу в діяльності психолога-профайлера, то це тільки питання часу [1].

Профайлінг – сукупність методів і методик оцінювання та прогнозування поведінки особи на підставі аналізу найінформативніших ознак, психологічного портрета особи, характеристик зовнішності, невербальної та вербальної поведінки, місцеперебування тощо [2].

У зарубіжних країнах правоохоронні органи використовують технологію профайлінгу для двох основних цілей: для знаходження та затримання злочинців, які вчиняють будь-які насильницькі злочини, а також для попередження вчинення злочинів. У контексті запобігання протиправним діям профайлінг використовують для забезпечення безпеки під час авіаперельотів.

Успішність роботи профайлера залежить від його комунікативних здібностей та здатності читати інформацію, яку надає співрозмовник, як за допомогою вербальних, так і за допомогою невербальних засобів. До вербальних засобів належать мовлення та мова, а до невербальних – зовнішній вигляд, міміка, тембр, тон, інтонація голосу, жести та пози. Ці засоби використовуються під

час спілкування, при цьому невербальні засоби менше залежать від свідомого контролю людини.

Сформувалися окремі напрями, метою яких є вивчення певних засобів

- проксеміка – наука про часові та просторові феномени спілкування;
- кінесика – наука, що вивчає вплив жестів і міміки на процес комунікації;
- вивчення екстралінгвістичних і паралінгвістичних засобів – швидкість мовлення, висота голосу, тональність, діапазон, чхання, покашлювання, паузи тощо;
- вивчення зорового контакту) [3].

П. Екман у своїх працях неодноразово зауважував, що цілком контролювати рухи тіла, міміку неможливо, на відміну від контролю мовлення, а тому досвідчені фахівці у сфері зчитування мови тіла бачать на обличчі людини її справжні емоції. Для того щоб виявити брехню, необхідно шукати невідповідності між змістом і невербальними засобами вираження повідомлення [4].

Діяльність правоохоронних органів щодо використання профайлінгу є досить складною та суперечливою проблемою, оскільки не завжди можна забезпечити належний рівень захисту прав і свобод людей. Необхідно забезпечити баланс між захистом громадської безпеки та захистом прав та свобод особистості.

Використання профайлінгу в попередженні злочинів може бути ефективним інструментом, однак потребує детального вивчення методів та алгоритмів використання. Також необхідно враховувати етичні та правові аспекти застосування цього інструменту.

Україна ще тільки починає упроваджувати профайлінг у діяльність правоохоронних органів, тому важливо ретельно вивчати зарубіжний досвід та розробляти власні підходи до застосування цього інструменту. Необхідно забезпечувати належну підготовку та кваліфікацію фахівців, які будуть займатися профайлінгом у діяльності правоохоронних органів.

Отже, використання профайлінгу в діяльності правоохоронних органів має як позитивні, так і негативні аспекти. Важливо забезпечувати баланс між захистом громадської безпеки та захистом прав та свобод особистості, а також ретельно вивчати методи та алгоритми застосування профайлінгу та забезпечувати належну кваліфікацію фахівців, які займаються цією проблематикою.

Список використаних джерел:

1. *Руль Ю. В., Мартинова Т. О.* Психологія профайлінгу : навч. посіб. К. : ДП Вид. дім «Персонал», 2018. — 236 с. — Бібліогр. : с. 221–226.

2. *Cherkasova, E.S.* (2016). Kriminalnyi profailing kak orientiruiuscii metod poiska prestupnika pri sovershenii prestupleniia v situacii neochevidnosti [Criminal profiling as a guiding method for finding a criminal in the commission of a crime in a situation of non-obviousness]. *Profailing i mediaciia, Profiling and Mediation*. Kaluga: НОС.

3. *Dormidontov, A.V., & Semenov, I.A.* (2011). *Profailing* [Profiling]. Ulianovsk: UVAU GA (I).

4. *Ekman, P., & Frizen, U.* (2010). Uznai ljeca po vyrajeniiu lica [Know the liar by the expression of a person]. (V. Kuzina, Trans). SPb.: Piter

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Молчиць С.П., Полєтаєв А.А., Левін Г.Б.,
аспіранти,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Одне з найважливіших понять у сфері захисту персональних даних - це «персональні дані». У Регламенті, Директиві, Конвенції та Законі визначено поняття персональних даних приблизно однаково, а саме: «персональні дані - це будь-яка інформація, яка стосується ідентифікованої особи або особи, яка може бути ідентифікованою».

Якщо особа вже ідентифікована, то це зрозуміло, але поняття «особи, яка може бути ідентифікована» потребує додаткових пояснень. Особу можна вважати «особою, яка може бути ідентифікована», якщо інформація про неї дозволяє безпомилково виділити її серед інших осіб. Зазвичай для такої ідентифікації потрібні її ім'я, прізвище, по батькові, а також реквізити документа, що посвідчує особу, наприклад, це може бути ідентифікаційний номер фізичної особи.

За певних обставин, навіть наявність меншої кількості інформації або певного обсягу іншої інформації може бути достатньою для того, щоб вважати особу «такою, що може бути ідентифікованою».

Відповідно до Регламенту, документа, який містить найсучасніше та найпрактичніше означення «особи, що може бути ідентифікованою», це означення стверджує, що «особою, яка може бути ідентифікованою» вважається особа, яку можна ідентифікувати безпосередньо або опосередковано, наприклад, зазначивши ім'я, ідентифікаційний номер, місцезнаходження, онлайн ідентифікатор чи інші особливості, які стосуються фізичної, фізіологічної, генетичної, духовної, економічної, культурної чи соціальної ідентичності такої особи.

Тож, коли говоримо про «особу, яка може бути ідентифікованою», мається на увазі не тільки здатність встановити її особу за ім'ям та «класичними» ознаками, але й можливість безпомилково виділити її з невизначеного кола інших осіб за допомогою сукупності наявних відомостей. Часто це передбачає ідентифікацію особи на базі даних, які, якщо взяті окремо, не дають змоги ідентифікувати її, але в поєднанні уможливлюють це. Важливим елементом також є рівень складності ідентифікації такої особи. Якщо ідентифікувати її можна, але це вимагатиме значних затрат часу, грошей, зусиль тощо, то в такому випадку таку особу не можна вважати такою, «яка може бути ідентифікованою» [1].

Дійсно, наведені критерії, хоч і не явно, закладені і у національному Законі. Таким чином, здається важливим саме в такому контексті розглядати тлумачення його положень.

Закон (ст. 7), Директива (ст. 8), Регламент (ст. 9) та Конвенція (ст. 6) включають до загального переліку персональних даних спеціальні категорії, які часто характеризуються як чутливі, і обробка таких даних дозволяється лише в

чітко визначених випадках. Ці спеціальні категорії персональних даних включають інформацію про:

- расове або етнічне походження;
- політичні, релігійні або світоглядні переконання;
- членство в політичних партіях і професійних спілках;
- засудження до кримінального покарання;
- стан здоров'я, статеве життя;
- біометричні або генетичні дані [2].

Ці спеціальні категорії персональних даних є особливо вразливими і потребують особливого рівня захисту, оскільки їх обробка може становити великий ризик для приватності та особистих прав осіб. Зазначені категорії можуть включати конфіденційну, інтимну та особисту інформацію, що може залишати значний вплив на життя людини.

Обмеження щодо обробки таких спеціальних категорій персональних даних зазвичай передбачаються законодавством з метою захисту особистої свободи та запобігання дискримінації. Виняткові випадки, коли дозволяється обробка таких даних, зазвичай пов'язані з виконанням певних юридичних або суспільних обов'язків, або якщо особа дала свою згоду на обробку такої інформації [3].

Заборона або обмеження обробки цих категорій персональних даних спрямовані на збереження приватності та захист особистої інформації кожної особи, а також на забезпечення справедливих та етичних стандартів обробки даних. Збір, збереження та використання таких даних повинні здійснюватися з урахуванням прав та інтересів кожної особи і з дотриманням вимог щодо безпеки та конфіденційності.

Список використаних джерел:

1. *Погребна А.* Коментар до Закону України «Про захист персональних даних» *Юридичний журнал*. 2010. № 7. URL http://www.justinian.com.ua/ article.php?id=3579.

2. *Пазюк А. В.* Міжнародно-правовий захист права людини на приватність персоніфікованої інформації : Автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.11; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2004. 19 с.

3. Посібник з європейського права у сфері захисту персональних даних. К.: К.І.С., 2020. 432 с.

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Науменко В.В.
аспірант,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Сьогоднішні зміни в способах розподілу світу та принципах його функціонування означають, що сучасні міжнародні відносини все менше можуть бути розглянуті як суто міждержавна взаємодія.

Нова епоха геополітичної реальності, а також розвиток постіндустріального, з одночасним формуванням інформаційного суспільства, свідчить і про певну епоху безпекового відродження, що супроводжується не лише удосконаленням різноманітних заходів та систем, а й появою нових систем безпеки, що потребує адекватного реагування з боку наукового співтовариства. Останнє ж має виробити якісно нові підходи до осмислення глобалізації безпеки [1].

Необхідною умовою для будь-якої системи є забезпечення безпеки, яка є головною потребою людини. Серед систем, ті, які можуть найефективніше забезпечити безпеку, мають більшу вагу у виборі людей. Застосування засобів впливу різного рівня може допомогти системі продемонструвати свою здатність забезпечити безпеку, що є важливим фактором у виборі більшістю людей. У сучасних умовах слід розглядати не персоніфіковану небезпеку як таку, а реально осмислювати небезпеки і загрози як категорії та явища, виходячи з джерела небезпеки і характеру загрози.

Зазвичай формування, або трансформація системи безпеки активізується в періоди дестабілізації. Факторами, які сприяють цьому, є міжконфесійні конфлікти, світоглядна роз'єднаність, політичні та економічні кризи, соціальна напруга, правовий нігілізм, корупція, незбалансована зовнішня та внутрішня політика тощо. Ці фактори спричинюють у людей відчуття незахищеності та відчуженості від соціуму, що провокує використання алгоритмів самозахисту. В той же час, можна стверджувати, що в даний момент немає цілісної теорії, яка б могла пояснити зародження, існування та розвиток, а також можливі трансформації системи національної безпеки, діагностування джерел загроз системі, розроблення механізмів їх запобігання тощо [2].

На сучасному етапі розвитку світу проблема національної та загальної безпеки носить системний характер, оскільки безпека стає найважливішою не лише потребою, а й цінністю для людини.

Дослідження феномену національної безпеки є складним завданням, оскільки воно передбачає вивчення різних аспектів та функцій безпеки. Для цього необхідно вивчати, як функції безпеки впливають на глобалізацію, як забезпечити безпеку людини, суспільства та держави, а також як забезпечити оптимальне функціонування системи національної безпеки. Окрім того, вивчення державних та недержавних утворень, які гарантують безпеку, також є необхідним.

Держави реагують на нові умови та глобальні виклики по-різному, що призводить до змін у сфері реалізації державного суверенітету. Це може призвести до розширення або скорочення сфери суверенітету держави, переходу на нові рівні реалізації функцій. За останні роки прискорилась інтеграція національних економік у глобальні фінансові ринки, зросла прозорість кордонів, а обсяги міжнародної торгівлі значно збільшилися. Ці фактори змушують держави все частіше взаємодіяти з міждержавними організаціями політичного, економічного та військового спрямування, адже взаємозалежність між ними зростає.

Такі глобальні тенденції також відображаються в змінах підходів до національної безпеки. Зокрема, дедалі більша увага приділяється не тільки військовій безпеці, а й іншим аспектам, таким як кібербезпека, енергетична безпека, біорізноманіття та інші. Також відбувається зміна у співвідношенні між рівнями безпеки - окремі держави намагаються більше співпрацювати з міжнародними організаціями та партнерами на рівні регіонів та світу в цілому, щоб забезпечити свою національну безпеку [3].

Таким чином, процес глобалізації змінює сутність національної безпеки, змушуючи держави пристосовуватися до нових умов та викликів. Вивчення цього процесу передбачає комплексний підхід до дослідження різних аспектів безпеки, а також співпрацю між державами та міжнародними організаціями в цій сфері.

Глобалізація має значний вплив на функціонування держав та національну безпеку. Держави, які успішно адаптуються до нових умов та здатні ефективно співпрацювати з іншими країнами та міжнародними організаціями, мають більші шанси досягти стабільності та процвітання.

Однак, зростання взаємозалежності держав також створює нові виклики та загрози для національної безпеки, тому необхідно виробляти ефективні стратегії та механізми співпраці для забезпечення безпеки та стабільності як на національному, так і на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. *Ліпкан В. А.* Пантуранізм – сучасна загроза для України. *Служба безпеки*. 2002. № 4. С. 6.

2. Канцір В. С. Терористична діяльність і національна безпека. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 1. С. 267.

3. *Klare M., Thomas D.* World Security: Trends and Challenge at Centurys End. N.Y.: St. Martins Press, 1991. P. 4.

ВПЛИВ МЕДІА НА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ ІНДИВІДА

Пеннер С.О., Солов'євський Є.С., Кавецький В.Я.,
аспіранти,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Значний вплив інформаційного простору сприяє політизації сучасного суспільства. Дослідники вважають, що PR-кампанії, пропаганда, агітація та політична реклама мають великий вплив на масову свідомість споживачів медіаконтенту, формують їх уявлення, настрої, настановлення, переконання та стереотипи [2].

Зміна характеру, змісту та форм комунікацій в політико-правовій сфері сприяє підвищенню ролі медіа в суспільних процесах. Розширення функцій медіа в суспільстві є наслідком кількох факторів, таких як поширення інтернет-комунікацій та сучасних технологій у всіх сферах життя, зростання медіакомпетентності споживачів та обмежена можливість контролювати і рецензувати інформаційний простір. В результаті цього впливу, який може бути як продуманим, так і хаотичним і неконтрольованим, у споживачів може сформуватися спотворений образ дійсності, відмінний від реального, що підштовхує особистість до здійснення дій, що не відповідають дійсності.

Широке використання медіа як сучасного та потужного інструменту впливу, спрямованого на свідомість громадян, створило можливість для проведення гібридної війни і гібридного спротиву агресії. Більшість авторів розглядають маніпулювання свідомістю, що здійснюється через державні або приватні засоби масової комунікації, у контексті розвитку технологій для захоплення, утримання влади та полегшення контролю над особами, які перебувають у підлеглому становищі. Самовільна активність у медіа, спрямована на пошук політико-правової інформації, може мати за мету відновлення ролі особистості в медіапросторі. Ще одним засобом взаємодії та взаємозв'язку між медіа та споживачами медіаконтенту є механізми зворотного зв'язку, які реалізуються через коментарі, форуми, гостьові книги, системи голосування та інші.

Засоби впливу включають такі інструменти: рекламу (стимулювання споживача, щоб обійти свідомі захисні механізми); пропаганду (збудження свідомості для збільшення критичності та переконання); агітацію (заохочення до певних дій або виборів у політико-правовій сфері); суб'єктивне інформування, підсилення інтерпретацій.

Виділяють такі фактори, що ускладнюють когнітивну обробку інформації: дезінформація, приховування фактів, напівправда, використання стереотипів та наклейок і т.д. [1]. Була створена типологія як природних, так і цілеспрямованих порушень інформаційних потоків, які використовуються для маніпулювання свідомістю. Ця типологія включає такі методи: розпорошення інформа-

ції, надмірне накопичення інформації, зміщення або переривання інформаційних потоків, приховування частини інформації та інші. Неправдивість або недостатність інформації можуть бути посилені шляхом штучного створення мозаїчності та постійного переривчастого інформаційного поля, що включає переривання на рекламу, фрагментарну подачу сюжетів та інші методи.

У випадках, коли не вистачає повної інформації про події політико-правового змісту, споживачі мають вибрати одну з таких стратегій:

1. Покладатися на довіру та емоційно приймати отриману інформацію без подальшої перевірки та уточнення.

2. Шукати альтернативну інформацію, що допоможе відновити реальну картину подій.

3. Повністю не вірити та ігнорувати контент політико-правового змісту.

Фантазувати та реконструювати інформацію, створюючи власні припущення з прогалинами за допомогою чуток, астрологічних прогнозів та інших методів.

Репертуар стратегій може бути ще ширшим, що вимагає додаткового емпіричного дослідження та уточнення.

Список використаних джерел:

1. *Бебик В.М.* Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік рилейшнз: Моногр. К.: МАУП. 2005. 440 с.

2. *Татенко В.О.* Соціальна психологія впливу: Монографія. К.: Міленіум, 2008. -216 с.

ЩОДО НЕЗАКОННОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ

Пуш С.М.,
аспірант,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Незаконне позбавлення волі або викрадення людини - це серйозні злочини проти особистої свободи людини, які можуть мати тяжкі наслідки для жертви. Об'єктивні ознаки незаконного позбавлення волі або викрадення людини включають фактичне зв'язування або утримання людини проти її волі, тобто без її згоди або дозволу. Це може включати насильство, залякування, обман, використання наркотиків або алкоголю для позбавлення жертви свідомості. Крім того, важливим елементом є те, що злочинець має намір позбавити жертву волі, а не тимчасово обмежити її рухи або активності.

Об'єктивні ознаки незаконного позбавлення волі або викрадення людини можуть включати [1]:

1. Факт зникнення людини без її відома та згоди.

2. Безпідставне застосування сили, погроз або іншого виду примусу для затримання або переслідування людини.

3. Затримання або утримання людини без законного підстави або проти її волі.

4. Утримання людини в невідомому місці, без можливості встановлення контакту з родичами або іншими особами.

5. Утримання людини у поганому стані, без належного догляду та медичної допомоги.

6. Вимагання відкупу за звільнення з полону.

7. Примус до зміни місця проживання або до виїзду за межі країни проти волі людини.

Ці ознаки можуть бути підтверджені свідченнями, доказами на місці події та іншими фактами, які свідчать про незаконне позбавлення волі або викрадення людини.

Суб'єктивні ознаки незаконного позбавлення волі або викрадення людини пов'язані з намірами і діями злочинців. Зокрема, незаконне позбавлення волі або викрадення людини можуть мати на меті отримання викупу, вимагання від людини певної поведінки або вчинення якоїсь дії, військові або політичні цілі, або ж злочинну діяльність, таку як торгівля людьми або сексуальна експлуатація.

До суб'єктивних ознак також можуть відноситись мотиви злочинців, такі як ненависть, реванш, заздрість, або інші персональні мотивації. Крім того, злочинці можуть використовувати психологічний тиск, залякування, насильство, або інші методи контролю, щоб забезпечити підлеглість та підконтрольність жертви [2].

Оскільки суб'єктивні ознаки пов'язані зі злочинцями і їхніми мотиваціями, їх визначення може бути складним і вимагати спеціального розслідування. Врахування як об'єктивних, так і суб'єктивних ознак є важливим для забезпечення належного захисту прав людини, яка була позбавлена волі або викрадена. Незаконне позбавлення волі або викрадення людини є серйозними злочинами, які порушують права і свободи людини, що згідно з міжнародним правом, є недопустимим. Щоб кваліфікувати дії як незаконне позбавлення волі або викрадення людини, необхідно мати достатньо доказів, які свідчать про наявність таких ознак. В таких випадках важливо звернутися за допомогою до правоохоронних органів і викликати на місце події кваліфікованих фахівців. Важливо також забезпечити надання допомоги жертві та відшкодування збитків, завданих злочинцями.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11 грудня 2003 року № 1382-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2004. № 15. ст. 232.

2. *Яремко Г.З.* Бланкетна диспозиція ч. 1 ст. 146 КК України «незаконне позбавлення волі або викрадення людини». *Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. - №2. -2011.- с. 51 — 56.

СУЧАСНЕ ПОНЯТТЯ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Рева С.В., Кухар І.М.,
аспіранти,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Для розгляду проблеми «гібридної війни», необхідно спершу встановити науково обґрунтовану термінологію та уникнути використання побутових термінів. Зараз широко поширений та вживаний в офіційних документах побутовий термін «гібридна війна». Тому, першочерговою метою є формулювання науково обґрунтованого терміну, який би відповідав сутності цього явища і не мав зайвих конотацій.

При розгляді проблеми «гібридної війни» важливо визначити науково обґрунтований термін, що чітко відображає суть цього явища та не накладає побутових уявлень. На даний момент, побутовий термін «гібридна війна» широко використовується як в повсякденному спілкуванні, так і в офіційних документах.

Проте, для наукового аналізу цієї проблеми рекомендується звернутися до більш точних і обґрунтованих термінів, таких як «неоконфлікт» або «гібридна війна». Вони можуть точніше висвітлити особливості цього явища, допомогти розуміти його природу та характеристики [1].

У такому контексті, дослідники та фахівці з міжнародних відносин та безпеки можуть більш об'єктивно і точно визначити суть та особливості гібридних конфліктів, розглядаючи їх у контексті нових викликів та загроз сучасного світу. Важливим завданням є уникнення побутових уявлень та підходів при дослідженні складної проблеми гібридних конфліктів.

Протягом історії війни завжди мали «гібридний» характер. Ключовою особливістю кожної війни є комбінація різних засобів впливу, при чому їх використання залежить від обставин та мети. Аналіз останніх 200 років свідчить, що успішні військові дії базуються на правильному поєднанні та взаємодії різних засобів впливу на противника.

Головне у такій стратегії полягає не тільки в послабленні противника шляхом нанесення ударів по його різних вразливих точках, але й у забезпеченні синергії між різними засобами впливу. Взаємодія цих засобів підвищує їхню ефективність, дозволяє досягти більш руйнівного ефекту та прискорює досягнення остаточного результату з меншими ризиками та втратами.

Такий підхід до ведення військових дій допомагає досягти максимального впливу на противника, забезпечуючи успішний результат з урахуванням різних факторів і обставин. Такі принципи та стратегії застосовуються в сучасній воєнній доктрині з метою забезпечення ефективності та успіху в військових конфліктах [2].

Міждержавна боротьба проявляється у п'яти основних напрямках: фізичному, економічному, психологічному, соціальному та демографічному. Ці на-

прямки можуть виступати як самостійні, так і поєднані методи. Оптимальна стратегія боротьби передбачає комбінацію різних компонентів, формуючи таку війну, яку називають системною. Такий підхід має найбільший потенціал для досягнення успіху в міждержавних конфліктах.

У системній війні різні напрямки боротьби взаємодіють і взаємопідсилюють один одного, створюючи синергетичний ефект, що забезпечує більшу ефективність у досягненні мети. Під час такої стратегії, держави можуть використовувати військову силу та економічний тиск, здійснювати психологічні впливи на населення, залучати соціальні та демографічні чинники для досягнення своїх політичних і стратегічних цілей.

Важливо зазначити, що ці методи мають не лише зовнішні прояви, але й внутрішні аспекти, тобто держави можуть також застосовувати ці напрямки боротьби в своєму внутрішньому просторі для зміцнення своєї позиції та стабілізації суспільства.

У сучасному світі, з розвитком технологій та глобалізації, міждержавні конфлікти стають все більш складними і різносторонніми, що підкреслює значення системного підходу в боротьбі за вплив і домінантність. Розуміння і використання різних напрямків боротьби, а також їх взаємодія, є важливим для сучасних держав і лідерів, які прагнуть зберегти свою позицію в глобальних відносинах і забезпечити безпеку та процвітання своїх народів.

Список використаних джерел:

1. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» (Указ Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2006).

2. Department of Defense 3-05,Special Operations (Washington, DC: The Joint Staff, July 16.2014.

РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сай Д.І., Шевченко В.І.,
аспіранти,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Основою суспільних відносин є соціальні норми, які встановлюють типові, узагальнені зразки дозволеної, обов'язкової або забороненої поведінки. Зокрема, правові норми відіграють особливо важливу роль, оскільки мають обов'язковий та формалізований характер, що забезпечується силою держави. Особливо виразними ознаками формалізованості і державної підтримки є норми кримінального права. Проте кримінальне право повинно не лише бути найчіткішим і найсуворішим регулятором, але також створювати найефективніші правові механізми впливу на суспільні відносини. Зокрема, це досяга-

ється захистом від небезпечних злочинних посягань, підтримкою безпечного існування і заохоченням суспільно корисної поведінки.

Кримінальне право відіграє важливу роль у суспільстві, як дієвий регулятор взаємовідносин, необхідний інструмент для нормального функціонування та розвитку сучасного суспільства. Його цінність можна розглядати з інструментальної, власної та соціокультурної перспектив.

Інструментальна цінність кримінального права визначається його практичним застосуванням і впливом на формування правової свідомості і поведінки людей, сприяючи вирішенню конфліктних ситуацій, розвитку суспільних відносин та ефективній роботі судових та правоохоронних органів.

Окрім цього, кримінальне право має свою власну цінність, що виражається у забезпеченні порядку, справедливості і захисті прав людей. Це сприяє збереженню соціальної стабільності та забезпеченню гармонійного розвитку суспільства.

Крім того, кримінальне право має соціокультурну цінність, оскільки воно відображає ціннісні орієнтації суспільства, спрямовані на підтримку моральних норм, правопорядку та співвідношення між правами та обов'язками громадян.

Ефективність кримінального права виконується через його інструментальну цінність, яка проявляється у вирішенні конкретних завдань та функцій, спрямованих на забезпечення порядку, захист прав і формування гармонійних суспільних відносин.

На сьогодні, наряду з завданнями, визначеними у частині 1 статті 1 Кримінального кодексу, доцільно розглядати й інші важливі аспекти, які впливають на правове забезпечення суспільства. Зокрема, кримінальний закон має орієнтуватися на такі завдання:

1. Правове забезпечення службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, зокрема боротьба з корупційними злочинами. Це стає пріоритетним напрямком, оскільки корупція може серйозно підірвати довіру громадян до державних інституцій та підривати демократичні цінності.

2. Забезпечення національної безпеки України, що включає більш широкий спектр завдань, ніж лише «забезпечення конституційного устрою України». Кримінальне право повинно допомагати запобігати тероризму, збройним нападам і забезпечувати безпеку громадян.

3. Забезпечення порядку несення військової служби. Кримінальне законодавство повинно створювати механізми для покарання військовослужбовців, які порушують дисципліну і порядок в армії.

Ці напрямки розвитку кримінального права становлять важливу складову для забезпечення правопорядку та безпеки суспільства. Враховуючи важливість цих завдань, необхідно внести узгоджені зміни до Кримінального кодексу, щоб краще відповідати потребам суспільства та ефективно боротися з викликами сучасності.

СУДОВА ПРАКТИКА В УКРАЇНІ

Скічко І.В., Муха О.С.,
аспіранти,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Завдяки зростанню глобалізаційних та інтеграційних процесів, виникає потреба перегляду системи джерел права в Україні. Особливо важливим стає обґрунтування включення судової практики до цієї системи, оскільки роль судових рішень значно зросла. Вони мають великий правовий вплив на суспільні відносини, що відображається у збільшенні їх вагомості.

Судова практика представляє собою форму юридичної діяльності, яка проявляється у застосуванні, тлумаченні та розвитку права через рішення судів і інші юридичні акти.

В Україні використання судових рішень як джерела права має велике значення. Оскільки ідеальні закони не існують, законодавець не може передбачити всіх можливих нюансів та проблем, що виникають під час застосування правових норм. У таких ситуаціях судова практика виступає як важливий інструмент, що допомагає заповнити прогалини в чинному законодавстві. Вона сприяє усуненню недоліків та вирішенню правових питань на практичному рівні.

Судова практика та судовий прецедент мають як спільні, так і відмінні риси. Серед спільних рис варто зазначити, що обидва джерела права походять з судової діяльності, тобто суд є органом, що їх створює. Обидва також є формами прецедентного права, що випливає з рішень з питань правовідносин минулого.

Проте є деякі відмінності між судовою практикою та судовим прецедентом. Прецедент встановлюється лише вищими судовими органами, тоді як судова практика є результатом діяльності суддів на різних рівнях судової системи. Крім того, прецедентами можуть бути лише ті рішення відповідних суддів, які прийняті більшістю голосів членів суду, на відміну від практики, яка виникає з індивідуальної творчості судді. Структура судових рішень, що увійшли до судової практики, є більш спрощеною. Крім того, судова практика, на відміну від прецеденту, зазвичай не має обов'язкової сили і має характер офіційного акта тлумачення, спрямованого на забезпечення єдності правозастосовного процесу [1].

Україна, подібно до більшості демократичних країн, не має встановленого інституту судового прецеденту, тому роль судової влади у регулюванні правових відносин посилюється.

Україна має тенденцію включати судову практику до процесу нормотворення. При аналізі чинного законодавства стає очевидним, що в Україні як раніше, так і зараз, судова практика виступає в різних формах як джерело права. Проте, її роль була обмеженою і не сильно втручалася в повноваження

інших гілок влади щодо регулювання суспільних відносин. Протягом останнього часу спостерігається зміна конфігурації інституту судової практики як джерела права, зокрема, змінюються суб'єкти, наділені відповідними повноваженнями, а також сфери її застосування [2].

Розширення ролі судової практики в Україні сприятиме поліпшенню законодавства та вирішенню багатьох проблем. Проте, важливо адаптувати судову практику як джерело права до української специфіки, як це робиться в інших країнах. Аналіз хронології змін в українському законодавстві чітко показує, що судова практика все більше впливає на правовідносини та формує правові норми під час своєї діяльності. Таким чином, спостерігається тенденція розвитку нормотворчої функції судів, що відповідає розвитку права в інших демократичних країнах, де судова влада раніше не мала такого повноваження [3].

Також можна передбачити, що в майбутньому інститут «зразкових справ», який має значення у нормотворчості, буде розширений на інші сфери правовідносин, включаючи цивільні, трудові та інші правові відносини.

Враховуючи ситуацію в Україні, виникає потреба у використанні судових рішень як джерела права, що допоможе заповнити прогалини в чинному законодавстві, які є неоднозначними та суперечливими. Також важливим є створення мобільної правової системи, яка відповідає сучасним вимогам та сприяє її активному розвитку.

Список використаних джерел:

1. *Форманюк В.* Судова практика як специфічне джерело права. *Юридичний вісник*. 2014. № 6. С. 24–27.

2. *Слотвінська Н. Д.* Судова практика та судовий прецедент в системі джерел права. Національний університет «Львівська політехніка», Навчально-науковий інститут права та психології, Кафедра конституційного та міжнародного права. Львів, 2015. С. 126–129.

3. *Борщевський І.В.* Судова практика як джерело права в Україні Наука і правоохоронна. 2014. № 2. С. 71–77.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КІБЕРЗЛОЧИНИ

Струк О.В.,
аспірант,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Активний розвиток кібертехнологій та ІТ-бізнесу в останні роки так само активно спонукає і можливості для вчинення злочинів онлайн та у сфері інформаційних технологій. Відповідно до викликів сучасності необхідно і враховувати наявне правове регулювання таких правовідносин.

У 2001 році Радою Європи була прийнята Конвенція про кіберзлочинність, яку Україна ратифікувала 07.09.2005 та яка стала основою для гармонізації на-

ціонального законодавства у сфері кіберпростору, яка продовжується і зараз [1].

Разом з тим, у чинному Кримінальному кодексі наявний «спеціалізований» розділ, який визначає відповідальність за кіберзлочини — Розділ XVI «Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку», який складається із 6 статтей [2]:

1. ст. 361 – несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку;

2. ст. 361-1 – створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут;

3. ст. 361-2 – несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації;

4. ст. 362 – несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї;

5. ст. 363 – порушення правил експлуатації електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється;

6. ст. 363-1 – перешкоджання роботі електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку шляхом масового розповсюдження повідомлень електрозв'язку

Якщо звертатися до найбільш поширених злочинів у сфері використання ЕОМ, АС та комп'ютерних мереж, то мова йде про несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, що передбачено статтею 361 Кримінального кодексу України.

Одним з напрямків боротьби з цим негативним явищем є прийняття на законодавчому рівні нормативно-правових актів, які регулюють відносини у цій сфері. Зокрема, нормативно-правову базу у даній сфері складають: Конституція України, Кримінальний кодекс України, закони України: «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», «Про інформацію», «Про основи національної безпеки», Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність та інші міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Також з метою недопущення зростання рівня кіберзлочинності Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах воєнного стану», який набув чинності 2022 року. Метою даного закону є забезпечення надійності та безпеки використання цифрових послуг, впровадження дієвих кримінально-правових механізмів протидії кіберзлочинності, оптимізація національної системи кібербезпеки щодо протидії кіберзагрозам. Відповідне посилення санкцій та додаткова криміналізація окремих діянь, на нашу думку, здатні частково стримати потенційних злочинців від вчинення нових кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про кіберзлочинність. Конвенція ратифікована із застереженнями і заявами Законом №2824-IV від 7.09.2005 ВВР 2006 №5-6 ст.7

2. Кримінальний кодекс України – К.: Атіка, 2006.

РЕЛІГІЙНА НЕТЕРПИМІСТЬ ТА ДИСКРИМІНАЦІЯ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Уманець А.С.,
аспірант,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Пропаганда релігійної нетерпимості та дискримінації має серйозні соціальні наслідки, оскільки негативно впливає на фізичне, моральне і духовне здоров'я людей, особливо молодого покоління. Дослідники зауважують, що така пропаганда порушує суспільні відносини, які забезпечують основні принципи моралі в сфері духовного і культурного життя. Вона спотворює уявлення людей про духовні, моральні і культурні цінності, підриває позитивне ставлення до гуманності, співчуття і поваги до інших людей. Ці пропагандистські зусилля несуть бездуховність, аморальність та проявляють низькі інстинкти, що знижує загальний рівень культури в суспільстві і має негативний вплив на моральність. Вони сприяють проявам негативних нахилів, спонукають до зневаги та нешанобливого ставлення до інших людей [1].

Релігійна дискримінація виникає, коли людей обмежують у їх правах на підставі їх релігійної приналежності. У країнах, де присутні різні релігійні спільноти, дискримінація зазвичай виявляється у формі релігійної стратифікації, коли деякі групи мають вищий або нижчий статус порівняно з іншими.

Релігійна нетерпимість, згідно з висновками науковців, означає неприйняття або вороже ставлення до інших релігійних поглядів або практик, мотивоване особистими релігійними переконаннями. Вона може проявлятися на культурному рівні або бути частиною принципів певних релігійних громад.

Злочини, спричинені релігійною нетерпимістю та дискримінацією, виникають з-за непорозуміння між представниками різних релігійних груп. Це пояснюється тим, що людина може не розуміти, чому інша особа вірить у певну вищу силу або ж не вірить взагалі. Кожна людина має свою етнічну групу та національність, і вони пов'язані спільним походженням, традиціями та іншими характеристиками. Коли людина потрапляє у незнайоме суспільство, воно може викликати нерозуміння, і тому виникає психологічний механізм самозахисту, яким є «заперечення». Людина намагається уникнути інформації, яка не відповідає її уявленням про віру, і починає негативно ставитися до конкретного суспільства.

При аналізі потенційно негативних наслідків пропаганди релігійної нетерпимості та дискримінації можна виділити дві категорії людей:

1. Особи, які піддаються пропаганді та приймають її ідеї.

Люди, які сприймають пропаганду релігійної нетерпимості та дискримінації, можуть стикатися з негативними наслідками, такими як:

- серцево-судинні захворювання, які можуть бути спричинені стресом і напруженістю, пов'язаними з неприязним ставленням до людей іншої релігії.
- розвиток неврозів і психологічних проблем, які виникають в результаті постійного впливу негативних ідеологій та відчуття відчуженості від інших релігійних спільнот.
- формування ворожого ставлення до людей іншої релігії, що може призвести до соціальної ізоляції, конфліктів та насилля.

Важливо зрозуміти, що пропаганда релігійної нетерпимості має потенційно шкідливий вплив на фізичне та психічне здоров'я людей, змінюючи їхнє сприйняття, ставлення до інших та сприяючи розпалюванню конфліктів.

2. Особи, щодо яких може бути застосоване психічне або фізичне насильство через таку пропаганду.

Люди, по відношенню до яких застосовується психічне чи фізичне насильство у зв'язку з пропагандою релігійної нетерпимості, можуть стикатися з серйозними обмеженнями щодо їх прав та свободи віросповідання. Вони можуть відчувати себе приниженими, з низькою самооцінкою та відчуттям вигнання зі суспільства. Такі негативні наслідки можуть призвести до розвитку депресії, схильності до самогубств, а в деяких випадках можуть навіть породити глибоку ненависть до інших людей та стимулювати акти тероризму.

Важливо розуміти, що насильство та дискримінація на релігійному ґрунті можуть мати серйозні наслідки для осіб, які їм піддаються. Це може вплинути на їх фізичне та психічне здоров'я, самовизначення та інтеграцію у суспільство. Створення безпечного і толерантного середовища, де кожна людина може мати вільне віросповідання та бути шанованою, є важливим завданням для попередження таких негативних наслідків.

Для поліпшення ситуації, пов'язаної з релігійною нетерпимістю та дискримінацією, можна вжити наступні заходи:

1. Проводити лекції та заняття на тему толерантності до різних релігій у навчальних закладах. Це дозволить формувати свідоме ставлення до інших конфесій та розширити розуміння про релігійну різноманітність.

2. Розповсюджувати інформацію довідкового характеру про різні види релігій через засоби масової інформації, такі як радіо, телебачення та Інтернет. Це допоможе підвищити свідомість громадськості щодо різноманітності релігійних переконань і сприятиме більш відкритому та толерантному суспільству.

3. Застосовувати законодавство для притягнення до відповідальності осіб, які порушують права і свободи інших на основі релігійної нетерпимості. Це має сприяти встановленню справедливості та захисту прав громадян, що страждають від дискримінації.

Ці заходи спрямовані на формування толерантного середовища, де кожна релігійна група може спокійно і вільно висловлювати свої переконання, а громадяни поважатимуть та визнаватимуть права і свободи один одного.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: наук.-практ. комент./за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ: Ін Юре, 2003. 1196 с.

МОЛОДЬ В ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Філінюк І.В.,
аспірант,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

В українських реаліях молодь є найбільш вразливою та соціально незахищеною категорією населення. Відсутність підтримки з боку держави та проблеми на ринку праці ставлять молодих українців перед складнощами пошуку гідної роботи.

Незважаючи на державні заходи, такі як квотування робочих місць для молоді, дотації роботодавцям та стажування на підприємствах, більшість молодих людей зіштовхується з проблемою отримання першої роботи через брак досвіду, який вимагають роботодавці. Економічна складність сучасної української економіки обмежує можливості підприємств для активного росту та створення нових робочих місць на насиченому ринку праці.

Неузгодженість трудового законодавства, відсутність ефективного механізму сприяння зайнятості молоді та недостатній рівень соціального захисту вимагають перегляду підходів та методів підвищення професійного зростання та захисту молоді. Якщо існуючі підприємства не можуть забезпечити молодість працевлаштуванням, варто створити умови для підтримки молодих людей у започаткуванні власного бізнесу.

Аналіз тематичної літератури показує, що визначення молодіжного підприємництва вченими є різноманітним. Однак, можна стверджувати, що це економічна активність молоді, спрямована на досягнення економічних інтересів, розкриття творчого потенціалу та самореалізацію [2].

За даними соціологів, лише 8-10% молодих українців зайняті підприємницькою діяльністю. Ця низька цифра порівняно з розвинутими економіками світу пов'язана з недостатньою ефективністю вітчизняного законодавства та відсутністю ефективних програм підтримки малого бізнесу, що є стандартом у європейських країнах [1]. Також важливу роль відіграє низький рівень ініціативи та розуміння бізнес-культури серед населення. Віддаленість системи освіти від умов бізнесу також впливає на цю проблему, оскільки студенти часто не мають можливості отримати практичний досвід у своїй сфері або управління бізнесом.

Тому, крім вирішення юридичних питань, необхідно підвищити якість підприємницької освіти шляхом оновлення навчальних програм та підручників, а також впровадження принципу відповідальності бізнесу. Це дозволить підготувати більш кваліфікованих фахівців з реальним досвідом роботи.

Список використаних джерел:

1. *Думанська І.Ю.* Молодіжне інноваційне підприємництво як національна доктрина модернізації економіки. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2013. № 4. т. 2. С. 194- 200..

2. *Левченко А.О., Янішевська А.В.* Молодіжне підприємництво – перспективний шанс для молодих спеціалістів. *Наукові праці КНТУ. Економічні науки*. 2009. № 15. С. 52-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2009_15_10. (дата звернення 01.11.2018).

ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Цимбал О.В.,
аспірант,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Активний розвиток та практична реалізація теорії соціальної держави є важливою передумовою для актуалізації досліджень соціальної функції сучасних держав. Більшість конституцій сучасних держав прямо чи опосередковано закріплюють принцип соціальної держави, що є важливим фактором. у Конституції України стаття 1 встановлює: «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава».

Під соціальною державою розуміється такий тип організації державної влади, головною метою якого є досягнення стану суспільного прогресу, який засновується на закріплених правом принципах соціальної рівності, загальної солідарності та відповідальності.

Серед класичних теорій правової і демократичної держави на сьогоднішній день з'явилась також теорія соціальної держави, яка є необхідним доповненням загального процесу розвитку та еволюції сучасних поглядів на державу, політику і загальну філософію.

Між основоположними визначеннями соціальної держави, які спрямовують юридичні дослідження на цю тему, можна виділити дефініцію від Г. Гетьмана та Ю. Килимника. Вони описують соціальну державу як державу, яка вживає заходів для забезпечення громадянських прав усіх членів суспільства, створення умов для гідного життя та вільного розвитку особистості, а також гарантує реалізацію законних інтересів кожного громадянина в контексті інтересів всього суспільства [1].

На думку В. Погорілка, соціальна держава – це держава, що дбає про соціально незахищені верстви населення, створює сприятливі умови для діяльності громадян держави, для виявлення їхніх професійних, ділових, творчих можливостей у власних інтересах і в інтересах держави й суспільства, шляхом визначення основних засад соціальної політики, прийняття законів із соціальних питань, затвердження загальнодержавних програм соціального розвитку [2].

Відповідно до визначення О. Фрицького, соціальною є держава, що впливає на справедливий розподіл соціальних благ з метою забезпечення кожному громадянинові гідних умов життя, що передбачає забезпечення необхідного прожиткового мінімуму, соціальної рівності та соціального забезпечення [3].

Для Ф. Шульженко, соціальна держава – це політична організація суспільства, влада якої впорядковує життя суспільства на принципах демократії, верховенства права, справедливості і гуманізму, визнає, гарантує і забезпечує права і свободи людини і громадянина, забезпечує умови для досягнення високого рівня добробуту всіма його членами, усунення соціальних загроз, здійснення комплексу захисних функцій для громадян, що цього потребують [4].

Можна згадати і спроби надати нормативно-юридичне визначення поняття соціальної держави. Зокрема у внесеному до Верховної Ради України законопроекті «Концепція соціальної держави України» [5] соціальна держава була визначена як високорозвинена, правова, демократична держава, яка визначає людину найвищою соціальною цінністю, забезпечує її права та свободи, гідні умови існування, безпеку і добробут, вільний розвиток та волевиявлення, самореалізацію творчого (трудового) потенціалу шляхом політичної та ідеологічної багатоманітності, соціальної спрямованості економіки, проведення активної соціальної політики на принципах громадянського суспільства, соціальної справедливості, рівності, солідарності та відповідальності [6].

Незалежно від того, яку дефініцію соціальної держави використовуємо, більшість дослідників згодні на тому, що існують загальні ознаки, які характеризують соціальну державу. До найважливіших відносяться: конституційні гарантії основних прав особистості; наявність різних форм власності в багатогалузевій економіці; взаємодія планових та ринкових механізмів управління

виробництвом; державна підтримка загальної зайнятості; доступність освіти; соціальний захист та підтримка малозабезпечених верств населення.

З основоположних визначень та аналізу принципів та пріоритетів соціальної держави можна зробити висновок, що її найважливішою та найбільш значущою функцією є соціальна. Цей висновок можна підтвердити як теоретично, так і на підставі історичної еволюції структури функцій, що є характерною для сучасної держави.

Список використаних джерел:

1. *Гетьман Г. П., Килимник Ю. В.* Чи стане Україна соціальною державою? Бесіди про Конституцію. К.: БліцІнформ, 1996. С. 4–5.

2. Конституційно-правові засади становлення української державності. За ред. В. Я. Тація, Ю. М. Тодики. Харків: Право, 2003. С. 74.

3. *Фрицький О. Ф.* Конституційне право України. К.: Юрінком Інтер, 2002. С. 111.

4. *Шульженко Ф. П.* Соціально-правова держава в Україні: проблеми становлення та модернізації: Монографія. К.: КНЕУ, 2007. С. 22.

5. Концепція соціальної держави: проект Закону України від 02.04.2008 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/ zweb2/webproc4_2?pf3516=2312&skl=7

6. *Краковська А. Є.* Реалізація соціальної функції держави і становлення соціального законодавства в Україні. Юридична Україна. 2009. № 8. С. 19.

ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ТОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Шавирін В.В., Демкович Т.Р.,
аспіранти,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Для посилення конкурентної боротьби на ринках продовольства, кожне підприємство повинно знаходити маркетингові інструменти, які дозволяють найкраще пристосувати свій товарний асортимент до потреб споживачів. Це передбачає створення адекватної товарної політики.

Забезпечення стійких конкурентних переваг підприємствам дозволяє утримувати свої позиції на ринку і створює передумови для ринкового зростання. Ефективна маркетингова товарна політика є ключем до впровадження прогресивних змін на ринку.

Товар, як головний елемент маркетингового комплексу, відіграє важливу роль у досягненні успіху підприємства на ринку. Він є не лише продуктом, а й носієм інформації про підприємство, що дозволяє підприємству спілкуватися зі споживачами.

Маркетингова сутність товару відрізняється від загальноприйнятої концепції, оскільки товар, з маркетингової точки зору, не є лише носієм функціональних характеристик, але має також цілий набір додаткових ознак.

У маркетингу, те, що загалом називається товаром, отримує назву «продукт». Продукт є складовою частиною товару, яка несе в собі основні якості, що мотивують покупку товару. Підтримка продукту охоплює комплекс заходів, таких як транспортування, пакування, збереження та використання продукту. Крім того, продукт перетворюється на товар за допомогою маркетингових інструментів, таких як дизайн, реклама, ефективна дистрибуція, сильні взаємини з громадськістю. Таким чином, для маркетолога товар складається з продукту, його підтримки та маркетингових інструментів [1].

Якщо товар не задовольняє потреби покупця, жодні додаткові витрати на маркетингові заходи не зможуть покращити його позицію на конкурентному ринку, і його провал стане неминучим. З цього приводу важливим є формування маркетингової товарної політики підприємства як інструменту ефективної взаємодії зі споживачем.

У науковій літературі існує розбіжність в трактуванні маркетингової товарної політики. Вона є однією зі складових маркетингової політики підприємства.

Маркетингова політика підприємства включає товарну, цінову, збутову політику і політику просування товару на ринку. Згідно з цією схемою, політика підприємства формується шляхом вибору товару, визначення його ціни, застосування різних методів збуту та завершується етапом просування товару, коли підприємство отримує прибуток від продажу товару [4].

Маркетингова товарна політика – це маркетингова діяльність підприємства, яка здійснюється в рамках визначення і задоволення потреб споживачів, як засобу досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства, і пов'язана з розробкою та впровадженням нових, обслуговуванням існуючих та вилученням застарілих товарів [3].

Товарна політика спрямована на забезпечення взаємозв'язку дій підприємства з формування та управління асортиментом товарів. Це важливий інструмент для підтримки конкурентоспроможності товарів. Процес формування маркетингової товарної політики повинен базуватись на стратегічному підході, що передбачає розробку довгострокового, перспективного курсу дії, і включає розв'язання таких принципових завдань [2]:

- оптимізація та оновлення товарного асортименту з урахуванням життєвого циклу товару та відношення нових та «старих» товарів у програмі асортиментування.
- сфокусована адаптація товарного асортименту до вимог цільового ринку та потреб споживачів;
- ефективне управління товарами та брендовим капіталом;
- забезпечення якості та конкурентоспроможності товарів;
- розширення на нові ринки збуту як існуючих, так і нових товарів;
- керування процесом розробки та впровадження на ринок нових типів продукції;
- стратегічне позиціонування товарів на ринку;

- планування процесу вилучення товарів, що втрачають свої ринкові позиції, з виробничої та/або збутової програми.

Основною метою товарної політики є створення продукту або послуги та ефективне управління ними таким чином, щоб інші елементи маркетингового комплексу стали непотрібними або використовувалися мінімально як допоміжні засоби для досягнення поставлених підприємством цілей [5].

Маркетингова товарна політика включає тактичні і стратегічні цілі підприємства. Функції товарної політики можна поділити на попередні (стратегічні), які визначаються заздалегідь, та основні (тактичні), які реалізуються у процесі її виконання.

Серед стратегічних функцій маркетингової товарної політики можна виділити наступні:

1. Виділення конкретного сегменту і визначення місця товару або послуги серед загальної кількості пропонованих на ринку. Це включає аналіз специфіки даного сегменту.

2. Аналіз раціональності подолання ринкових бар'єрів, тобто оцінка труднощів і можливостей для успішного проникнення на ринок.

3. Аналіз ринкової кон'юнктури, включаючи вивчення і прогнозування попиту та пропозиції на ринку в конкретний сезон або період.

4. Розробка концепції життєвого циклу товару, тобто планування і управління етапами розвитку товару від запуску до вилучення з ринку.

5. Систематичний моніторинг маркетингового середовища, що включає спостереження за змінами в ринкових тенденціях, конкуренції, технологічних інноваціях та інших факторах, що можуть впливати на продукт або послугу підприємства.

6. Визначення конкурентоспроможності продукції та розробка стратегій для її підвищення.

7. Аналіз можливостей максимізації обсягів виробництва продукту та зниження його собівартості і ціни.

Ці функції спрямовані на створення стратегій, які допомагатимуть підприємству досягти своїх цілей на ринку та забезпечити успішне управління продуктом або послугою:

1. Планування виробничого процесу, що охоплює розробку стратегій і тактик виробництва товарів або послуг.

2. Організація матеріально-технічного забезпечення, яка включає управління постачанням необхідних ресурсів для виробництва товарів або послуг.

3. Управління маркетинговою інноваційною політикою, що орієнтується на створення та впровадження нових і покращених товарів або послуг на ринку.

4. Управління якістю та конкурентоспроможністю продукції, включаючи визначення стандартів якості, контроль якості та постійне покращення товарів або послуг.

5. Забезпечення якісних відповідних характеристик товарів, які відповідають потребам споживачів і вимогам ринку.

6. Управління асортиментом, включаючи планування, виведення на ринок та супровід товарів або послуг, а також контроль виконання поставлених завдань.

Маркетингова товарна політика є складним комплексом маркетингово-орієнтованих дій, методів і принципів, які спрямовані на управління товарами на підприємстві. Аналіз завдань і функцій, а також визначення основних проблем формування товарної політики можуть служити вихідною точкою для ефективного створення товарної політики на підприємстві.

Список використаних джерел:

1. *Бець Т.М.* Механізм формування товарної політики суб'єкта господарювання на регіональному рівні за критеріями конкурентоспроможності товару. Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. Вип. 21.7.- С. 169-177.

2. *Герасимяк Н.В.* Основні аспекти формування маркетингової товарної політики підприємств. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2008. – № 2, Т. 1. – С. 60-62.

3. *Кузьменко В.В., Шевченко Т.С.* Товарна політика підприємства та проблеми її формування. Економічні науки. Економіка підприємства. – 2010. – С.78-81.

4. *Нікітіна О.* Товарна політика як елемент стратегії управління споживчим попитом. Економічний аналіз. Випуск 1 (17). – 2007. – С. 250-252.

5. *Пащенко О.В.* Формування маркетингової підтримки товарної інноваційної політики. БІЗНЕСІНФОРМ. № 7. – 2012, С. 160- 162.

ПІДГОТОВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Яворський Р.І.,
аспірант,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Кримінальне провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України складається з досудового розслідування та судового провадження, яке включає підготовче судове провадження, судовий розгляд і ухвалення судового рішення, а також провадження з перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, Верховним Судом України та за нововиявленими обставинами.

Для розуміння суті, місця та значення підготовчого провадження в системі кримінального судочинства на етапі між досудовим розслідуванням та судовим розглядом необхідно вивчити оновлену конструкцію Кримінального процесуального кодексу України і зрозуміти її в контексті нового уявлення про стадії та кримінальні процесуальні провадження. Тільки у цьому разі можливе вирішення питання щодо того, яке місце займає підготовче провадження в струк-

турі закону та яке значення воно має в системі кримінального судочинства. Загальновизнаною була точка зору, відповідно до якої систему кримінального процесу складали стадії [1], які розумілися як відносно самостійні частини судочинства, які характеризуються конкретними завданнями, особливим кругом учасників процесуальної діяльності, специфікою процесуальної форми та видом певних рішень. Разом із тим кожна стадія, як етап процесуальної діяльності, характеризувалася сукупністю певних ознак, які й відрізняли одну від іншої.

Підготовче провадження є обов'язковою частиною кримінальної процесуальної діяльності, яку неможливо уникнути. Так, КПК у статті 283 передбачає, що досудове розслідування може закінчитися закриттям кримінального провадження (ст. 284 КПК України) або складанням обвинувального акту (ст. 291 України), або складанням клопотання: про звільнення особи від кримінальної відповідальності (ст. 285–287 КПК України), про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру (ст. 292 КПК України). Після затвердження одного із указаних документів прокурор надсилає його для розгляду у підготовче провадження до суду першої інстанції. Таким чином, якщо на досудовому розслідуванні кримінальне провадження не закривається, а спрямовується у судове провадження, воно обов'язково має пройти підготовче провадження. Підготовче провадження виокремлено в часі, оскільки воно займає проміжне становище між досудовим слідством та судовим розглядом, з якими логічно пов'язане, але існує відособлено та виділено чітко визначеними законом часовими межами. Так, відповідно до ч. 1 ст. 314 КПК після отримання обвинувального акта клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру або клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності суд не пізніше 5-ти днів із дня його надходження призначає підготовче судове засідання (ч. 1 ст. 314 КПК) [2].

Підготовче провадження вирішує власні, притаманні саме йому завдання, невиконання яких перешкоджає подальшому просуванню кримінального провадження. Такими завданнями є:

1) встановлення підстав для призначення судового розгляду та здійснення організаційно-підготовчих дій для призначення судового розгляду;

2) встановлення підстав для звільнення особи від кримінальної відповідальності;

3) встановлення наявності підстав та відсутності перешкод для затвердження угоди та ухвалення вироку.

Підготовче провадження завершується прийняттям відповідного процесуального акта, яким кримінальне провадження або завершується, або вирішується його подальший рух [3].

Підготовче провадження є самостійною стадією кримінального судочинства, яка має свої завдання, суб'єктів, строки, рішення та складається з певних етапів. Це перша стадія судового провадження, яка включає проведення підготовчого судового засідання, під час якого суд вирішує питання про затвер-

дження угоди, звільнення особи від кримінальної відповідальності або про призначення судового розгляду матеріалів кримінального провадження, які були направлені прокурором (обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру) для розгляду по суті. Розуміння ролі та місця підготовчого провадження в системі кримінальної процесуальної діяльності можливе тільки в контексті нового уявлення про стадії та кримінальні процесуальні провадження в оновленій конструкції КПК України.

Список використаних джерел:

1. *Strohovich M.S.* Course of the Soviet criminal process / M.S. Strogovich; Institute of State and Law, Academy of Sciences of the USSR. - Nauka, 1968. - Vol. 1: Basic principles of the science of Soviet criminal procedure. - 470 p.

2. Кримінальний процес : підручник / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого»; за ред.: В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. – Харків : Право, 2013. – 824 с.

3. *О.В. Єні, Л.Г. Матієк* Підготовче провадження як елемент судового провадження в суді першої інстанції / О.В. Єні, Л.Г. Матієк // Кримінальне право та кримінологія. – 2013. – № 2. – С. 286–289.

Підсекція «ЗДОБУТКИ МОЛОДІ У ФІЛОСОФСЬКИХ ТА ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ»

ДЕЯКІ ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Алексєєнко І.М.,
аспірант,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

З метою забезпечення належного рівня національної безпеки в Україні, необхідно вирішувати проблеми, що стосуються зміни глобального середовища безпеки, яке сьогодні містить велику кількість загроз та викликів різного характеру. З урахуванням участі України в євроінтеграційних та міжнародних процесах, забезпечення національної безпеки має стати ключовим питанням. Сучасне геополітичне становище України ставить перед державою та суспільством важливі завдання щодо вдосконалення законодавчої бази в інтересах зміцнення національної безпеки. Одним з основних напрямків реформування законодавчої бази є скоординована діяльність всіх силових відомств, спрямована на захист прав і свобод людини і громадянина, зокрема всіх складових національної безпеки.

У зв'язку з глобальними змінами в геополітичному середовищі, проблема забезпечення безпеки особи, суспільства та держави включає в себе військові, економічні, політичні, соціальні, екологічні та гуманітарні аспекти, а також питання ідентичності, включаючи історичну, національну та релігійну. Україна стикається з численними загрозами та ризиками, які включають:

По-перше, явища, притаманні багатьом державам, в основі яких – боротьба за енергоресурси, техногенні катастрофи, міжнаціональні та міжконфесійні конфлікти, тероризм, торгівля наркотиками, організована злочинність і корупція, нелегальна міграція, торгівля людьми, демографічні проблеми тощо [1].

По-друге, геополітичне положення України, що визначає її високу залежність від зовнішніх чинників та об'єктивні суспільно-політичні і соціально-економічні проблеми розвитку країни як суверенної держави [1].

Сучасні потенційні загрози Україні на міжнародному рівні становлять спроби здійснення економічного, політичного, культурного та інформаційного тиску.

Росія виступає провідною країною, що намагається налаштувати Україну на політичну залежність та знизити її роль до рівня супутника, а її територію - до периферійної зони в своєму впливовому просторі. Ці спроби Росії включають в себе не тільки військову агресію та анексію частини території України, але й інформаційну війну, дестабілізацію ситуації на сході України, спроби

маніпулювання політичними процесами в Україні, тиск на економіку та енергетичну безпеку. Це створює значні виклики для національної безпеки України, а також для міжнародної безпеки в цілому. Україна активно співпрацює зі своїми партнерами та міжнародними організаціями з метою забезпечення національної безпеки, зміцнення обороноздатності та відстоювання своїх національних інтересів.

Така ситуація призводить до зростання загроз та викликів, що погіршує стан національної безпеки України та унеможливлює її інтеграцію до європейського простору. Відсутність консенсусу щодо державного будівництва, низький рівень професійної кваліфікації та досвіду у державному управлінні та зовнішній тиск ще більше ускладнюють здійснення зовнішньої та внутрішньої політики держави. Глобальні тенденції у соціально-політичному, воєнно-політичному та економічному розвитку створюють протиріччя, як в окремих державах, так і між ними, що додатково ускладнює вирішення національної безпеки України.

В сучасній геополітичній ситуації, забезпечення національної безпеки має багато вимірів, включаючи національний, регіональний та глобальний.

В рамках національного виміру повинно здійснюватись формування стабільної політичної та економічної системи, забезпечення зростання рівня матеріального добробуту, вироблення надійних механізмів подолання різного роду конфліктів [2, с. 82].

В регіональному вимірі передбачено створення та ефективне функціонування регіональних інститутів та відповідних механізмів, що дають можливість створити «пояс безпеки» навколо території України [2, с. 82].

Глобальний вимір національної безпеки визначається через геополітичне, геоекономічне та культурно-цивілізаційне визначення України в світових політичних та економічних процесах, а також її підпорядкування до певного цивілізаційного простору.

Для подолання складної внутрішньої та зовнішньої ситуації необхідно зосередитися на підвищенні рівня національної безпеки, що може бути досягнуто шляхом ефективного внутрішньодержавного розвитку, захисту державного суверенітету та територіальної цілісності через демократичний розвиток суспільства та держави, забезпечення високого рівня захисту прав та свобод, прийняття європейських демократичних засад розвитку держави та суспільства, встановлення європейських цінностей та продовження реформування національної економіки.

Список використаних джерел:

1. *Балацько Л. С.* Національна безпека України: загрози та виклики. [Електронний ресурс] / *«ДИПКОРПУС» суспільнополітичний часопис.* 21.04.2009. – Режим доступу до статті: http:// dipcorpus-info.at.ua/news/2009-04-21-1.

2. *Федуняк С. Г.* Національна безпека України в контексті сучасних процесів в Європі і на пострадянському просторі. Конференція українських випускників програм наукового стажування у США (Чернігів, 16 – 19 вересня 2004 р.). – К.: Стилос, 2004. – С. 81-90.

ОРГАНИ ТА МЕХАНІЗМИ МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Бандрівський Б.Б., Абрамчук Р.В., Левін В.Б.,
аспіранти,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

За відносно короткий період часу міжнародне право прав людини стало однією з найважливіших галузей міжнародного права. Більшість нормативних документів та міжнародних інституцій, що спрямовані на захист прав людини, з'явилися лише наприкінці 1940-х років. У зв'язку зі стандартами прав людини була створена мережа універсальних та регіональних договорів, які гарантують та встановлюють відповідні зобов'язання для держав у цій сфері, а також у деяких випадках накладають обов'язки на недержавні суб'єкти.

Протягом недовгого періоду історії, міжнародне право прав людини перетворилося на одну з найважливіших галузей міжнародного права. Значна частина нормативних документів та міжнародних інституцій, зосереджених на захисті прав людини, з'явилася наприкінці 1940-х років. Це призвело до створення мережі універсальних та регіональних договорів, які забезпечують встановлення відповідних зобов'язань для держав у цій сфері, а також у деяких випадках покладають обов'язки на недержавні суб'єкти [3].

Стандарти та принципи, що були визначені у Загальній декларації прав людини, знайшли своє відображення у правових системах та законодавстві різних країн. Регіональні системи захисту прав людини досягли високого рівня ефективності і стали діючими механізмами, які дійсно сприяють заохоченню та захисту прав людини в конкретних регіонах світу.

Права людини, які закріплені в діючих міжнародно-правових договорах, є результатом довгого історичного розвитку суспільно-політичної думки. Цей процес включав поступове формування стандартів, які стали нормою життя в сучасних демократичних суспільствах.

На доктринальному рівні існують різноманітні концепції прав людини: природно-правова, позитивістська, соціалістична, теологічна та універсальна концепція міждержавного співробітництва у галузі прав людини.

Сьогодні найчастіше права людини розглядаються як права, які притаманні кожній людині в силу того, що вона є людиною [1].

Сучасна універсальна система міжнародного визнання та захисту прав і основних свобод людини сформувалася після Другої світової війни, головним чином, через зусилля Організації Об'єднаних Націй.

До основних прав людини відносяться такі права, початково закріплені у Загальній декларації прав людини 1948 р.: – право на життя, на свободу і на особисту недоторканність (ст. 3); – свобода від катувань чи жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання (ст. 5); – право на рівний захист від якої б то не було дискримінації (ст. 7); – право на

ефективне поновлення в правах компетентними національними судами в разі порушення основних прав людини, наданих їй конституцією або законом (ст. 8); – свобода від довільного арешту, затримання або вигнання (ст. 9); – право на справедливий судовий розгляд (ст. 10); – право вільно пересуватися і обирати собі місце проживання в межах кожної держави (ст. 13); – право шукати притулку від переслідувань в інших країнах і користуватися цим притулком (ст. 14); – право на свободу думки, совісті і релігії (ст. 18); – право на соціальне забезпечення (ст. 22); – право на працю, на вільний вибір роботи, на справедливі і сприятливі умови праці та на захист від безробіття (ст. 23); – право на освіту, спрямовану на повний розвиток людської особистості і на збільшення поваги до прав людини і основних її свобод (ст. 26); – право на соціальний і міжнародний порядок, при якому права і свободи, викладені в цій Декларації, можуть бути повністю здійснені (ст. 28) [2].

Протягом останніх десятиліть універсальна система захисту прав людини розвинулася в розгалужену та складну структуру. На даний момент до цієї системи відносяться такі органи та механізми: – Генеральна Асамблея ООН, Рада ООН з прав людини та його допоміжні органи і механізми; – Рада Безпеки ООН і ряд її спеціалізованих механізмів; – Економічна і соціальна рада ООН і функціонуюча при ній Комісія зі становища жінок і Постійний форум ООН з питань корінних народів; – Міжнародний Суд ООН; – Секретаріат ООН і його окремі підрозділи; – договірні (конвенційні) органи з прав людини; – деякі спеціалізовані установи ООН (Міжнародна організація праці. Організація ООН з питань освіти, науки і культури); – тимчасові і спеціальні механізми захисту прав людини, створювані органами ООН.

Варто зауважити, що окрім універсальних механізмів захисту прав людини, активно розвиваються регіональні механізми. Такі організації, як Рада Європи та Європейський суд з прав людини, Міжамериканська комісія з прав людини і багато інших, дійсно займаються захистом прав людини. Таким чином, поряд з національними та універсальними нормами, які регулюють захист прав людини, існує значний обсяг регіональних норм, закріплених у міжнародних договорах. Більше того, регіональні міжнародні суди ефективно контролюють, як держави забезпечують захист прав людини.

Список використаних джерел:

1. *Donnelly, J.* Universal Human Rights in Theory and Practice / J. Donnelly. – 2d ed. – Ithaca, New York: Cornell University Press, 2003. 290 p.

2. Загальна декларація прав людини. ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948. *Офіційний вісник України*. 2008 р., № 93, с. 89.

3. *А. Шуміло.* Міжнародна система захисту прав людини : навчальний посібник. Київ. ФОП Голембовська О.О. 2018. 168 с.

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Козак М.В., Стасюк О.А.,
аспіранти,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Сучасні процеси глобалізації та зростання нового покоління відіграють важливу роль у розвитку держави і права в Україні. Національна правова система України, хоча і сприймається як дещо стала та консервативна, така оцінка відображає скоріше особисті погляди, аніж об'єктивний стан речей щодо реальних процесів.

З історії України відомо, що розбудова держави проходила через різні періоди, а її правова система зазнавала впливу багатьох подій. Періодизація держави і права в Україні загалом є значущою та широкомасштабною, оскільки вона багато в чому відображає суттєві історичні події та зміни, що відбувалися протягом часу.

В такому контексті важливо розглядати національну правову систему України з урахуванням сучасних тенденцій глобалізації та змін, які привнесло нове покоління. Це дозволить краще зрозуміти, як адаптувати існуючу систему до викликів сучасності та сприяє більш об'єктивній оцінці її ефективності та актуальності.

Застосування глобального підходу в розвитку держави і права в Україні може привести до багатьох позитивних змін. Глобалізація дає можливість обмінюватися досвідом та передовими практиками з іншими країнами, а це може сприяти підвищенню якості законодавства та правопорядку.

Також, зростання нового покоління відіграє важливу роль у створенні нових підходів до права. Молоді люди, зазначаючи нові виклики та проблеми, можуть стати каталізаторами для модернізації законодавства та адаптації його до змінюючихся реалій. Їхні ідеї та голос можуть стимулювати розвиток правової системи в більш прогресивний та інклюзивний спосіб [1].

Проте, зрозуміло, що такі зміни необхідно здійснювати з обережністю та дотриманням основних принципів правової держави. Інколи консервативність правової системи може бути корисною, забезпечуючи стабільність та передбачуваність правових норм. Тому важливо знайти баланс між збереженням цінних аспектів національного права та впровадженням необхідних змін.

Розбудова держави та розвиток правової системи України мають свою вікову історію, і врахування цього контексту дозволить краще розуміти поточну ситуацію та планувати майбутні кроки. Історичний аналіз може допомогти виявити та уникнути помилок минулого, а також збагатити сучасні процеси новими ідеями та підходами.

Сучасна глобалізація та зростання нового покоління мають значний вплив на розвиток держави і права в Україні. Розгляд національної правової системи з урахуванням сучасних тенденцій та історичних досвідів допоможе створити

більш ефективну та сучасну правову систему, яка відповідатиме потребам сучасного суспільства і сприятиме розвитку країни.

Подальший розвиток держави та правової системи України також пов'язаний з необхідністю забезпечення демократичних принципів, рівноправ'я та захисту прав людини. Глобалізація і зростання нового покоління допомагають розширити світогляд і розуміння різних культур та цінностей, що стимулює впровадження більш прогресивних інститутів та норм.

Залучення до діалогу молоді може збагатити правову дискусію, привнести свіжий погляд на проблеми, з якими стикається країна, та сприяти створенню більш включаючої і справедливої правової системи. Молодь має бути стимульована і підтримана в залученні до рішення правових питань та участі у формуванні законодавства.

Глобалізація також створює виклики для національної правової системи, оскільки потреби інтернаціональної співпраці та взаємодії з іншими державами стають більш актуальними. Україна, як сучасна держава, повинна пристосовуватися до стандартів та норм міжнародного права, адаптувати свою законодавчу базу до вимог міжнародних угод і конвенцій.

Зростання глобальної залежності також вимагає уваги до кібербезпеки та захисту персональних даних, що стає важливим аспектом правової системи. Забезпечення прав громадян в цифровому просторі та контроль за міжнародною кіберзлочинністю вимагають активного розвитку відповідних нормативних актів та інструментів.

Важливим аспектом розвитку правової системи України є забезпечення її незалежності та недоторканості від політичних впливів. Розвиток правової держави передбачає, що права та свободи громадян будуть гарантовані незалежним судочинством та ефективною системою правосуддя [2].

Загалом, сучасні процеси глобалізації та зростання нового покоління відкривають нові можливості для розвитку держави та правової системи України. Важливо забезпечити баланс між збереженням цінних аспектів національного права та впровадженням необхідних реформ для забезпечення сучасного, ефективного та справедливого правосуддя, що гарантує права та свободи кожного громадянина.

Список використаних джерел

1. *Кресіна І.О.* Сьогодні народжується нова Україна [Електронний ресурс]. Молоде науковопубліцистичне інтернт-видання «Юридичний колос». - Режим доступу: http://jurkolos.com.ua/irina-kresina (24.12.2013).

2. *Погребняк С. П.* Громадянське суспільство як гарантія прав людини. Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина: зб. тез наук. доповідей і повідомл. ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. 6 грудня 2013 р., м. Полтава. редкол.: А. П. Гетьман, Ю. Г. Барабаш, С. Г. Серьогіна та ін. - Х.: Право, 2013. - С. 369-372.

КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ У СУЧАСНОМУ СОЦІАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

Кучеренко В.В., Данилюк С.Ю.,
аспіранти,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

У сучасному інформаційному суспільстві спостерігаємо швидке зростання та розширення можливостей мас-медіа, що призводить до збільшення їх впливу на свідомість і підсвідомість людей.

Виділяють загальні комунікативні цілі мас-медіа. Основною метою діяльності засобів масової комунікації є формування громадської думки та поширення певних ідей. Ця загальна мета визначає стратегії комунікації і діяльності мас-медіа. Однією з основних характеристик інформаційної сфери є її здатність впливати на систему оцінок і формування громадської думки шляхом інформативного впливу на масову аудиторію [1].

Важливою метою є оприлюднення актуальної інформації, яка є очікуваною пересічним громадянином. Проте вирішення, яку саме інформацію вважати важливою, підпорядковується попередній відповідальності представників засобів масової комунікації, які визначають, які події та теми заслуговують на публікацію.

Журналісти самі ставлять перед собою такі завдання, як контроль над владою і державними структурами, а також захист прав громадян. Вони вбачають роль мас-медіа як «четвертої влади», що виступає посередником між суспільством і керівництвом держави, є зв'язуючим елементом між ними [2].

Здатність до швидкого поширення інформації є ключовим аспектом мас-медійного дискурсу. Це забезпечує ефективний вплив, але одночасно ставить вимогу до постійного оновлення та оперативного оприлюднення інформації, щоб зберегти її актуальність. Цей високий темп також створює ризик поширення неперевірених та недостовірних даних.

Стратегія інформування громадськості про найбільш важливі події. Будь-яка недбалість чи прихильність при розповсюдженні інформації може створити конфлікти в суспільстві. Особливо в країні, яка перебуває у стані війни, необережне поводження з інформацією може виявитися загрозливим для всього суспільства та країни загалом.

Стратегії формування, коригування картини світу. Мас-медіа намагаються впливати на індивідуальну картину світу окремої особистості з метою коригування світоглядних особливостей цільової аудиторії. Цей вплив також має наслідки на етнічну картину світу, оскільки взаємодія з індивідуальними уявленнями сприяє впливові на колективні уявлення і переконання.

Стратегія критичного аналізу діяльності держструктур. При реалізації стратегії активно використовується тактика дискредитації владних структур та їх

представників. Ця тактика включає оприлюднення неочікуваних даних і «викривання» справжніх мотивів діяльності для досягнення мети.

Стратегія створення публічного іміджу певної організації, структури, окремої особи. Формування позитивного або негативного іміджу зазвичай ґрунтується на використанні тактик, які спрямовані на емоційний вплив.

Стратегія популяризування політичних ідей. Застосовуються комунікативні тактики, що впливають як на логічний, так і на емоційний рівень сприйняття.

Стратегія зацікавлення громадськості в отриманні інформації. Щоб максимальна кількість громадян отримала необхідну інформацію для формування певної думки, використовуються повідомлення, які привернуть увагу більшості. Для цього застосовуються комунікативні тактики, спрямовані на привернення уваги.

Стратегія емоційного впливу. Застосована тактика сприяє більш ефективному впливу на свідомість і підсвідомість, сприяє формуванню стійких стереотипів, асоціацій та переконань, допомагає коригувати світоглядні орієнтири.

Стратегія маніпулювання. Маніпулювання в мас-медіа може легко взаємодіяти з усіма іншими комунікативними стратегіями. Використання цієї тактики створює небезпеку для будь-якого впливу, оскільки його наслідки можуть бути непередбачуваними.

В сучасному інформаційному суспільстві не можна не враховувати комунікативні цілі, можливості та стратегії, що використовуються в інформаційній сфері, важливим є розуміння впливу мас-медіа на громадську думку.

Список використаних джерел:

1. *Почепцов Г.Г.* Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології XXI століття : монографія. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 260 с.

2. *Горбань Ю.О.* Інформаційна війна проти України та засоби її ведення. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2015. № 1. С. 136–141.

УКРАЇНА В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Лаговський А.С., Хачатуров Д.К.,
аспіранти,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Наразі, Україна зазнає повномасштабної війни, що має значний вплив на всі аспекти життя. Ця ситуація ставить під загрозу національну безпеку та стійкість держави, і вимагає повного переосмислення її системи. Україна знаходиться на розі історичних шляхів, стикаючись з викликами минулого та неви-

значеністю майбутнього. У цей період державотворення та загального відродження, необхідно розробити нову історичну концепцію та стратегію, що відповідатимуть потребам сучасності, а також переглянути підходи до національної стійкості.

У жовтні 2021 року російська федерація почала концентрувати війська та військову техніку біля кордону з Україною. Цей рух викликав серйозне занепокоєння та створив підстави для припущень про можливе вторгнення росії в Україну. За даними американської розвідки, на грудень 2021 року, поблизу кордону перебувало понад сто тисяч військових. Представники американської розвідки попередили, що російська федерація може планувати вторгнення в Україну на початку 2022 року. Проте, президент України Володимир Зеленський вважав малоймовірним сценарій повномасштабної війни між Україною та росією. Він пояснив свою відмову відкрито готувати країну до війни з росією тим, що не хотів спричинити паніку серед населення. За його словами, ще восени 2021 року США попередили його про плановане вторгнення, проте українська влада бажала уникнути економічного краху та масової еміграції населення з країни [1].

На початку 2014 року російська федерація мала більші можливості для вторгнення та окупації ширшої території України, виходячи за межі Криму, Донецької та Луганської областей. Така ситуація виникла через недостатнє оснащення та підготовку українських військ, а також низький рівень їх боєздатності. Більшість українських офіцерів вищого та середнього рангу були навчені у радянських оборонних навчальних закладах, багато з яких мали нейтральні настрої щодо москви [2].

У 2022 році ситуація зазнала змін. Після восьми років тривалого протистояння українське населення змінило своє ставлення до росії. Українська армія була переорієнтована на протистояння російській загрозі. Важливими документами, які були оновлені, «Стратегія національної безпеки України» та «Стратегія воєнної безпеки». У 2020 і 2021 роках відповідно були проведені оновлення цих стратегій. «Стратегія національної безпеки» визначає основні принципи національної безпеки України, зокрема, визнає росію як довгострокову загрозу для національної безпеки та сприяє розвитку тісних відносин з Європейським Союзом, НАТО та Сполученими Штатами. У березні 2021 року «Стратегія воєнної безпеки» замінила військову доктрину 2015 року [3].

У 2021 році була схвалена «Концепція забезпечення національної стійкості», яка включає в себе вимоги, визначені НАТО. Ця концепція охоплює такі аспекти, як безперервне управління та надання критичних державних послуг, стійке енергозабезпечення, ефективну реакцію на неконтрольоване переміщення великої кількості осіб, забезпечення стійких ресурсів води та продовольства, а також реагування на масові втрати та інші подібні ситуації [4].

Стратегія воєнної безпеки визначає, що національні інтереси України включають продовження заходів з оборони та стримування, активне викори-

стання багатосторонніх форматів переговорів і консолідацію міжнародного тиску на росію.

Стратегія національної безпеки України передає ключові принципи державної політики:

1. Стримування - розвиток обороноздатності та забезпечення безпеки для запобігання воєнній агресії проти України.

2. Стійкість - здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін у безпечному оточенні і забезпечувати стале функціонування, зокрема шляхом зменшення зовнішньої та внутрішньої вразливості.

3. Співробітництво - розвиток стратегічних відносин з ключовими зарубіжними партнерами, насамперед з ЄС і НАТО, а також їх державами-учасницями, включаючи США, а також прагматичне співробітництво з іншими країнами та міжнародними організаціями на основі національних інтересів України [4].

Перед початком повномасштабного російського вторгнення, сила та стійкість українського опору були суттєво недооцінені, тоді як здібності російських військ були переоцінені. Україна виявилася значно міцнішою, ніж очікувалось раніше, а національна стійкість, як підтвердила війна, ґрунтується переважно на здатності суспільства до самоорганізації, що стане основою післявоєнного відновлення України.

Прогнозувати час завершення війни важко, оскільки росія все ще сподівається на розкол єдності Європи, а також на те, що Україна згодиться на перемовини з державою-терористом. Тому росія зараз активно намагається змусити Україну погодитися на зниження своїх мінімальних вимог, це супроводжується обстрілами енергетичної інфраструктури з метою позбавити українців світла та тепла.

На жаль, через росію весь світ знову опинився у ситуації, коли військова оборона стає пріоритетом для Європи та НАТО. Військова промисловість Заходу зараз потребує збільшення виробництва через зростаючу агресію з боку рф. Європейські країни повинні проявити «стратегічну стійкість» і постачати Україні необхідну кількість зброї для перемоги над державою-агресором не лише в Україні, але й у всьому світі. Якщо рф не буде зупинена зараз, її амбіції лише зростатимуть, і вона продовжить свій терористичний режим далеко за межами України. Для України безпека залишатиметься головним пріоритетом навіть у післявоєнний період, оскільки неможливо видалити з пам'яті події 2022 року та гарантувати, що рф не здійснить подібних злочинів в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. An interview with Ukrainian President Volodymyr Zelensky.The Washington Post. [Electronic resource]. 2022. Access mode : https://www.washingtonpost.com/ national-security/2022/08/16/zelensky-interview-transcript/

2. How Russia invaded Ukraine in 2014 and how the markets tanked. CNBC [Electronic resource]. 2022. Access mode : https://www.cnbc.com/2022/01/27/how-russia-invaded-ukraine-in-2014- and-how-the-markets-tanked.html

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: офіційний веб-сайт Верховної Ради. [Електронний ресурс]. 2021. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text

4. Указ Президента України №479/2021 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості» :офіційне інтернет-представництво Президента України [Електронний ресурс]. 2021. Режим доступу: https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181

БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Лукаш Д.В., Чаплик Т.В., Чаплик О.В.,
аспіранти,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Бюджет країни формується як інструмент розвитку і зростання, що передбачає фінансування всіх основних реформ, інвестування в майбутні покоління та є запорукою зміцнення країни [1].

Розвиток глобалізаційних процесів та їх вплив на соціально-економічне становище України, недостатня інтеграція економіки країни в світові ринкові відносини, структурні трансформації в економічній та фінансовій сферах є основними факторами, які підносять проблему забезпечення фінансової безпеки держави на передній план. Одне з ключових завдань у цьому контексті - забезпечення бюджетної безпеки, яка визначає рівень платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів. Це надає органам державної влади можливість ефективно виконувати свої функції [2].

Законом України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» [3] визначено чіткі пріоритети бюджетної політики, забезпечення розвитку яких дасть змогу сформувати підґрунтя для економічного зростання.

Серед основних пріоритетів, які були визначені, можна виділити наступні напрямки: захист державних інтересів, який включає видатки на оборону і безпеку; соціальний захист населення, зокрема підвищення мінімальної заробітної плати, фінансування соціального захисту і субсидій, а також збереження обсягів фінансування Пенсійного фонду; стимулювання економіки, зокрема розвиток сільського господарства та фермерства, дорожньої інфраструктури, підвищення енергоефективності; підвищення наукового потенціалу; бюджетна децентралізація; збільшення видатків на державні послуги, зокрема освіту і охорону здоров'я; та зміна механізму фінансування культури.

Однак, існують невирішені питання в інструментарії бюджетної системи, які впливають на подальше формування бюджетної політики та досягнення її пріоритетів. Ці питання можна узагальнити в таких напрямках:

1. Високий рівень державного боргу: зростання боргових зобов'язань держави призвело до збільшення частки видатків бюджету, які спрямовуються на обслуговування державного боргу. Це створює навантаження на головний фонд держави.

2. Дефіцит державного бюджету: достатньо високий рівень дефіциту державного бюджету потребує додаткового фінансування. Джерелами такого фінансування є надходження від приватизації та державні запозичення. Однак, надходження від приватизації зазвичай становлять менше одного відсотка від прогнозованих показників, що створює ризик невиконання планових показників у разі відсутності цього джерела надходжень. Також несприятливий інвестиційний клімат впливає на цю ситуацію.

3. Недостатня ефективність інвестицій: Україна має низький рівень привабливості для інвестицій, що призводить до недостатнього залучення інвестиційного капіталу. Це обмежує економічний розвиток та створює проблеми в забезпеченні доходності бюджету.

4. Потреба у покращенні ефективності витрат: держава потребує оптимізації витрат та підвищення ефективності використання бюджетних коштів. Це включає раціональне управління фінансовими ресурсами, боротьбу з корупцією та підвищення прозорості бюджетних процесів.

5. Розвиток механізмів контролю: існує потреба у подальшому розвитку ефективної системи контролю за використанням бюджетних коштів для забезпечення прозорості та уникнення корупції.

У наступному році, система заходів, спрямованих на протидію ризикам бюджетної безпеки, повинна вирішувати термінові проблеми у фіскальній системі та залежить, перш за все, від створення ефективних механізмів управління бюджетом, що дозволять своєчасно та результативно реагувати на внутрішні та зовнішні виклики.

Список використаних джерел:

1. Бюджет економічного зростання. URL: http://budget2022.info/

2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України Затверджено Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. URL: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm

3. Закон України «Про Державний бюджет України на 2022 рік». URL: http://zakon5.rada.gov.ua/ laws/show/2246-19.

СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ

Сичов Д.І., Турчиняк І.Я., Петрусь І.Б.,
аспіранти,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Після проголошення незалежності в 1991 році, громадяни України почали шукати свою особисту ідентичність у новій державі, встановлювати нові зв'язки з державою та адаптуватися до формування нових цінностей і духовних орієнтирів. Вони стали активними учасниками процесу формування громадянського суспільства, захищаючи свою культурну, мовну та релігійну ідентичність.

Одним з основних забезпечень прав та свобод людини є інститут відповідальності держави перед особою, який закріплений у законодавстві. Цей інститут передбачає встановлення державними органами механізму публічно-правової відповідальності, який повинен бути доступним для громадян і реалізовуватися. Це сприяє зменшенню тиску держави на суспільство та підвищенню контролю над діями держави, прийняттям законодавчих та виконавчих рішень, а також діями посадових осіб.

Самодостатньою підставою громадянської ідентичності можна вважати потенційну можливість і впевненість громадян у здатності здійснювати вплив на прийняття політичних рішень. У «Програмі діяльності Кабінету Міністрів України «Назустріч людям»» стверджувалося, що «активна громадянська позиція більшості українського народу довели – громадяни стали справжніми творцями історії, показали свою здатність впливати на державу» [1].

У проекті «Концепції гуманітарного розвитку України» визначено декілька основних принципів, серед яких виділяються «людиноцентризм» і «розширення простору свободи».

«Людиноцентризм» передбачає, що розкриття можливостей кожної людини стає ключовим критерієм оцінки ефективності держави і зрілості суспільних інститутів. Він визнає невід'ємне право кожної особистості на вільний розвиток та реалізацію всіх її здібностей.

«Розширення простору свободи» сприяє утвердженню людської гідності та розвитку комунікативного потенціалу української культури. Цей принцип розглядається як шлях до формування національної ідентичності та соціалізації людини [2].

Одним із основних завдань гуманітарної політики України є забезпечення суверенності українського культурно-інформаційного простору та формування загальнонаціональної громадянської ідентичності [3].

Отже, після отримання незалежності України постало викликом створення нової ідентичності, яка сприяла б процесам консолідації українського суспільства. У нестабільному перехідному суспільстві система цінностей значно змінилася, що призвело до розмивання існуючої системи ідентичностей. Зміни в

політичних інститутах та соціальній реальності спричинили помітне спотворення раніше сформованої радянської ідентичності, але вона продовжувала існувати. Таким чином, маємо підстави зробити такі висновки:

- держава має виконувати двоєдину роль як найважливіший суб'єкт і об'єкт ідентичності. Вона повинна бути носієм загальнонаціональних цінностей і спонукати культурну політику. Політика формування ідентичності вимагає збалансованого поєднання етнічних, регіональних і державних компонентів, щоб створити почуття належності громадян України до єдиної спільноти і держави;

- основною умовою формування спільної громадянської ідентичності є розробка стійкої, обґрунтованої і реалістичної стратегії соціально-економічного та соціогуманітарного розвитку України, а також віддане дотримання цієї стратегії і її пріоритетів. Концепція формування спільної ідентичності громадян України повинна визначити основні напрями державної політики, спрямованої на забезпечення соціально-політичної єдності українського суспільства, подолання міжрегіональних суперечностей та консолідацію нації навколо спільних цінностей. Головним завданням держави в процесі пошуку спільної громадянської ідентичності є визначення складових, які стануть об'єднуючими маркерами.

Список використаних джерел:

1. Програма діяльності Кабінету Міністрів України «Назустріч людям» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov. ua/laws/ show/n0001120-05

2. Концепція гуманітарного розвитку України. Проект від 14.03.2008. Розроблено Робочою групою (керівник групи – Радник Президента України, Голова Національної ради з питань духовності і культури при Президентові України, академік НАН України Жулинський М. Г.) за науково-методичного та організаційного забезпечення Національного інституту стратегічних досліджень (заступник керівника групи – директор Інституту, к.т.н, Заслужений журналіст України Рубан Ю. Г.) // Поточний електронний архів Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України.

3. *Жулинський М.* Чому нам потрібна національна стратегія гуманітарного розвитку України / М. Жулинський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://slovoprosvity.org/2010/10/14

БЮРОКРАТІЯ В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Сушко Ю.М.,
аспірант,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Сучасні процеси реформування політичних і адміністративних систем у багатьох країнах, включаючи Україну, спрямовані на будівництво демократичної правової держави та розвиток політичних інститутів. Ці процеси також ви-

магають уваги до питань державного управління. Хоча багатопартійність, виборча практика і незалежні ЗМІ є важливими факторами, які впливають на формування та реалізацію шляхів державного розвитку, вони не можуть бути єдиними чинниками в цьому процесі.

Суть, роль і значення бюрократії для суспільства і держави проявляються через його функції. Однією з основних функцій бюрократії є адміністрування, оскільки вона виникла для забезпечення функціонування держави. Бюрократія також виконує сервісну функцію, надаючи суспільні послуги населенню. Ефективне виконання функції контролю вимагає, щоб бюрократія була безпристрасною і незалежною від бізнесу і політики.

Розвиток та реалізація рішень політичного керівництва, які отримали легітимний демократичний мандат, значною мірою залежить від бюрократії - особливої групи професіоналів, які займаються адміністративною діяльністю. Оскільки бюрократія виступає посередником у взаємовідносинах між державою та громадянами, дослідження політичної природи бюрократії та її впливу на суспільні процеси у державах з різними політичними режимами є актуальним у контексті вивчення механізмів сучасної держави та державного управління [1].

Виникнення бюрократії як соціального явища пов'язане з необхідністю управління та регулювання соціально-політичних відносин. Це призвело до формування спеціалізованої групи людей, що займалися цією діяльністю, ще з часів рабовласницького ладу. Ця група отримала організаційне втілення у вигляді чиновництва. З розвитком суспільства змінювались форми організації і спектр впливу бюрократії, але суть бюрократії та бюрократизму залишалася незмінною.

Бюрократія формує спеціальну корпорацію, яка створює закрите суспільство всередині держави. Базовою мотивацією бюрократії є прагнення владних еліт зміцнити та зберегти своє привілейоване становище шляхом контролю над функціонуванням держави. Це призводить до тотожності державного інтересу з приватним інтересом бюрократів, тобто мета держави замінюється особистими інтересами цієї корпорації [2].

Ефективна система державного управління має велике значення для благополуччя і щастя громадян країни. Існує багато прикладів, коли населення країн з обмеженими територіями та природними ресурсами живе краще, ніж ті, що мають такі переваги. Це свідчить про кращу організацію їх суспільства та застосування більш ефективних управлінських технологій, завдяки чому держава успішніше виконує свої функції. Держава відіграє важливу роль у формуванні і підтримці порядку, збираючи частину доходів населення через систему оподаткування та спрямовуючи їх на задоволення соціальних потреб та вирішення важливих завдань. Таким чином, вона вирішує поточні проблеми і одночасно формує стратегію розвитку країни.

Державне управління грає важливу роль у сучасному суспільстві, оскільки багато питань вирішується на рівні уряду, і успішність цих рішень залежить від

ефективності бюрократичної машини в їх практичній реалізації. Розвиток країни в цілому залежить від динаміки і результативності державного управління. Сучасне державне управління повинне відповідати наступним вимогам:

1. Бути спрямованим на виконання завдань національного значення.
2. Мати чітко сформульовані цілі та прагнути до їх досягнення.
3. Ефективно оптимізувати використання ресурсів.
4. Забезпечувати мотивацію державних службовців.

Направлятися на виконання високоякісної роботи з орієнтацією на потреби суспільства.

Отже, державне управління має прагнути до ефективності, прозорості і відповідальності, щоб забезпечити національний розвиток і задоволення потреб громадян. Україна може зазнати змін лише шляхом створення нової якості системи державного управління, що передбачає також нову якість бюрократії.

Список використаних джерел:

1. ***Батрименко О. В.*** Бюрократія в системі сучасної демократії : дис. ... / Мво освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка : спец. 23.00.02. Київ : [б. в.], 2013. 360 арк. – На правах рукопису.

2. ***Гук О.*** Загрози і виклики українській державності в умовах глобалізації. Ефективність державного управління : зб. наук. пр. 2015. Вип. 42. С. 111–118.

ТОЛЕРАНТНІСТЬ В ІДЕЯХ ТА ПОГЛЯДАХ ЕПОХИ ПРЕМОДЕРНІЗМУ

Феркалюк В.М., Стеблюк Я.В.,
аспіранти,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Спочатку ідея терпимості як політичної категорії була висловлена в античній думці, де були сформульовані основи терпимості щодо них: соціально-політичні підстави терпимості відображалися у зв'язку зі статусом особи (вільна, раб, чужинець) у політичному співтоваристві; гносеологічні підстави терпимості базувалися на діалоговій традиції софістів та принципі ізостенії у скептицизмі, який стверджував, що немає остаточної істини, тому треба бути терпимим до різних поглядів і думок; етичні підстави терпимості виникали з вчень стоїків про терпимість і терпеливість як моральну чесноту. Ці античні підходи сприяли розвитку терпимості як важливої цінності в політичному, пізнавальному та етичному вимірах [1].

У ранній християнській думці, терпимість розглядалася з есхатологічної перспективи та сотереологічних міркувань, а також в контексті інтерпретацій всезагального морального закону - закону любові. У ранніх християнських роздумах, терпимість вважалася важливою у світлі останніх подій та спасіння

людства. Це означало, що віряні повинні бути терпимими до тимчасових страждань і випробувань, сподіваючись на настання божественного царства в майбутньому. Також, терпимість була розглянута в контексті сотереології, тобто вчення про спасіння. Християнські міркування вказували на те, що Бог є милосердним і терплячим, і люди повинні наслідувати ці якості, виявляючи терпимість до інших. Крім того, терпимість була тісно пов'язана з інтерпретаціями всезагального морального закону, який зводився до заповіді любові до Бога та ближнього. Віруючі закликалися проявляти терпимість до інших людей, незалежно від їх віровчення або соціального становища, через закон любові, який став основою моральної поведінки. Отже, рання християнська думка бачила терпимість як необхідну властивість, виходячи з есхатологічних поглядів, сотереології та інтерпретацій всезагального морального закону, що викликало прагнення до демонстрації терпимості у взаєминах з іншими [2].

З розвитком буржуазних відносин та поширенням приватної власності, а також активізацією комунального руху за свободу, виникли основні елементи концепції толерантності, які відображали різноманітні аспекти соціально-економічної та духовно-культурної реальності, підкреслювали важливість ролі індивіда та зростання обсягів трансакцій у суспільному житті. З розвитком буржуазних відносин та поширенням приватної власності, а також зростанням активності комунального руху за свободу, виникли ключові аспекти концепції толерантності. Ці аспекти відображали різноманітні феномени соціально-економічної та духовно-культурної реальності, а також наголошували на значущості ролі індивіда та зростання трансакцій в суспільному відтворенні. Таким чином, із розвитком буржуазних відносин та поширенням приватної власності, а також активізацією комунального руху за свободу, сформувались основні елементи концепції толерантності. Вони відображали різноманітні аспекти соціально-економічної та духовно-культурної реальності, підкреслювали роль індивіда та зростання трансакцій у суспільному бутті [3].

Реформація закріпила принцип духовної автономії особи та її здатність раціоналізувати відносини з іншими, створюючи ідеологічну підвіску для розмежування сфери приватного життя, вільної від прямого державного втручання. Перед появою класичних концепцій толерантності, важливими досягненнями були вчення про пріоритет політичної доцільності як основи відношень з підданими і ворогами, а також розуміння природжених прав людини та розрізнення між правом і законом.

Список використаних джерел:

1. *І. Ханстантинов В. О.* Політичний вимір толерантності: ідеї та проблеми : [монографія]. — Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2011. — 336 с.

2. Політологія. Кн. перша: Політика і суспільство. Кн. друга: держава і політика / А. Колодій, Л. Климанська, Я. Космина, В. Харченко. - 2-ге вид., переробл. та допов. - К. : Ельба, НікаЦентр, 2003. - 362 с.

3. *Пірен М. І.* Основи політичної психології : навч. посіб. / М. І. Пірен. - К. : Міленіум, 2003. - 418 с.

ПОЛІТИЧНА ВЛАДА ЯК ЗАСІБ СТАБІЛЬНОСТІ У СУСПІЛЬСТВІ

Шевцов О.О., Нечипорук А.О., Монастирний М.П.,
аспіранти,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Поняття «влада» має різноманітні значення та підходи до її розуміння.

В українській літературі виділяються три основних аспекти визначення влади:

1. Як система відносин командування і підпорядкування в суспільних групах, державі та суспільстві загалом.

2. Як вольовий елемент, який проявляється у здатності деяких суб'єктів нав'язувати свою волю іншим з використанням примусу і переконання, залучаючи їх до своїх інтересів.

3. Як інститут, що забезпечує єдність дій та усталений порядок у суспільних відносинах.

В рамках застосування влади в суспільних сферах та засобами впливу, можна виділити декілька видів влади:

1. Економічна влада: влада менеджерів та власників підприємств.

2. Духовна влада: влада релігійних ієрархів, містиків, магів.

3. Інформаційна влада: влада науковців, експертів, засобів масової інформації.

4. Політична влада: влада держави, органів самоврядування, партій, політичних лідерів та засобів масової інформації.

Зокрема, політична влада охоплює державну владу, владу органів самоврядування, владу політичних партій і груп тиску, політичних лідерів та засобів масової інформації. У центрі політичної влади знаходиться державна влада, яка відокремлена від інших суспільних сфер, має реальний вплив на територію, де діє суверенітет держави та монополію на прийняття законів та застосування примусу у разі необхідності.

Важливо зазначити, що політична влада може розповсюджуватися не тільки на державні органи, але і за межами їх компетенцій. Наприклад, влада політичної опозиції або злочинних структур може виявитися впливовішою в суспільстві, ніж офіційна державна влада.

Політична влада базується на таких основних засобах: примус, легітимність і угода. Виходячи з переваги одного з цих засобів, виділяють парадигми влади, такі як влада, заснована на примусі, легітимності або угоді.

У суспільстві влада розділяється між численними центрами, які знаходяться в постійній конкуренції, щоб заслуговувати на право управління суспільством. Згідно з сучасними умовами, угодою між владою і суспільством виступає конституція та конституційні закони.

Сучасна політична обстановка в Україні пов'язана переважно з бажанням громадян бачити кардинальні перетворення в житті українського суспільства шляхом політичних рішень та правової самоорганізації.

Цей процес самоорганізації проявляється у формуванні громадянського суспільства, де держава має забезпечити рівні можливості для всіх, а право повинне визначати статус людини та державний устрій. У такому суспільстві базуватимуться загальновизнані правові та моральні норми, які регулюватимуть суспільні відносини. Важливим аспектом є здатність цих норм об'єднувати громадян, дозволяючи їм бути незалежними та протистояти будь-якому насильству, навіть з боку держави.

Україна знаходиться у процесі формування громадянського суспільства, де існує змагання між його двома аспектами: політичним і економічним. Третій аспект - духовний - прискорюється завдяки національній ідеї, релігії та свободі, що дозволяє людям знаходити громадянську самоутвердженість після визволення від тоталітаризму.

Підсекція «ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО ТА МОВОЗНАВСТВО: ПОЗИЦІЯ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ»

ХУДОЖНІЙ СВІТ ЗБІРКИ «ЖИТТЯ МАРІЇ» СЕРГІЯ ЖАДАНА

Бикова О.О.,
студентка,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, м. Київ

Творчість Сергія Жадана займає одне з провідних місць у сучасній українські літературі. Його поезія набуває з роками все більшої популярності завдяки своїй різноаспектності та багатовекторності. Кожен дослідник віднаходить у ній щось своє, близьке до його світосприйняття, незалежно від того, який напрям дослідження він обирає.

Про оригінальність його поезії говорять насамперед порушені проблеми, які відображають всі перипетії сучасного життя від зображення банальних побутових речей до глобальних високих морально-етичних та духовних якостей та понять.

2014 рік привніс в українську літературу нову актуальну тему – відображення подій війни на Сході України, яка змінила весь хід української історії, культури і літератури. Не говорити про війну, її наслідки, внутрішнє відчуття пустоти від руйнації сталого світу було неможливо.

Збірка «Життя Марії», написана 2015 р., є першим поетичним відгуком С. Жадана на події українсько-російської війни, яка розпочалась 2014 р. і триває до сього часу. Вона становить поетичний щоденник, в якому автор висловив думки і переконання щодо найзапекліших протистоянь 2014 р. Разом із поетичними збірками, написаними пізніше упродовж декількох років – «Тамплієри» (2016) та «Антена (2018) – це своєрідна філософська трилогія почуттів і відчуттів людини, яка пережила і переосмислила події війни.

У філософсько-естетичному сенсі письменник намагається спілкуватися із читачем, розкрити хронологічно ті проблеми, які були актуальними відповідно у певний період життя.

Серед найпоширеніших екзистенційних мотивів збірки – трагізм буття, абсурдність світу, бунт, свобода вибору. Ними пройнята вся поезія збірки, адже автор ні на хвилину не дозволяє собі забути про наслідки війни для людини і цілої країни. Звідси – величезна кількість у поетичному рядку асоціативних образів і символів і здатність поєднати непоєднуване – індивідуальне із загальнолюдським, оптимістичність із констатацією загальнолюдської руйнації душі.

Окрім традиційних для екзистенціалізму вирішення проблем життя і смерті, свободи вибору збірка пройнята мотивами і образами переселенців та біженців.

Майже у кожній поезії збірки – інколи констатація факту, а то й відчайдушний крик про те, що звичне життя для багатьох людей по війні зруйноване, вони не мають пристанища, а що їх оточує – тимчасове, вокзальне, бездушне.

Крізь кожен рядок поезії проступає біль і відчай людей, тієї країни, яка має долю біблійної Марії. Країна як і Божа Матір має постійно втрачати найкращих своїх дітей, щоб народжувалися нові, які вона повинна також виростити і виховати для продовження місії попередників у боротьбі за себе: «Діти, що народяться під такими зірками / і яких називатимуть іменами загиблих, / говорячи зі злодіями та ворогами, / вкладатимуть мудрість у кожен свій видих» [1, с. 23].

Героями поезії С. Жадана стають звичайні люди зі звичайною історією. Але – у центрі їх історії війна, її наслідки – у кожного своя. Філософію життя кожного із них передає назва поезії «Голка», «Пошуковик», «Секта», «Чеченка», «Псих», «Мародер», «Плейер», «Капелан», «Шпигун», «Носоріг».

Автентичність літературного відображення трагічних епізодів сьогодення полягає у постійному діалозі автора, ліричного героя, персонажів із мешканцями Східної України, спробою з'ясувати їхнє розуміння поняття віри, життя, права на вибір, свободи.

«Життя Марії» Сергія Жадана – це поетична збірка-сповідь, де говорить не скільки поет, а Україна про себе, своє життя у час свого становлення правду і тільки правду.

Список використаних джерел:

1. *Жадан С.* Життя Марії. Книга віршів і перекладів. Чернівці: Meridian Czernowitz; Книги – XXI, 2015. 184 с.

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ НЕОЛОГІЗМІВ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Дядькович М.С.,
студентка,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ
Бортун К.О.,
к.філол.н., доцент кафедри інформаційної, бібліотечної,
архівної справи та соціально-політичних і гуманітарних дисциплін
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Сьогодення дає можливість нам спостерігати, не лише процес формування нової історії, але й низку змін, яких зазнає наша мова. Адже лексичний шар української мови не є сталим, а постійно вбирає до своєї архітектоніки новотвори. Зміни в культурному, суспільному та інших сферах життя відразу зазнає віддзеркалення в лексиконі українців. Неологізми зазнають появи

щогодини, щохвилини, але не всі слова в народній пам`яті, зафіксовані у довідниках і словниках.

Г. Вусик наголошує на тому, що сучасна лексико-семантична система активно реагує та відображає всі зміни, пов'язані з новими реаліями, що ще раз доводить вплив екстралінгвальних факторів на динаміку словникового складумови, підкреслює зв'язок неологізаціїіз суспільно-політичними процесами [3,с. 52].Під час війни з Росією, Україна може досвідчувати ряд нових явищ, що можуть спричинити виникнення українських неологізмів. Ось кілька можливих шляхів появи таких неологізмів:

1. Воєнний жаргон.

Війна з Росією може сприяти виникненню воєнного жаргону, де бійці та цивільні використовують нові слова, вислови, щоб описати військові події, такі як бойові дії, бойові одиниці, зброя, тактика й стратегія. Ці нові слова та вислови можуть стати неологізмами, які відображатимуть специфіку воєнної ситуації в Україні.Наприклад,*задвохсотити □ знищити ворога, затридні □ нереалістичні плани, затрьохсотити □ поранити, нейтралізувати ворога.*

2.Технічні та технологічні інновації.

Воєнні події такожформують нові технічніта технологічніінноваціїна позначення зразків нової зброї, військової техніки, комунікаційних систем та інших технічних рішень. Ця новітня «терміносистема» може бути використана в українському військовому середовищі, що може спричинити виникнення відповідних неологізмів.Наприклад, *байрактарити, енлоїти, джавелінити, стінгерити, хаймарсити – нищити ворога, ходити на полювання, партизанити; бандеромобіль – бойовий автомобіль ЗСУ.*

3. Соціально-політична реальність.

Воєнна конфлікт може також викликати нові соціальні та політичні реалії, наприклад, зміни в урядовій політиці, соціальному ладі, економіці та культурі. Вони можуть потребувати нових слів і висловів для їхнього опису, що формує нові неологізми. Наприклад, *наалоговнєт – щось, вигадане в росії*;*наволонтерити – знайти щось потрібне, навіть з-під землі.*

4. Медіа та інтернет.

У воєнний період медіа та інтернет можуть відігравати важливу роль у виробленні нових слів та висловів, які віддзеркалюватимуть події та явища в Україні. Наприклад, новини, які опубліковані в українських медіа, можуть використовувати нові терміни та вислови для опису воєнних подій. Крім того, соціальні мережі та інтернет-форуми можуть бути важливими джерелами нових лексем, які відображатимуть ставлення українців до воєнної ситуації та її наслідків. Наприклад, *приліт □ влучання ворожої ракети чи снаряда у щонебудь; тривога – сигнал про необхідність прямувати до укриття; чисте небо □ відбій повітряної тривоги.*

5. Мовний розвиток.

Воєнна ситуація також генерує активний розвиток української мови та виникнення нових слів і висловів. Зокрема, українці дедалі більше

послуговуються українською мовою в повсякденному житті, що формуєнові слова та вирази, що відтворюють сучасні реалії. Наприклад, *доброго ранку/ вечора, ми з України – нагадування про себе та свою проукраїнську позицію; завести трактор – застосувати найбільш неочікуваний аргумент, найнесподіваніший засіб для боротьби.*

Варто зазначити, що неологізми, які виникають під час воєнного конфлікту, можуть мати певну емоційну та патріотичну конотацію, оскільки вони віддзеркалюють специфіку війни, її наслідки для українського народу. Однак, вони можуть також стати важливими термінами для подальшого розвитку української мови, бути плідним її підґрунтям на науковій, технічній та культурній нивах.

Список використаних джерел:

1. *Бортун К. О., Дядькович М. С.* Теоретико-поняттєве розуміння особливостей мовних інновації російсько-української війни 2022 року. *Україна XXI століття: тенденції та перспективи розвитку: матеріали XXIII наук.-практ. конф.* Київ: Вид-во Європейського університету, 2022. С. 7-9.

2. *Бортун К.О., Пічугіна Є.С.* Особливості мовних інновацій російсько-української війни 2022 року: статус, функції. *Україна XXI століття: тенденції та перспективи розвитку: матеріали XXIII наук.-практ. конф.* Київ: Вид-во Європейського університету, 2022. С. 9-11.

3. *Вусик Г.Л., Павлик Н.В.* Неологізми як мовне відображення російсько-української війни 2022 року. Закарпатські філологічні студії. Вип. 23. Том 1. 2022. С. 52-57. DOI https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.23.1.9

4. Словник неологізмів української мови. Режим доступу: https://armyinform .com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnyk-neologizmiv-ukrayinskoyi-movy/?fbclid=IwAR3dAgMt97PuBusFAtE6kFyqIQ_9F_gg1-l4P8Qg432SMS0PoS tSlbTRT9I (дата звернення 10.04.2023).

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА СУЧАСНОГО БІБЛІОТЕКАРЯ

Семеног В.М.,
студентка 2 курсу ФБК, 026 групи,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ
Бортун К.О.,
к.філол.н.,
доцент кафедри інформаційної, бібліотечної,
архівної справи та соціально-політичних і гуманітарних дисциплін,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Питання професійної етики постають важливим вектором формування фахової компетентностісучасного бібліотекаря. Моральніпринципи, правильні етичні міркування визначають якість його роботи працівника,

атмосферу в колективі чи робочій групі. Ці принципи мають бути заснованіна професійних засадах, які зафіксовані в етичних кодексах відповідного фаху.

Інформаційні етичні принципи працівника бібліотеки постають важливою складовою професії, адже обробка інформації, документознавство перейшли в річище інформаційного та електронного простору. Саме тому шляхи отримання нової інформації, обробка наявної мають бути також відкореговані.

І. Дубровіна наголошує, що удосконалення професійної етики в роботі бібліотекаря у вимірах сьогодення має ураховувати постійне самовдосконалення, розвиток рис психологічного характеру. Бібліотечний працівник має постійно підвищувати рівень своєї освіти, поглиблювати обсяг знань у різних інформаційних сферах.

Професійна етика сучасного бібліотекаря має бути спрямована на різні вектори розвитку, серед яких ми виокремлюємо такі:

1. Дбайливе та поважне ставлення до користувачів бібліотеки.

Бібліотекар повинен враховувати високі стандарти поведінки та спілкування з відвідувачами бібліотеки, надавати їм якісну та оперативну інформаційну допомогу й консультації.

2. Дотримання конфіденційності та захисту персональних даних користувачів.

Фахівець повинен чітко розуміти правила захисту особистої інформації користувачів, не передавати її третім особам без згоди власника, не використовувати для особистої користі.

3. Професійне зростання та розвиток.

Працівник бібліотеки повинен постійно вдосконалювати свої знання та навички, вивчати нові технології та методи роботи, брати участь у професійних заходах і конференціях.

4. Дотримання авторських прав.

Бібліотекар має володіти знаннями про закони та правила щодо авторських прав, не порушувати їх та вчасно сплачувати відповідні винагороди.

5. Розвиток культури читання.

Потрібно популяризувати культуру читання серед користувачів, допомагати їм знайти потрібну літературу та надавати рекомендації щодо її вибору.

6. Дотримання етики наукової діяльності.

Бібліотекар, який займається науковою діяльністю, повинен дотримуватися високих стандартів етики та доброчесності, не порушувати правил цитування та посилання, використовувати лише достовірні джерела та не вдаватися до плагіату щодо результатів досліджень.

7. Дотримання етики спілкування з колегами.

Фахівець повинен дотримуватися професійної етики у спілкуванні з колегами, виявляти повагу до їхньої праці та думок, враховувати принципи взаємодії і співпраці.

8. Дотримання етики відносин з керівництвом і підлеглими.

Бібліотекар повинен дотримуватися правил взаємодії з керівництвом та підлеглими, проявляти повагу та взаєморозуміння у спілкуванні, дотримуватися принципів доброчесності та відкритості.

9. Дотримання етики використання матеріальних ресурсів.

Працівник бібліотекимає враховувати правила використання матеріальних ресурсів бібліотеки, не зловживати їхнім використанням та бережно ставитися до майна та обладнання.

10. Дотримання етики відносин з громадськістю.

Питання щодо взаємодії з громадськістю є також важливим питанням. Адже виявляти відкритість та доброзичливість у спілкуванні, підтримувати відносини з партнерами та спонсорами бібліотеки, популяризувати роботу бібліотеки та її досягнення має кожен, щоб сприяти підвищення рівня добробути своєї діяльності.

11. Дотримання етики у відносинах з донорами та благодійниками. Бібліотекар повинен дотримуватися правил етики у відносинах з донорами та благодійниками, проявляти повагу до їхньої ініціативи та допомоги, забезпечувати належне використання отриманої фінансової підтримки та повідомляти їх про результати її використання.

12. Дотримання етики у відносинах з авторами та видавцями.

Бібліотекар має враховувати правила етики у відносинах з авторами та видавцями, поважати їхнє право на інтелектуальну власність та забезпечувати дотримання авторських прав у роботі бібліотеки.

13. Дотримання етики у відносинах з екологією.

Варто прищеплювати розуміння етичних міркувань у відносинах з екологією є дуже важливими. Адже забезпечувати збереження та охорона природного середовища та раціональне використання ресурсів у роботі бібліотеки є наскрізним питанням.

Отже, усі ці складові формують архітектоніку професійної етики сучасного бібліотекаря. Підтримуючи баланс між фаховими компетентностями, що допомагають працівникові бібліотеки бути обізнаним із нормами, основними етичними постулатами та психологічною рівновагою, яка налаштовує на сприятливу атмосферу в колективі, спілкування із відвідувачами бібліотеки, власного оточення загалом.

Список використаних джерел:

1. *Дубровіна І. В.* Професійна етика у роботі бібліотекаря у вимірах сьогодення. Режим доступу: http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1033

2. *Паркова В.С., Пашков О.М.* Інтелектуальна свобода та доступність інформації в демократичному суспільстві. Етика бібліотечного працівника: посібник для бібліотекарів за програмою підвищення кваліфікації. Київ; Самміт. 2013. 96с.

3. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України від 16.03.2000 р. Законодавство – бібліотекам України: Довідкове видання. Вип. 1. Київ, 2001. С. 3 – 16.

4. *Штомпель А.* Етичні засади бібліотечної професії. *Шкільна бібліотека*. 2004. № 4. С.16-19.

ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ СУЧАСНОГО ПРАЦІВНИКА ДОКУМЕНТНОГО Й ІНФОРМАЦІЙНОГО ФАХУ

Серветник А.В.,
студентка 2 курсу ФБК, 026 групи
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ
Бортун К.О.,
к.філол.н.,
доцент кафедри інформаційної, бібліотечної,
архівної справи та соціально-політичних і гуманітарних дисциплін
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Професійна етика наголошує на особливостях моралі серед різних професійних груп. Кожний фах вимагає від осіб, які його обрали, знання відповідних моральних норм, породжує специфічні моральні виклики. Комплекс сучасного гуманітарного знання виокремлюють такі завдання професійної етики: аналіз особливостей етики моралі, її динамічний розвиток; розуміння важливих принципів професійних кодексів, їхнє місце в архітектоніці формування етичної поведінки у відповідній професії, роль корпоративної культури та етики; прищеплення уявлень про сучасний діловий етикет; формування навичок професійної ідентичності; нашарування знань щодо толерантного ставлення до представників інших професій.

Н. Білик наголошує, що важливим поняттям професійної моралі фахівців інформаційної сфери є поняття професійного обов'язку, а зрозуміти власні фахові моральні цінності фахівцю інформаційної сфери допомагає професійна совість, яка суголосна із професійною честю, гідністю та справедливістю [1].

Інформатизація українського соціуму гостро ставить проблему створення професійного кодексу фахівців інформаційної справи. Адже саме він надає важливий орієнтир щодо тактик поведінки для конкретного виду діяльності чи професії.

Нами унаочнені та доповнені такі етичні принципи, яких повинен враховувати сучасний працівник у документній та інформаційній сферах:

1. Конфіденційність та захист даних.

Фахівець повинен дотримуватися високого рівня конфіденційності та захисту даних, зокрема, не передавати особисту інформацію користувачів без їхньої згоди та не використовувати ці дані для власної користі.

2. Чесність та інтегритет.

Працівник повинен дотримуватися чесності та інтегритету усвоїй роботі, уникати конфлікту інтересів, а також не вносити неправдиву інформацію в інформаційну систему.

3. Справедливість та рівноправ'я.

У спілкуванні з колегами потрібно враховувати засади, спрямовані на плекання поваги, уваги до почуттів, дотримання засад рівноправ'я, питань гендерної рівності, не допускати дискримінації за будь-якими ознаками.

4. Суспільна відповідальність.

Усвідомлення власної суспільної відповідальності як фахівця є важливим чинником, який призводить до майбутніх суспільних перетворень у країні.

5. Професійна компетентність.

Фахівець повинен мати достатні знання та навички для виконання своїх професійних обов'язків, а також постійно підвищувати свою кваліфікацію та володіти новітніми технологіями та методиками роботи.

6. Доступність та рівність можливостей.

Доступність інформації та послуг для всіх користувачів, незалежно від їхнього стану здоров'я, рівня освіти та соціального становища є важливою запорукою для сучасного працівника документного й інформаційного фаху.

7. Етика поводження з документами.

Фахівець цієї галузі повинен дотримуватися етичних принципів збереження та зберігання документів, книг, архівів та інших матеріалів, а також забезпечувати їх доступність для майбутніх поколінь.

8. Знання норм закону.

Урахування норм законів і правил, пов'язаних з інформаційною, бібліотечною та архівною справою, а також не зловживання своїми повноваженнями для незаконних дій є важливою складовою сучасного фахівця.

9. Дотримання авторських прав.

Працюючи у цій сфері фахівець має дотримуватися авторських прав на інформацію та матеріали, з якими працює, та не порушувати ці права.

10.Екологічна відповідальність.

Урахування екологічних принципів у роботі, забезпечення екологічної безпеки на робочому місці є важливим чинником для створення сприятливого та комфортного клімату в робочому колективі, групі.

Усі ці принципи допомагають забезпечити етичну та професійну поведінку працівників документного й інформаційного фаху забезпечити взаємодію з користувачами та забезпечити доступність та захист інформації. Фахівці повинні

та впевнено демонструвати й підтримувати норми етичної поведінки, а також за необхідності виступати ініціаторами утвердження етичних цінностей не лише під час здійснення своїх безпосередніх обов'язків, але й у діловій сфері спілкування з колегами, у колективі. Адже урахування етичних принципів сприяє не лише формуванню професійної компетентності працівника документного й інформаційного фаху, але й сприятимуть добробуту сучасних працівників окресленої галузі в майбутньому.

Список використаних джерел :

1. *Білик Н.І.* Професійна етика фахівців документної та інформаційної сфери. Режим доступу: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/10954/1/Білик.pdf

2. *Бездрабко В.* Термінологічні студії у сучасному вітчизняному документознавстві (1990-і – початок 2000-х рр.). Термінологія документознавства та суміжних галузей знань: збірка наук. праць. Вип. 1. Київ, 2007. С. 7–45.

3. Етико-моральний аспект культури бібліотечного обслуговування. Режим доступу:https://library.pl.ua/nashi_vidannja/inshi_vidannja/etika_bibliotekarja/

4. *Кулешов С.Г.* Документознавство: історія. Теоретичні основи. Київ : ДАКККіМ, 2000. – 163 с.

БЕЛЕТРИЗАЦІЯ ЖИТІЙНОГО ТЕКСТУ В ЖИТІЯХ СВЯТИХ ДАНИЛА ТУПТАЛА (НА МАТЕРІАЛІ «ЖІНОЧИХ» ЖИТІЙ)

Тріщ К.Г.,
студентка,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова, м. Київ
Науковий керівник: к.ф.н., доцент ***Савченко І.В.***

Актуальність роботи зумовлена динамічними процесами, що відбуваються в духовному житті людства. Згідно із цим виникає необхідність дослідження та сучасного переосмислення літератури релігійної тематики й відображення в ній пріоритетних етичних цінностей, які сприяють становленню високоморальної особистості. Агіографічні тексти, зокрема «жіночі» житія, можуть підкреслити та розкрити важливе значення таких цінностей, як милосердя, любов, терпіння, гуманізм.

Наразі в контексті війни, російської збройної агресії проти України, агіографічна література також може слугувати джерелом натхнення, що подарує віру та надію на краще, допоможе знайти впевненість у своїх можливостях і діях, мужність та стійкість в складних ситуаціях.

Актуальність полягає і в тому, що стійким читацьким інтересом досі користуються саме ті твори, які належать до белетристики. В агіографічних текстах присутній достатньо розвинений белетристичний елемент, що при загальній унормованості жанрів включає інформацію історичного, побутового, географічного, макабричного, еротичного та фантастичного характеру.

Дослідження давньої української літератури має багатолітню традицію. До її вивчення, зокрема особливостей та розвитку агіографії, зверталися Д. Чижевський, М. Максимович, І. Франко, М. Грушевський, М. Возняк, В. Колосова, С. Єфремов, І. Огієнко, О. Білецький, Ю. Шевельов, В. Горський, О. Александров, М. Сулима, П. Білоус, І. Савченко, О. Сліпушко, Д. Сироїд, Г. Павленко та ін.

Науковці, які окремо аналізували певні «жіночі» житійні тексти, зокрема авторства Димитрія Ростовського (Туптала) – О. Щербакова, О. Щербак, Д. Сироїд, Я. Мороз, Г. Павленко та ін.

Незважаючи на значну кількість праць, проблема особливостей художнього викладу агіографічних текстів, особливо саме «жіночих» житій, ще досі не знайшла комплексного й системного дослідження в сучасній науці, що робить тему роботи також актуальною.

Мета дослідження – проаналізувати Житія Святих Данила Туптала та висвітлити особливості белетризації фемінних текстів.

Загальноприйняте визначення терміна «белетристика» досі залишається суперечливим питанням. Науковці трактують його по-різному: називають так художню прозу в цілому; вважають фабульною розповіддю; різновидом масової літератури; навіть літературою «другого ряду», яка розташовується між високою та масовою. Орієнтуємося на визначення поняття, що подано в Літературознавчому словнику-довіднику: «**Белетри́стика** (*англ. belleslettres — красне письменство*) — в широкому розумінні — твори оповідної фабульної літератури взагалі, у вузькому — художня проза» [1, с. 80]. В основному белетристикою вважають ту прозу, якій характерні гострий сюжет, несподівані перипетії та повороти, динамічність, напруга та інтрига. «Все частіше в сучасному літературознавстві белетристика позначає легку, жваву, розважальну, доступну, «формульну» розповідь про якусь подію чи наукову проблему, відому постать з метою її популяризації» [1, с. 80].

Термін виник у західноєвропейському письменстві, що «фіксував притаманну Просвітництву тенденцію поступового зближення мистецтва й науки» [1, с. 80]. Згідно із цим явище белетризації тексту полягає в поєднанні історично-документального матеріалу з елементами художньої розповіді, що забезпечують естетичність, емоційність та виразність твору. Одними з найпоширеніших прийомів і засобів белетризації є: портретні описи; описи пейзажів, за допомогою яких читач може більш живо уявляти атмосферу, ситуацію, подію; пряма мова, діалоги, монологи, що дозволяють висвітлити характери героїв, їх думки та почуття; особливі лексичні засоби для створення необхідного тону і стилю тексту (наприклад, наявність архаїзмів, діалектизмів); видіння, ретроспекції, різноманітні художні тропи, фантастичні елементи тощо.

Філософський енциклопедичний словник пояснює: «**АГІОГРАФІЯ** (*від* грецьк. άγιοζ - святий, γράφω - пишу) – література житій святих; жанр духовної біографії людей, по смерті канонізованих церквою, тобто офіційно віднесених нею до лику святих. Адресувалися житія, зазвичай, найширшому колу читачів, котрим мали явити певний моральний взірець, що втілював основні християнські ідеали в їх конкретно-історичному сприйнятті» [4, с. 10]. Отож мета агіографічної літератури – це показати приклад праведного життя, створити ідеал. Святі – це зразки віри, любові та надії. Агіографія була представлена власне житіями та житійними збірниками (календарні збірники «Четьї-Мінеї» та прологи; патерики).

Димитрій Ростовський (у миру Данило Савич Туптало) – відомий український церковний діяч, проповідник, учений, педагог та письменник

барокової доби другої половини XVII – початку XVIII століття. Його чотиритомові «Четьї-Мінеї» (Житія Святих) знавці українського письменства називають найвидатнішою працею національної агіографії та монументальним твором.

Дмитро Туптало не лише укладає житія святих, а й інтерпретує сюжет по-своєму, додає елементи художньої розповіді для легшого і цікавішого сприйняття твору, пояснює, виявляючи емоційність. Тексти Туптала інколи мають й апокрифічні чи народні доповнення. Тож можна твердити, що Димитрій Ростовський створив Четьї-Мінеї як самостійний літературний жанр.

Наприклад, по-своєму цікаво укладає Данило Туптало житіє святої Варвари. Маючи велику кількість різних джерел, він створює свою версію, старанно намагаючись усунути всі помічені ним огріхи в попередніх редакціях житія та логічні несумісності.

«Житіє Святої Варвари» складається з різних подій, які тісно переплітаються і пов'язуються між собою. Туптало намагається чергувати історичні моменти з молитвами та риторичними відступами: «*Не покидай мене, Господи Боже мій, і не відступи від мене, почуй мій крик про допомогу*» [2]; «*Боже, випробовуючи серця людей, Ти знаєш, як Тебе прагну і Твої святі заповіді люблю, всю себе Тобі принесла і Твоїй поручилася Всевишній Правиці. Ти-бо, Господи, не покидай мене, але, милостиво поглянувши на мене й на співмученицю мою Юліянію, обох нас зміцни й утверди справжній подвиг добре здійснити, дух-бо бадьорий, а тіло немічне*» [2].

У «Житії Святої Ольги» історичний текст поєднується з такими елементами художньої розповіді, як портретна характеристика, зображення внутрішнього світу, пряма мова, діалоги, видіння, пророцтво тощо: «*Згадавши про те видіння, яке бачила при ріці Пскові, послала туди золота і срібла багато на будівництво церкви Пресвятої Тройці. І звеліла при ній людям селитися, і в невдовгім часі постав град великий Псков, від ріки Пскови названий, і прославилося в ньому ім'я Пресвятої Тройці*» [3, с. 252]; «*Сповнилося ж її пророцтво і про землю Руську. Коли минуло після її переставлення двадцять літ, внук її Володимир прийняв святе хрещення і всі руські землі вірою святою просвітив*» [3, с. 254].

Автор витворює могутній і праведний образ святої великої княгині, особливо виділяє вагомі вчинки її невпинної подвижницької натури: «*Пішла ж свята Ольга і у Великий Новгород, і в інші гради своєї держави, і всюди, скільки могла, приводила людей до Христової віри і розбивала ідолів, а на їхніх місцях ставила чесні хрести, від них же потім багато знамень і чуд діялося на переконування невірних*» [3, с. 252]; «*І була для ворогів страшна, для своїх же людей люба, бо добра вдачею і милостива, нікого не кривдила, судила справедливо, покарання милосердні накладала, добрим віддавала шану, злим – страх, кожному за ділом і достоїнством відміряла. І у всіх ділах та управах була передбачлива і премудра, ще ж і бідних, убогих і потребуючих обдаровувала*» [3, с. 247-248].

Святитель акцентує увагу на таких визначальних якостях княгині Ольги, як чистота, мудрість та праведність, щедрість та вдячність, богоугодність та блаженність, справедливість та вірність.

Отже, звернення до релігійних текстів, а саме «жіночих» житій Димитрія Ростовського, є надзвичайно актуальним, зокрема важливим для формування духовного світу дітей та дорослих на сучасному етапі, коли в суспільстві все більше спостерігається невизначеність моральних орієнтирів. Також дослідження має і важливе значення для повноти уявлень про художньо-образний світ національної літератури епохи Бароко.

Список використаних джерел:

1. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. — К.: ВЦ «Академія», 2007. — 752 с.

2. *Туптало Д.* Житія Святих (Четьї Мінеї). Том IV : Грудень. Житіє і страждання святої великомучениці Варвари. Переклав Валерій Шевчук, Львів, Видавництво «Свічадо», 2007. URL : https://www.truechristianity.info/ua/books/saints_ua_04/saints_ua_04_004.php

3. *Туптало Дмитро* Житія Святих (Четьї Мінеї) у 12 томах. Том XI : Липень / Дмитро Туптало / Пер. із ц.-сл. Д. Сироїд. – Львів: Свічадо, 2017. – 560 с.

4. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. – Київ: Абрис, 2002. – VI, 742 с.

СЕКЦІЯ «МОЛОДЬ, КУЛЬТУРА І НАЦІОНАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ»

Підсекції: «ПІДГОТОВКА МОЛОДІ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ» «НАЦІОНАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ ТА ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ»

СПРОБА ЗУПИНЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ – ГОЛОВНА ПЕРЕДУМОВА РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Долина Д.Є.,
аспірант,
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв,
Інститут практичної культорології та міжкультурних комунікацій, м. Київ
Науковий керівник: професор, доктор історичних наук, в.о.
завідувача кафедри культурології та
міжкультурних комунікацій ***Литвин С.Х.***

Наше дослідження присвячене аналізу євроінтеграційних процесів в Україні та обгрунтуванню твердження, що спроба їх зупинення стала головною передумовою Революції гідності.

В переважній більшості наявних джерел Революція гідності визначається як політичні та суспільні зміни в Україні з 30 листопада 2013 року до лютого 2014 року, викликані протестом громадян України проти протиправного розгону мирної акції студентів та громадських активістів, яка розпочалася 21 листопада 3013 року як спротив проти відходу політичного керівництва країни від законодавчо закріпленого курсу на європейську інтеграцію та подальшою відмовою від цього курсу.

Європейська інтеграція України – це процес економічного і політико-правового зближення України з європейськими міждержавними структурами. Євроінтеграційні процеси української держави розпочались у 1991 році, коли Україна стала незалежною державою. Хронологію євроінтеграційних процесів можна подати у такому вигляді:

- у 1998 р. набула чинності Угода про партнерство та співробітництво між ЄС та Україною;

- у 2005 р. ухвалено План дій Україна — Європейський союз та підписано Меморандум про співпрацю з Європейським союзом;

- 22 січня 2006 року розпочалася підготовка до підписання далекосяжної Угоди про асоціацію, яка мала забезпечити глибокі зв'язки між Україною та Європейським союзом. Тоді Рада міністрів закордонних справ ЄС затвердила мандат Єврокомісії на переговори з Україною про нову базову угоду, що могла

б забезпечити якісно новий формат взаємовідносин між Україною та державами Євросоюзу;

- 5 березня 2007 року розпочалися переговори про угоду. Ця нова угода мала на меті, в першу чергу, замінити Угоду про партнерство та співробітництво. Із початку переговорів, тобто протягом 2007-2012 рр., відбувся 21 раунд переговорів щодо Угоди про асоціацію та 18 раундів переговорів щодо розділу Угоди про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Варто зауважити, що Угоду про асоціацію між Україною та ЄС також часто називали «дороговказом для внутрішніх реформ в Україні»;

- 30 березня 2012 року відбулося парафування Угоди про асоціацію на рівні глав переговорних делегацій відбулося у Брюсселі, а розділ Угоди щодо створення зони вільної торгівлі був парафований 19 липня 2012 року;

- 15 травня 2013 року Колегія Європейської Комісії ухвалила Рішення рекомендувати Раді ЄС підписати Угоду і дозволити її тимчасове застосування до ратифікації всіма державами-членами ЄС [2].

Здавалося, нічого не повинно було б завадити підписанню Угоди, що було заплановано здійснити на саміті ЄС у Вільнюсі 28 листопада 2013 року. Адже Партія регіонів, що здобула перемогу на чергових парламентських виборах 28 жовтня 2012 року, у передвиборчій програмі зазначала, що у сфері зовнішньої політики «виступає за здобуття асоційованого членства в Євросоюзі, створення зони вільної торгівлі, зняття візових бар'єрів між Україною та ЄС» [4].

Проте приблизно за місяць до зазначеної дати підписання угоди євроінтеграційний процес почав різко гальмуватися. З одного боку, президент Янукович не погоджувався з умовами європейських колег, насамперед щодо так званого «закону Тимошенко» про можливість лікування ув'язнених за кордоном [3]. З іншого боку, на Януковича тиснув президент РФ Путін, який заявляв про негативні наслідки, пов'язані з асоціацією і зоною вільної торгівлі з ЄС. 25 жовтня 2013 р. Янукович, виступаючи на засіданні глав держав СНД у Мінську, заявив, що Україна пропонує сформувати постійний консультативний формат «Україна – Європейський союз – Митний союз». Він відверто зазначив, що днем раніше провів дискусії з президентом Росії Путіним і той висловлював свої побоювання щодо підписання Україною Угоди з ЄС [7].

21 листопада 2013 року уряд Азарова оприлюднив рішення щодо призупинення процесу підготовки та укладання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом [6], що було різкою зміною вектора міжнародної політики України. Відмова від підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС переслідувала мету приєднатись до Митного союзу з Росією та Білоруссю, що стало б загрозою для подальшої євроінтеграції. Того ж дня 21 листопада Верховна Рада України не проголосувала жодного з семи зареєстрованих законопроектів щодо лікування ув'язнених за кордоном (так звані «закони Тимошенко») [1]. Тоді ж сам Янукович, перебуваючи з офіційним візитом в австрійській столиці, у Відні, лицемірно заявляв про євроінтеграційні настрої України [8].

Суспільна реакція на таке рішення не забарилася і наступного дня в Києві під гаслом «Україна – це Європа» зібрався багатотисячний мітинг. Протестувальники вимагали відставки Азарова, скасування рішення уряду про відмову від асоціації з ЄС, підписання Угоди про асоціацію на саміті у Вільнюсі тощо. 29 листопада українські студенти організували «живий євроланцюг» між Києвом і Перемишлем. Маршрут ланцюга довжиною в 625 кілометрів розпочався у Києві і проліг через Житомир, Рівне, Львів і до Шегині, на кордоні з Польщею. У ніч з 29 на 30 листопада на Майдані Незалежності спецпідрозділ «Беркуту» жорстоко розігнав мирних мітингувальників-студентів. У відповідь на цей злочин 1 грудня у Києві відбувся один із найбільших мітингів Революції гідності – близько півмільйона осіб. Міліція, яка заблокувала підступи до Майдану Незалежності, відступила. Мітингувальники зайняли будівлю Київської міської державної адміністрації та Будинок профспілок – там розташувався Штаб національного спротиву [5]. Протести тривали з листопада 2013 року до лютий 2014 року. Перебіг героїчних і кривавих подій Революції гідності в Києві та інших містах України засвідчив, про здатність українців боротися за свою волю, гідність і громадянські права. Та головною передумовою Революції гідності стала відмова режиму від курсу на євроінтеграцію. Український народ боровся за право бути у вільній демократичній сім'ї європейських народів.

Після Революції гідності, РФ скориставшись гостротою ситуації та слабкістю Збройних сил України і нової української влади вчинила анексію Криму, агресію на Донбасі, а з лютого 2022 року – широкомасштабну війну проти України. Але й за цих умов Україна продовжує свій шлях до інтеграції з Європейським Союзом та збереження своєї європейської ідентичності. 27 червня 2014 року Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС. Україна також забезпечує двосторонню співпрацю з іншими країнами Європейського союзу, зокрема з Польщею, Литвою та Латвією. Україна виконує ряд реформ, спрямованих на зміцнення прав людини, розвиток демократії та боротьбу з корупцією.

Євроінтеграційні процеси в Україні продовжуються, хоча і зустрічають опір з боку проросійських сил. Спроби зупинити євроінтеграційні процеси в Україні існують й дотепер. Українська влада зіштовхнулася з численними викликами і завданнями, серед яких на першому місці стоїть корупція, слабкість економіки та стан війни з Росією. Шляхом активної пропаганди Росія намагається підірвати довіру до європейських інституцій з боку проросійських сил в Україні, знецінити демократичні здобутки та дискредитувати саму суть європейської інтеграції. Проте, український народ вважає європейську інтеграцію своєю метою та перспективою, яка дасть змогу побудувати сильну, процвітаючу та демократичну країну Для успішної реалізації євроінтеграційних процесів в Україні необхідно далі вдосконалювати законодавство та боротися з корупцією, підтримувати добросусідські відносини з країнами Європейського союзу та розвивати співпрацю в усіх сферах співжиття. Україна довела, що має

потужний потенціал для досягнення успіху в європейській інтеграції. Жодні перешкоди: внутрішні і зовнішні не зможуть звернути її з обраного європейського шляху.

Висновки: Євроінтеграційні процеси в Україні є важливим етапом в розвитку країни та забезпеченні її майбутнього.

Головною передумовою Революції гідності стала спроба зупинити євроінтеграційні процеси в Україні відмовою від підписання Угоди про асоціацію України з Європейським союзом.

Український народ залишається вірним європейській інтеграції та продовжує боротися за свободу і демократію, збройно долає перешкоди на шляху до європейської сім'ї народів чим наближає європейське майбутнє своєї країни, як єдиний шлях до розвитку та процвітання України.

Список використаних джерел:

1. ВР провалила всі проекти щодо лікування Тимошенко. Українська правда. 21.11.2013 [Електронний ресурс]. — Точка доступу: http:// www.pravda.com.ua/news/2013/11/21/7002615/.

2. Євроінтеграційний портал. Угода про асоціацію. [Електронний ресурс]. — Точка доступу: https://eu-ua.kmu.gov.ua/uhoda-pro-asotsiatsiiu

3. ЄС відклав на місяць остаточне рішення про підписання асоціації з Україною. Дзеркало тижня. 15.10.2013 [Електронний ресурс]. — Точка доступу: http://dt.ua/POLITICS/yes-vidklav-na-misyac-ostatochne-rishennya-pro-pidpisannyaasociaciyi-z-ukrayinoyu-130112_.html.

4. Партія регіонів. Вибори народних депутатів України 2012. Офіційний портал ЦВК [Електронний ресурс]. — Точка доступу: http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2012/WP502?PT001F01= 900&pf7171=50.

5. Революція гідності. Згадаймо головне: [Електронний ресурс]. — Точка доступу: https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/2122489-revolucia-gidnosti-zgadajmo-golovne.html

6. Уряд прийняв розпорядження про призупинення процесу підготовки до укладання Угоди про асоціацію з ЄС. Офіційний портал КМУ. [Електронний ресурс]. — Точка доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246868715&cat_id=244274160.

7. Янукович пропонує створити постійну комісію Україна — Євросоюз — МС. УНІАН: 25.10.2013 [Електронний ресурс]. — Точка доступу: http://www.unian.ua/politics/845593-yanukovich-proponue-stvoriti-postiynu-komisiyu-ukrajinaevrosoyuz-ms.html.

8. Янукович у Відні продовжує запевняти, що веде Україну в Європу. Тиждень.ua. 21.11.2013. [Електронний ресурс]. — Точка доступу: http://tyzhden.ua/News/94460

КОЗАЦЬКА СИМВОЛІКА ЯК ЦІННІСНИЙ ОРІЄНТИР У НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ

Зайцев О.М.,
ст. викладач,
Черкаська філія ПВНЗ «Європейський університет», м. Черкаси
Польова А.В. ,
ст. викладач,
Черкаська філія ПВНЗ «Європейський університет», м. Черкаси

Козацька символіка є невід'ємною частиною української культури та історії. Козацтво — це та епоха, яка відіграла вкрай важливу роль у формуванні модерної української нації та її духовних цінностей. Символіка козацтва включає в себе герби, прапори, булави, бунчуки та іншу атрибутику, що відображає головні цінності та ідеали, сформовані в українському суспільстві за героїчних часів козацтва.

Символіка козацтва є наріжним елементом національно-патріотичного виховання молоді. Вона допомагає краще зрозуміти значення давніх традицій та звичаїв, поринути у глибинну сутність подій нашої історії, формувати національну свідомість та патріотичні почуття українців. Зокрема, козацькі символи вчать молодь поважати свої корені та історію свого народу, а також підтримувати національну культуру та мистецтво.

Серед найважливіших символів козацтва варто виділити герб Війська Запорізького – постать козака, озброєного мушкетом і шаблею, котрий виник приблизно в другій половині XVI ст.

Узаконив його польський король Стефан Баторій у 1578 р. Цей герб вперше було зображено на печатці Війська Запорозького в 1595 р. за гетьманування Григорія Лободи. Упродовж існування козацтва цей символ залишався незмінним. Він зображався на головних печатках Війська Запорозького та Гетьманщини, на прапорах, портретах, іконах, у рукописах, друкованих виданнях.

Корогва – прапор Війська Запорозького, найбільша святиня козацтва. військова відзнака влади гетьмана України, кошового отамана Запорозької Січі, полковника, сотника; зберігалася у хорунжого.

Найчастіше золотом вишивали образ Покрови Пресвятої Богородиці – заступниці козацтва, або козака з шаблею та мушкетом, траплялися також образи святих. Історичний герб корогви — маливове тло з білим хрестом.(малиновий колір є в геральдиці кольором шляхетності й рицарства, перемоги та відваги). В нижній частині герба шляхетські роди зображували свої ініціали (у Вишневецьких це були зірка і півмісяць). Після загибелі легендарного Байди козаки продовжували використовувати його прапор. З часом зірка і півмісяць відпали, лишився білий хрест на малиновому тлі. Козацькі прапори були також блакитного, жовтого, жовто – блакитного, малинового, червоного й чор-

ного кольорів, на яких відбивались родові знаки тих гетьманів, які були при владі.

Булава – символ гетьманської влади або кошового отамана на Запорізькій Січі. Це була палиця з горіхового дерева довжиною 50 – 70 см. зі срібною чи визолоченою кулею на кінці.

Усі вищевказані символи козацтва однаково важливі для національно-патріотичного виховання молоді в Україні. Вони допомогають зберегти історичну пам'ять про козацький рух та зміцнити національну самосвідомість.

У вихованні молоді, особливо в школах та вищих навчальних закладах, козацька символіка має бути використана як засіб формування патріотичних та національних цінностей. Молодь повинна бути знайома з історією козацтва та його культурою, а також з тим, що відображає та уособлює національну гідність та самобутність українського народу.

Усвідомлення значення козацької символіки сприяє формуванню патріотичного світогляду та національної ідентичності молоді. Це важливо не тільки для майбутнього розвитку України, але й для зміцнення національної самосвідомості та збереження культурної спадщини українського народу.

Список використаних джерел:

1. *Антонович В. Б.* Коротка історія Козаччини / В. Б. Антонович. – Київ: Україна, 2004. – 304 с.

2. *Корнієнко О. М.* Нариси військової історії України. Сумський слобідський козацький полк 1659-1765 рр. / О. М. Корнієнко. – Київ: Наш час, 2008. – 488. – (Сер. «Невідома Україна»)

3. *Шудря М. А.* Січ-мати / М. А. Шудря. – Київ: ТОВ «Елібре», 2008. – 560 с.

4. *Яворницький Д. І.* Історія запорозьких козаків: у 3 т. Т. 1 / Д. І. Яворницький. – Київ: Наук. думка, 1990. – 592 с. – (Пам'ятки іст. думки України).

5. *Яворницький Д. І.* Історія запорозьких козаків: у 3 т. Т. 2 / Д. І. Яворницький. – Київ: Наук. думка, 1990. – 560 с. – (Пам'ятки іст. думки України).

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Калиниченко О.К.,
студентка,
Український державний університет
залізничного транспорту, м. Харків
Лучко О.Р,,
старший викладач

Національна свідомість – цілісна система духовних феноменів нації, які сформувались у процесі історичного розвитку, відображають основні засади буття нації. Охоплює власне національні та запозичені й асимильовані посе-

редництвом акультурації процесів ідеї, настанови, устремління, культурні здобутки, що формують духовність нації. Найважливішими складовими національної свідомості є етнічна та національна ідентичність, етнічна свідомість, національна самовідданість, подвійна етнонаціональна свідомість, національна мрія, національна ідея, національний менталітет, характер, національні комплекси.

Формування громадянина - патріота України, який підготовлений до життя, з високою національною свідомістю, виховання громадян, які здатні побудувати громадянське суспільство, в основу якого були б закладені та постійно втілювалися демократія, толерантність та повага до прав людини, набуває сьогодні особливого значення.

Формування національної свідомості здобувачів вищої освіти на заняттях з фізичного виховання це – особистісний орієнтований педагогічний процес, спрямований на набуття інтегративної якості, яка характеризує їх позитивне ставлення до Батьківщини, усвідомлення власної причетності до українського етносу та національної спадщини, відповідальне ставлення до розвитку особистості та вибору ціннісних орієнтацій.

Навчання має бути емоційним і збуджувати позитивні емоції. Протягом усього часу навчання в університеті, студенти потребують взірця для наслідування. В інтересах суспільства та й самих молодих людей формувати зразки для наслідування за допомогою видатних українських спортсменів, їх досягнень, про які розповідатимуть викладачі кафедри фізичного виховання та вестимуть бесіди про місце фізичної культури та спорту в житті давніх і сучасних людей, що сприятиме свідомому ставленню до стану свого здоров'я та до ведення здорового способу життя.

У навчально-виховний процес необхідно постійно впроваджувати форми і методи виховної роботи, які лежать в основі козацтва, що зумовлює свідоме ставлення до стану свого здоров'я, досягнення висот у спортивних змаганнях.

Застосовані на заняттях рухливих та народних ігор, розваг, естафет, козацьких забав, спортивних ігор за спрощеними правилами тощо сприяють вихованню патріотичних почуттів, моральних та фізичних якостей, формують свідомого громадянина України, мотивують до самовдосконалення фізичного стану, формуванню національної свідомості, вихованню патріотизму.

Ігри, що сформувалися під впливом національно-визвольних війн, які містять у своїх історичних сюжетах бойовий і патріотичний характер є справжньою базою національного виховання. Безпосередньо використовуються історичні сюжети, в яких оспівана доля козаків. Все це закладає основи любові до своєї історії, до народного війська, до своєї Країни, своєї сім'ї, формують людську гідність.

Найкращою мотивацією до безкорисної суспільної праці є почуття гордості за свою державу, співпереживання за минуле, співпричетність до творення її сьогодення та майбутнього. Все це сприяє вихованню студентської молоді у дусі патріотичного обов'язку та завдань національно-патріотичного вихо-

вання, поваги до військової служби, готовності до захисту Батьківщини, повазі до чинного законодавства та України як незалежної, суверенної, демократичної, соціальної, правової держави.

Список використаних джерел:

1. *Каюков В.І.* Виховуємо патріотів України. – Кіровоград 2000.
2. *Подгорна В., Кокотєєва А., Гибескул О.* Теоретичне обґрунтування методів і засобів фізичної культури для підготовки студентів до громадської діяльності в умовах воєнного часу. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 4 (9). С. 273 – 284.

СПОРТИВНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ОДИН З ДІЄВИХ КОМПОНЕНТІВ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Кущ Б. В.,
студентка,
Український державний університет
залізничного транспорту, м. Харків
Шепеленко Т. В.,
к. н. з фв і с., доцент

Патріотизм є інтегративною якістю особистості, що включає патріотичні знання, погляди, переконання, почуття, поважне ставлення до історичного минулого, успадковане від традиції, емоційне-ціннісного ставлення до служіння інтересам рідної країни, прагнення нести за неї відповідальність, готовність виконання громадянського обов'язку та служити у лавах Збройних Силах України, національної гвардії України, тер обороні та інших силових підрозділах, прагнення своєю діяльністю сприяти розквіту країни. Патріотизм це свідомо та добровільно прийнята позиція громадян, у яких пріоритет суспільного, державного виступає не обмеженням, а стимулом індивідуальної свободи та умовою всебічного розвитку громадянського суспільства. Таке розуміння патріотизму, як свідчать автори, є базовим, а концепція виступає як напрям формування та реалізації цього типу соціальної поведінки громадян.

В основу патріотичного виховання покладені історичні і культурні цінності традиції і звичаї народу, значення яких у теперішній час постійно зростають в умовах європейської інтеграції України, і у зв'язку з цим патріотичне виховання стає важливим державним завданням.

Одним з дієвих компонентів патріотичного виховання є спортивно-патріотичне виховання, яке у свою чергу є багатоплановою, систематичною, цілеспрямованою та скоординованою діяльністю державних органів, громадських об'єднань та організацій з формування фізично та духовно розвиненої, морально стійкої особистості здатної реалізувати творчий потенціал, що має ви-

сокий рівень громадянськості, патріотизму, готової до виконання конституційного обов'язку.

Мета спортивно-патріотичного виховання – розвиток у підлітків та молоді патріотизму, свідомості, громадськості як найважливіших духовних, соціально значущих цінностей особистості, розвиток високої працездатності, формування професійно значущих якостей, умінь та готовність їх активно появляти у різних сферах життя. Саме під час занять фізичною культурою та спортом багаторазово ставляться умови для появу таких якостей як рішучість, наполегливість, самодисципліна. Постійне усвідомлене подолання фізичних труднощів, боротьба із втомою виховують волю та впевненість в собі. Багато змагальних, а особливо ігрових моментів моделюють можливі життєві ситуації. Правила та норми поведінки у спортивній діяльності, прояв колективізму, працьовитості, поваги до членів своєї команди та суперника переносяться у повсякденне життя.

Розкриття потенціальних можливостей молоді сприяє формуванню таких особистісних якостей як впевненість в собі, рішучість, сміливість, бажання та реальна можливість подолати труднощі, жага перемоги в чесній боротьбі. Виходячи з цього можна вважати, що фізичні здібності розвиваються якщо людина розвивається універсально, тобто гармонійно в усіх сферах життя, з погляду розширення рухової життєдіяльності та можливості ефективного прояву нею предметних операцій у житті. Фізична культура та спорт посягають в цьому основне місце.

Виходячи з цього можна стверджувати що фізична культура та спорт є єдністю між практичною та психічною діяльністю. У процесі цієї діяльності підлітки та молодь вступають у зв'язок із суспільним та природним середовищем. Чим універсальними будуть такі зв'язки тим більш всебічно та гармонійно розвинутою будуть підлітки та молодь.

Для нормального функціонування підліткам та молоді необхідно надавати певний обсяг фізичних та соціальних компонентів, таких як їжа, повітря, сонячне світло, відпочинок, рух тощо. Фізична культура та спорт, як відомо, розширює ці можливості, а також вирішує завдання підтримки необхідної рівноваги між суспільством та довкіллям у руховому, емоційному та інших аспектах. Фізичні вправи зазвичай використовуються не тільки для зміцнення здоров'я, але й для того щоб адаптувати організм молоді до різних потреб суспільного життя, сприяти прояву індивідуальної творчості. У процесі занять фізичною культурою та спортом виховуються морально-вольові якості – мужність, рішучість, ініціатива, винахідливість, організованість, дисципліна, почуття дружби, товариства тощо. Як і будь яка діяльність фізична культура та спорт мають складну системно-структурну організацію заданих параметрів та компонентів, а саме інформаційний, що включає до себе знання про власний організм та його можливості, операційний що формує способи та засоби патріотичної діяльності, мотиваційний який орієнтує до готовності захисту своєї країни, сім'ї, діяльний котрий вирішує завдання прояву рішучості та волі в

екстремальних ситуаціях та ціннісний що виховує набуття ідеалів самовідданості.

Виходячи з цього, основним завданням фізкультурно спортивної діяльності має бути забезпечення рівня значимості державного патріотизму у підростаючого покоління, формування свідомості у кожного юнака, дівчини розуміння залежності долі країни, народу від того якою мірою всі вони керуватимуться у своїх діях патріотичним початком.

Список використаних джерел:

1. *Возний А.П.* Фізична культура та спорт – найважливіші елементи військово-патріотичного виховання сучасної молоді. *Інноваційні технології в системі підвищення кваліфікації фахівців фізичного виховання і спорту* : тези доп. IV Міжнар. наук.-метод. конф., 13 – 14 квіт. 2017 р. Суми : СДУ, 2017. С. 64 – 67.

2. *Журавльова І.М., Соколюк О.В., Христенко Д.О.* Фізичне виховання здобувачів вищої освіти в умовах сьогодення. *Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти* : матеріали Всеукр. наук.-метод. конф., 15 черв. 2022 р. Одеса : Університет Ушинського, 2022. С. 70 – 74.

3. Методичні рекомендації щодо викладання фізичної культури у 2022 – 2023 навчальному році. URL: https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-fizychnoyi-kultury-u-2022-2023-navchalnomu-rotsi/ (дата звернення : 26.08.2022).

4. *Подгорна В., Кокотєєва А., Гибескул О.* Теоретичне обгрунтування методів і засобів фізичної культури для підготовки студентів до громадської діяльності в умовах воєнного часу. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 4 (9). С. 273 – 284.

РОЛЬ СПОРТУ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ТА ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ: ДОСВІД УПРАВЛІННЯ СПОРТИВНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В УКРАЇНІ

Новицький Р.О.,
магістрант,
ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ
Науковий керівник: к.е.н. ***Гнатюк О.П.***

Роль спорту у формуванні національної самосвідомості та патріотичного виховання є невід'ємною складовою сучасного українського суспільства, а управління спортивними організаціями в Україні має ключове значення для досягнення цієї мети.

У сучасних умовах спорт стає все більш важливим інструментом для формування національної самосвідомості та патріотичного виховання в Україні. Через спортивні заходи, змагання, тренування та інші активності, українські громадяни розвивають свою фізичну та розумову готовність, а також форму-

ють свої погляди на свою країну та національну гідність. Спортивні змагання та досягнення спортсменів стають національними подіями, які збирають увагу всієї країни. Кожна країна прагне бути представленою на олімпійських іграх та інших міжнародних змаганнях і показати світу свої досягнення. Таким чином, спортивні успіхи стають символом національного престижу та впливають на формування самосвідомості нації.

Управління спортивними організаціями в Україні має велике значення для досягнення цих цілей. Керівництво спортивних організацій має відповідальність забезпечувати належну організацію спортивних змагань, створення відповідних умов для тренувань та розвитку спортивного потенціалу країни. Крім того, вони повинні бути активними учасниками у вихованні молоді, сприяючи формуванню патріотичної свідомості та громадянської позиції.

Національна спортивна інфраструктура має великий потенціал для розвитку та підтримки патріотичного виховання. За допомогою спортивних заходів та змагань, українці можуть долучатись до патріотичних ініціатив та проявляти свою любов до країни. Спортивні змагання можуть бути місцем, де молодь навчається дисципліні, відповідальності та національній гідності. Крім того, спорт може бути інструментом для залучення українців до участі у спільних соціальних проектах та ініціативах, спрямованих на зміцнення національної ідентичності та формування патріотичного духу.

Проте, для досягнення цих цілей, необхідно підтримувати і розвивати спортивну інфраструктуру в Україні. Державні та приватні спортивні організації мають забезпечувати доступність спорту для всіх громадян, незалежно від їхнього матеріального стану та місця проживання. Крім того, спортивні змагання можуть стати важливим місцем для патріотичного виховання молоді, допомагаючи їм розвивати дисципліну, відповідальність та національну гідність. Тому важливо забезпечити відповідну фінансову підтримку спортивних проектів та ініціатив, що спрямовані на формування національної самосвідомості та патріотичного виховання.

Отже, роль спорту у формуванні національної самосвідомості та патріотичного виховання в Україні є важливою та невід'ємною а управління спортивними організаціями має ключове значення для досягнення цих цілей, тому необхідно забезпечити належну підтримку та розвиток спортивної інфраструктури в країні.

Список використаних джерел:

1. *Голубенко М.* Спортивний менеджмент: теорія і практика: навч. посібник / М. Голубенко, А. Шаповал, І. Чугай. - К.: Олімпійська література, 2018. - 416 с.

2. *Коваленко О.* Роль спорту у формуванні національної ідентичності та патріотичного виховання молоді в Україні / О. Коваленко // Вісник Національного університету фізичного виховання і спорту України. - 2020. - №4 (109). - С. 48-53

3. Міністерство молоді та спорту України. Офіційний сайт: Головна | Міністерство молоді та спорту України (mms.gov.ua)

ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ І ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Свєтош В.Ю.,
студентка
Український державний університет залізничного транспорту, м. Харків
Довженко С.С.,
ст. викладач

Головною метою фізичного виховання є підготовка розвинутих особистостей за всіма напрямками. Такі особистості мають бути готовими до праці, а також до захисту Вітчизни. Відомо, що людина, яка має великий запас різноманітних рухових навичок, а також великий рівень розвитку фізичних та морально-вольових якостей здібна засвоювати у короткий термін будь-яку трудову діяльність. Такі ж якості потрібні і у військовій діяльності. Тому фізичне виховання молоді слід спрямовувати на її моральне і патріотичне виховання.

По-перше, слід координувати та удосконалювати педагогічну діяльність, по-друге, розвивати в молоді патріотичне відчуття за допомогою бесід та матеріалів для самостійного вивчення з ознайомлення з історичними традиціями, воєнними та спортивними перемогами, по-третє, важливо сформувати у процесі занять фізичною культурою вольове здорове покоління з розвинутими інтелектуальними якостями, що дозволять служити суспільству не тільки у мирний час, але й у тяжкі воєнні часи.

Складні умови воєнного часу потребують великих фізичних і нервово-емоційних напружень та фізичних зусиль. Готовність людини до цих умов, здібність переносити фізичні і психічні навантаження складають одну з вирішальних умов успіху військових дій. Фізична культура повинна забезпечити високий рівень фізичних і морально-вольових якостей.

Спортивна діяльність, виховуючи патріотизм і формуючи морально-вольові якості (чесність, відповідальність, дисциплінованість, цілеспрямованість та ін.), розвиває у молоді почуття любові до Вітчизни та високої відповідальності за свою фізичну підготовку. Виховання морально-вольових якостей щільно пов'язане з патріотичним вихованням та психологічною підготовкою. У почутті патріотизму, боргу перед колективом (група, команда та ін.), прагнення своєю перемогою на змаганнях підняти престиж вишу чи міста, чи держави є міцним стимулом для систематичних занять фізичною культурою і спортом. А це, у свою чергу, сприяє наполегливості, цілеспрямованості, волі до перемоги, бажанню долати будь-які перешкоди. Головна роль у формуванні громадянського світогляду молоді належить педагогу, який має допомогти їй в цьому. У сучасних жорстких умовах підготовка молоді до життя в умовах воєнного часу та після нього – це, по-перше, формування в неї цілеспрямованості та самостійності, впевненості у власних силах. Відродження патріотичних почуттів

можливо досягти вирішенням різних задач, зокрема й через фізичний розвиток молоді і формування потреби у здоровому способі життя.

Система фізичного виховання здатна сформувати у молоді не лише повагу до загальнолюдських цінностей, а й забезпечити виховання патріотично налаштованої свідомої молоді, творчої особистості, яка здатна самостійно приймати рішення і реалізовувати їх у процесі життєдіяльності з метою збереження національної ідентичності та підвищення іміджу країни. У процесі систематичних занять фізичною культурою і спортом здійснюється глибокий зв'язок фізичного виховання з моральним, розумовим і естетичним розвитком особистості. Багатогранні здібності, що сформовані фізичною культурою і спортом, у процесі праці, соціального спілкування, наукового пізнання стають необхідними компонентами подальшого розвитку людини і різних видів суспільної діяльності. Тому елементи духовного і фізичного вдосконалення людини, що надбані у процесі фізичної і спортивної діяльності виступають важливими сторонами її індивідуального соціально-духовного, патріотичного розвитку [1, с. 66]. Історія наших пращурів та теперішні часи навчили нас, що за майбутнє необхідно боротися. Виховний процес через фізичну культуру та спорт – залог морального і патріотичного виховання молоді.

Список використаних джерел:

1. *Возний А.П.* Фізична культура та спорт – найважливіші елементи військово-патріотичного виховання сучасної молоді. Інноваційні технології в системі підвищення кваліфікації фахівців фізичного виховання і спорту : тези доп. IV Міжнар. наук.-метод. конф., 13 – 14 квіт. 2017 р. Суми : СДУ, 2017. С. 64 – 67.

2. *Журавльова І.М., Соколюк О.В., Христенко Д.О.* Фізичне виховання здобувачів вищої освіти в умовах сьогодення. Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти : матеріали Всеукр. наук.-метод. конф., 15 черв. 2022 р. Одеса : Університет Ушинського, 2022. С. 70 – 74.

3. Методичні рекомендації щодо викладання фізичної культури у 2022 – 2023 навчальному році. URL: https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-fizychnoyi-kultury-u-2022-2023-navchalnomu-rotsi/ (дата звернення : 26.08.2022).

4. *Подгорна В., Кокотєєва А., Гибескул О.* Теоретичне обґрунтування методів і засобів фізичної культури для підготовки студентів до громадської діяльності в умовах воєнного часу. Перспективи та інновації науки. 2022. № 4 (9). С. 273 – 284.

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Селєкєнова А.В.,
студентка,
Український державний університет
ім. Михайла Драгоманова, м. Київ
Науковий керівник: к.п.н., доцент ***Осадча Т.М.***

Одним з головних викликів сьогодення як в умовах війни в Україні, так і в умовах глобалізації та інтернаціоналізації світу є збереження та розвиток української мови. З одного боку, світ стає все більш зв'язаним та залежним від міжнародного співробітництва та взаємодії, що може впливати на популярність та поширення української мови. З іншого боку, українці, які мігрували у значній кількості за кордон, можуть сприяти поширенню та збереженню української мови за межами України.

Українська мова є національною мовою та державною мовою в Україні. Незважаючи на це, становлення та розвиток української мови є актуальним питанням для сучасного українського суспільства. В умовах повномасштабного вторгнення країни-агресорки російської федерації на територію нашої країни українська мова залишається важливим чинником національного спротиву. І ще, важливим викликом сьогодення є збереження української мови в контексті внутрішнього розвитку України. Досі існує багато проблем, пов'язаних зі збереженням та розвитком української мови, а також використання її у всіх сферах життя, таких як політика, наука, культура та бізнес.

Метою дослідження є аналіз історичних аспектів становлення української мови з точки зору єднання громадян України.

Українська мова є однією зі слов'янських мов, історія якої налічує багато століть. Мова – це найдорожчий скарб кожної нації, адже саме в ній зберігається генетичний код народу, який передається від покоління до покоління. Дуже важливо спілкуватися мовою своєї країни, особливо в наш складний час, коли знову, як і багато років тому, нам доводиться боротись за свою державність та незалежність.

Протягом усієї історії наша мова зазнавала утисків з боку чинної влади, про що свідчать історичні документи. У 1696 році вийшла Ухвала Сейму Речі Посполитої про запровадження польської мови в українських урядових канцеляріях. Указ царя Московії Петра I про заборону книгодрукування українською мовою і вилучення українських текстів з церковних книг вийшов у 1720 році. У 1784 – Наказ Катерини II по всіх церквах імперії правити службу Божу російською мовою, позбавивши український народ власної книги, циркуляром заборонив викладання українською мовою у Києво-Могилянській академії та ввів обов'язкову російську мову в усіх училищах імперії. У 1863 році вийшов відомий усім Валуєвський циркуляр про заборону давати цензурний дозвіл на друкування україномовної духовної й популярної освітньої літератури. Він був направлений до Київського, Московського та Петербурзького цензурних комітетів. У 1876 році вийшов Емський указ Олександра II (цей документ ще на-

зивають «указом Юзефовича»), не менш відомий за Валуєвський, про заборону друкування та ввозу з-за кордону будь-якої українськомовної літератури, а також про заборону українських сценічних вистав і друкування українських текстів під нотами, тобто народних пісень. 1888 рік ознаменований Указом Олександра III про заборону вживання української мови в офіційних установах і хрещення українськими іменами. У 1983 році вийшла Постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про додаткові заходи з поліпшення вивчення російської мови в загальноосвітніх школах та інших навчальних закладах союзних республік» («Андроповський указ»), яким зокрема введено виплату 16% надбавки до платні вчителям російської мови й літератури. У 1990 році відбулось прийняття Верховною Радою СРСР Закону про мови народів СРСР, де російській мові надавався статус офіційної [4].

На окупованих рф територіях Донецької та Луганської областей ще з 2014 року поступово витісняли з навчання українську мову, а в 2020 її повністю заборонили. Це відбулось саме тому, що мова є важливим чинником національної ідентифікації. Владі, яка тимчасово окупувала ці території, це було невигідно. Як, зокрема, і в інших випадках утисків української мови. Протягом усієї історії нас хотіли позбавити важливого чинника національної ідентифікації, позбавити розуміння «хто такий українець». У 2022 на територіях громад Донецької та Луганської областей, які були окуповані російськими військами, впроваджено русифікацію закладів освіти, з усуненням викладання української мови, літератури та історії України. Представники російської влади на цих територіях вилучали та знищували книжки українських письменників, підручники з української літератури та історії України. Вчителів примушують здійснювати освітній процес у школах російською мовою. Ті, хто спілкується українською мовою у побуті, наражають себе на небезпеку, агресивне відношення та цькування зі сторони прихильників окупаційної влади. Це лише декілька прикладів утисків української мови з історії нашої країни. Державна мова має значення, послуговуючись нею, люди проявляють любов до своєї країни та висловлюють патріотизм.

«Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову» – пише українська письменниця Ліна Костенко. Незнання мови може призвести до втрати національної свідомості, до знищення нашої нації. Це неминуче, тому треба послуговуватися українською мовою – і тоді наша нація буде розквітати, ставати кращою, а ми будемо її гідними представниками.

«На москалів не вважайте, нехай вони собі пишуть по-своєму, а ми по-своєму. У їх народ і слово, і у нас народ і слово. А чиє краще, нехай судять люди» – пише український письменник Т. Г. Шевченко [2].

Це приклад незламності жителів нашої країни. Ми єдині, де б ми не були, у яких обставинах нам би не довелося жити. Мова – наш ідентифікатор, те, що об'єднує усіх нас незалежно від територій, поглядів та часу.

Важливо розуміти цінність української мови та намагатися послуговуватись нею. Суспільство часто звертає увагу на те, що схід України переважно говорить російською, але мало хто замислюється над тим, що люди, які проживають на найзахідніших територіях нашої держави, розмовляють майже

«чистими» польською та словацькою мовами. Це формувалося протягом століть: населення, яке проживає відносно біля кордону, перебирає на себе звички, традиції, мову «сусідів». Велику роль зіграли історичні події нашої держави. Україна в першій світовій війні розділилася між двома військово-політичними союзами: Антантою (Англія, Франція, Росія) та Троїстим союзом (Німеччина, Австро-Угорщина, Італія). Кордон між цими ворогуючими блоками проходив через територію України, тому й усі битви відбувались на території нашої держави. Через такий політичний устрій страждало населення, яке було змушено йти війною на своїх співвітчизників. Складна ситуація в нашій країні українцям зараз нагадує те, що відбувалось на початку ХХ століття. В дослідницькому проєкті «Код нації» детально розкривається питання відмінностей між Заходом та Сходом України. Виявляється, великої різниці між двома краями прекрасної України немає: вишиванки, українські пісні, народні танці, казки, страви тощо – це все є як на заході, так і на сході нашої держави. Важливо пам'ятати, що в єдності наша сила, ми сильний народ із своїми історією, культурою, мовою і духовним багатством. Як писав український письменник Олесь Гончар: «Мова – це доля нашого народу, і вона залежить від того, як ревно ми всі плекатимемо її» [1].

Отже, події минулого та сьогодення доводять важливість української мови в житті українців. Громадяни України мають послуговуватись українською мовою, виспівувати її в піснях та прославляти у віршах. Мова – це те, що об'єднує націю. В ній наш патріотизм, наша історія та самобутність. Якщо ми справді хочемо стратегічної перемоги над окупантом та розвитку нашої країни, то маємо побудувати додатковий кордон – культурний, який буде бар'єром на рівні територіальної цілісності нашої країни, ідей та прагнень майбутніх поколінь. А культурний кордон, безумовно, пов'язаний з мовним та духовним. Збереження та розвиток української мови є не тільки важливим завданням для сучасного українського суспільства, але й ключовим елементом нашої вільної демократичної держави!

Список використаних джерел:

1. 28 фактів про Олеся Гончара: що нового розповісти учням про біографію та творчість письменника, 2023. [Електронний ресурс]. URL: https://znayshov.com/News/Details/28_faktiv_pro_olesia_honchara_shcho_novoho_rozpovisty_uchniam_pro_biohrafiiu_ta_tvorchist_pysmennyka (дата звернення: 19.04.2023).

2. *Тарас Шевченко.* Зібрання творів: У 6 т. К., 2003. Т. 5. С. 207. [Електронний ресурс]. URL: http://litopys.org.ua/shevchenko/shev507.htm (дата звернення: 18.04.2023).

3. Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі: матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції/ відп. ред. С. Шевчук, відп. за випуск О. Дияк. – К. – 2022. – С.146

4. Як боролися з українською мовою. Хроніка заборон за 400 років. 2022. [Електронний ресурс]. URL: https://www.istpravda.com.ua/digest/2012/07/3/89519/ (дата звернення: 17.04.2023).

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПАТРІОТИЗМ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ

Тарасова А.П.,
курсант,
Національна академія внутрішніх справ, м. Київ
Науковий керівник: к.ю.н., ***Шаповалова А.О.***

Патріотизм – це любов до Батьківщини та бажання працювати на її благо. Це поняття формується в процесі політичної соціалізації, тобто у процесі взаємодії людини з політичною системою свого суспільства. Як зазначав видатний український педагог Василь Сухомлинський, патріотизм – це «сплав почуттів і думок, а поняття Батьківщини осягається не тільки і не стільки розумом, скільки серцем».

Формування національного патріотизму передбачає наявність у суб'єктів патріотичного виховання уявлення про узагальнений образ людини, яка любить свою Вітчизну та є відданою їй. Цей образ може містити такі риси, як повагу до історії та культури своєї країни, бажання сприяти її розвитку та процвітанню, готовність захищати її інтереси та суверенітет [1, с. 238].

Національно-патріотичне виховання передбачає комплексну, системну та цілеспрямовану діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, закладів освіти, сім'ї, громадських об'єднань та благодійних організацій, релігійних організацій та інших інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави [3].

Патріотичне виховання може здійснюватись різними способами, такими як вивчення історії та культури країни, участь у національних святах та заходах, сприяння розвитку місцевих громад, залучення до військово-патріотичної роботи тощо.

Важливим аспектом патріотичного виховання є також розвиток умінь та навичок громадської діяльності, критичного мислення та толерантності, сприяння побудові громадянського суспільства, демократії та правової держави.

Відповідальність за патріотичне виховання несуть не лише школи та виховні заклади, але й суспільство в цілому, включаючи родину, ЗМІ, культурні та релігійні установи, громадські організації та державні структури [2].

Необгрунтована агресія рф стала поштовхом для підняття духу вільного народу, патріотизму та нації зокрема. В умовах війни сформувалися особливості національного патріотизму, який включає наступні аспекти:

по-перше, зміна поняття патріотизму. Патріотизм українців перетворився з абстрактної любові до своєї країни на конкретні дії на захист її територіальної цілісності та суверенітету;

по-друге, формування громадської свідомості. Громадяни України стали більш обізнаними про внутрішню та зовнішню політику своєї країни, її історію, культуру та мову. Вони також стали більш активними у громадській діяльності та захисті прав своєї нації;

по-третє, наслідки війни. Війна з росією спричинила великі людські та матеріальні втрати, що сприяє формуванню глибокого почуття національної єдності та відповідальності за долю країни;

по-четверте, політична самостійність. Україна бореться за свою незалежність та суверенітет, що сприяє формуванню почуття національної гідності та самостійності;

по-п'яте, насильство та військові дії. Військова агресія рф спричиняє формування почуття національної оборони та важливості міцної та дисциплінованої армії для захисту країни.

Отже, національно-патріотичне виховання є важливою умовою консолідації суспільства та подолання дезінтеграції. Воно сприяє формуванню спільних цінностей та ідентичності, яка об'єднує людей в рамках єдиної нації. Через патріотичне виховання люди навчаються поважати свою країну та її історію, розуміти важливість збереження та розвитку її культури, мови, традицій та інших складових.

Патріотичне виховання може здійснюватися у різних сферах життя, включаючи освіту, культуру, спорт, медіа, релігію та громадську діяльність. Його реалізація залежить від усвідомлення значущості цього процесу та відповідальності усіх суб'єктів, які беруть участь у патріотичному вихованні молодого покоління.

Список використаних джерел:

1. *Балабан Р.* Українські суспільні цінності. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2010. № 5 (49). С. 237–238.

2. *Гурик Н.* Патріотизм як морально-духовна цінність особистості (05.09.2017). URL: http://kluby.if.ua/blog/view/patriotizm-iak-moralno-dukhovna-tsinnist-osobistosti.

3. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641: наказ Міністерство освіти і науки України від 06 черв. 2022 р. № 527. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n7.

ЗМІСТ

Вітальне слово учасникам конференції Голови Асоціації навчальних закладів України приватної форми власності, ректора Європейського університету, професора Тимошенко О.І. 3

СЕКЦІЯ «МОЛОДЬ І ОСВІТА»

Підсекції: «Психологія», «Загальні проблеми освіти», «Проблеми початкової, загальної середньої освіти та виховання», «Проблеми дошкільної освіти та виховання»

Бадаліс Р.В.
Роль уникаючої поведінки в емоційній саморегуляції людини 4

Антуф'єв Т.В.
Насильство як складова жорстокого поводження з дітьми 7

Баталова О.М.
Психологічні особливості особистості раннього дорослого віку (30-35 років) в кризових ситуаціях 9

Блінов О.А., Мороз І.В.
Самоосвіта та психічна регуляція як ресурси розвитку людини. 11

Бортун К.О., Коренюк В.А.
Конфліктологічна компетентність як складова професіограми соціальних працівників 13

Верников Д.К.
Сучасний стан та тенденції розвитку освіти в Україні 16

Доровська І.Д.
Соціально-психологічний клімат організації 18

Єсепчук М.О.
Проблеми початкової та загальної середньої освіти. 21

Єфанов З.В.
Сучасні проблеми у сфері освіти 24

Іванцов М.О.
Соціально-психологічні особливості адаптації студентів до навчання у закладі вищої освіти 25

Кобко А.В.
Змістовна характеристика категорії "якість освіти" 27

Тимошенко О.І., Корінецький П.А.
Стрес та психологічна робота з працівниками в умовах війни 31

Кудінова С.В.
Вплив моделі сім'ї на переживання подружньої кризи 34

Кулик О.В.
Вплив індивідуально-типологічних та соціальних особливостей
на статусне становлення підлітка в колективі 37

Лєбєдєва А.С.
Методи управління персоналом закладів вищої освіти 40

Литвиньонок Ю.В.
Засадничі основи програми психологічної роботи з підвищення
адаптації дітей до закладу дошкільної освіти 42

Масько Л.В.
Вплив ціннісних орієнтацій на формування "Я-концепції"
в юнацькому віці 46

Молочко Я.А.
Поняття нарцисичного симптомокомплексу як диференційної
категорії в освітньому процесі 48

Муравйова Ю.Ю.
Вплив батьківської сім'ї на стратегії реалізації батьківства 51

Павлов В.І.
Про цілісний розвиток особистості практичного психолога
в умовах війни 53

Панкова Г.Ш., Абрамян Н.Д.
Особливості взаємозв'язку домінантних копінг-Стратегій
та тривожних станів у молодих жінок 56

Пастухов О.О.
На шляху змін: напрями покращення медичної освіти
в умовах медичної реформи в Україні 59

Педченко Н.В.
Психологічне насильство в сімейних стосунках 60

Просольченко Е.М., Бортун К.О.
Соціальна інклюзивність як важливий вектор розвитку держави сьогодні . 63

Санченко Д.Є.
Деякі питання вразливості свідомості молоді: фокус людиноцентризму . . . 65

Северинeнко А.О.
Психологічні особливості подолання психоемоційної напруги
особистості засобами тілесно-орієнтованої психотерапії
у дорослих (20-25 років). 67

Сивець О.В.
Дослідження особливостей внутрішньої картини хвороби
у осіб із хронічними захворюваннями. 70

Сіріца Н.В.
Психологічні особливості міжособистісних відносин
у процесі спілкування в юнацькому віці 73

Сосюра О.В.
Особливості психологічної адаптації внутрішньо переміщених осіб 76

Сук Ю.А.
Прояв різних типів темпераменту в умовах війни. 79

Титаренко Т.М.
Емоційний інтелект як чинник соціально-психологічної
адаптації молоді в умовах війни 80

Хмелевой М.Л., Бортун К.О.
Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти в Україні 83

Савчук К. Д.
Проблеми сучасної економічної освіти 85

СЕКЦІЯ «МОЛОДЬ І НАУКА»

Підсекція «Кращі практики молоді: кібербезпека, комп'ютерні науки, інформаційні та виробничі технології»

Басара І.В.
Методологія DataOps в управлінні даними 88

Букатов Д.В.
Створення брендбуку: елементи єдиного стилю. 91

Булла В.П.
Застосунок для обміну файлами у одноранговій мережі 92

Варивода І.С.
Аудит інформаційної безпеки як напрям стратегічного
і оперативного менеджменту в області безпеки інформаційних систем 94

Вільховий Р.В.
Тенденції та перспективи розвитку технологій штучного інтелекту 97

Волошин В.В.,
Веб-система для організації урочистих подій 99

Гук П.В.
Застосування штучного інтелекту для формування рекомендацій
споживчого вибору. 100

Гуро Д.А.
Математичне та програмне забезпечення системи розпізнавання марки автомобілів на фотографіях в умовах обмеженого ракурсу 102

Дегтярьов О.М.
Впровадження інформаційних технологій в систему корпоративного управління 104

Дуб Н.Ю.
Програмний засіб для аналізу характеристик видимого світла 107

Здор Д.Л.
Розвиток комп'ютерних наук в Україні на фоні євроінтеграції 108

Іванченко А.І.
Методи та засоби захисту від фішингових атак і способи їх виявлення . . . 110

Карий В.А.
Актуальні питання ідентифікації клієнта в протоколах передачі інформації 112

Кочут А.В.
Веб-додаток для перегляду каталогу та обговорення фільмів 114

Лозинський В.Ю.
Забезпечення безпеки та прав в "мережі" та захист інформації 116

Моновцов І.О.
Роль кадрів у забезпеченні кібербезпеки: необхідність співпраці держави та бізнесу 118

Мостовий Д.М.
Дослідження методів виявлення емоцій за фото 121

Новак Ю.А.
Програмний застосунок для управління та аудиту корпоративних коштів компанії 123

Омельченко Н.О.
Мобільний додаток для автоматизації планувань в тренажерному залі . . . 125

Паньова І.
Цифровий підпис та його місце в розвитку цифрової економіки 126

Пастернак М.О.
Система для семантичного пошуку музики та формування рекомендацій з використанням нечіткої логіки 128

Покотицький С.А.
Веб-застосунок для туристичної агенції 131

Рогінський В.І.
Веб-додаток для підбору відпочинкового туру 132

Струк С.П.
Еволюційні методи забезпечення кібербезпеки 133

Тузяк Н.В.
Навчальна платформа для онлайн-школи англійської мови 136

Федан В.Б.
Актуальні питання керування інцидентами кібербезпеки 137

Фернюк В.С.
Комп'ютерна злочинність: причини виникнення та розвитку
у сучасному світі 141

Філіппов І.А.
Кращі практики молоді: кібербезпека, комп'ютерні науки,
інформаційні та виробничі технології. 143

Підсекція «Правознавство та безпекознавство:
кращі ініціативи молодих вчених»

Ампілогов А.О., Войтів А.С.
Державний зовнішній борг у вітчизняній економіці 145

Васильєв В.В.
Реалізація конституційних норм людини. 146

Гавриленко Т.В.
Мале підприємництво в Україні: правовий аспект 148

Гайдак О.В.
Система соціального захисту населення. 151

Діденко О.В.
Інвестиційна безпека держави 152

Дубінчук О.О.
Відкритість діяльності суб'єктів публічної адміністрації. 154

Ілляшевич Я.В., Матюхов О.Д., Кіщун А.І.
Глобальне управління та суверенітет держави 156

Клименко А.М., Клименко О.І.
Профайлінг в діяльності правоохоронних органів 158

Молчиць С. П., Полєтаєв А. А., Левін Г.Б.
Деякі аспекти захисту персональних даних 160

Науменко В.В.
Правовий захист держави в умовах глобалізації 162

Пеннер С.О., Солов'євський Є. С., Кавецький В. Я.
Вплив медіа на формування політико-правової свідомості індивіда. 164

Пуш С.М.
Щодо незаконного позбавлення волі або викрадення людини 165

Рева С. В., Кухар І.М.
Сучасне поняття гібридної війни. 167

Сай Д. І., Шевченко В.І.
Роль кримінального права в сучасному суспільстві 168
Скічко І.В., Муха О.С.
Судова практика в Україні. 170
Струк О. В.
Відповідальність за кіберзлочини 171
Уманець А.С.
Релігійна нетерпимість та дискримінація: правовий аспект 173
Філінюк І. В.
Молодь в підприємництві 175
Цимбал О. В.
Теорія соціальної держави. 176
Шавиріи В.В., Демкович Т.Р.
Шляхи активізації торгової політики підприємства 178
Яворський Р. І.
Підготовче провадження у кримінальному процесі 181

Підсекція «Здобутки молоді у філософських та історико-політичних дослідженнях»

Алєксєєнко І.М.
Деякі питання національної безпеки України 184
Бандрівський Б. Б., Абрамчук Р.В., Левін В.Б.
Органи та механізми міжнародної системи захисту прав людини 186
Козак М.В., Стасюк О.А.
Громадянське суспільство: правовий аспект 188
Кучеренко В.В., Данилюк С.Ю.
Комунікативні стратегії у сучасному соціальному контексті 190
Лаговський А.С., Хачатуров Д. К.
Україна в умовах повномасштабної війни 191
Лукаш Д.В., Чаплик О. В., Чаплик Т.В.
Бюджетна безпека в управлінні державними фінансами. 194
Сичов Д.І., Турчиняк І. Я., Петрусь І.Б.
Становлення громадянської ідентичності в Україні 196
Сушко Ю.М.
Бюрократія в системі сучасної демократії 197
Феркалюк В.М., Стеблюк Я.В.
Толерантність в ідеях та поглядах епохи премодернізму 199
Шевцов О.О., Нечипорук А. О., Монастирний М.П.
Політична влада як засіб стабільності у суспільстві 201

Підсекція «Літературознавство та мовознавство: позиція молодих вчених»

Бикова О.О.
Художній світ збірки «Життя Марії» Сергія Жадана 203

Дядькович М.С., Бортун К.О.
Шляхи формування неологізмів сучасної української мови
під час повномасштабної війни Росії проти України 204

Семеног В. М., Бортун К.О.
Професійна етика сучасного бібліотекаря 206

Серветник А.В., Бортун К.О.
Етичні принципи сучасного працівника документного
й інформаційного фаху 209

Тріщ К.І.
Белетризація житійного тексту в Житіях Святих Данила Туптала
(на матеріалі «жіночих» житій). 211

СЕКЦІЯ «МОЛОДЬ, КУЛЬТУРА І НАЦІОНАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ»

Підсекції: «Підготовка молоді до національного спротиву» «Національна самосвідомість та патріотичне виховання»

Долина Д.Є.
Спроба зупинення євроінтеграційних процесів в Україні –
головна передумова Революції Гідності 215

Зайцев О. М., Польова А. В.
Козацька символіка, як ціннісний орієнтир
у національно-патріотичному вихованні молоді. 219

Калиниченко О.К.
Формування національної свідомості молоді засобами
фізичного виховання 220

Кущ Б.В., Шепеленко Т.В.
Спортивно-патріотичне виховання як один з дієвих компонентів
патріотичного виховання молоді 222

Новицький Р.О.
Роль спорту у формуванні національної самосвідомості
та патріотичного виховання:досвід управління спортивними
організаціями в Україні 224

Свєтош В.Ю., Довженко С.С.
Виховання моральних якостей і почуття патріотизму
засобами фізичної культури і спорту 226

Сєлєкєнова А.В.
Історичні аспекти становлення української мови. 228

Тарасова А.П.
Національний патріотизм: характеристика та особливості. 231

Наукове видання

МОЛОДЬ, ОСВІТА, НАУКА, КУЛЬТУРА І НАЦІОНАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Збірник матеріалів XXV Всеукраїнської науково-практичної конференції (27 квітня 2023 р.)

у 2-х томах
Том 1

Комп'ютерна верстка та дизайн
Н.М.Іванченко

Підписано до друку 26.05.2023. Формат 60× 84 $^{1}/_{16}$.
Папір офсетний. Гарнітура NewtonCTT.
11,85. Ум. друк. арк. 8,76.Обл.-вид. арк.
Тираж 300 прим. Зам. № 59.

Видавництво Європейського університету

Друк: поліграфкомбінат Європейського університету
03115, Україна, Київ-115, вул. Депутатська, 15/17.

Реєстраційне свідоцтво ДК №3833 від 14.07.2010 р.